T.C
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ-CERRAHPAŞA
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ASLI DER'İN KİTAPLARININ ÇOCUK EDEBİYATININ TEMEL ÖGELERİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

ÖĞRENCİNİN ADI SOYADI
ZÜLAL DEMİR

DANIŞMAN
Dr.Öğr.Üyesi NURAY KÜÇÜKLER KUŞCU

TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
TÜRKÇE EĞİTİMİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

İSTANBUL-2022

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ-CERRAHPAŞA
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ASLI DER'İN KİTAPLARININ ÇOCUK EDEBİYATININ TEMEL ÖGELERİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

ZÜLAL DEMİR

DANIŞMAN
Dr.Öğr.Üyesi NURAY KÜÇÜKLER KUŞCU

TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
TÜRKÇE EĞİTİMİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

İSTANBUL-2022

4801180063 Öğrenci numaralı Zülal Demir tarafından hazırlanan bu çalışma 03 / 06 / 2022 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Türkçe Eğitimi Tezli Yüksek Lisans programında yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Jürisi

Dr.Öğr.Üyesi Nuray KÜÇÜKLER KUŞCU
(Danışman)
İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa
Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi

Prof. Dr. Selahattin DİLİDÜZGÜN
İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa
Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi

Doç. Dr. Sedat KARAGÜL

İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi
Eğitim Fakültesi

ÖN SÖZ

Gelişen ve değişen dünyada çocukluk kavramı oldukça önem kazanmaktadır. Çocuğun yer aldığı alanlardan birisi de edebiyattır. Çocuklar için yazılan yazınsal eserler görsel, işitsel vb. gibi çeşitli şekillerde ve biçimlerde oluşturulmaktadır. Yazınsal eserlerde oluşan bu çeşitlilik bu eserlerin niteliğinin çocuk okur için ne kadar uygun olduğu sorusunu gündeme getirmiştir. Bu nedenle bu alanda yapılan çalışmalar artmıştır.

Bu çalışmada Aslı Der'e ait kitaplar çocuk edebiyatının temel ögelerinden iç yapı özelliklerine göre incelenmiştir ve eserlerin bu özelliklere uygunluğu sorgulanmıştır. Çalışma beş bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde çalışmanın problemi, amacı, önemi ve sınırlılıklarından sözedilmiştir. İkinci bölümde kavramsal çerçeve oluşturulmuş ve alanyazın taranmıştır. Çalışmanın yöntemi, çalışma nesnesi, veri toplama ve çözme araçlarından üçüncü bölümde bahsedilmiştir. Dördüncü bölümde tüm kitaplar kavramsal çerçeveye göre çözümlenmiş ve çalışmanın beşinci bölümünde elde edilen bulguların sonuçlarına yer verilerek önerilerde bulunulmuştur.

Yükseklisans sürecim boyunca bilgi ve tecrübelerini bana aktaran, her zaman özverili, olumlu ve demokratik yaklaşımı ile bana yol gösteren, kıymetli hocam Dr.Öğr.Üyesi Nuray KÜÇÜKLER KUŞCU'ya teşekkür ederim. Çocuk edebiyatı alanındaki katkıları için Prof.Dr. Selahattin DİLİDÜZGÜN'e teşekkür ederim. Bana her zaman destek olan, her zaman yanımda olan ve olmaya devam eden annem Ayşe KIRLIKLI'ya minnettarım. Değerli eşim Muhammet Mustafa DEMİR'e de benim her zaman destekçim olduğu için teşekkür ederim.

Zülal DEMİR

ÖZET

Aslı Der'in Kitaplarının Çocuk Edebiyatının Temel Ögeleri Açısından İncelenmesi

Bu çalışmada Aslı Der'e ait çocuk kitaplarının çocuk edebiyatının temel ögelerine göre incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada öncelikle çocuk edebiyatı başlığı altında kuramsal bilgiler edinilmiştir. Yapılan araştırmada çalışma nesnesi olarak yazarın tüm kitapları seçilmiştir. Araştırmaya konu olan kitaplar nitel veri toplama yollarından doküman incelemesi yöntemi ile konu, ileti, karakterler, dil ve anlatım ve resim özellikleri bağlamında incelenmiştir. Eserler çocuk edebiyatının ögeleri ve edinilen kuramsal bilgiler doğrultusunda tek tek ele alınmıştır. Araştırmada Aslı Der'in çocuk kitaplarının çocuk edebiyatının incelenen ögelerine uygun özellikler gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Eserlerin, çocuk okurun bilişsel ve duyuşsal özelliklerine uygun olduğu ve okurun gelişimini destekler nitelikte olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Çocuk edebiyatı, çocuk edebiyatının temel ögeleri, Aslı Der

ABSTRACT

Examination of Aslı Der’s Books in Terms of the Basic Elements of Children’s Literature

In this study, it is aimed to examine the children's books of Aslı Der according to the basic elements of children's literature. In the research, first of all, theoretical information was obtained under the title of children's literature. In the research, all the books of the author were chosen as the study object. The books that are the subject of the research were examined in the context of the subject, message, characters, language and expression and picture features with the document analysis method, one of the qualitative data collection methods. The works were handled one by one in line with the elements of children's literature and the theoretical knowledge gained. In the research, it has been concluded that Aslı Der's children's books have features suitable for the examined elements of children's literature. It has been seen that the works are suitable for the cognitive and affective characteristics of the child reader and support the development of the reader.

Key words: Children's literature, Basic elements of children's literature, Aslı Der

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ ..... **IV**
ÖZET ..... **V**
ABSTRACT ..... **VI**
İÇİNDEKİLER ..... **VII**
RESİMLER LİSTESİ ..... **IX**
TABLOLAR LİSTESİ ..... **X**
KISALTMALAR LİSTESİ ..... **XI**
BÖLÜM I: GİRİŞ **1**
1.1. PROBLEM DURUMU 1
1.2. AMAÇ/ HİPOTEZLER / PROBLEMLER VE ALT PROBLEMLER 3
1.3. ÖNEM 3
1.4. SAYILTILAR (VARSAYIMLAR) 4
1.5. SINIRLILIKLAR 4
1.6. TANIMLAR 4
BÖLÜM II : KAVRAMSAL ÇERÇEVE / ALANYAZIN VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR **6**
2.1 ÇOCUK EDEBİYATI 6
2.1.1. Çocuk ve Çocukluk 6
2.1.2. Çocuk Edebiyatı 11
2.1.3. Çocuk Edebiyatı Nasıl Olmalıdır? 19
2.1.4. Çocuğa Görelik ve Çocuk Gerçekliği 22
2.1.5. Çocuk Edebiyatının Temel Ögeleri 24
2.1.5.1 Karakter 24
2.1.5.2. Konu 26
2.1.5.3 İleti 30
2.1.5.4 Dil ve Anlatım 31
2.1.5.5. Resimler 34
2.2 ASLI DER'İN YAZINSAL YÖNÜ 35
2.3. ALANYAZIN VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR 36
BÖLÜM III: YÖNTEM **39**
3.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ 39
3.2. ÇALIŞMA NESNESİ 39
3.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI 40
3.4. VERİ ÇÖZÜMLEME TEKNİKLERİ 40
BÖLÜM IV: BULGULAR **41**
4.1. KÜÇÜK CADI ŞEROKS 41
4.1.1 Konu 41
4.1.2. İleti 43
4.1.3. Karakterler 45
4.1.4. Dil Ve Anlatım 48
4.1.5. Resimler 50
4.2 BÜYÜK TUZAK 54

4.2.1 Konu 54
4.2.2. İleti 56
4.2.3 Karakterler 57
4.2.4 Dil ve Anlatım 59
4.2.5 Resimler 62
4.3. BARIŞ ODALARI 64
4.3.1 Konu 64
4.3.2 İleti 66
4.3.3 Karakterler 67
4.3.4 Dil ve Anlatım 70
4.3.5 Resimler 72
4.4 TEHLİKEYE 3 YOLCULUK 74
4.4.1 Konu 75
4.4.2 İleti 77
4.4.3 Karakterler 77
4.4.4 Dil ve Anlatım 80
4.4.5 Resimler 82
4.5 KAYIP RÜYACI 83
4.5.1 Konu 83
4.5.2 İleti 86
4.5.3 Karakterler 88
4.5.4 Dil ve Anlatım 91
4.5.5 Resimler 93
4.6. DENEK E.E.E. 94
4.6.1 Konu 94
4.6.2 İleti 98
4.6.3 Karakterler 101
4.6.4 Dil ve Anlatım 104
4.6.5 Resimler 106
4.7. DARMADAĞIN 107
4.7.1 Konu 107
4.7.2 İleti 111
4.7.3 Karakterler 113
4.7.4 Dil ve Anlatım 117
4.7.5 Resimler 119
4.8 DEFNE'Yİ BEKLERKEN 120
4.8.1 Konu 120
4.8.2 İleti 125
4.8.3 Karakterler 126
4.8.4 Dil ve Anlatım 130
4.8.5 Resimler 131
BÖLÜM V: TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER 133
5.1 ÖNERİLER 141
KAYNAKLAR 142

RESİMLER LİSTESİ

Resim 4-1: Küçük Cadı Şeroks kitabı ön ve arka yüzü……..51

Resim 4-2: Prens Hortim ve kızı Alina……..51

Resim 4-3: Küçük Cadı Şeroks ve kanatları……..52

Resim 4-4: Küçük Cadı Şeroks ve Fil Pifona…….52

Resim 4-5: Cüce Tilon ve arkadaşı……....53

Resim 4-6: Küçük Cadı Şeroks Büyük Kent'te…….53

Resim 4-7: Büyük Tuzak kitabı ön ve arka yüzü……...…62

Resim 4-8: Prens Hortim ve kızı Alina……..63

Resim 4-9: Şeroks ve Borga……...63

Resim 4-10: Lutta ve kulübesi……64

Resim 4-11: Barış Odaları kitabı ön ve arka yüzü…….73

Resim 4-12: Küçük Cadı Şeroks ve bilgeler……...…73

Resim 4-13: Sisli şehir görüntüsü……..74

Resim 4-14: Prens Hortim ve Şeroks…….74

Resim 4-15: Tehlikeye 3 Yolculuk kitabı ön ve arka yüzü……....82

Resim 4-16: Kayıp Rüyacı kitabı ön ve arka yüzü…….94

Resim 4-17: Denek E.E.E. kitabı ön ve arka yüzü……...107

Resim 4-18: Darmadağın kitabı ön ve arka yüzü…….120

Resim 4-19: Defne'yi Beklerken ön ve arka yüzü……...132

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 3-1: İncelenen kitapların hitap ettiği yaş düzeyleri……39

KISALTMALAR LİSTESİ

vb: ve benzeri

vd: ve diğerleri

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

TDK: Türk Dil Kurumu

BÖLÜM I: GİRİŞ

1.1. PROBLEM DURUMU

Geçmişten günümüze gerek okul türü öğrenmede gerekse aile yaşamında çocukların eleştirel düşünmeleri, duyarlı bireyler olmaları, kişisel gelişimleri ve toplumsal gelişimleri önem taşımaktadır. Okuma becerisi bireylerin düşünme becerilerinin gelişmesinde önemli bir ögedir. Bu anlamda çocuk edebiyatının işlevi toplumda bilinçli, duygu ve düşünce yönetimini iyi yapabilen bireyler yetişmesi için önemli bir konumda yer almaktadır. Sever (2017) bu konuda "Çocuk edebiyatının en temel işlevlerinden biri, çocuklara okuma sevgisi ve alışkanlığı kazandırmaktır. Çocuk edebiyatı ürünleri, çocukları nitelikli metinlere yöneltmeyi başarabilen, onlara zamanla okuma kültürü kazandırabilen bir sorumluluk üstlenmelidir. Başka bir söyleyişle, çocuklar adına üretilen nitelikli yayınlar çocuk-edebiyat-sanat etkileşiminin kapısını aralayan etkili birer uyaran olmalıdır" (s. 19) demiştir.

Çocuk edebiyatı, çocuk için var olan ve çocuk dünyasına uygun sanat yapıtlarını kapsar. "Çocuk edebiyatını: dil gelişimlerine ve anlama düzeylerine uygun, gereksinimlerini de önceleyen bir yaklaşımla, çocuklara yaşama insan gerçekliğini sanatsal nitelikli dilsel ve görsel iletiler ile sunan, onların duygu ve düşünce dünyalarında etkilenimler uyandıran yapıtların genel adıdır biçiminde tanımlayabiliriz" (Sever, 2007, s. 41). Çocuk edebiyatı çocuklar için var olduğu sürece çocuğa uygun özellikleri ön planda tutmalıdır. Çocuk kendi dünyasında kendi yaşamını bulduğu sürece çocuk edebiyatına karşı ilgili olabilir. Bu yüzden çocuk edebiyatı çocuğa görelik ve çocuk gerçekliğine sıkı sıkıya bağlı olmalıdır. "Çocuğa göre olan yapıtlar vermek isteyen her sanatçı, kendisini anlatmak, anlatılacak olanı ve onu nasıl anlatacağını bulmak için öncelikle çocuk gerçekliğine inanmalı; böyle bir gerçeklik adına yazmanın büyük bir sorumluluğu olduğunu duyumsamalıdır. Sanatçının amacı, sözcükleri çocuğa göre, onun ilgi ve gereksinimlerini de kuşatan bir anlayışla kullanabilmek, onu okumaya özendirebilmek, okuma eyleminden sonra çocuğun yüreğinde ve belleğinde insanca duyarlılıklar ve düşünceler oluşturabilmek olmalıdır" (Sever, 2017, s. 29). Bununla birlikte çocuk edebiyatı çocuğu yetişkin edebiyatına ve yetişkin dünyasına hazır hale getirmelidir. "… çocuk edebiyatı, bir geçiş edebiyatı olduğu için çocukları bir yandan yazınsal düzlemde yetişkin

edebiyatına hazırlarken öte yandan toplumsal anlamda da yetişkin dünyasına hazırlamaya yardımcı olur" (Kuşcu, 2014, s. 122).

Görüldüğü gibi çocuk edebiyatı ürünleri çocuklar için büyük önem taşır. Bunun için çocuk edebiyatı alanında çocuklar için yazılan eserlerin birtakım özellikler taşıması gerekmektedir. "Çocuk edebiyatı yapıtı, tasarım ve içerik (iç yapı) özelliklerini birbirini bütünlemedeki başarısıyla nitelik kazanır. Çocukların görsel algılarının geliştirilmesine kitapların tasarım özelliklerinin; yaşama, insana ve dile ilişkin duyarlılık edinmelerinde de içerik özelliklerinin önemli bir işlevi vardır. Çocuk edebiyatı öğretimi, kitabın tasarımını etkileyen ögelerin, içerikle ilgili ögelerle oluşturduğu çocuğa özgü bütünlüğün, uygulamalı çalışmalarla incelendiği öğrenme-öğretme etkinliklerine dayandırılmalıdır. Her yaştaki çocuk için seçilen değişik türdeki kitapların tasarım ve içerik özelliklerinin akademik bir yaklaşımla ayrı ayrı incelenmesi ve bu özelliklerin oluşturduğu bütünün çocuğa göreliğinin belirlenmesi, öğretimde ulaşılması gereken bir amaç olarak benimsenmelidir" (Sever, 2007, s. 47).

Fantastik kurgu çocuk kitaplarında konu olarak yer alan bir alandır. Fantastik kurgulu kitaplar Dilidüzgün (2012)'ün dediği gibi "kavram olarak bakıldığında fantastik, neden-sonuç ilişkisine bağlı fizik dünyanın kuralları içinde gerçekleşmesi olanaksız olanın gerçekleşiyormuş gibi gösterilmesiyle ilgili" (s. 607) gerçek dışı bir dünyanın içinde çocuğu yaşatmaktadır. Çocuklarda gerçek ile hayal olanın iç içe geçmesi onlar için ilgi çekici bir okuma eylemi yaratır. Masallar da yine fantastik kurgular gibi çocukların hayal dünyalarına seslenir. Merak unsuruyla da birleşen masallar ve fantastik kurgular okurun ilgisini okuma eylemine karşı arttırabilmektedir. "Masalın gizemli havası, çoğunlukla iyilerin kazanıp kötülerin yenilgiye uğratılması çocuk için masalı ilginç kılar" (Dilidüzgün, 2018, s.28).

Fantastik kurgu ile tamamen zıt olan diğer bir alan gerçekçi çocuk yazınıdır. Gerçekçi çocuk yazınının bir türü de sorun odaklı çocuk kitaplarıdır. Sorun odaklı anlayışla yazılan kitaplar daha çok gerçek yaşam ile bağdaşmaktadır. "… söz konusu kitaplar çocuğun ve gencin anlayamadığı ya da doğrudan iletişim kuramadığı bazı gerçekleri yazın yoluyla onun dünyasına sokmayı amaçlar" (Dilidüzgün, 2018, s.108).

Bu iki önemli alt başlık da çocuklar için oluşturulan kurgularda önem taşımaktadır. Çünkü çocuk kitapları incelenirken yazılan kurguya uygun bir anlayışla yaklaşmak gerekmektedir.

1.2. AMAÇ/ HIPOTEZLER / PROBLEMLER VE ALT PROBLEMLER

Bu araştırmanın amacı Aslı Der'e ait kitapların çocuk edebiyatı temel ögelerinden konu, ileti, karakterler, dil ve anlatım, resim başlıklarının özelliklerine uygunluğunun incelenmesidir. Bu amaç doğrultusunda ana problem ise Aslı Der'e ait kitapların çocuk edebiyatının konu, ileti, karakterler, dil ve anlatım, resim ögelerinin özelliklerine uygun olup olmadığıdır.

Alt problemler ise şunlardır:

1. Aslı Der'e ait kitaplardaki konu, ileti, karakterler, dil ve anlatım, resim özellikleri çocuk edebiyatının taşıması gereken temel niteliklere uygun mudur?
2. Aslı Der'e ait kitaplar çocuk gerçekliği ilkesine uygun mudur?
3. Aslı Der'e ait kitaplar çocuğa görelik ilkesini gözetmekte midir?

1.3. ÖNEM

Çocuk kitapları bireyde okuma alışkanlığı kazandırmak adına önemli edebiyat yapıtlarıdır. "Çocuk edebiyatı, çocuk ve çocukluk dünyası ile sınırlı olmayan, çocuğa kendini ve dünyayı tanımasını ve anlamlandırmasını kolaylaştıran okuma kültürünün başat kaynağıdır" (Şirin, 2019a, s.38). Çocuklar için yazılsın veya yazılmasın çocuk edebiyatı içerisinde yer alan eserler çocuk edebiyatı ilkelerine uygun özellikte olmalıdır.

Nitelikli çocuk yayınlarına ulaşmak hem ebeveynler hem de öğretmenler açısından önemlidir. MEB (2019) Türkçe öğretim programında bu konuya değinerek öğrencilerin okuma kültürü edinerek eleştirel bakış açısı kazanmasını önemsemiştir. "Okuduklarını anlayarak eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirmelerinin ve sorgulamalarının sağlanması" (s. 8).

Bu bakımdan bu çalışmayla hem öğretmenlere hem velilere hem de alan yazına katkı sağlaması düşünülmektedir.

1.4. SAYILTILAR (VARSAYIMLAR)

Araştırmada incelenen kitapların çocuk edebiyatı temel özelliklerine uygun olduğu düşünülmektedir. Ödüllü bir yazar olan Aslı Der'in çocuk kitaplarının çocuk okur için bilişsel, duyuşsal gelişimlerine katkı sağlayacağı düşünülerek araştırma konusu belirlenmiştir.

Fantastik kurgulu kitaplarda serüven ve macera çocuk okurun ilgisini canlı tutarken gerçekçi çocuk yazını kitapları sorun odaklı anlayışla okurun yaşama dair bilgi ve beceriler edinmesini sağlayacaktır.

1.5. SINIRLILIKLAR

Araştırmada Aslı Der'e ait tüm kitaplar kullanılmıştır. Bu kitaplardan Küçük Cadı Şeroks, Büyük Tuzak, Barış Odaları romanları birbirinin devamı olan romanlardır. Kitaplar incelenirken Sever (2017)'in ortaya koyduğu çocuk edebiyatı temel ögelerinden konu, ileti, karakterler, dil anlatım, resimler başlıkları ile sınırlı tutulmuştur.

Kitaplar incelenirken fantastik kurguda yazılanlar bu kurguya uygun bir bakış açısıyla, gerçekçi çocuk yazınında yazılanlar ise buna uygun bakış açısıyla incelenmiştir.

1.6. TANIMLAR

Çocuk: TDK Türkçe sözlüğe (2011) göre çocuk kavramı: "Küçük yaştaki erkek veya kız" (s.556) olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'de çocuk tanımı "Bu Sözleşme uyarınca çocuğa uygulanabilecek olan kanuna göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, on sekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılır" şeklindedir.

Çocuk Edebiyatı: Çocuk edebiyatı kavramı TDK Türkçe Sözlükte (2011) "çocukların hayatı kavramasına yardımcı olacak, hayal gücünü geliştirici, okuma sevgisini aşılayan, eğitici bir edebiyat türü" (557) şeklindedir. Başka bir tanımla

"Gelişim sürecindeki çocuğun anlama ve kavrama düzeyini dikkate alarak duygu ve düşünce dünyasına seslenen edebiyata *çocuklar için edebiyat* ya da kısaca *çocuk edebiyatı* denir" (Şimşek ve Yakar, 2018, s. 40).

Konu: Konu kavramı TDK Türkçe Sözlükte (2011) "Konuşmada, yazıda, eserde ele alınan düşünce, olay veya durum, mevzu süje" (s. 1476) olarak tanımlanmıştır.

Karakter: Karakter TDK Türkçe Sözlükte (2011) "Bir eserde duygu, tutku ve düşünce yönlerinden ele alınan kimse" (s. 1317) şeklinde tanımlanmıştır.

Çocuğa Görelik: "Çocuğa göre, deyince, çocuklar için yapılacak edebiyatın çocuğun büyüme ve gelişme çağlarında, psikolojisine, sözcük ve kavram bilgisine, algılama düzeyine uygun bir duyarlılık anlaşılmalıdır" (Şirin, 2000, s. 19).

Çocuk Gerçekliği: "Çocukların gerçekmiş gibi alımladıkları, fakat hiç de nesnel olmayan alımlama farklarının yakalanmasıdır" (Dilidüzgün, 1996, akt. Dilidüzgün, 2004, s.41).

BÖLÜM II : KAVRAMSAL ÇERÇEVE / ALANYAZIN VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1 ÇOCUK EDEBİYATI

2.1.1. ÇOCUK VE ÇOCUKLUK

Çocuk kavramı hakkında geçmişten günümüze çeşitli kavramlar ve tanımlamalar bulunmaktadır. Türk Dil Kurumu (2011) Türkçe sözlükte çocuk "**1**. Küçük yaştaki erkek veya kız çocuğu, **2**. Soy bakımından oğul veya kız evlat, **3**. Bebeklik ile ergenlik arasındaki gelişme döneminde bulunan oğlan veya kız **4**. Genç erkek, **5**. *mec*. Büyükler arasında az yaşı olan kişi **6**. *mec*. Büyüklere yakışmayacak daha çok küçüklerin yapabileceği gibi davranan kimse, **7**. *mec.* Belli bir işte yeteri kadar deneyimi ve yeteneği olmayan kimse" (s.556) olarak tanımlanmaktadır. Birleşmiş Milletler genel kurulu tarafından 1989 yılında yayınlanan çocuk hakları sözleşmesine göre de on sekiz yaşına kadar olan her insan çocuk sayılmıştır (1. Madde).

Çocukluk dönemi, yetişkinlik döneminden oldukça farklı bir dönemdir. Çocuk edebiyatı alanında çalışan çeşitli araştırmacılar farklı tanımlar geliştirerek insanın bu gelişimsel dönemini anlamlandırmaya çalışmışlardır. Şirin (2000) "Kelime dünyası sınırlı, kavram bilgisi oluşum halinde, eşyayı, varlıkları çevreyi algılaması, oyuncakları, kelimeleri kullanması, her şeyde 'oyun tadı' araması, çocuğun tecessüs'ü, yazarın çocuktan yola çıkarken özümsemesi gereken ipuçlarıdır" (s. 23) diyerek çocukluk döneminin özelliklerine değinmiştir.

"Çocuklar, yetişkinler gibi akla uygun ve nesnel düşünceler üretemezler kendilerine ait dünyalarında her değer onlar için mutlaktır. Yani doğru mu, yanlış mı diye düşünüp karar vermek yerine, kendi dünyalarında alabildiğine özgür ve kendi hayalleriyle yaşarlar" (Dilidüzgün, 2004, s. 41). Bu durumda çocuklar ile yetişkinleri aynı düşünme becerilerine sahipmiş gibi düşünüp onlara birer büyük gibi hitap etmek hata olur. Onların dünyasına girmek için onların özelliklerini bilmek ve anlamak önemlidir.

Çocukluğun yetişkinlik döneminden farklı olmasını sağlayan özellikler, çocukların sürekli oyun ihtiyaçları ve sınırsız merak duyguları, hayal dünyalarındaki

çeşitlilik ve benzersizlik ile birleşen dil kullanımlarıdır denilebilir. Çocuklar hayal dünyalarıyla farklı düşünme şekilleriyle dile yeni içerikler sunarken aynı zamanda kullandıkları dille de yeni içerikler sunar. Bu kullanımlar sadece çocukların hayalinden çıkabilecek özelliğe sahiptir. Bu çocuk dilindeki benzersizlik de çocuğun yakın çevresi tarafından desteklendiğinde gelecek yaşamında yok olmaz ve bir sanatçı duyarlılığıyla "imge ustaları "olabilir (Şimşek ve Yakar, 2018, ss. 13-14).

Çocukluk insanlığın belki de merak ögesini en çok içeren dönemidir. Çünkü çocuklar henüz yaşama dair tecrübeler edinmemiş belirli bir yaşam deneyimi olmayan bireylerdir. Çevresinde oluşan olay ve durumlarla ilk kez karşılaşan çocuk, her gördüğü olay ve durumu bilmek, anlamak ister. "Çocuk, bularak (keşfederek), girişimciliğini kullanarak doğruya ulaşmaktan hoşlanır" (Sever, 2015, s. 38).

Çocukluk döneminde çocuk zihinsel anlamda kendini yetişkinler gibi kontrol etmede başarılı değildir. Bu konuda Dilidüzgün (2018) "Çocuklar önceleri, yetişkinler gibi gerçekler arasında mantıksal ilişkiler kuramaz. Bu nedenle kendi çevresindeki bütün olayları kendi mantığıyla değerlendirip kendine göre sonuçlar çıkartır. Dahası düş ile gerçek yer yer çocukların yaşamında iç içedir. Bu nedenle çocuklar izledikleri, okudukları şeylerle kolayca özdeşleşip gerçeklik boyutunu bir anda yitirirler" (s.28) demektedir. Bu durumda da çocuklara belirli yönlendirmeler yol göstericiler gerekmektedir.

Yaşama ebeveynlerin rehberliğinde adım atan çocuk farklı uyaranlarla karşılaşmadığında yaşama dair tüm gerçekler hakkında çıkarım yapmakta eksik kalabilir. Bu durumda da çocuk zihinsel, dilsel, sosyal becerilerini kullanmada yeterli gelişme gösteremez. Bu konuda Öztürk (2008) "Bebeklik dönemindeki gelişim ve ruh sağlığı daha sonraki dönemler için vazgeçilmez bir önem oluşturur" (s. 812, akt. Sever, 2018, s.7) ifadelerini kullanmıştır. Çocuğun yaşamında ihtiyacı olan uyaranları karşılamada sanat ve edebiyat bir çözüm yolu sayılabilir.

Çocuklar ilgi ve ihtiyaçlar bakımından yetişkinlerden ayrılır. Duygu düşünce hayal dünyası bakımından yetişkinlerden farklı olan çocuk bu dönemde kendi dünyasına yönelik isteklerde bulunur. Şimşek ve Yakar (2018) çocukların içinde bulundukları dönemle ilgili istek ve ilgilerini şöyle sıralamıştır:

"1. Çocuk sevmek ve sevilmek ister,

2. Çocuk kendini ifade etmek ister,

3. Çocuk oyun oynamak ister,

4. Çocuk çocukluğunu yaşamak ister,

5. Çocuk dış dünyayı tanımak ister,

6. Çocuk tek başına bazı etkinlikleri gerçekleştirdiğinin görülmesini ve takdir edilmesini bekler,

7. Çocuk çevresindekilere güvenmek ve kendini hissetmek ister,

8. Çocuk bir gruba katılmak ister,

9. İnanma ihtiyacı da çocuk için önemlidir,

10.Çocuk güzel ve etkili sözler duymak, ritmik melodilerle uyumak ve uyanmak ister" (ss. 36-38).

Çocuklar düş güçlerine uygun düşsel ögelerin yer aldığı anlatılara ilgi duyabilir, okuduğu kitapta düşüncelerini desteklemesi için resim görmek isteyebilir. En önemlisi de yaşadığı hayatı sorgulayarak bilmek tanımak baş özellikleri arasındadır denilebilir.

İnsan yaşamı çeşitli evrelerden oluşur. Bu dönemlerden insanı var eden yaşamının geri kalan kısmında hayatını etkileyen dönem çocukluk dönemi olarak düşünülebilir. İnsan, çocukluk döneminde dünyaya bakışı ve çevreyi algılayış biçimi bakımından diğer dönemlere göre çok farklı bir gelişimsel süreçte yer almaktadır. Bu konuda çeşitli bilim insanları araştırmalar yapmış, kuramlar oluşturmuşlardır. Yapılan çalışmalar belirli başlıklar altına toplanmış ve incelemeler yapılmıştır. İnsanın gelişimi bu bağlamda psikososyal gelişim, fiziksel gelişim ve toplumsal gelişim şeklinde başlıklara ayrılmıştır (Aydın, 2014, s.46). Bu çalışmada gelişimin bir bütün olduğu ilkesinden yola çıkılarak çocuğun bilişsel, dilsel ve kişilik gelişimiyle istendik davranışların kazandırılması arasında bağ olduğu düşünülmektedir.

Piaget'e göre 11 yaşına kadar soyut düşünemeyen çocuk bilişsel gelişimleri sürecinde bu yaştan sonra soyut olan olayları ve kavramları anlar (akt. Küçükkaragöz, 2014, s. 100). Küçükkaragöz. (2014) "Somut işlem döneminde çocuğun mantık yeteneklerini somut nesne ve yaşantılar üzerine uygulayabilmesi" (s. 98) olarak değerlendirmiştir. Yine Küçükkaragöz (2014) "Soyut işlem döneminin gelişimiyle ergen, demokrasi gibi kavramları ve soyut fikirleri düşünebilir" (s. 102) demektedir. Bilişsel gelişimle birlikte bu dönemde dil gelişimi de önemlidir. Bilişsel gelişim gibi dil gelişimi de bedensel gelişim çevre ve toplumdan etkilenir. Küçükkaragöz (2014) "Bilişsel gelişim ile fiziksel gelişimin, dil gelişimine zemin hazırladığını" (s. 103) söylemiştir.

Çocukluk döneminde zihinsel gelişim gibi dil gelişimi de çeşitli dönemlere ayrılmıştır. "2-3 yaşında çocuk Türkçenin söz dizimine uygun olmasa da 3-4 sözcükten oluşan cümleler kurabilir.3-6 yaşlarında şekil ve renk kavramları gelişir. Zaman ve sayı gibi soyut kavramlar bu dönemde gelişme gösterir. 4- 5 sözcükten oluşan cümleler kurabilir" (Şimşek ve Yakar, 2018, ss. 35-36).

Okul dönemine gelindiğinde dil öğrenimi ve gelişimi daha sistemli bir hale gelir. Çocuk doğal olarak öğrendiği dilin farkına varmaya başlar. Bu dönem dilin inceliklerinin öğrenilmeye başlandığı dönemdir (Küçükkaragöz, 2014, s. 111).

Çocukluk dönemi dilsel özellikleri çocuk edebiyatı alanı için önem taşımaktadır. Çünkü çocuk edebiyatının gerçekleştiği alan dildir. Çocuklar için var olan bu edebiyatın çocukların dönemsel özelliklerine uygun davranması gerekmektedir.

6 yaşına gelene kadar çocuklar çeşitli dil evrelerinden geçer. 6 yaşına ulaşan çocuk 4 veya 5 kelimelik cümleler kurmaya başlar (Şimşek ve Yakar, 2018, s.35).

Devam eden süreçteki gelişim özellikleri aşağıdaki gibidir.

"6 8 yaş aralığında çocuk bir yandan okuma yazmayı öğrenirken diğer yandan söz dağarcığını yeni sözcüklerle zenginleştirir. Sözlü iletişimin yanında bir de yazılı iletişim becerisine ekler.

8-10 yaş grubunda on sözcükten oluşan cümleler kurabilir, benzetmeler yapabilir. Konuşmalarında ve yazılarında zaman zaman deyimlere yer verir.

10-12 yaş grubunda birleşik cümleler kurabilir, olumlu olumsuz yargılar bildiren yan cümlecikli yapıları kavrayabilir.

12-15 yaş aralığında sözcüklerin yan anlamlarını, dilin mecazlarını kavramıştır. Deyimleri, atasözleri anlar ve yerli yerinde kullanır. Örtük ifadeler kullanmaktan hoşlanır. İmalar kinayeler, ironik vurgular, nükteler, sözcük oyunları, söz sanatları ilgi alanına girer. Sözlerini alıntılarla süslemeye yatkındır" (Şimşek ve Yakar, ss. 35-36).

Çocuk ilk olarak dili ailesinde öğrenir ve daha sonra okulda öğrenmesini devam ettirir. Bu dönemde Küçükaragöz (2014) "Çocukların taklitçi olduğunu yetişkinlerin de konuşmalarıyla onlara iyi örnek olması gerektiğini; bu dönemde çocuklarla çocuksu sözcüklerle değil normal sözcüklerle konuşulmasını, çocukla sevecen bir şekilde yakından ilgilenilmesini ve konuşmalarda sözcüklerin açık ve net seçilmesi gerektiğini" (s.111) ifade etmiştir.

"Dil araştırmacıları, çocukların dil öğrenmeye biyolojik olarak donanımlı olduğunu öne sürmekte; buna karşın çevresel etkenlerin, özellikle evde çeşitli dil çevreleri ile karşılaşmalarının çocukların dil gelişiminde belirleyici olduğu düşüncesindedir" (Sever, 2018, s.35). Çocukların merak eden sorgulayan varlıklar olduğu bilinmektedir. Bu durumda da çocukların çevresini izleme ve gördüklerini uygulama konusunda büyük bir eğilimi olduğu söylenebilir. Bu durumda dil öğrenmede aile ve çevre kavramı akıllara gelmektedir.

Bilişsel gelişime önem veren Piaget'e karşılık Vygotsky çocuğun içinde bulunduğu çevrenin önemini vurgulamıştır. Vygotsky (akt. Küçükkaragöz,2014) "Çocukların kazandıkları kavramların, fikirlerin, olguların tutumların sosyal çevre" (s.105) olduğunu söylemiştir.

Bu konu alan yazında araştırılmış, çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Sever (2018) "Yapılan araştırmalara göre, okul çağından önce çocukların uygun resimde kitaplarla buluşması ve onlara düzenli kitap okunması, çocukların okula başladıktan sonraki başarılarında büyük bir fark yaratmaktadır" (s. 36) diyerek çocukluk döneminin önemine değinmiştir.

Küntay (2013) 3-6 yaşlarında, toplam 46 çocukla 2 anaokulunda uyguladığı çalışmada çocukların anlatı özelliği taşıyan konuşmalarını incelemiştir ona göre, "Türk çocuklarında anlatı yeterliliğinin sosyalleşmesine yetişkinler de akranlar da katkı sağlamaktadır. Yetişkinlerin rolü, konu açarak ve çocukların açtığı belli konuları seçici bir şekilde ilgi gösterip belli konu başlıklarını yine seçici bir şekilde devam ettirmektir. Akranlar ise diğer çocukların anlatılarının üzerine inşa edeceği anlatı iskeletleri sunar" (akt. Sever, 2018, s. 12). Yapılan çalışmada çocuklar üzerinde çevre ve aile kavramının önemli olduğu görülmüştür.

Çat, Aydoğan'ın (2011) yaptığı bir çalışmada ise, 5-6 yaş grubundaki çocukların dil gelişim düzeyleri "Annelerin kitap okuma sıklığına, eve günlük gazete alınma sıklığına, annelerin çocukla birlikte kitap okuma sıklığına, evdeki kitaplık varlığına, çocukların odalarındaki kitap köşesi varlığına, annelerin çocukları ile birlikte kitap okuma zamanlarına, annelerin çocuklarına kitap alma amaçlarına göre farklılık göstermekte midir?" Sorularının cevapları aranmıştır. Yapılan araştırma sonucu "Annelerin okuması sıklığının çocuklarının dil gelişimlerine olumlu yansımaları olduğu, günlük gazete okuyan gündemi takip eden genel kültürünü geliştiren ailelerin çocukları ile iletişimde kullandıkları kelimeler de daha seçici oldukları, kelime dağarcığı zenginliğinin çocuklarına da yansıdığı söylenebilir. Evde ve odasındaki kitaplığı olan çocukların dil gelişimi açısından evde ve odasında kitaplık olmayan çocuklara göre daha şanslı olduğu, çocukla birlikte kitap okuma zamanlarındaki rutinin dil gelişiminde önemli olduğu görülmüştür" (ss. 879-885).

Bu çalışmada da görüldüğü üzere aile ve çevre kavramı çocuğun dilsel gelişimi için önemlidir. Çocuğun çevresinden aldığı uyaranlar ile zihinsel dilsel becerileri gelişir bu uyaranlardan biri de dilin en özgün kullanımlarından biri olan sanat ve edebiyat yapıtlarıdır.

"Dil gelişiminin evrensel basamakları sağlıklı her çocuk için geçerli olmasına karşın; çocuğun içinde yaşadığı kültürel çevre ve bir uyaran olarak modellerin özellikleri, dil gelişiminin niteliğinde etkilemektedir" (Sever, 2017, s. 35).

2.1.2. ÇOCUK EDEBİYATI

Bu bölümde çocuk edebiyatı nedir sorusunu tartışmadan önce edebiyat kavramını ele almak gerekmektedir. Çünkü edebiyat başlı başına bir güzel sanat

dalıdır. Çocuk edebiyatı ise edebiyat kavramının içinde yer almaktadır. Edebiyatın tanımı ve ne olduğu konusunda çeşitli yorumlar ve görüşler vardır.

Öncelikle edebiyat kavramı TDK Türkçe Sözlük' te (2011) "**1**. Olay, duygu ve hayallerin dil aracılığıyla sözlü veya yazılı olarak biçimlendirilmesi sanatı, yazın. **2.** Bir bilim kolunun türlü konuları üzerine yazılmış yazı ve eserlerin hepsi, literatür. **3.** *mec.* İçten olmayan, gereksiz, yapmacık, boş sözler" (s. 754) olarak tanımlanmıştır. Bu çalışmada birinci anlamdaki edebiyat tanımı kullanılacaktır.

Edebiyat kavramını Kavcar (1999) şu şekilde açıklamıştır; "Duygu, düşünce, hayal ve izlenimlerin sözlü veya yazılı olarak güzel ve etkili bir biçimde anlatılması sanatıdır. Başka bir deyişle edebiyat, sözcüklerle yapılan bir güzel sanattır, dil sanatıdır" (s. 123). Bu tanımdan da anlaşılacağı gibi edebiyatın malzemesi dildir, dilin özgün kullanımlarıdır. Sanatçı düşüncelerini dile yansıtır ve bunu onu okuyanlarla paylaşır. Kavcar (1999) bu konuda "Sanatçının üstün kişiliği, hayal gücü, zengin iç dünyası eserlerinde dile geldiği için okurlar kendi kişisel hayatlarında hiçbir zaman tadamayacakları bu duygu ve yaşantıları sanatçı ile paylaşmak imkânı kazanırlar" (s. 124) demiştir. Bu bakımdan edebiyat eseri düşünceleri etkileyebilir, okuru daha önce görmediği bir dünyaya sokabilir.

Çeşitli eserler edebiyat kavramı içerisinde yer alabilir. Edebiyatta asıl önemli olan yapıtların edebiyat eseri sayılmalarına neden olan özellikleridir. "Edebiyat; biyografi, bilim ve yeni keşiflerle ilgili bilgilendirici metinler, geçmiş olayların tarihçeleri hatta hem çizim hem sözcüklerle sunulmuş metinler gibi birçok şekle bürünebilir. Bir metni edebi kılan şey, o metnin insan yaşamları açısından ele alınmış bir deneyime önem kazandırma, kaç yaşında olursak olalım kendimizi ve diğerlerini biraz olsun anlamamıza yardımcı olma becerisidir" (Lukens, Smith ve Coffel, 2018, s. 3). Buradan da anlaşılacağı gibi edebiyat, kendimiz ve çevremiz ile ilgili sunduğu yaşantılar ile hayatı anlamamıza yardımcı olur. Ayrıca Kavcar (2019) "edebiyat eserinin gücü, önemi nereden geliyor? Sanat değerinden, "estetik" değerinden geliyor. Şimdi edebiyat eserinin bir tanımını yapalım: Duyguyu, hayali, düşünceyi ve zevki geliştiren, bir sanat kaygısı ve değeri taşıyan, belli bir tekniği olan esere edebiyat eseri (yazınsal yapıt, edebi eser) diyoruz. Biraz daha kısaltacak olursak bu tanımda üç temel boyut var: Duygu ve düşünceyi geliştirme, sanat değeri

taşıma, belli bir tekniği olma" (s.131) şeklinde edebiyatın sanatla duygu ve düşünce eğitimi yapmasını vurgulamıştır.

"Geleneksel olarak edebiyat, özündeki hayal gücü ve sanatsal niteliklerden meydana gelmiş bir yazı metni olarak tanımlanır" (Lukens, Smith ve Coffel, 2018, s. 1). Edebi eserler "yazı metni" olduğuna göre dil, edebi eserler için vazgeçilmez bir unsurdur. "Edebiyat, dille oluşturulan bir sanattır. Her dilin en yetkin kullanımı kendini edebiyatta gösterir. Şiir, roman, öykü gibi bir sanatçının sezme ve duyma gücünü somutlayan bu yaratılar, yaratıldığı dilin anlatım güzelliğini de yansıtır" (Sever, 2015, s. 31). Edebiyatta sanatçının aktarımıyla dilin zenginliği de birleşerek okura yeni bir dünya sunmaktadır.

Edebiyat eserleri içerisinde birden fazla anlam barındıran sanat yapıtlarıdır. Her okuyan kendine özgü, kendine ait bir anlam çıkarır. Edebiyat metinleri Akşit Göktürk'ün (1988) dediği gibi "öz göndergeli" metinlerdir (s. 50). Yani içinde barındırdığı anlamlar onu var eder. Metnin içerisinde saklı olan anlamlar metnin "öz göndergeli" olmasını sağlar.

Sever (2017) "Yazınsal metinler, yapısı gereği okurda duygusal çağrışımlar uyandırır, okuru yeni bir arayışa yöneltir. Sözcüklerle kurulan yeni anlam örüntüleri, okuru da duymaya, düşünmeye çağırır, örtük iletileriyle de çok anlamlı bir özellik gösterir" (s. 13) diyerek sanatçının oluşturduğu metne ilişkin okurun aktif, düşünen, üreten olmasına değinmiştir. Aynı konuda Özdemir (2000) "Yazınsal metinler, adlandırarak söylersek şiir, öykü, roman ve oyun bize bir dünya sunar. Sunulan bu dünya gerçeklerden de alınmış olsa, gerçeğin yeniden üretimi, yeniden kurgulanması ile oluşturulmuştur. Bu yönden dış dünya ile üzerinde yaşadığımız gerçek deneyim dünyamızla benzeşmez. Bu da ister istemez okur olarak yeni bir iletişim konumuna girmemizi gerektirir" (s. 110) diyerek okurun yazın üzerindeki sorumluluğuna değinmiştir. "Yazınsal iletişim, bir dil duygusunu tanımayı, metin içindeki kimi işlevleri izleyebilmeyi, yazarın söylemediğini bulgulamayı, anlamlar üretmeyi gerektiren bir etkinliktir. Bir başka deyişle yazınsal iletişim, okurun bir yazınsal metnin iletisini anlayabilmek için gerekli bilinç süreçlerine girmesiyle olanaklıdır. Bu yetenekler ise, ancak okuma deneyleriyle kazanılabilir. Bu iletişimde yazar ile okur her iki yönden etkin bir çabaya girerler" (Aslan, 2006, s. 37). Sonuç olarak

edebiyat metinleri pasif bir okuyucu istemez, edebiyat metinlerinin okuyucusu her zaman aktif düşünen ve bu metinlerin yapısını bilen kişiler olmalıdır.

Edebiyat bize bilgi vermekten çok çevremize karşı yeni bir bakış açısı kazanmamızı sağlar. Lukens, Smith ve Coffel, (2018) bu konuda "edebiyat, yaşamın bütünlüğü ve anlamı hakkında bir anlayışa kavuşmamızı sağlar" (s. 5) diyerek edebi eserin kişi üzerinde bıraktığı etkiye değinmiştir. Edebi eserler dünyayı anlamamızı, çevremizde oluşan olaylara karşı düşüncelerimizin gelişerek hayat tecrübeleri edinmemizi sağlar. "Edebiyat kendimizden farklı olan, bizden farklı ülkelerde yaşayan farklı diller konuşan yaşama farklı şekillerde değer veren insanların hayatlarına bakabileceğimiz pencereler sunar" (Lukens, Smith ve Coffel, 2018, s. 6). Bu konuda Sever (2017) "edebiyat (yazın) bize sanatçı duyarlılığı ile kurgulanmış bir yaşam sunar. Yaşamımıza yeni anlamlar katar. İnsan ve yaşam gerçekliğini sanatçı duyarlılığı ile kavramamıza, bu gerçekliğe sanatçının penceresinden bakmamıza olanak sağlar" (s. 11) diyerek edebiyatın yaşam hakkında sanatçı gözünden farklı bakış açıları sunduğunu belirtmiştir. "Sanat biraz da dolaylı anlatım, söylenen ya da gösterilen arasındaki ögelerin anlamlı birleşiminde gizli olan bir anlatımdır. Başka deyişle sanat, bildik dünyamızın olgularından yola çıkarak, aslında anlatılması olanaksız olanı göstermek, sezdirmek için kullanılan bir araçtır" (Dilidüzgün, 2007, s. 111).

Her ne kadar tanımı yapılmaya çalışılsa da edebiyat da diğer sanatlar gibi kişiye özeldir. Edebiyata ortak anlamlar yüklemenin yanlış olduğunu edebiyat eserlerinin hepsinin özel olduğunu Şirin (2019a), "Edebiyat ve sanatın bütün özelliklerinin birer tanıma sığdırılması imkânsızdır. Edebiyat eserinin ister tasvir edici ister değerlendirici özelliği olan bir tanımı yapılsın, yapılan her tanım eksiktir. Bunun temel nedeni ise edebiyat eserlerinin ortak özellikleri yerine benzer özelliklerinden söz edilebilir olmasıdır" (s. 19) ifadeleriyle belirtmiştir.

Edebiyat kavramından sonra ele alınması gereken çocuk edebiyatı terimine baktığımızda ise tarihinin çok eskiye dayanmadığını görmekteyiz. Bunun nedeni ise çocuk kavramının çok eski bir kavram olmamasıdır. Şirin (2019b) çocuk edebiyatını "Batı'da XVI. Yüzyıldan itibaren ortaya çıkmaya başlayan çocuk fikri ile çocukluk üzerine eğilme, çocuk edebiyatını da gündeme getirmiş oldu" (s.25) diyerek tarihsel olarak bu yıllara dayandırmaktadır. Yine Şirin (2019b) çocuk edebiyatının gündeme

gelişini "Çocuk edebiyatı kavramının ortaya atıldığı günden bu yana üzerinde bir türlü görüş birliğine varılamamıştır. Çocuğa uygun bir edebiyat olması gerektiği düşüncesi ise bu alana yönelişi hızlandırmıştır. Batıda çocuk edebiyatı 18. yüzyılın ortalarından itibaren bağımsız bir edebiyat olma yoluna girmeye başlamıştır. Çocuk edebiyatındaki bu atılımda J. J. Rousseau'nun önemli bir payı olmuştur. Çocuk edebiyatının kalıplandırıcı değil, çocuk doğasına uygun geliştirici bir amacın ortaya çıkmasında Rousseau'nun görüşleri yalnızca Avrupa ile sınırlı kalmamış dünyayı da etkilemiştir" (s. 28) ifadeleriyle çocuk edebiyatının tarihine değinmiştir. Daha sonra özellikle 1970 sonrası çocuğun zihinsel ve fiziki gelişim özelliklerinin fark edilmesi bu dönemde çocuk edebiyatı kavramının değişim sürecini başlatmış olur. "…algı düzeyi, dil, çocuğa görelik ve çocuk gerçekliği bu edebiyatın değişiminde etkili olan kavramlardır" (Şirin, 2019b, s. 28). "İlk evrede çocuk edebiyatı, çocuklara çocukluğu ya da çocuğa çocuğu anlatan bir eğilim içinde görünse de çocuğun ve çocukluğun edebiyatını 'çocuğa görelik' ilkesine göre ortaya koyan eserler modern dönem yenilikçi çocuk edebiyatının başlangıcı kabul edilir" (Şirin, 2019b, s. 28).

Türkiye'de çocuk edebiyatının gelişimini incelediğimizde Şirin (2019b) 1970 yılından sonra çocuk edebiyatı konusunda var mıdır, yok mudur şeklinde soruların oluştuğunu ve bu bağlamda çocuk edebiyatı kavramına ilk karşı çıkan kişinin Nurullah Ataç olduğunu söylüyor. Çocuklar için ayrı bir edebiyat olmasına karşı çıkan bir diğer isim ise Yaşar Kemal'dir (s. 28) diyerek ekleme yapıyor. Bu yazarların karşı çıkma sebebi ise yine Şirin (2019b) "Edebiyatın bir bütün olduğunu ve çocukları küçümseyen dil, edebiyat, yayın değeri olmayan ticari yayınların uyandırdığı kaygı" (s. 29) olarak belirtmiştir. Erdal Öz ise "Büyükler için yapılan her edebiyat yapıtı çocuklar için de geçerli midir? Soruyu böyle sorsaydık, çocuklar için ayrı bir edebiyat türü yoktur diyen yazarlarımız, hiç sanmam ki bu soruya da ters bir karşılık versinler" (s. 107, akt. Şirin, 2019b, s. 29) diyerek çocuk edebiyatı kavramının yazarlar tarafından nasıl anlaşılması gerektiğine vurgu yapmıştır. Çocuk edebiyatının varlığını savunan yazarlardan Ülkü Tamer, Gülten Dayıoğlu, Yalvaç Ural, Doğan Hızlan, Fatih Erdoğan bu kavramın dil, pedagojik uygunluk, belirli kurallara uyma gibi özelliklerinden dolayı çocuk edebiyatı kavramının var olması gerektiğini belirtmişlerdir (Şirin, 2019b, s. 30). Çünkü yukarıda sayılan çocuğa görelik, çocuk gerçekliği gibi kavramlar edebiyatın tümü için geçerli değildir ve her

kitap bu yüzden çocuğa uygun değildir. Çocuk da gelişimsel özellikleri bakımından bu kavramlara ihtiyaç duyduğu için çocuk edebiyatı kavramı önem kazanmıştır.

Türkiye'de çocuk edebiyatının gelişimine baktığımızda varlığının Tanzimat dönemine dayandığını görmekteyiz. "Tanzimat'la birlikte çocuğun edebiyatta görünür olmaya başladığı söylenebilir" (Şirin, 2019b, s. 33). "19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren başlayan *modernleşme* ve *yenileşme* hareketleri, çocuğu yetişkinden ayrı bir varlık kabul etme anlayışının doğmasına neden olmuştur." Cumhuriyet Dönemiyle birlikte ise çocuk edebiyatı modernleşmesini sürdürmüş özellikle zorunlu eğitim ile çocuğa yönelik içeriklere olan ilgi artmıştır. "Yeni çocukluğun biçimlenmesinde ilk somut adımlar 'okul'la atılmıştır" (Şirin, 2019b, s. 33).

Şirin (2019b) Cumhuriyet Dönemi çocuk edebiyatımızın üç evreden oluştuğunu şu şekilde aktarmaktadır:

"Biri: 1970'lere kadar çocuk üzerine manzume, hikâye, roman, masal ve piyeslerin yazıldığı didaktik-otoriter anlayışın egemenliğini sürdürdüğü çocuk edebiyatı evresi.

İki: 1970'ten 1980'lerin ortalarına kadar süren, farklı dünya görüşü savunucularının güdümlü, ideolojik, kurtarıcı ve sosyal içerikte çocuk kitabı yazmaya yöneldi ve kalıcı çok az sayıda kitabın yazıldığı politik söylem ağırlıklı angaje çocuk edebiyatı evresi.

Üç: çocuk gerçekliğine dayalı poetic kalabilmeyi önceleyen ve çocuğa göre örneklerin yazılmaya başladı 1980 sonrası yenilikçi çocuk edebiyatı evresi" (s. 35).

Çocuk edebiyatı kavramı görüldüğü üzere geçmişi çok da eskilere dayanmayan bir edebiyat alanıdır. Şirin (2007) "Çocuk ve gençlik edebiyatı edebiyatın içinde bir geçiş dönemi edebiyatıdır" (s. 40) demiştir. Çocuk edebiyatı çocukların edebiyatla tanışmalarını sağlayarak onları edebiyat metinlerine hazırlar.

Çocuk edebiyatı hakkında alanyazın incelendiğinde çeşitli tanımlar olduğu görülmektedir.

Sever (2017) bu kavramı şöyle tanımlamıştır: "Çocuk edebiyatı (yazını), erken çocukluk döneminden başlayıp ergenlik dönemini de kapsayan bir yaşam evresinde, çocukların dil gelişimi ve anlama düzeylerine uygun olarak duygu ve düşünce dünyalarını sanatsal niteliği olan dilsel ve görsel iletilerle zenginleştiren, beğeni düzeylerini yükselten ürünlerin genel adıdır" (s. 17). Yazınsal eserler sanatsal nitelikleri olan metinlerdir. Edebiyat kavramının içerisinde yer alan sanatsal nitelikler çocukların bilişsel, duyuşsal özelliklerine uygun bir şekilde kurgulanması gerekir. Şirin (2000) "Çocuk edebiyatı, çocukların büyüme ve gelişmelerine, hayal, duygu, düşünce ve duyarlıklarına, zevklerine, eğitilirken eğlenmeleri ne katkıda bulunmak amacı ile gerçekleştirilen çocuksu bir edebiyattır" (s. 9) diyerek çocuk edebiyatının çocuk özelliklerine uygun olması gerektiğini vurgulamış, bu konuda Dilidüzgün (2004) "Çocuk yazını kitapları bütünüyle yazın olma ilkelerini yerine getirmesine ek olarak çocukların duygu, düşünce ve yaşantıları göz önüne almak zorundadır" (s. 42) diyerek oluşturulan eserlerin çocuğa uygun olması gerektiğini söylemiştir.

Oğuzkan (2001) çocuk edebiyatını "Usta yazarlar tarafından özellikle çocuklar için yazılmış olan ve üstün sanat nitelikleri taşıyan eserlere verilen genel ad" (s. 3) olarak tanımlamıştır. Çocuk edebiyatı sanatsal nitelikler taşımak zorundadır. Sanatsal niteliklerden yoksun bir eser çocukta okuma ilgisi uyandırmada eksik kalır. Edebiyatın sanatsal niteliklerinin çocuk edebiyatında olması konusunda Şirin (2007) "edebiyatın seçme, yer değiştirme ve yeniden yapma ilkeleri çocuklar için yapılacak edebiyat için de geçerli ve gereklidir" (s. 41) demiştir. Lukens, Smith ve Coffel, (2018) "Çocuk edebiyatı, yetişkin edebiyatında karşımıza çıkan tüm karmaşıklığı, tınıyı, içgörüyü, zekayı ve sanatsallığı içerebilir" (s. 6) sözleriyle edebiyatın niteliklerinin çocuk edebiyatında olması gerektiğini belirtmiştir.

Çocuk edebiyatı çocukların gelişim özelliklerine uygun olmalıdır. "Gelişim sürecindeki çocuğun anlama ve kavrama düzeyini dikkate alarak duygu ve düşünce dünyasına seslenen edebiyata çocuklar için edebiyat ya da kısaca çocuk edebiyatı denir" (Şimşek ve Yakar, 2018, ss. 40). "Bir başka ifade ile çocuk edebiyatı, çocukların dil gelişimine katkıda bulunan, onların edebi ihtiyaçlarını karşılayan, çocuklar için, çocuklara göre yaratılmış edebiyattır" (Dursunoğlu, 2007, s. 33, akt. Şimşek ve Yakar, 2018, s.40). Bu durumda çocuğa uygun olarak oluşturulan eserler

çocuğun eğitimi için de yarar sağlayabilir. "Çocuğun erken yaşlarda okuma alışkanlığını kazanabilmesi için de ona özgü yapıtların hazırlanması gerekmektedir" (Demircan, 2006, s.12).

"Çocuk edebiyatı, bütünsel olarak temeli çocuk olan; çocuğun farklı ilgilerini yansıtan; dil ve anlatımı çocuğa göre olan; çocuğun sosyal, sanatsal, dilsel vb. yönlerden gelişmesine katkıda bulunan önemli bir yaşam alanıdır" (Gökmen, 2017, s. 15). Bu tanımdan da anlaşılacağı gibi çocuk edebiyatı çocukların dünyasına ait olmalı ki onlar için bir "yaşam alanı" olabilsin.

"Çocuk edebiyatını: dil gelişimlerine ve anlama düzeylerine uygun, gereksinimlerini de önceleyen bir yaklaşımla, çocuklara yaşama insan gerçekliğini sanatsal nitelikli dilsel ve görsel iletiler ile sunan, onların duygu ve düşünce dünyalarında etkilenimler uyandıran yapıtların genel adıdır biçiminde tanımlayabiliriz" (Sever, 2007, s. 41).

Sonuç olarak çocuk edebiyatına henüz dünya ile tanışmış ve kendi kimliğini bulamamış çocukların yol göstericisi denilebilir. Çünkü çocuk edebiyatı yapısı gereği çocuğu anlamak çocuğa yönelmek zorundadır. Çocuklukta var olan duygu düşünce ve hayaller çocuk edebiyatı içerisinde yer almalıdır. Yaşamın durağı ve soyut yapısına karşın çocuklar hareketli ve somut bir düş gücüne sahiptir. Çocukların kişisel gelişim süreçlerinde yetişkin gözüyle bazı konuları anlatmak mümkün olmayabilir. Çocuk bu konuları kendine ait özel dünyasında çözümleyemeyebilir. Bu da çocukta yaşamı bilme, tanıma, kişisel gelişiminde ilerleme konularında ciddi problemlere neden olabilir. Bu yüzden çocuğa dünyayı çocuk gibi anlatan bir edebiyat gereklidir.

Genel bir tanımla "Çocuk edebiyatı: çocuğun gelişimsel özelliklerini gözden yitirmeden ve edebiyat niteliklerinden ödün vermeden çocuğa görelik ve çocuk gerçekliği ilkelerinden hareket ederek konularını onun doğal ve güncel çevresinden seçen ve (okur) çocuğun kendi dünyasına çok açılı bir anlayışla bakabilmesini sağlayan, ona bilinçli bir okuma alışkanlığı kazandırmayı öngören edebiyat ürünleridir" (Dilidüzgün, 2013, s.47).

2.1.3. ÇOCUK EDEBİYATI NASIL OLMALIDIR?

Çocuk edebiyatı çocukla var olan, ona yönelip onunla gelişen bir edebiyattır. Çocuğun ilgi ihtiyaç ve özellikleri bu edebiyatı şekillendirir. Çocuk edebiyatı oluşturulurken çok dikkatli davranılmalı ve çocuğa yönelik nitelikli içerikler oluşturulmalıdır. "Nitelikli çocuk edebiyatı ürünlerinde sözcükler ve çizgiler, ustaların elinde çocuğun yaşamını bütünleyen bir araca dönüşür. İnsanın günlük yaşamında sesiyle, jest ve mimikleriyle, bedensel hareketleri ile yansıttığı sevinç, korku, öfke; nitelikli yazınsal ürünlerde sözcük ve çizgilerle yaşam bulur" (Sever, 2017, s. 19).

Çocukluk dönemi insanın gelişim sürecindeki ilk evresidir. Henüz bir şey bilinmeyen ve hayatın sorgulandığı bu dönem basit, önemsiz görünmemelidir. Çünkü insanın tüm gelişim süreçlerini içerir ve tüm hayatında etkiler, izler bırakabilir. Bu yüzden bu dönemde çocuğa onu anlayan ve fark eden bir yaklaşımla yönelinmeli, onlar için oluşturulan edebiyat da bu doğrultuda ilerletilmelidir. "Çocuk kitaplarında, sanatçının sözle, çizgiyle aktardığı ilettiler, çocuğun duygu ve düşüncelerini devindirebilmeli; yeğlenen biçemle, çocuklara değişik duyuların yaşamı algılamadaki etkisi duyumsatılmalıdır" (Sever, 2017, s. 19).

Çocuklar için oluşturulan edebiyat metinleri edebi özelliklere uygun oluşturulur. Bunun yanında çocuklar bilmek öğrenmek de ister. Bu yüzden de çocuk edebiyatı estetik, sanatsal yönünün yanında çocuğun bilgi ihtiyacını da içinde barındırmalıdır. Bu iki özelliğin bir arada bulunması konusunda Dilidüzgün (2018) "Nitelikli çocuk yazını ürünleri belli estetik kaygıları dikkate aldığından, okuruna yazın ve sanat eğitimi de veren bir özellik taşımaktadır. Çocuk kitaplarından okuma alışkanlığı kazandırma, sanat ve kurmaca eğitimi verme, yazınsal duyarlığı geliştirme gibi eğitsel beklentiler çocuk kitabının estetik boyutunu yok etmez. Tersine, bu gibi özellikler sanatsal kaygılarla üretilmiş her çocuk kitabının temelinde vardır. Okumaya başlayan çocuk, kendi düzeyine göre üretilmiş böylesi kitapları okuyarak bir bakıma bu dünyanın ürünleri ile tanışır" (s. 25) demiştir. Çocuk kitaplarında ne sanatsallık ne de öğreticilik göz ardı edilmeli ikisi dengeli ilerlemelidir. "Salt didaktik bir anlatımla ya da pedagojik bir söylemle kurgulanan eserlerin estetiği ihmal etmeleri, çocuk edebiyatında üslup sorununu ortaya çıkarır. Dil ve üslup bakımından çocukların ruh evrenlerine özgü bir biçimde kurgulanan çocuk edebiyatı

eserleri çocukları toplumsal yaşama hazırlarken onlarda aynı zamanda estetik bir haz duygusu ve estetik bir yaşam algısı geliştirmelidir" (Kanter, 2014, s. 572).

Çocuk kitapları çocukların heyecanlarına ilgilerine seslenmelidir. Çocukta keşfetme, başarma duyguların tetiklenmesi ile çocuğun kitaba olan ilgi ve ihtiyacında olumlu bir etki bırakabilir. Bu etkiyi de yazar kullandığı dil ve sunduğu içerikle oluşturur. "Kitaplarda çocuklara, neler yapması ya da yapmamasının söylenmesinden çok, neler yapması ya da yapmaması gerektiği düşündürülmelidir. Çocuklar, davranışlarının olası sonuçları üzerinde düşünce üretmeye özendirilmeli; davranış ve eylemlerin başkaları üzerinde yaratacağı duygusal sonuçlar, çocukların duyarlılıkları işletilerek kendilerine buldurulmalıdır" (Sever,2017, s. 22).

Çocuk kitaplarında dilin kullanımı konusunda Şirin (2000) "Çocuk edebiyatı çocuksu bir dil ile oluşur. Çocuğa göre bir anlatımı özünde taşır. Çocuk yaş gruplarının düzeyi dil ve anlatımın çerçevesini belirler. Dilin kullanımında çocuksu eda çocuk kitabı yazarlığının vazgeçilmez kuralıdır. Dil, çocuğun algılama düzeyine göre biçimlenir. Bu ise sanıldığı gibi gereksiz süslü anlatım değildir. Dilin ve temanın anlatım için gerekli yapıya ulaşmasıdır" (s. 13) ifadeleriyle çocuğa uygun bir anlatım olması gerektiğini söylemiştir.

Çocuk edebiyatı yazarı çocuklara yönelik oluşturduğu içeriklerde kullandığı dil ve anlatımına dikkat etmelidir. Çocuklara doğruyu öğretmek yerine doğrunun ne olduğuna dair giden yolların öğretilmesi esas alınmalıdır. Bu konuda Dilidüzgün (2004) "otoriter anlatım" ve "antiotoriter" (s. 43) anlatımdan söz etmiştir. Dilidüzgün'e (2004) göre otoriter anlatım biçemine sahip kitaplarda doğrular çocuklara gösterilir, çocuk kendisi karar vermeden yazarın dediğini kabullenmek zorundadır. Kitabı okuyan kişi belirli bir düşünceye yönelir. Bunun tam tersi olan antiotoriter anlatım biçemine sahip çocuk kitapları, çocuklara çeşitli yollar sunarak onların zihinsel becerilerini kullanıp konu üzerinde düşünmelerini ve doğruyu seçmelerini sağlar. Yazarın kullandığı dili, anlatımı bu bakımdan kitabın anlam zenginliğini ve sanatsal değerini belirler niteliktedir (ss. 42-43). Çocuk edebiyatında dil ve anlatım bu bakımdan çok önemlidir. Çocuğun kitaptan alacağı estetik doyum, kitaba karşı duyacağı heyecan yazarın dili, üslubuna bağlıdır. Çocuklar onlara sunulan bilgileri aynen almak yerine keşfetme, merak etme, duyularının harekete geçirilmesi ile daha fazla zihinsel sürece aktif olarak katılabilir. Bu yüzden de çocuk

edebiyatı yazarları çocuklara "antiotoriter" bir anlayışla seslenmelidir. "Kuru ahlaki öğütlerin yerine çocukların ruh dünyalarına hitap eden, çocuk mantığına yönelen ve çocuk diliyle kurgulanan, çocukların anlayabileceği metaforların yer aldığı bir yapıyla şekillenen çocuk edebiyatı ürünlerinde estetik ve etik arasındaki dengenin gözetildiğini söylemek gerekir" (Kanter, 2014, s. 572).

Çocuk edebiyatı yazarı çocukları önemsemelidir. Çocuğun önemsenmesi demek çocuğa karşı basit ve özensiz davranışların olmaması demektir. Çocuk da tıpkı yetişkinler gibi bir bireydir ve göz ardı edilmek istemez. "Çocuk edebiyatı, çocuklara çocukluğu ya da çocuğu anlatan bir edebiyat değildir. Böyle bir edebiyat kendini sınırlandırır. Çocuk, her şeyden önce iyi, nitelikli çocuk kitabından ve yazarından, kendisinde çocukluğundan çıkarmasını ve kendi dünyasına götürmesini bekler. Çocuğa çocuk olduğunu hatırlatan, onu küçümseyen bir edebiyat çocuk dünyasını yansıtmaz. Bu tür edebiyatı basit ve çocukça bulabilir" (Şirin, 2000, s. 10). Çocuklar çocuk edebiyatı metinleriyle hayatın içerisinde yer almak ister; fakat bu durum yetişkinlerin hayatı tecrübe etmesinden farklı olarak onların gerçekliği çerçevesinde edebiyatta oluşturulmalıdır. "İçinde yaşanılan toplumun geleneklerinden, verili kabullerinden, yapı taşlarından ve kültürel kodlarından beslenen çocuk edebiyatının, yetişkinlerin dünyasından ayrıştırılmış, salt hayal gücünden beslenen bir evren oluşturması, çocukların toplumun geri kalan kısmından yalıtılmasına yol açar. Böyle bir yalıtım, çocuk edebiyatının sınırlarını daraltır. Sınırlandırılmış bir edebiyatın muhatabı olan çocuklar, dış dünyayı sadece hayallerle örülmüş dar bir pencereden görme eğiliminde bulunabilirler" (Kanter, 2014, ss. 570-571). Bu durumda da çocuklar yaşama dair tecrübe edinmede ve duygu düşünce eğitiminde yetersiz kalarak toplumda birey olabilmeyi başaramayabilirler.

"İyi çocuk kitabı, okuma davranışı ve eleştirel okuma becerisi kazandırırken çocukta dil gelişimini hızlandırır, anlama yeteneğini geliştirir, belleği güçlendirir, anlamlandırma ve kavrama yanında düşünme boyutunun gelişmesine yardımcı olur" (Şirin, 2007, s. 54). Çocuk kitaplarının bu işlevi göz önüne alındığında çocuğun eğitiminde önemli bir görev üstlendiği görülmektedir. Burada bahsedilen iyi çocuk kitaplarıdır. Çocuk kitaplarının niteliği çok önemlidir. Çünkü Şirin (2007) kötü çocuk edebiyatı için "Kötü çocuk kitabı çocukluğu, nasıl yazacağını ve edebiyatı kavrayamayanların yazdığı ve resimlediği kitaplardır. Bu tür yazar ve çizerler çocuk

kitabı yazarlığının çocuk gerçekliğine ve çocuk bakışına dayalı bir yazarlık biçimi olduğunun da farkında değillerdir. Kötü çocuk kitabı bağırır, güdümlüdür, güler yüzlü hiçbir yanı yoktur" (s. 55) demiştir. Yani kötü çocuk edebiyatı yazarı, çocuğun özelliklerini göz ardı eden ona seslenmeyen bir yazar konumundadır. Bu yazarlar tarafından oluşturulan kitaplar çocukta oluşacak edebiyat bilinci ve okuma kültürünü engelleyebilir. Kötü çocuk edebiyatı yazarını Şirin (2007) "İşaret parmağı sürekli havada duran öğretmenlere benzerler ve sayıları iyi çocuk kitabı yazarlarından çok daha fazladır. Çocuğun eğri büğrü olduğunu, eğitilmezse topluma zararlı olacağını, her şeyi katı bir disiplin ve korku çerçevesinde ele alırlar. Kitap, onların gözünde tıpkı bir hap gibidir. Yazdıkları bağırır; güdümlü olmayı görev kabul ederler; yazdıklarında didaktiklik ve faydacılık hep öndedir" (s. 56) şeklinde ifade etmiştir. Bu yazarların çocuklar için oluşturdukları çocuk kitapları çocuğun edinmesi gereken okuma kültürünü vermekten çok çocuğu edebiyata karşı uzak kılabilmektedir. Çocuğun alması ya da öğrenmesi gereken düşünme becerileri ve hayat tecrübeleri bu kitaplarda olmaz. Çünkü bu yazarlar Şirin (2007)'in de dediği gibi "öyküden çıkarılacak dersi okura bırakmazlar" (s. 57).

2.1.4. ÇOCUĞA GÖRELİK VE ÇOCUK GERÇEKLİĞİ

Çocuk edebiyatı hedef kitlesi bakımından genel anlamda çocuklara hitap ettiği için bu edebiyatın çocuklara uygun ilkeler barındırması gerekmektedir. Bu ilkeler çocuğa görelik ve çocuk gerçekliği kavramlarıdır. Şirin (2000) çocuğa görelik kavramını "çocuğa göre, deyince, çocuklar için yapılacak edebiyatın çocuğun büyüme ve gelişme çağlarına, psikolojisine, sözcük ve kavram bilgisine, algılama düzeyine uygun bir duyarlık anlaşılmalıdır" (s. 19) şeklinde açıklamıştır. Çocuk edebiyatı eserleri çocuk gerçekliği ilkesine uygun olmalıdır. Çocuklar yetişkinlere göre gerçekliği algılamada farklılık gösterirler. "Özellikle çocukların dil ve anlam evrenleri, yaşam deneyimleri, bakış açıları, doğaları, ilgi ve gereksinmeleri bize çocuk gerçekliği hakkında ipuçları verir" (Çer, 2014, s. 10). Çocukların yaş düzeylerine ve zihinsel gelişimlerine uygun gerçeklik ortamları çocuk edebiyatı metinlerinde bulunmalıdır.

Yazarlar çocuklara seslenirken eserlerini çocukların dünyasına inerek onların bakış açısıyla oluşturmalıdır. "Çocuklar için yapılan edebiyat öncelikle çocuğa göre ve çocukların dünyasını yansıtmalıdır. Çocuğa göreliği çocuksu tema, tip, dil ve

anlatım bütünlüğe ulaştırır. İçindeki çocuğu sanatına ve edebiyatına katabilen sanatçı ve yazar duyarlığı çocuğa ulaşmayı başarabilir" (Şirin, 2000, s. 20). İçindeki çocuğa ulaşmayı başaran sanatçı oluşturduğu eserlerin içerik ve biçimlerini de bu doğrultuda oluşturacağından çocuk gerçekliği ve çocuğa göre ilkelerine uygun eseler vermekte zorlanmayacaktır. Ayrıca Sever (2017) bu konuda "Sanatçının amacı, sözcükleri çocuğa göre, onun ilgi ve gereksinimlerini de kuşatan bir anlayışla kullanabilmek, onu okumaya özendirebilmek okuma eyleminden sonra çocuğun yüreğinde ve belleğinde insanca duyarlılıklar ve düşünceler oluşturabilmek olmalıdır" (s. 29) diyerek sanatçının amaçlarından birisinin de çocuğa göre eser oluşturmak olduğunu söylemiştir.

Çocuk gerçekliği konusunda Dilidüzgün (2018) "Çocuk gerçekliği çocukların gerçekmiş gibi alımladıkları, fakat hiç de nesnel olmayan alımlama farklarının yakalanmasıdır" (s. 91) diyerek çocukların kendine has çevrelerini algılama biçimlerinden söz etmiştir. Çocuklar dünyayı yetişkinlerden farklı olarak görür ve algılar. Bunun sonucunda da kendilerine has gerçeklik dünyaları oluşur. Çocuklar kitaplarda kendi gerçeklerine uygun içerikler görmek ister. Bu gerçekliğe uygun içerikler görmediğinde ise Dilidüzgün'ün (2018) de dediği gibi "Çocuk doğal olarak bir kitapta kendi gerçeğini arar. Ama kendinden çok başkalarına yönelik olduğunu görünce kitaba ve okumaya karşı olumsuz davranışlar geliştirebilir" (s. 103) çocuk ve kitap iletişimi kesilebilir. "Bu yönüyle, çocuğa sunulan kitapların onun kendi gerçekliğini yansıtmak ile ilgili kaygı taşıması gerekir. Bu kaygıyı taşımayan ve çocuğu öncelemeyen kitaplar, çocuğun gelişimini olumsuz biçimde etkileyebilir" (Çer, 2014, s. 13). "Çocuk edebiyatında yazar ile çocuk arasındaki kopukluğu giderilmesi amacıyla yazarın çocuk edebiyatının iki temel ölçüsü olan çocuğa görelik ve çocuk gerçekliğine göre hareket etmesi özgün bir edebiyat için hem gerekli hem de zorunludur" (Şirin, 2019a, s. 31). Bu ilkelere uyulmadan yapılan edebiyat çocuğa seslenmede başarısız ve yapmacık bir edebiyat olacaktır.

Çocuklar için oluşturulan gerçeklik aynı zamanda çocuğa göre bir anlayışla oluşturulmaktadır. Bu konuda Yurttaş (akt. Dilidüzgün, 2004) çocuğa göreliği "Çocuğun düşlem gücüne seslenen, onun rahatça ve tat alarak okuyup anlayabileceği dil ve anlatım içinde barındıran, ilgi duyabileceği konuları işleyen, onu duygu ve düşünce yönünden besleyen, kurgusu ve olay örgüsü karmaşık olmayıp onun

kavrayabileceği bir düzeyde olan, dikkat dağıtıcı ayrıntılardan arıtılmış olan" (s. 41) şeklinde tanımlamaktadır.

Çocuk gerçekliği ile çocuğa görelik kavramları birbirlerine benzeseler de bu konuda ayrımı Şirin (2019a) "Çocuk gerçekliği çocuğun yetişkinden farklı alımlamasına işaret ederken, çocuğa görelik ise çocuğa uygun dil, anlatım ve çocuğun ilgisini açımlamaktadır. Çocuk gerçekliği, çocuk evrenine özgü konu, davranış ve duyarlılıkları parantez içine alır" (s.32) şeklinde yapmıştır. Bu iki kavramdan çocuk gerçekliği çocuğun bakış açısını çevresine karşı tutumunu ifade ederken, çocuğa görelik çocuğun bakış açısına uygun ürünlerin dil, anlatım, temasını temsil eder.

2.1.5. ÇOCUK EDEBİYATININ TEMEL ÖGELERİ

2.1.5.1 KARAKTER

Çocuk edebiyatı metinlerinde önemli ögelerden birisi karakterdir. Karakterin tanımı Türk Dil Kurumu (2011) Türkçe Sözlük'te "Bir eserde duygu, tutku ve düşünce yönlerinden ele alınan kimse" (s. 1317) olarak geçmektedir. Aynı kavramı Sever (2017) "Yapıtlarda, olayı sürükleyen, yaşayan en önemli kişiye ya da anlatılarda doğrudan ilgili olan, anlatımı yönlendiren kişiye baş kişi, temel kişi ya da kahraman denir" (s.76) şeklinde tanımlamıştır. Bu konuda başka bir tanım ise Lukens, Smith ve Coffel, (2018) "Karakter terimi, bir kişiyi -veya çocuk edebiyatında kimi zaman kişileştirilmiş bir hayvan ya da nesneyi- ifade etmek için kullanılır. Bir öykü, oyun ya da şiirdeki her canlı, birer karakterdir. Bu karakterlerin öykü anlatımında önemli bir rolü vardır" (s. 113) şeklinde karakterden bahsetmiştir.

Çocuk kitaplarında ana kahraman dışında da karakterler bulunur. "Çocuk ve yetişkin edebiyatında, olay kurgusunda yer alan kahramanlar farklı işlevler üstlenirler. Bir olay ya da durum içindeki konularına göre de "baş kişi"(kahraman), "yan kişi" (roman ya da öykü kişisi) olarak adlandırılırlar" (Sever, 2017, s.76).

Çocuklar kendilerine has düşünce evreni içerisinde yetişkinlerden farklı bir şekilde hisseder düşünür ve yaşar. Bu açıdan da çocuklar kendilerine yönelik kitaplarda, kendi düşünce ve yaşam tarzına uygun bir karakter görmek ister. Çocuk kitabı yazarı karakterlerini oluştururken yaşama karşı deneyimsiz ve tecrübesiz olan

çocukların yaşamlarına onlar gibi deneyimsiz ve tecrübesiz bir karakteri koyarak çeşitli durumlar ile yaşama dair duygu, düşünce ve yargılar oluşturmasını sağlamalıdır. "Çocuklar, öykü karakterlerine tepki veririler ve onlar tarafından gerçekleştirilen eylemlerin tutarlılığına duyarlıdırlar" (Lukens, Smith ve Coffel, 2018, s. 113).

Çocuk edebiyatı çeşitli özellikler taşımalıdır ve çocuğa uygun olmalıdır. Aynı şekilde kahramanlar da çocuklar için onların özelliklerine göre oluşturulmalıdır. "Kahramanların fiziksel ve ruhsal özelliklerinin abartıya kaçılmadan iyi geliştirilmiş olması, kahramanın öyküdeki olaylara yön veren etkin kişiliği, çocukları kahraman/kahramanlarla özdeşim kurmaya yöneltir. Kahramanın yaşama bağlılığı, karşılaştığı sorunları çözmedeki kararlılığı, amaca ulaşmada izlediği yöntemlerin niteliği ve bu eylemler bileşkesinin söz ve davranışlarla somutlanması, çocukları da kahraman gibi duymaya, düşünmeye ve hareket etmeye istekli kılar" (Sever, 2017, s. 77). Çocuğun eserdeki kahramana öykünmesi onun kitaba, okumaya karşı isteğini arttırır. Çocuk karaktere öykündüğünde yazarın vermek istediği iletiye de daha kolay ulaşır. Çocuk "Kahramanlar aracılığıyla, insanların başından geçebilecek olayları tanır. Sorunlar karşısında takınacağı tavır ya da geliştirebileceği davranışlara ilişkin ipuçları edinir. İnsan ve toplum yaşamını belirleyen kural ve değerleri tanıma ve anlama bilincini oluşturur. İnsan yaşamını anlamlı kılan erdemleri sezmeye başlar" (Sever, 2017, s.76).

"Çoğumuz, kendimizle benzerlik taşıyan kişilere ya da kişilerin onaylayabileceğimiz hasletlerine, özelliklerine ya da eylemlerine tepki veririz. Böyle durumlarda kendimizi biriyle özdeşleştirdiğimizi veya kişinin güvenilir olduğunu söyleriz. Bir öykü okurken karakterden de aynı şeyi talep ederiz; yazarın onları inanılır kılmasını bekleriz" (Lukens, Smith ve Coffel, 2018, s. 116). Çocuk da yazarın oluşturduğu karakterin inanılır olmasını bekler ki karaktere öykünebilsin.

Çocuk edebiyatında karakterler çeşitli yollarla gelişir değişir. Davranışlarıyla ve eylemleriyle, konuşmalarıyla, fiziksel özellikleriyle (dış görünüşüyle), diğer karakterlerin yorumuyla, yazarın yorumuyla" (Sever,2017, s.95).

Edebi eserlerde karakter geliştirme yolları yukarıdaki gibidir. Her ne kadar karakter çeşitli yollarla geliştirilse de temelinde çocuğa uygunluk, çocuğun

gerçekliği ve çocuğun karakterle bütünleşebilmesi yatar. Bu konuda Sever (2017) "Önemli olan, yazarın geliştirdiği karakterlerin inandırıcı olabilmesi; karakterin özellikleriyle, geliştirilen olay ya da durumun bütünleşmesi, iç içe geçmesidir. Çocukluk yıllarında, okurun yazılı kültürle etkileşimi arttıkça; ilgi, beğeni ve gereksinimleri çeşitlendikçe, yapıtlardaki kahramanları daha yakından tanıma onlarla arkadaş olma isteği de artar. Başka bir söyleyişle, okur, kahramanın değişik durum ve olaylar içindeki kişiliğini yansıtan tepkilerine, sözlerine gereksinim duyar" demiştir (s. 103).

Çocuk okuduğu kitaptaki karaktere inanmalıdır. Her ne kadar çocuk yetişkinlerden farklı bir dünya görüşüne sahiptir desek de çocuk da yaşadığımız dünyanın sınırlılıkları gerçekleri içerisinde yer alır. Olay ve durumları sorgulayarak mantığına oturtmak ister. Bu yüzden de Sever (2017) "Çocuk edebiyatında, okurların karakter değişimine neden olan olayları inandırıcı bulması gerekir" demiştir (s.115). Çünkü "Çocukların kitaplardaki kahramanlarda etkilenmeleri, onları öykünerek güzele, doğruya, iyiye yönelmelerinde belirleyici etken; çocukların okudukları kitaplardaki kahramanları inandırıcı bulması, onlara inanması ve güven duymasıdır" (Sever, 2017, s.115).

Sever (2017) iki çeşit karakter yapısından söz etmiştir. Bunlar "açık karakter" ve "kapalı karakter" lerdir. Kapalı karakter öyküde romanda daha silik ve tanımadığımız karakterken; açık karakter aktif, canlı tüm yönleriyle bildiğimiz karakterdir (s. 104). Öyküde yer alan karakterler öykü içerisinde değişim gösterirler. Öyküde değişim gösteren karakterlere "devingen karakter" adı verilirken değişim göstermeyen karakterlere "durağan karakter" adı verilir. Tabi burada da önemli olan karakterin değişim gösterirken yapmacıklıktan uzak okuru inandırıcı bir değişim göstermesi gerekmektedir (Sever, 2017, s. 114-115).

2.1.5.2. KONU

Konu çocuk edebiyatının temel ögelerinden birisidir. Konu kavramı Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük'te (2011) "Konuşmada, yazıda, eserde ele alınan düşünce, olay veya durum, mevzu, süje" (s.1476) olarak tanımlanmaktadır. Sever (2017) konu kavramını "Konu, bir yazıyı oluşturan ögelerin başında gelir. Yazının bir tür ham maddesi durumundadır; ancak bir yazının değeri, seçtiği konudan gelmez. Bu

nedenle konular iyi, kötü, güzel, çirkin, değerli ya da değersiz diye nitelendirilemez" (s.119) şeklinde tanımlamıştır. Konu yazarın anlatmak istediklerini topladığı bir alandır, yazarın anlatmak istedikleri bu alan çerçevesinde gelişir. Bu bakımdan konu kavramını Özdemir (2000) "Yazıda ya da yapıtta ve yaratıda ele alınan, üzerinde durulup söz söylenen, işlenip geliştirilen şey" (s.53) şeklinde tanımlamıştır. Yine devamında Özdemir (2000) "Yaşamın içinde var olan ve düşlenen her şeydir" diyerek edebi eserlerde konunun insan yaşamına ait her şey olabileceğini söylemiştir. Karatay (2018) konu kavramının işlevi hakkında "Konu anlatının temel bileşenleri; olay, olayın geçtiği yer, zaman, karakter veya karakterler gibi parçalarını bir arada tutar, anlamlı bütünlük olmalarını sağlayarak okuma eyleminin kesintiye uğramasını engeller, okuyucuyu okumaya isteklendirir" (s. 97) demiştir.

Çocuk edebiyatı içerisinde konu kavramı çocukların düş ve düşünce evrenlerine uygun bir şekilde oluşturulmalıdır. "Çocuklar dünyaya, yaşama yetişkinlerden farklı değerler ve anlamlar yükler. Bu nedenle, çocuk edebiyatı ürünleri, çocuk gerçekliğini önemseyen, ele aldığı konularla onların beklentilerine yanıt veren bir paydada buluşmalıdır" (Sever, 2017, s. 120). Konular seçilirken çocukların yaş düzeyleri göz önünde bulundurularak o yaş düzeyinde neye ilgi duyuyorlarsa konular da bu yönde şekillenmelidir. "Çocuk kitaplarında ele alınacak konular; çocukların okul öncesi dönemden başlayarak farklılaşan bireysel ilgi ve gereksinimlerine yanıt vermeli, çocukların yüreklerinde ve belleklerinde sevgi, dostluk, barış... anlayışının gelişmesine katkı sağlamalıdır" (Sever, 2017, s. 121).

"Çocuk kitapları, gelişim süreçlerinde göz önünde bulundurarak gittikçe çeşitlenen bir konu dağarcığına ulaşmalıdır. Konular, değişik edebiyat türleri içinde, yalın ve anlaşılır olandan karmaşığa, somut olandan soyuta doğru bir sıra izleyerek işlenmelidir. Okul öncesi dönemdeki çocuk, çevresindeki her şeyi tanımak ister. Yeni kişiler, yerler, hayvanlar, oyunlar onun ilgisini çeker. Karın, yağmurun yağması, güneşin doğuşu, batışı, rüzgârın esmesi vb. doğal olayları ilgisini yoğunlaştırdığı, öğrenmek istediği konulardır. Özellikle, korkutucu olmayan gerçeküstü olaylar onları heyecana sürükler" (Sever, 2017, s. 122).

Karatay (2018) çocuk kitaplarında "ilgi çekicilik ve okunabilirlik" kavramları doğrultusunda konun özelliklerini şöyle belirtmiştir:

“1. Kitapta işlenen konu çocukların hoşlandığı, sevdiği türden mi?

2. Anlatıda sürekli aksiyon var, hikâye akıcı mı?

3. Kurgu benzerlerinden farklı orijinal ve yeni mi?

4. Konu akla yatkın ve inandırıcı mı?

5. Olaylara giriş mahiyetinde bir ön hazırlık (masallardaki döşeme bölümü gibi) yapılmış mı?

6. Anlatılan olaylar, sebep-sonuç; sonuç-sebep ilişkilerine dayanıyor, konu mantıklı bir olay örgüsü ile gelişiyor mu?

7. Kurgu iyi yapılandırılmış, olaylar fark edilebilir dönüm noktaları ile gelişiyor mu?” (s. 100)

Çocuk kitaplarındaki konuların niteliği konusunda Oğuzkan (2000) “Çocuk kitapları için seçilen konular küçük okurları düşünmeye yöneltmeli, onların geçerli birtakım beceri ve alışkanlıklar kazanmalarına yardımcı olmalıdır” (s. 210) diyerek seçilen konuların niteliğini vurgulamıştır.

Konuyu yapılandıran ögeler olay ve çatışmadır. Çatışma kitaplarda çocuk okuru konuya bağlar ve okuru eseri okumaya heveslendirir. “Çocuk edebiyatında, okurun metnin çekim alanına girmesinde, kurgulanan olay ve olaylara yol açan çatışmaların niteliği belirleyici bir etken konumundadır” (Sever, 2017, s.127). Çatışmalar konunun gelişmesi için önemli bir ögedir. Doğru ve iyi geliştirilmemiş bir çatışma konuyu destekler ve ilgi çekici kılabilir. Çatışmanın ilgi çekici ve merak uyandırıcı olmaması durumunda okur konuya karşı ilgisini kaybedebilir. “Yeterince geliştirilmemiş bir çatışma, tıpkı düz karakterlerde olduğu gibi öykünün sonuna olan ilgimizi kaybetmemize yol açabilir. Çatışma, adil bir dövüşe benzerlikler taşıdığında, sonuç belirsiz gözüktüğünde ilginizi çeker. Yetersiz çatışma; öykü kahramanının karşı konulmaz bir doğal güçle savaştığı zayıf bilim kurgularda veya kişisel çatışma yaşayan iki entelektüelin hünerlerinin yarıştığı, ancak ikisi de duygu yoksunu olduğundan bu çatışmanın kupkuru, akademik bir mücadeleye dönüştüğü eserlerde karşımıza çıkar. Kişinin kendiyle olan çatışmasında savaş salt akla dayalı bir şekilde verildiğinde mesele sadece rasyonel bir cevap bulmaya dönüşür. Dolayısıyla karakter

ya da çatışmayla bir bağ kuramayan okur kayıtsızlaşarak şöyle diyebilir: ‘Anlayamıyorum, bu yüzden umursamıyorum’” (Lukens, Smith ve Coffel, 2018, s. 151). Bu yüzden çatışmalar okurun konuyu anlaması ve verilmek istenen iletiye ulaşmasında önemli birer ögedir.

Çatışmalar anlatıda dört farklı şekilde olabilir:

“Kişi- kişi çatışması, kişinin kendisi ile olan çatışması, kişi-doğa çatışması, kişi- toplum çatışması” (Sever, 2017, s.128).

Konu oluşturulurken dikkat edilmesi gereken birkaç nokta vardır ki okuyucunun esere karşı ilgi ve dikkatinin dağılmamasını sağlar. Konunun yapılandırılmasını zayıflatan öğeler olarak Sever (2017) “abartılmış merak, rastlantısallık, duygusallık” (s.137) ögelerini söylemiştir.

Merak insanın duygularından biridir. Bir eseri okurken olan olaylara karşı merak duygumuzun oluşması edebi eseri okumamızı tetikler. Çocuklar doğası gereği yetişkinlerden daha çok merak eden, araştıran, sorgulayan bireylerdir. Çocuk kitaplarında merak ögesi yer almalıdır. Fakat bu öge yerinde ve dozunda kullanılmadığı zaman çocukların kitaba olan ilgileri için olumsuz sonuçlar doğurabilir. “Çocuklara sunulan yaşam durumlarında yer alan çatışmalar, merak ögeleri ile dengelenmeli; çocuk, öykü sonuçlanıncaya kadar düşsel ve düşünsel katkıları ile anlamın oluşmasına ortak edilmelidir” (Sever, 2017, s.137).

Merak kadar rastlantısallık ögesi de metinde yer alan önemli ögelerden birisidir. İnsan hayatında rastlantılar yer alır fakat bu rastlantılar hayatımızın büyük bir kısmını kapsamaz ve çoğu zaman da olaylara yön vermez. Çocuk edebiyatında konunun sürekli rastlantıya dayanması çocuğun zihnindeki gerçekliğe uygun olmayacaktır. “Çocuk okur, okuma eylemi sırasında yaptığı duygu ve düşünce hazırlığından kopuk, kabul edilebilirlikten uzak bir sonuçla karşı karşıya bırakılırsa, ‘yazar-kitap-çocuk’ arasında inandırıcılık sorunu olmaya başlar” (Sever, 2017, s. 138).

Son olarak duygusallık çocuk edebiyatı metinlerinde çok dengeli bir şekilde yer almalıdır. “Duygu'nun aşırı ölçüde zorlandığı, kullanılmaya çalışıldığı yaşam durumları, çocukların insan doğası ve yaşam gerçeğini anlamalarına engel olur. Bu

nedenle, yazınsal nitelikli kitaplarda insan doğasına ilişkin gerçek duygular, sanatçının içten, dürüst anlatımına konu yapılmalıdır" (Sever, 2017, s.138).

2.1.5.3 İLETİ

İleti Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük'te (2011) "Yazı veya sözle verilen, gönderilen bilgi, mesaj" (s. 1173) olarak tanımlanmaktadır. Edebi boyutta iletiyi Özdemir (2000) "Amacın yoğunlaştırılarak bir yargıya dönüştürülmesine, daha doğrusu bir önerme biçiminde yazıda belirmesine ileti (ana düşünce) diyoruz" (s. 71) şeklinde tanımlamıştır. Sever (2017) "ileti (ana düşünce) yazarın okur ile paylaşmak istediği asıl düşüncedir" (s. 140) demiştir.

Bilgi aktaran metinler ile yazınsal metinler iletileri sunuş biçimiyle farklılık gösterirler. Çünkü bu metinler gerçek ya da kurgu olmaları bakımından birbirinden faklıdırlar. Yazılış amaçları doğrultusunda vermek istedikleri iletiler farklı şekillerde metinler içerisinde yer alır. "Yazınsal metinlerde ileti, önerme biçiminde daha doğrusu kesin bir yargıya dönüştürülerek verilmez. Metin dokusuna sindirilir. Konuya yüklediği gizli bir anlam, gizli bir özdür" (Özdemir, 2000, s. 115). Çocuk edebiyatı ürünleri de yazınsal metinler olduğu için iletileri gizli bir şekilde konunun içerisinde yer alır. Kullanılan sözcükler ve anlatılan olay iletiyi sezmemizi sağlar. "Öğretme amacıyla hazırlanan bir çocuk kitabında temel amaç, çocuklara, öncelikle bilgi aktarmak, onların doğrudan bilgilenmelerini sağlamaktır. Yazınsal nitelikli bir kitabın amacı ise, çocukların sezme, duyma, düşünme yetilerini geliştirmek, onlara insana özgü duyarlılıklar kazandırmaktır. Bu nedenle, her iki metin, iletileri aktarış biçimleri bakımından birbirinden farklılık gösterir" (Sever, 2017, s.140).

"Sanat yapıtı ortaya konurken iletiyle duygu ve düşünce ortaklığı kurmaya başlayan okur da sezgisel olarak yapıttaki düşünceleri sorgular, düşünür, eleştirir, yargılar. İletinin ortaya konması yazarın fikirlerini harmanlaması iken okurun bunu alımlaması da özdeşim yoluyla kendi fikirlerini harekete geçirmesidir" (Üremen, 2019, s.28). Çocuk edebiyatında yazılan eserleri okur olan çocuk okuduğunda yazarın söylemek istedikleriyle kendi zihni arasında bağlantı kurar ve metinde verilen gizli mesajı çözmeye çalışır. "Çocuk, yazar ve çizerle birlikte anlam oluşturan, bunun için de düş, düşünce ve imgeleme yetisine sürekli gereksinim duyan bir alımlayıcı konumundadır" (Sever, 2017, s.143). Yazarlara bu noktada düşen

görev çocuklara uygun olabilecek doğru iletiler sunmalarıdır. "Çocuk kitapları, vermeye çalıştıkları iletilerle çocukların yaratıcı düşünme, problem çözme ile ilgili bilişsel becerileri kadar ahlaki ve kişilik gelişimlerini olumlu katkılar sağlayarak onların sosyalleşmeleri ne yardımcı olmalıdır" (Karatay, 2018, S.109).

Yazarlar iletileri ile çocuklara olumsuz davranışlar kazandırmamalı, iletiler seçilirken dikkatli davranılmalıdır. "Çocuk edebiyatı yazarlarının iletilerini aktarırken sakınması gereken konular vardır: Çocuk yanlış yargılara, bos inançlara, kaderciliğe, çıkarcılığa ya da saldırganlığa yöneltilmemelidir. Kitaplarda; hatasız ve uslu çocuk olma, büyüklerin sözünden çıkmama, yaramazlık yapmanın kötü sonuçları yaratacağı üzerinde durma, yanlış bir tutumdur. Kurnazlık ve buna bağlı olarak aldatma ön planda olmamalıdır. Çocuklara, ileti aracılığıyla ırkçılık, düşmanlık ve öç alma duygularının aşılanması zararlıdır" (Tür ve Turla,1981:40, akt. Arpacı, 2006, s.54).

Çocuk kitaplarında yer alan iletiler de çocuğa göre, çocuk gerçekliği kavramlarına uymalıdır. Çocukların anlam evreninde yer alan çocuklara hitap eden iletiler seçilmelidir. İleti çocuğa belirli bir düşünce aşılamaktan ziyade çocuğu düşündürücü hayata karşı çıkarımlar sağlayacak nitelikte olmalıdır. "Kitaplarda evrensel ve ahlaki doğruları çocuğa kazandıracak, kişiliğini ve kimliğini geliştirerek onun toplumda saygın ve başarılı bir yere sahip olmasını sağlayacak konular islenmelidir. Aile, doğa, yurt, ulus, insanlık ve yaşama sevgisi gibi temel kavramlar da çocuk kitaplarını zenginleştirmek için yer almalıdır. İncelik, kahramanlık, hakka saygı, haksızlıkla savaşım, başkalarına yardım, mertlik, özveri, doğruluk, iyi ve kötü değerleri taşıması gereken kitaplar, çocuğu olumlu duygulara yönlendirerek hayata hazırlamalıdır" (Arpacı, 2006, s.55).

2.1.5.4 DİL VE ANLATIM

Çocuk kitaplarında dil ve anlatım çocukların dil gelişimi için çok önemli bir ögedir. Çocuklar aile içerisinde öğrendikleri anadili, okul yaşamları ile daha da genişletirler. Okulda, okuma yazma öğrenimiyle birlikte çocuk edebiyatı eserleri ile tanışan çocuklar, dil gelişimini okudukları kitaplarla da sürdürürler. Bu bakımdan çocuk kitaplarının anadili öğretimine katkı sağlaması konusunda Sever (2017) "Yazınsal nitelikli bir çocuk kitabı her şeyden önce çocuğa duyarlılık kazandıran,

dilin söz varlığını tanıtan bir araçtır. Dilin söz varlığının ve anlatım gücünün, çocuk edebiyatının dilinde de yaşam bulmasında temel sorumluluk, öncelikle çocuk adına yaratma-yazma duyarlılığı taşıyan sanatçılara düşmektedir. Bu sorumluluğun yerine getirilmesi, yapıtların Türkçenin anlatım olanaklarını ve kurallarını sezdiren birer araç olarak, anadili öğretimi sürecinin de geleneksel anlayıştan kurtulup çeşitli yazınsal kaynaklarla gerçekleştirilmesine katkı sağlayacaktır" (s. 165) demiştir. Çocuk kitapları çocuğun anadili öğrenmede aile ve okuldan sonra yeni bir alan konumuna gelmektedir ve bu alan konuşma dilinden farklı olarak dilin yazılı anlatım bölümünü temsil etmektedir. Böylelikle yazılı anlatım çocuğa metinlerle dilin farklı kullanım alanlarını sunacaktır. "Aile ve okul dışında çocuğun söz varlığını geliştirmesine yardımcı olan önemli ögelerden biri de çocuk kitaplarıdır. Edebi eserler, oluşturdukları dilin söz varlığını yüklenir, onun en güzel kullanım biçimlerinin öğrenilmesine aracılık eder. Bu yönüyle çocuk kitapları, çocukların kavram evrenine, söz varlıklarına katkıda bulunarak, anlama ve anlatma dil becerilerini hızlandırır" (Karatay, 2018, s.112).

Çocuk kitaplarının ana dile dair taşıdıkları dil ve anlatım özellikleri ile çocuğa kazandırdıklarını Karatay (2018) şu şekilde açıklamıştır: "Çocuk kitapları çocuğun söz varlığını dolayısı ile düşünce dünyasını geliştirir, içinde doğup büyüdüğü toplumun kültürün dilindeki sanatlı söyleyişler, kalıp ifadelerle ilgili bilişsel farkındalık edinmesini; yeme, içme, giyinme, başkaları ile iletişim kurma biçimi gibi kültürün diğer özelliklerini benimsemesini sağlar" (s. 11).

Çocuk kitaplarında oluşturulan dil ve anlatım birtakım özellikler taşımaktadır. Belirli özelliklerin çocuk kitaplarında yer almasının nedeni çocukların henüz dünyayı tecrübesizce tanımalarından ve öğrenmeye karşı duydukları meraktan kaynaklandığı söylenebilir. Çocuklar yetişkinler kadar dil bilincine sahip olmadıkları için karşılarında kendi dil düzeylerine uygun kitaplar görmek isterler. Çocukların edebi eserlere karşı ilgi duymaları ve bu eserleri okumaya istek duymaları eserleri dil ve anlatım bakımından anlamalarına da bağlıdır. "İlköğretim sürecindeki çocuklara seslenen edebiyat yapıtları; okurların dil bilinci ve duyarlığı edinmeleri, okuma alışkanlığı kazanmaları için sorumluluk bilinci ile yapılandırılmalıdır. Dilin acemice kullanıldığı, kuralların yok sayıldığı, dilsel savruklukların gözlendiği; kuru, yapay bir

anlatımın egemen olduğu kitapların çocukları okuma eyleminden soğutacağı, koparacağı bilinmelidir" (Sever, 2015, s. 92).

Sever (2015) çocuk edebiyatı eserlerinin dil ve anlatım bakımından taşıması gereken özellikleri şu şekilde sıralamıştır:

"Çocuklara insan ve yaşam gerçekliğini dilin anlatım olanaklarını ustaca kullanarak sezdirme, tanıtma; anadilinin kavram evreninden kesitler sunma, bu evrenin inceliklerini duyumsatma gibi temel işlevleri üstlenmesi gereken edebiyat ürünlerinin, dil ve anlatım bağlamında bazı temel ilkelere yaslanması gerekir. Bu ilkeler, özetlemeli bir yaklaşımla şöyle sıralanabilir:

Çocuk kitaplarındaki anlatım; duru, içten, kısa ve yalın cümlelerle yapılandırılmalıdır" (93).

Cümlelerin yalın ve anlaşılır olması konusunda Karatay (2018) "Çocukların ilgisi ve dikkati çabuk dağılabildiği için devrik ve sonu getirilmemiş, eksiltili cümleler çok sık ve bir arada verilmemeli, metnin aralarına serpiştirilmelidir" demiştir (s. 115).

Sever (2015) çocuk kitaplarının dil ve anlatım özelliklerinin devamını şöyle sıralamıştır:

"Sanatçıların yeniden kurguladıkları yaşam durumları çocukların duyu algılarını devindirmelidir.

Türkçe'nin söz varlığı, anlatım gücü ve inceliği, gelişim evrelerine uygun olarak çocuklara sezdirilmelidir.

Kitaplardaki anlatım Türkçe sözcüklerle kurulmalı; anlatımda eskimiş yıpranmış ve yabancı sözcükler yeğlenmemelidir.

Çocukların kavramsal gelişimini gözeten bir anlayışla, anlatım; yazar-okur iletişiminde ortak anlamlar yaratabilecek bir paydaya oturtulmalıdır.

Kitaplar çocukların ana dilinin kurallarını kavrama ve doğru uygulamalarında öykündükleri birer araçtır. Bu nedenle, anlatımda dil mantığı ve dil estetiği bakımından bozuk cümleler bulunmamalıdır. Özellikle, yazım kurallarına uyulması

ve noktalama işaretlerinin yerli yerinde kullanılması bakımından özenli davranılmalıdır" (s. 93).

2.1.5.5. RESİMLER

Çocuklar için resim edebiyattan sonra iletişim kurabilecekleri ikinci bir sanat dalıdır. Çocukların okudukları kitaplarda yer alan resimler ile onların metinden duydukları estetik hazzı daha çok arttırmaları sağlanabilir. Çocuklar okudukları metni hayal güçlerinde canlandırır bu hayal gücüne resimler destek olur. "Resim, sanatçının dünyasında yarattığı içeriği, görünür kılan bir ögedir. Yalnızca, kendi diliyle bir anlam dünyası yarattığı gibi, bir yazarın kurguladığı yaşam durumunu da görsel bir biçime dökebilir. Çocuk kitaplarında resim, kendi başına görsel bir öge olarak önemli bir işlevi yerine getirdiği gibi, metinle birlikte düşünüldüğünde de anlamı tamamlayan, açıklayan, genişleten, bazen de metne yeni anlamlar katan estetik bir uyaran olur" (Sever, 2017, s.166).

Çocuk kitaplarında resimler anlatımın tamamlayıcılarıdır. Çocukların zihinsel olarak gelişmelerini sağlar. Sanatın farklı kollarını çocuklara tanıtır ve çocuklar için yeni bir dünyanın kapısını aralar. "Bu kitaplardaki resimlerin işlevi, anlatının söz varlığını görsel ögelerle yinelemek değil, kastedilen asıl anlamı imgesel anlatım olanakları ile vurgulamaktır" (Dilidüzgün, 2007, s.112).

Çocuklar soyut düşme becerilerine 12 yaş ve üzeri dönemde kavuşur (Şimşek ve Yakar, 2018, s. 33). Dolayısı ile çocuklar 12 yaşına kadar okudukları hikâyeleri soyut bir şekilde zihinlerinde algılayamadıklarından resimler çocukların algılama düzeylerini geliştirir soyut olan konuyu somut bir şekilde algılamalarını kolaylaştırır. "Diğer bir değişle, artık sözcüklerle anlatılamayan, ancak yapıtın merkezine oturan imgesel düşünceyi görsel ögelerle işler. Böylece sözlerle anlatılan düşünceler, görsel öge ve renklerin yardımıyla ete kemiğe bürünür. Somut ile soyut arasındaki köprüler kurulmaya başlanır" (Dilidüzgün, 2007, s.112).

"Çocuk kitaplarındaki sanatçı duyarlığıyla yapılmış resimler, çocukların görme duyularının eğitilmesine olanak sağlayan etkili araçlardır. Kitaplarda karşılaşılan düzeye uygun resimler, çocuklar için, bir sanat eğitim ortamı yaratır. Küçük yaşlarda, görsel eğitimini doğru kaynaklardan almaya başlayan çocukların, ilköğretim süreci ile birlikte duyuları ile düşünme becerisi de gittikçe yetkinleşmeye

başlar. Bu yetkinleşme, çağdaş eğitimin en önemli amaçlarından biri olan, düşünen duyarlı insanın yetiştirilmesine de katkı sağlayacak bir süreci işletir" (Sever, 2017, s.167). Çocuk kitaplarındaki resimler çocukların sanat eğitimlerine katkı sağlar. Bu eğitim sayesinde çocuklar eleştirel düşünme becerilerinin duygu ve düşüncelerinin de eğitimi gerçekleşmiş olur.

Çocuk kitaplarındaki resimler çocukların sanat eğitimine katkı sağlayacak nitelikte olmalı gelişi güzel çizilmemelidir. "Çocuk kitap etkileşimli sağlayan ilk ürünlerdeki resimler, çocuklarda renk ve çizginin oluşturduğu düzenlemelere ilgili uyandırmalı; özellikle, resim bütün içinde yer alan canlı ve nesnelerin özellikleri, yalın bir anlatıma konu yapılmalıdır" (Sever, 2017, s.169).

2.2 ASLI DER'İN YAZINSAL YÖNÜ

"1975'te İstanbul'da doğan Aslı Der, Galatasaray Lisesi'nden mezun olduktan sonra Boğaziçi Üniversitesi Felsefe Bölümü'ndeki eğitimini tamamladı. İngilizce ve Fransızcadan çeviriler yaptı, firmalar için yayınlar hazırladı" (https://gunisigikitapligi.com/kisiler/asli-der/ Erişim Tarihi: 22/11/2020).

Aslı Der çağdaş çocuk edebiyatı içerisinde yer alan bir çocuk kitabı yazarıdır. Yazara ait sekiz kitap bulunmaktadır. "Çocuk edebiyatına felsefenin derinliğini ve zenginliğini taşıyan yazarın ilk kitabı olan *Küçük Cadı Şeroks*'un (2001) ikinci macerası *Büyük Tuzak* (2007) Çocuk ve Gençlik Yayınları Derneği (ÇGYD) tarafından 2007 Yılın En İyi Çocuk Romanı seçildi. Bu kitabıyla 2010'da Uluslararası Çocuk Kitapları Kurulu'nun (IBBY) Onur Listesi'ne giren yazar, Şeroks'un maceralarını üçüncü kitap *Barış Odaları* (2014) ile tamamladı. Diğer fantastik çocuk romanları, *Tehlikeye 3 Yolculuk* (2003) ve *Kayıp Rüyacı'*nın (2011) ardından, *Defne'yi Beklerken* (2013) ve *Darmadağın* (2015) adlı gençlik romanlarını yazdı. Son çocuk romanı *Denek E.E.E.*'de (2019) bilimsel bir deney üzerinden kent yaşamının çıkmazlarını öyküleştirdi" (https://gunisigikitapligi.com/kisiler/asli-der/ Erişim Tarihi: 22/11/2020).

Aslı Der küçüklükten itibaren çocuk kitapları ile büyümüş, aile yaşamında kitaplar ile tanışma fırsatı bulmuştur. "Evin her yanı kitap raflarıyla çevriliydi. Anne ve babamın kitaplarının yanına bir de okuma sevdalısı ablamın kitapları ekleniyordu. İstiyordum ki, benim kitaplarım da onlarınkinin yanına dizilsin. Anneme ve ablama

şirinlik yaparak, onları sıkıştırarak, okuma yazmayı 1. sınıfa başlamadan öğrendim. Evde çok mutluydum, çünkü kimi bulursam deli gibi okuyordum. Ezop Masalları, La Fontaine, Gülten Dayıoğlu, Ömer Seyfettin, Astrid Lindgren, Kemalettin Tuğcu…" (https://keciedebiyat.com/edebiyat-bizim-siginagimiz/ Erişim Tarihi: 22/11/2020).

Aslı Der edebiyat ile ilgili sözlerini şu şekilde dile getirmiştir: "Edebiyatın, dokunduğu her okuyucusunu şekillendirdiğine ve bunu da daha iyi bir insan yaratma yolunda yaptığına inanıyorum. Kitaplar ve edebiyat, zaman içinde kendi biricikliğimi öğretti bana. Dünyanın neresinde, hangi zorluklar içinde boğuşursak boğuşalım ya da hangi keyiflerin içinde kaybolursak kaybolalım, hangi inanca sığınır, hangi dili konuşursak konuşalım, özünde hepimiz insan olarak biriz" (https://keciedebiyat.com/edebiyat-bizim-siginagimiz/ Erişim Tarihi: 22/11/2020).

Sonuç olarak iki çocuk annesi olan Aslı Der çocuk edebiyatı eserleri ile bu alana çeşitli katkılar sunmuş ödüller almış bir yazardır. Çocuk edebiyatı içerisinde çeşitli eserleri ile var olmuş ve çocuk edebiyatına hizmet etmiş felsefe eğitimli bir yazardır. Kendi sözleri ile ifade edersek edebiyata bakış açısı şöyledir: "Çünkü, edebiyata sadece sınavdan geçmek için ihtiyaç duymayız, duymamalıyız da. Hayatın anlamı kafamızı kurcalamaya başlamışken, yaşadığımız dünyanın renklerini bize sunan, varlığımızı sorgulamak için sayısız yol gösteren edebiyat, bizim sığınağımızdır." (https://keciedebiyat.com/edebiyat-bizim-siginagimiz/ Erişim Tarihi: 22/11/2020).

2.3. ALANYAZIN VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Aslı Der'e ait kitapların incelendiği bu çalışmada alan yazın tarandığında bu yazarın eserlerine ait yapılan çalışmalar şöyledir:

Özkan (2019) "Aslı Der'in Çocuk Kitaplarında Değerler Eğitimi ve Eserlerin Türkçe Öğretimine Katkısı" isimli çalışmasında üç eserde toplamda 193 yerde değerlere yer verildiğini, en çok ise aile birliğine önem verme değerinin ele alındığını bulgulamıştır. Eserler dil anlatım bakımından incelendiğinde 109 tane deyim, 31 tane yansıma söz, 86 tane ikileme ve 33 tane kalıp söz kullanıldığı görülmüştür. Eserlerde atasözü kullanılmamıştır.

Baz (2021) “Aslı Der’in Yapıtlarının Çocuk Edebiyatının Temel İlkeleri ve Fantastik Ögeler Açısından İncelenmesi” isimli çalışmasında işlenen konuların toplumun özelliklerini ve evrensel değerleri yansıttığını, karakterlerin çocuğun özdeşim kurabileceği nitelikte olduğunu, iletilerin kurguya uygun bir şekilde verildiğini, fantastik ögeler bakımından incelenen eserlerde sekiz kitabın sadece ikisinin fantastik olarak nitelendirilemeyeceğini, altı kitabının ise fantastik ögeler taşıyan eserler olduğu bulgulamıştır. Dil ve anlatım açısından çocuğa ana dilinin sınırlarını, olanaklarını, zenginliklerini tanıtması açısından uygun olduğu görülmüştür.

Kayadibi (2011) Büyük Tuzak adlı kitap ile ilgili yaptığı çalışmada eserin fantastik özellikler taşıdığını ve dil anlatım bakımından uygun özellikler taşıdığı görülmüştür.

Çocuk edebiyatı alanında temel ögeler bakımından incelenen diğer araştırmalar şu şekildedir:

Düzenli (2019) Hidayet Karakuş’un Hikâyelerinin Çocuk Edebiyatının Temel Unsurları Bakımından İncelenmesi adlı çalışmasında yazarın eserlerinin büyük bir bölümünde geleneksel aile yapısı ve yardımlaşma değerinin ön plana çıktığını bulgulamıştır.

Karakurt İpek (2019) Nur İçözü’nün Romanlarının Çocuk Edebiyatının Temel Ögeleri Bağlamında İncelenmesi isimli çalışmasında incelenen kitapların çocuk edebiyatının temel ögelerine uygun olduğunu görmüştür.

Üremen (2019) Betül Avunç’un “İkiz Gezginler”inde Çocuk Edebiyatı Ögeleri ve Kültürel Miras Eğitimi: Etkinlik Önerisi isimli tezinde kitapların çocuk edebiyatı temel ögelerine, çocuk gerçekliği ve çocuğa görelik ilkelerine uygun olduğu belirlenmiştir.

Akyüz (2014) Muzaffer İzgü’nün Çocuk Kitaplarının Çocuk Edebiyatının Temel İlkeleri Açısından İncelenmesi isimli çalışmasında Muzaffer İzgü’nün eserlerinin çocuk edebiyatının temel ögeleri bakımından uygun olduğu bulgulamıştır.

Gökmen (2017) Ödüllü Çocuk Edebiyatı Yapıtlarının Çocuk Edebiyatının Temel Öğeleri Bakımından İncelenmesi adlı çalışmasında ödül alan çocuk kitaplarını

incelemiş ve incelenen eserlerin genel olarak tüm ögelere uygun özellikler gösterdiği belirlenmiştir.

Doğan (2015) Sevim Ak'ın çocuk kitapları ile ilgili yaptığı araştırmada çocuk edebiyatının temel ögeleri bakımından incelemiş ve tüm ögelerin uygun olduğu görülmüştür. Ayrıca Türkçe eğitimine katkısı da incelenerek eserleri dinleme, okuma, konuşma ve yazma becerilerine katkısı açısından da değerlendirmiştir. Eserlerin bu beceri alanlarına uygun özellikler taşıdığı görülmüştür.

Tekin (2017) Süleyman Bulut'un çocuk kitapları ile ilgili yaptığı çalışmada şu sonuca ulaşmıştır: "Bunun sonucunda yazarın, çocukların ilgisini çelebilen üslubu ve sürükleyici anlatımıyla çocukları okumaya isteklendireceği ve onların okumayı bir alışkanlığa dönüştürmelerine katkı sağlayacağı umulmaktadır" (s. 218).

Horasan (2015) Zeynep Cemali'nin Çocuk Kitaplarının Çocuk Edebiyatının Temel Ögeleri Açısından İncelenmesi isimli çalışmasında incelenen eserlerin biçim ve içerik bakımından çocuk edebiyatı temel ögelerine uygun özellikler gösterdiği belirlenmiştir.

BÖLÜM III: YÖNTEM

3.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ

Yapılan bu araştırmanın modeli doküman incelemesidir. "Araştırma kapsamında incelenen konuyla ilgili olgu ve olaylar hakkında bilgi içeren yazılı belgelerin analiz edilmesiyle veri sağlanmasına doküman incelemesi denilmektedir" (Karataş, 2015, s.72). Bu yöntemin kullanılmasının nedeni Aslı Der'e ait tüm kitapların çocuk edebiyatı temel ölçütleri açısından araştırılmasıdır. Araştırmaya konu olan kitaplar araştırma konusu çerçevesinde derinlemesine incelenmiş ve analiz edilmiştir.

3.2. ÇALIŞMA NESNESİ

"Nitel araştırmalarda evren, araştırmacının gerçekte incelediği ve araştırdığı olguları barındıran insan toplulukları, sosyal gruplar veya çok çeşitli olay ve olgulardır" (Baltacı, 2018, s.234). Bu çalışmada çalışma nesnesi olarak Aslı Der'e ait tüm çocuk kitapları seçilmiştir. Bu kitaplar: Küçük Cadı Şeroks, Büyük Tuzak, Barış Odaları, Tehlikeye 3 Yolculuk, Denek E.E.E., Kayıp Rüyacı, Darmadağın, Defne'yi Beklerken şeklindedir. Kitapların yaş gruplarına göre dağılımı aşağıdaki gibidir:

Tablo 3-1: İncelenen kitapların hitap ettiği yaş düzeyleri.

Kitabın İsmi	Kitabın Hitap Ettiği Yaş Düzeyi
Küçük Cadı Şeroks	9-12yaş
Büyük Tuzak	9-12 yaş
Barış Odaları	9-12 yaş
Tehlikeye 3 Yolculuk	9-12 yaş
Kayıp Rüyacı	9-13 yaş
Denek E.E.E.	9-13 yaş
Defne'yi Beklerken	10-14 yaş
Darmadağın	10-14 yaş

3.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Bu çalışmada öncelikle çocuk edebiyatı alanında alanyazın taraması yapılmıştır. Çocuk edebiyatı temel ögeleri için Sever (2017)' in "Çocuk ve Edebiyat" isimli kitabında yer alan çocuk edebiyatı temel ögelerinden yararlanılmıştır. Çocuk edebiyatı ve bu edebiyat dahilindeki eserlerin taşıması gereken özellikler araştırılmıştır. Yazara ait eserler incelenmiştir.

3.4. VERİ ÇÖZÜMLEME TEKNİKLERİ

Araştırmada incelenen kitaplar doküman incelemesi yöntemi ile çocuk edebiyatının temel ögelerine uygun olup olmadığı konusunda incelenmiştir. Bu çalışmada belirli başlıklar dahilinde elde edilen sonuçlar sıralanmıştır. Kitaplar tüm başlıklarda tek tek ele alınmıştır. Kitaplardan gerektiğinde yapılan alıntılar ile elde edilen bilgiler yorumlanmıştır.

BÖLÜM IV: BULGULAR

4.1. KÜÇÜK CADI ŞEROKS

Aslı Der'e ait Küçük Cadı Şeroks isimli kitap 2019 yılında Günışığı Kitaplığı'ndan yayımlanmıştır. Resimleri Huban Korman tarafından çizilen kitap yüz seksen üç sayfadan oluşmaktadır.

4.1.1 KONU

Küçük Cadı Şeroks romanının konusu, Masallar Ülkesi'nde masalların bitmesi ve yeni masallar üretilememesi üzerine Küçük Cadı Şeroks'un dünyaya yeni masallar bulmak için gönderilmesidir. Konu olarak bir çocuğun masallar bulmak için fantastik bir yolculuğa çıkması çocuk okur için dikkat çekici bir ögedir. Küçük cadı Şeroks romanında olaylar Masallar Ülkesi'nde başlayıp dünyada devam etmektedir. Şeroks Masallar Ülkesi'nin en küçük cadısıdır, Masallar Ülkesi prensi Hortim tarafından dünyaya gönderilmek istenmektedir. Çünkü Masallar Ülkesi'nde masallar tükenmiştir. Hortim 'in kızı Alina masallar olmadan hayal kurmanın ve düşünmenin mümkün olmayacağını babasına söyleyerek yeni masallar istemiştir. Masal kitapta çocuklar için bir ihtiyaç olarak anlatılmıştır. Alina düş kurmak ve yeni şeyler öğrenmek için masallara ihtiyaç duymaktadır. Kitapta yer alan ülke fantastik bir ülkedir ve bir prens tarafından yönetilmektedir. Bu ülke çocuk okurun gerçekliğine uygun özellikler göstermektedir. Masallar Ülkesi boyut olarak dünya ile aynı boyutta ya da iç içe geçmiş değildir. Çünkü Masallar Ülkesi'nden dünyaya Prens Hortim tarafından geçiş sağlanmaktadır. Bu da yine çocuk okurun hayal gücüne seslenmektedir. Zaman ve mekânda böyle bir değişimin olması çocuklar için olağanüstü, düşlenecek bir durumdur. Prens Hortim en küçük cadı olan Şeroks'u dünyaya yeni masallar bulmak üzere gönderir. Şeroks dünyaya gitmeyi istememektedir. Bu konu hakkında Prens Hortim ile çatışır burada bir kişi- kişi çatışması görülmektedir. Prens Hortim'e kızan şeroks cezalandırılır ve iki kanat ile dünyaya gitmek zorunda kalır. Şeroks kanatlarından hiç memnun değildir.

Şeroks'un dünyada uğradığı ilk mekân Süsler Ormanı'dır. Bu ormanda Şeroks karakterinin başından geçen olayların konusu arkadaşlık fedakârlık, elinde olanlar ile yetinme ya da mutlu olmadır. Süsler Ormanı'nda Şeroks bir sürü hayvan ile tanışır. Hayvanlar tıpkı bir insan gibi konuşur, hareket eder. Hayvan karakterler

Şeroks'u çok iyi bir şekilde karşılar. Konu olarak bir orman ve bu ormandaki hayvanların seçilmesi çocukların ilgisini çekebilir. Çünkü doğa ile ilgili hayvanların yaşamı çocukların merak duygularını devindirmeye yardımcı olabilir. Hayvanlar Şeroks'u tanımamalarına rağmen ona iyi davranmış ve yardımcı olmuşlardır. Şeroks ormana Hortim tarafından sırtına takılan iki çirkin kanat ile girmiştir. Şeroks kanatları ile ilgili sürekli kendisiyle çatışma halindedir. "Kendini beğenmiş bir cadı için çirkin olmak çok üzücüydü. Hele Süsler Ormanı gibi her şeyin renkli ve güzel olduğu bir yerde böyle çirkin kanatlar ile dolaşmak katlanılır durum değildi. 'Neden üzülüyorum ki' dedi Şeroks kendi kendine. 'Ben bu kanatlarla bile, şu ponpon kuyruklu tavşandan daha güzelim'" (Der, 2019, s.28). Fil Pifona, Şeroks'a neden Süsler Ormanı'nda olduğunu ve hikâyenin devamı için nasıl bilgiler edineceğini açıklamıştır. Bu da kitabın konusunda rastlantısallığı ortadan kaldırarak okuyucunun bu yolculuğa inanmasını sağlamaktadır. Tilon ile tanışan Şeroks onun öyküsünü dinler. Öykü fantastik ögeler-cadı Menra, büyülü kutu, kanatlar, sihirli toz- üzerine kuruludur. Öyküde Tilon'un arkadaşını kurtarmak pahasına yaptıkları anlatılır. Bu öyküde arkadaşlık, dostluk, fedakârlık, pes etmeme, kararlı olma gibi konular fantastik kurguda verilerek çocuk okuyucunun anlam evrenine hitap etmesi sağlanmıştır.

Şeroks'un yolculuğunun devamında dağ keçisi Lokta ve dev ile yaşadığı olayların konusu, devin dış görünüşünden dolayı duyulan rahatsızlık ve korkudur. Dev iyi bir karakter özelliği göstermektedir. Köylülerle yaptığı anlaşma sonucunda yanında yaşamak için köyden birinin gelmesi kararlaştırılır. Fakat dev korkutucu olduğu ve evinde devden başka kimse olmayacağı için kimse gitmek istemez. Bu duruma sinirlenen dev köylüleri köye hapseder. Bu hapis durumu devin aynı zamanda güçlü bir fantastik kahraman olduğunu da göstererek devin iyi ve duygusal karakterini abartılmış duygusallıktan kurtarmaktadır. Dev burada kişi toplum çatışması da yaşamaktadır. Dev görünüşünden dolayı toplumdan dışlanmıştır. Şeroks gibi devin yaşadığı bölgedeki köylüler de dış görünüş konusunda olumsuz yargılarda bulunmuştur. Şeroks, dev ile köylülerin problemini köylülere devin nasıl bir kişiliğe sahip olduğunu göstererek çözmüştür. Amacına ulaşan şeroks büyük kente doğru yoluna devam etmiştir.

Şeroks büyük kente gider ve burada yeni masallar aramaya başlar. Büyük kentte şaşkınlıkla gezerken topuğu kırılan Şeroks ayakkabı tamircisi Gonci Usta'nın dükkanına gider. Gonci Usta Şeroks'un yıllar önce Masallar Ülkesi'nden ayrılan ve Masallar Ülkesi'ne yeni masallar üreten dayısıdır. Burada büyük bir kentte Gonci Usta'nın dükkanını bulması ve onun da dayısı çıkması rastlantısallığın fazla olduğunu göstermektedir. Gonci Usta'nın oğlu da Gonci gibi masal anlatmayı seven bir çocuktur. Bu özelliği nedeniyle çocuklarına masal anlatması için Pampara isimli kötü bir adamın eline düşer. Şeroks'un kuzeni Artavil'in başı derttedir. Şeroks Artavil'i Pampara'nın evinden kurtarmak üzere plan yapar ve onu Lokta'nın verdiği sihirli süt ve devden aldığı yüzük ile kurtarır. Şeroks sorunu çözerken fantastik ögelerden yararlanır. Bu bölümde Artavil Şeroks'a bir masal anlatır bu masal da yine kitabın konusu ile bağlantılıdır. Masalın konusu düzenli çalışmalar yapan bir kızın sirkte istediği işte başarılı olmasıdır. Şeroks kuzeni Artavil ile Masallar Ülkesi'ne gider ve kendi edindiği masallar ile Artavil'inkileri de birleştirerek Masallar Ülke'sine yeni masallar götürür.

Konu olarak fantastik bir kurguda geçen olaylar çocuk gerçekliği ve çocuğa görelik kavramlarına uygundur. Çocukların hayal dünyalarına hitap edebilecek neden sonuç ilişkileri vardır. Şeroks'un fantastik yolculuğu, uğradığı tüm duraklar çocukların zihinlerinde hayal edebilecekleri farklı dünyalar sunmaktadır. Aynı zamanda Şeroks'un sorunları çözmede kullandığı yöntemler de gerçek hayat olay ve olgularından farklıdır. Bu durum da yine çocuk hayal gücüne uygundur. Düş ile gerçeğin iç içe geçtiği hikayeler çocuklara yeni imge dünyaları sunmada yardımcı olabilir çünkü çocukların zihinlerinde de düş ile gerçek iç içe geçmiştir. Konular romanda sunulan ve aktarılmak istenen iletileri aktaracak biçimde kurgulanmıştır. Konu seçimi çocukların gelişim düzeylerine uygundur. Şeroks'un masalara ulaşıp ulaşamayacağı ve her bir macerasında çözüme ulaşıp ulaşamayacağı merak unsurunun tırmandığı noktalardır. Şeroks'un atıldığı her macerada bir aksiyon vardır olaylar belirli dönüm noktaları ile çizilmiştir. Bu da çocuk okur için uygun bir özelliktir.

4.1.2. İLETİ

Küçük Cadı Şeroks romanı, Şeroks adlı çocuk cadının başından geçen olaylar üzerine kuruludur. Fakat romanda Şeroks'un yaptığı yolculuk anlatısıyla iç içe

geçmiş farklı masallar da yer almaktadır. Bu durum da farklı iletilerin oluşmasına neden olmuştur. Romanda Şeroks üzerinden verilen ileti; her zaman görünenin ardında farklı şeyler vardır ve yeterince istersen her şeyi başarabilirsin şeklindedir.

Kitapta İlk olarak Şeroks'un Masallar Ülkesi'nden çıkışı ve Süsler Ormanı karşımıza çıkmaktadır. Burada bulunmaktan mutsuz olan Şeroks Tillon'un öyküsünü dinler. Tillon'un anlattığı öykü arkadaşlık ve fedakârlık üzerinedir. Şeroks'un kanatları bu öyküden sonra Hortim tarafından Tilon'a geçer ve Hortim Şeroks'a "Sahip olduklarının değeri paylaştıkça artar hiç sevmediğin beğenmediğin kanatlar aslında ne kadar işe yarıyormuş gördün mü" (Der, 2019, s. 63) şeklinde buradan çıkarması gereken iletiyi Prens Hortim söyler. İleti burada bir kahramanın ağzından doğrudan aktarılmış, metnin içeriğine sindirilerek verilmemiştir. Yine Süsler Ormanı'nda alması gereken başka bir ileti Fil Pifona'nın ağzından aktarılmıştır. "Ama unutma, eğer bir işi başarmayı çok istersen sonunda amacına ulaşırsın; tıpkı Tillo'nun öyküsünde olduğu gibi. Yürekten istediğin her şeyi başarabilirsin; bu güç sende var" (Der, 2019, s. 65). Başarma ve isteme üzerine kurulu hikayelerin iletileri açık bir şekilde kitapta yazılmıştır.

Şeroks'un ikinci durağı dağ keçisi Lokta'nın yanıdır. Devam edeceği yolculukta dev ile karşılaşacağını öğrenen Şeroks dev hakkında olumsuz düşüncelere kapılır. Bunun üzerine Lokta ona şöyle der: "Bazen gördüklerimiz bizi yanıltır, Şeroks. Bunu sakın unutma. Kötü gibi görünse de gerçekte devin iyi biri olduğuna eminim" (Der, 2019, s. 73). Bu durum ile ilgili Lokta Şeroks'a bir öykü anlatır. Bu öyküde de aynı iletiye yer verilmiştir. "Aradığın şey hiç aklına gelmeyen bir yerde gizlenmiş, seni bekliyor olabilir. Ve dikkat et, dış görünüş çoğu zaman yanıltıcıdır" (Der, 2019, s. 85). Aynı iletiyi yazar bize kahramanın iç konuşması ile yine sunuyor. "Dikkatli ve araştırmacı olmalı, gördükleri hakkında acele karar vermemeliydi" (Der, 2019, s. 86).

Dev çok yalnız bir karakterdir. Çevresinde yer alan köylüler onu çirkin ve korkutucu olduğu için yalnız bırakmışlarıdır. Konu olarak yalnızlık duygusunun dev gibi dış görünüşü ile dikkat çeken bir kahramanla sunulması dış görünüşünden dolayı insanların yargılanması ve topluma yabancılaştırılmasına dikkat çekmektedir. Ayrıca çevremizde yer alan kişileri tanımak için iç dünyalarını tanımamamız gerektiğini anlatmaktadır.

Şeroks dünyada dayısı Gonci'nin oğlu Artavil'den masal dinler. Bu masalda Alara adlı bir kızın sirkte işe girme süreci anlatılır ve masalın sonunda ileti okuyucuya aktarılır. "Kolaylıkla yapabileceğimizi sandığımız şeyler, çoğu zaman uzun ve zorlu bir çalışma gerektirir" (Der, 2019, s. 169).

Kitapta yer alan iletiler kahramanların ağzından ya da içsel konuşmaları şeklinde verilmiştir. İletilerin okuyucular tarafından çıkarım yapılarak bulunması sağlanmamış, karakterler aracılığıyla aktarılmıştır. İletiler yazınsal metinlerin yapısına uygun olarak metnin içeriğine sindirilerek verilmemiştir. İletiler başarma duygusu, fedakârlık, azimli olma, dış görünüş ile yargılamama, düzenli çalışma konuları üzerinde toplanmaktadır. Bu konular çocuklar için olumlu kazanımlar elde edebilecekleri konular arasındadır.

4.1.3. KARAKTERLER

Aslı Der'in çocuk kitaplarından Küçük Cadı Şeroks, fantastik bir kurgu üzerine kurulmuştur. Dilidüzgün (2018) fantastik çocuk kitaplarında karakterlerin özelliklerini şöyle sıralamıştır: "Fantastik kitaplarda ise ele alınan, anlatılan kişilere oldukça yakından tanıtılır okura. İyi yanları olduğu kadar kötü yanları da betimlenirken, olaylara verdikleri tepkiler de ayrıntısı ile çözülmeye çalışılır" (s. 54).

Kitabın ana karakteri Şeroks'dur. Yan karakterler ise şunlardır: Hortim, Tavşan Ozzi, Fil Pifona, Tillon, Lokta, Dev Kordora, Gonci, Sarina, Pampara, Artavil ve Alinadır.

Şeroks karakteri romanda çeşitli olaylar içerisinde yer almaktadır ve bu olaylar karakteri tanımamızı sağlamaktadır. Kitabın ana karakteri olan Şeroks kitapta Hortim tarafından dünyaya gönderilmiştir. Dünyaya yeni masallar bulmaya giden Şeroks buraya yalnız gideceğinden dolayı korkmaktadır. Küçük bir çocuğun bilmediği yere yalnız gönderilmek istemesinden dolayı yaşadığı korku sonucu Şeroks Prens Hortim'e kızar. Çocukların merak etme ve sorgulama özelliği Şeroks 'ta da vardır. Çevresinde olan biteni sorgulamadan kabul etmez.

Şeroks ilk olarak Süsler Ormanı'na gider, bu ormana girerken mutsuz, inatçı ve hırçın bir kızdır. "Fil Pifona bu küçük inatçı cadıya bir şeyler anlatmanın zorluğunu kavramıştı" (Der, 2019, s. 31). "Kendini beğenmiş bir cadı için çirkin

olmak çok üzücüydü. Hele Süsler Ormanı gibi her şeyin renkli ve güzel olduğu bir yerde böyle çirkin kanatlar ile dolaşmak katlanılır durum değildi" (Der, 2019, s.28). Şeroks kanatlarından mutsuzken Tilon'un öyküsünü dinledikten sonra aslında o kadar da mutsuz olmaması gerektiğini kanatların çok önemli olabileceğini anlar. Bu değişim kahramanın konuşmaları ile geliştirilen bir karakter değişimidir. Şeroks Süsler Ormanı'ndan çıktığında mutlu ve huzurludur, bu da karakterde bir değişim olduğunu göstermektedir. Karakter yine burada hem yazarın yorumuyla hem de kendi konuşmaları ile geliştirilmiştir. Süsler Ormanı'ndaki karakter özelliklerindeki değişim Şeroks'u Süsler Ormanı'ndaki hayatından öncesine göre daha cesur yapmıştır. "Süsler Ormanı'nda kaldığı sürece çok yararlı şeyler öğrenmişti. Bir işi başarması için, gerçekten çaba göstermesi gerektiğini biliyordu artık" (Der, 2018, s.78). Romanın sonunda yaşadığı yolculuklar sonucu çeşitli tecrübeler edinen baş kişi olan Şeroks, yazarın yorumu ile geliştirilmiştir. "Şeroks bu yolculuğun kendisini değiştirdiğini hissediyordu. Süsler Orman'ında gözlerini açan kibirli cadının ne denli gerilerde kaldığını fark edip şaşırdı." (Der, 2018, s.175). Şeroks karakteri yaşamış olduğu bu değişimden dolayı devingen karakter özelliği göstermektedir.

Kitaplarda yer alan yan karakterlerden birisi Prens Hortim'dir. Prens Hortim Masallar Ülkesi'nin kralıdır. Gür bir sese sahip olan kral aynı zamanda dev gibidir de. Sarayında aslanlar bulunan ve Şeroks'u huzuruna aslanlar ile kabul eden güçlü bir kraldır.

Süsler Ormanı'nda yer alan tavşan Ozzi, Fil Pifona ve Tillon kapalı karakter özelliği göstermektedir. Tillon karakterinin özellikleri ile, baş kahramanın karakter özellikleri arasında karşılaştırma yapma olanağı sunulmaktadır. Tilon'un arkadaşı için yaptıkları baş kahraman için örnek olur. Böylelikle fedakârlık, arkadaşlık ve elimizdekilerle mutlu olma gibi kavramların karşılaştırılasında olanak sağlar. Tilon iyi bir cüce olarak tanıtılmıştır. İyi bir cüce olduğu anlattığı öyküde arkadaşı için yaptığı fedakarlıklardan anlaşılmaktadır. Tilon karakterinin anlattığı öyküde kötü cadı karakteri yer almaktadır. Masallarda iyi ve kötü karakterlerin keskin çizimi burada da göze çarpmaktadır. Cadı büyü yapabilen bir karakterdir ve bunu kötüye kullanır. Cadının kötü karakteri fiziksel özellikleri ile geliştirilmiştir. "Cadı Menra çirkin suratlı, kara fırça saçlı, kara giysili, pasaklı bir koca karıydı" (Der, 2018, s.49).

Şeroks Süsler Ormanı'ndan ayrıldıktan sonra dağ keçisi Lokta ile karşılaşır. Lokta'dan da yeni masallar öğrenen Şeroks dev hakkında Lokta'dan bilgiler edinir. Şeroks'un Süsler Ormanı'ndan geldiğini öğrenen Lokta, Şeroks'a yardım eder ve ona yeni masallar anlatır. Ona sihirli sütünden veren Lokta yolculuğu için baş kahramanı cesaretlendirir. Anlattığı masalda kaktüsten korkan Oppo'nun korkmaması gerektiği, onu yaşatacak suyun o kaktüste olduğunu anlamasıyla dış görünüş hakkında yargılarında değişme olur. Bu da baş kişinin cesaretinin artmasını sağlar.

Kitapta başka bir bölümde yer alan dev karakteri davranışları ile geliştirilen bir karakteridir. "Dev çok duygulandı ve gözleri yaşardı", "Koca dev çocuk gibi mutlu olmuştu" (Der, 2018, s.90). Dev Kordora iri cüssesine ve çirkin yüzüne rağmen iyi bir devdir. Bu durum da yine hem kahramanın sözleri ile hem de devin hareketleri ile geliştirilmektedir. Devin bu karakteri okuyucuya dev karakterinin kötü olması gerektiğini fakat dış görünüşün her zaman doğruyu göstermediğini anlatmaktadır. Dev karakteri masallarda her ne kadar kötü bir karakter olarak karşımıza çıksa da Şeroks'un karşısına çıkan devin iyi huylu olması çocuklara dış görünüş ve şeklin duygu ve düşüncelere göre önemsiz olduğunu göstermektedir. Dev gibi dikkat çekici bir karakter üzerinden iletinin sunulması öykünme ve özdeşleşmeyi kolaylaştırabilir.

Kitapta yer alan karakterlerden birisi Gonci Usta'dır. Gonci Usta Şeroks'un yıllar önce Masallar Ülkesi'nden dünyaya taşınan dayısıdır. Şeroks'un etrafındaki tüm kapalı karakterler gibi Gonci Usta da iyi bir karakterdir. Çocuklara masal anlatır. Gonci karısı Sarina ve oğlu Artavil ile dünyada yaşarken oğlu Artavil'in başına kötü bir olay gelir. Bunu öğrenen Şeroks Artavil'i kurtarma kararı alır. Kötü bir karakter olan Pampara, Artavil'i elinde zorla tutmaktadır. Şeroks Artavil'i kurtarır.

Artavil karakteri de babası gibi masallar anlatmayı sever. Şeroks'a yardım eder ve Masallar Ülkesi'ne yeni masallar verir. Artavil de iyi özelliklere sahip bir karakterdir.

Romanda yer alan karakterlerde ağırlık çocuklar ve hayvanlardadır. Bu da kitabın hitap ettiği yaş gurubunun romandaki kişilere öykünmesini kolaylaştıracaktır. Ayrıca kişiler fantastik bir kurgu içerisinde verilmiştir. Fantastik özellikleri olan karakterler -Şeroks'un kanatlarının olması, toz bulutu ile dünyaya gelmesi,

hayvanların konuşması, dev- çocukların hayal dünyalarına seslenerek onların duygu ve düşünce evrenlerine hitap edebilir.

4.1.4. DİL VE ANLATIM

Küçük Cadı Şeroks romanında dil ve anlatım kitabın hitap ettiği yaş düzeyine uygundur. Sade, anlaşılır, yalın bir dil kullanılmıştır. Üçüncü tekil kişi ağzı ile yazılmıştır. Kitapta cümleler kısa tutulmuş ve eylemlere sıklıkla yer verilmiştir. Bu da anlatımı daha akıcı ve canlı kılmıştır.

Kitapta betimleme yoluyla anlatıma başvurulmuştur. Betimlemeler daha çok kişi ve mekân betimlemeleridir. Kitapta yer alan betimleme örnekleri: "…dört bir yanı türlü renklerle çevrilmişti. Ağaçlar dallarını gökkuşağının yedi rengi ile süslemiş, ayaklarının altındaki toprak da rengarenk çiçekler açmıştı" (Der, 2018, s.23), "Cadı Menra çirkin suratlı, kara fırça saçlı, kara giysili, pasaklı bir koca karıydı. Görüntüsü kadar sesi de korkunçtu" (Der, 2018, s.49), "Rengarenk çiçeklerin arasından masmavi derelerin aktığı, küçücük göllerde kurbağaların neşe ile yüzlü ormanın içindeydi" (Der, 2018, s.70), "Kulübe büyük olmasına büyüktü, ama hiç de çirkin görünmüyordu. Tersine, güzel bir yapıydı önünde kocaman güller açmış pencerelerinden dışarıya hafifçe ışık sızıyordu" (Der, 2018, s.89), "Kendini o çok merak ettiği kentin içinde buluverdi. Çevresi insanlarla ve evlerle sarılmıştı. Daracık sokaklar, bu dar sokaklarda yan yana dizili iki katlı evler, evlerin pencerelerinden dışarıyı seyreden insanlar..." (Der, 2018, s. 112), "Pampara'nın köşkü kentin en büyük ve en güzel evidir. Göz alabildiğine uzanan bir bahçenin içindedir. Bahçenin girişinde gece gündüz nöbet tutan adamlar vardır." (Der, 2018, s.140), "Biraz ilerleyince kocaman bir salonda, kocaman koltuğunda oturan, pırıltılı giysiler içindeki Pampara'yı gördü. Şişman bir adamdı Pampara ve sürekli yüksek sesle gülüyordu. Pabuçları dikkatini çekti Şeroks'un Gonci'nin tamir ettikleri bunlar olmalıydı. Pırıl pırıl parlayan değerli taşlarla süslüydüler" (Der, 2018, s.155) şeklindedir.

Kitapta deyimlere de yer verilmiştir. Deyimler Türkçenin söz varlığının zenginliğini göstermesi açısından önemli bir ögedir. Kitabı okuyan çocuklar da Türkçenin doğal kullanımlarını sezinleyebilecektir. Deyimler aynı zamanda çocukların anlayabileceği günlük hayatta var olan deyimlerdir. Kitaptaki deyimler:

“canı epey sıkkındı” (Der, 2018, s.11), “kızına çok düşkündü” (Der, 2018, s.11), “dert yanmıştı” (Der, 2018, s.13), “yem olmak” (Der, 2018, s.33), “surat asıp” (Der, 2018, s. 34), “başı derde girerse” (Der, 2018, s. 41), “yüzü asıldı” (Der, 2018, s. 42), “başı büyük dertte olabilirdi” (Der, 2018, s. 44), “akıl danışmak” (Der, 2018, s. 44), “elimden her iş gelir” (Der, 2018, s. 51), “onun gözüne girmem” (Der, 2018, s. 52), “dikkatimi çekmişti” (Der, 2018, s. 55), “fırsatı yakalamalıydım” (Der, 2018, s.55), “şansımı denemek istemiştim” (Der, 2018, s. 55), “yola koyuldu” (Der, 2018, s. 66), “umutsuzluğa düştü” (Der, 2018, s. 73), “kara kara düşünmeye başlamışlardı” (Der, 2018, s. 76), “umutsuzluğa kapılmıştı” (Der, 2018, s. 78), “canını yakmak” (Der, 2018, s. 82), “kalbini kırmayı” (Der, 2018, s. 96), “kendimi işime verip” (Der, 2018, s. 103), “bir bir” (Der, 2018, s. 104), “teker teker” (Der, 2018, s. 104), “düşüncelere dalmış” (Der, 2018, s. 111), “tıka basa doydum” (Der, 2018, s. 118), “kestirip attı” (Der, 2018, s. 128), “söz veriyorum” (Der, 2018, s. 130), “aklım başıma geldi” (Der, 2018, s. 140), “elimizi çabuk tutmalıyız” (Der, 2018, s. 147), “lafa karıştı” (Der, 2018, s. 159), “elinden gelmeyen iş” (Der, 2018, s. 162), “havada süzülürken” (Der, 2018, s. 163) şeklindedir. Türkçenin söz varlığının zenginliğini gösteren deyimler çocukların kelime dağarcığının gelişmesini sağlar niteliktedir. Kitaptaki deyimler günlük hayatta sıklıkla kullanılan deyimlerdir.

Kitaptaki ikilemeler; “tir tir titreme” (Der, 2018, s.16), “yavaş yavaş” (Der, 2018, s. 22), “isteksiz isteksiz” (Der, 2018, s. 23), “yavaş yavaş” (Der, 2018, s. 29), “pırıl pırıl” (Der, 2018, s. 29), “seve seve” (Der, 2018, s. 37), “kötü kötü” (Der, 2018, s. 42), “kıvrıla kıvrıla” (Der, 2018, s. 44), “evet evet” (Der, 2018, s. 45), “vay vay” (Der, 2018, s. 49), “çeşit çeşit” (Der, 2018, s. 54), “bol bol” (Der, 2018, s. 56), “ağır ağır” (Der, 2018, s. 56), “tek tek” (Der, 2018, s. 65), “uzun uzun” (Der, 2018, s. 74), “hızlı hızlı” (Der, 2018, s. 99), “ kesik kesik” (Der, 2018, s. 100), “şaşkın şaşkın” (Der, 2018, s. 112), “sık sık” (Der, 2018, s. 112), “topallaya topallaya” (Der, 2018, s. 114), “kat kat” (Der, 2018, s. 116), “büyük küçük” (Der, 2018, s. 125), “isteksiz isteksiz” (Der, 2018, s. 130), “rahat rahat” (Der, 2018, s. 158), “renk renk” (Der, 2018, s. 164), “tek tek” (Der, 2018, s. 177), “çeşit çeşit” (Der, 2018, s. 177) şeklindedir. İkilemeler yapıtta genelde aynı kelimenin tekrarı ile oluşturulmuştur. İkilemeler eserde daha hareketli bir anlatım olmasını sağlamıştır.

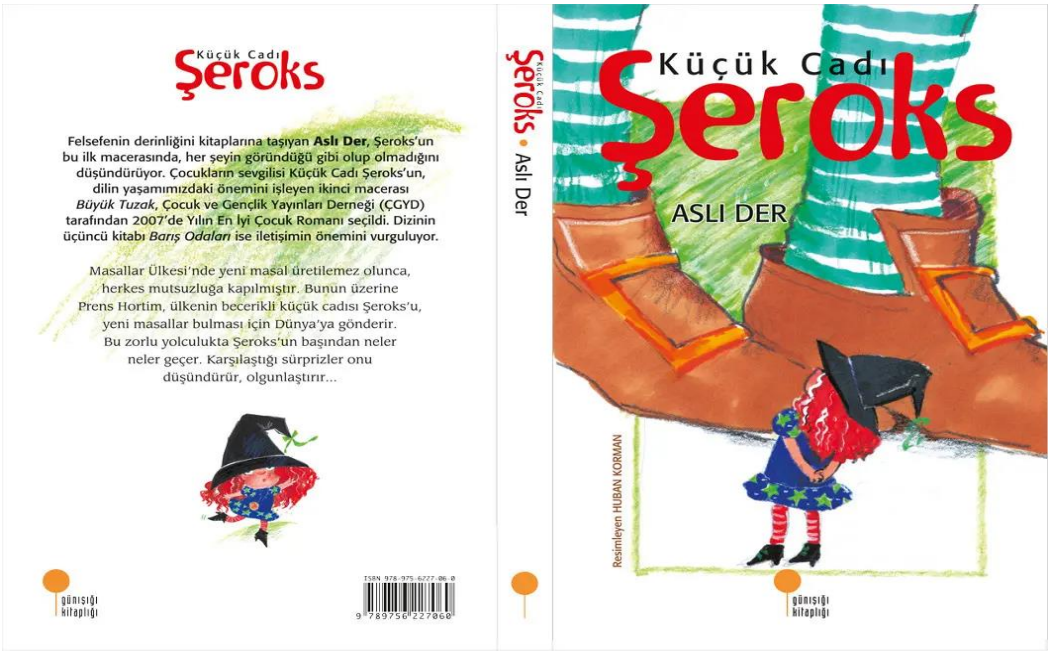
Eserde çocukların estetik ve sanat duyarlılığını geliştirici anlatımlara yer verilmiştir. Bunlar söz sanatlarıdır. Kitapta yer alan söz sanatları:

"Sabah kalktığında hava buz gibiydi" (Der, 2018, s. 43), "koca dev bir çocuk gibi mutlu olmuştu" (Der, 2018, s. 90), "bir kuş gibi havada süzülüyordu" (Der, 2018, s. 168) benzetme; "susuzluktan neredeyse bayılmak üzereyken" (Der, 2018, s. 82) abartma; "koca dev bir anda çocuklar kadar mutlu olmuştu" (Der, 2018, s. 93) karşılaştırma.

Şeroks'un yaptığı yolculuk anlatısına iç içe geçmiş masallarda, masalların giriş bölümlerinde tekerlemelere yer verilmemiştir. Masallarda dil anlatım kitaptaki anlatım ile aynıdır. Masallarda yazılar italik yazılarak Şeroks'un yolculuk anlatısından ayrılmıştır.

4.1.5. RESİMLER

Küçük Cadı Şeroks seri romanlarının ilki Küçük Cadı Şeroks romanında kapak resmi hariç, resimler siyah beyaz çizilmiştir. Resimler Huban Korman tarafından çizilmiştir. Kapak resmi Şeroks'un yaptığı yolculukta dev ile karşılaştığı sahneden alınarak çizilmiştir. Ön yüzde yer alan resim devin ayaklarının önünde dikilen Şeroks'un görüntüsüdür. Şeroks'un arka yüzünden çizilmiş görüntüsü yer almaktadır. Şeroks uzun kıvırcık saçlı, yıldızlı elbisesi, çizgili çorapları ve topuklu sivri burunlu ayakkabıları olan bir çocuktur. Şeroks'un başında sivri uzun bir şapka da yer almaktadır. Bu obje genellikle akılda cadı, sihir büyü gibi kavramları çağrıştırdığı için kitabın ismi ile uyumludur. Aynı zamanda Şeroks'un önünde iki büyük ayak görünmektedir. Ayaklarda tokalı ayakkabılar vardır. Çizgili çorapları olan bu ayaklar Şeroks'a göre oldukça büyüktür. Bu da kitabın kapak resmini devingen bir resim haline getirmektedir. Ayakların büyüklüğü olağanüstü bir varlığın göstergesi olabileceğini akla getirmektedir. Ya da tam tersi şekilde küçük kızın normal bir insan boyutlarında olmadığını akla getirmektedir. Kitap kapağı çocuklarda merak unsurunu devindirebilecek niteliktedir. Kitabın arka yüzünde Şeroks'un yüzünün gösterildiği renkli bir resim yer almaktadır. Şeroks tek ayağı havada ve kollarını açmış bir şekilde resmedilmiştir.

Resim 4-1: Küçük Cadı Şeroks kitabı ön ve arka yüzü

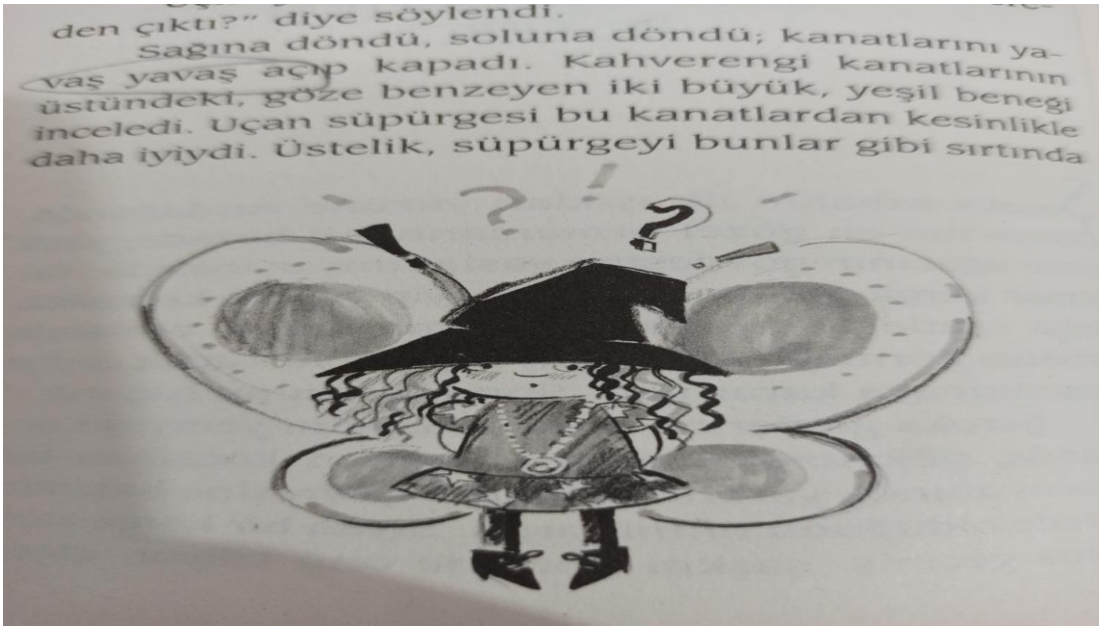
Kitabın içerisinde yer alan resimler siyah-beyaz çizilmiştir. Çizilen bu resimler anlatı ile uyumludur. Kitapta yer alan ilk resim Prens Hortim ile kızı Alina'dır. Prens elinde bir dondurma ile çizilmiştir. Başında tacı olan şişman ve yüz ifadesi endişeli bir prenstir. Aynı zamanda Alina da babası gibi endişelidir. Bu durum çenesine götürdüğü elinden ve yüz ifadesinden anlaşılmaktadır.

Resim 4-2: Prens Hortim ve kızı Alina

Kitapta yer alan diğer resim Şeroks'un kanatlarının olduğu resimdir. Şeroks'un sırtında iki kanat vardır. Şeroks'un elleri arkaya bağlı ve ayakları içe

dönüktür. Bu hali ile suçlu, korkmuş ya da düşünceli bir kız çocuğu görüntüsü yansıtmaktadır. Aynı zamanda Şeroks'un başının üzerine çizilen soru işareti ve ünlemler beden dili ile yansıttığını desteklemektedir. Aynı resmin arka sayfasında tavşan Ozzi ile Şeroks'un görüntüsü yer almaktadır. Şeroks'un anlatıdaki mutsuz hali resimde de vardır. Ellerini iki yana kavuşturan Şeroks'un yüz ifadesi mutsuz ve asıktır. Özellikle ağız olan çizginin aşağı doğru çizilmesi bunu desteklemektedir.

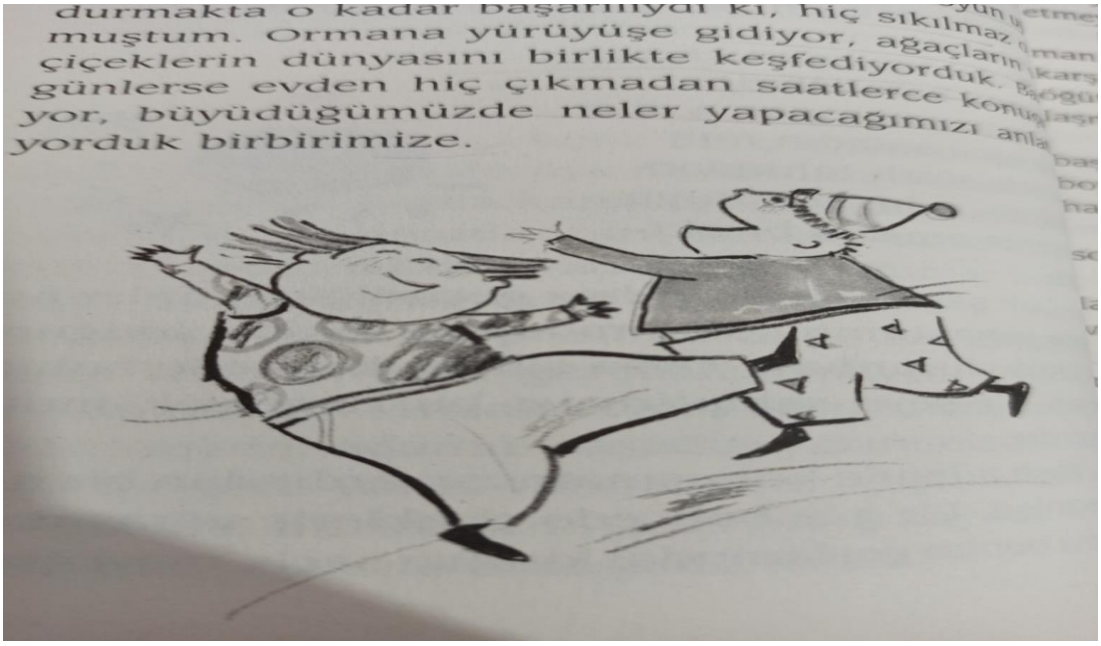
Resim 4-3: Küçük Cadı Şeroks ve kanatları

Süsler Ormanı'nda Fil Pifona'nın çizildiği resimde fil tüm sayfayı kaplayacak şekilde çizilmiştir. Bu da filin büyük bir hayvan olduğunun somutlaştırılmış şeklidir. Filin üzerindeki Şeroks'un yüzü mutlu şekilde resmedilmiştir.

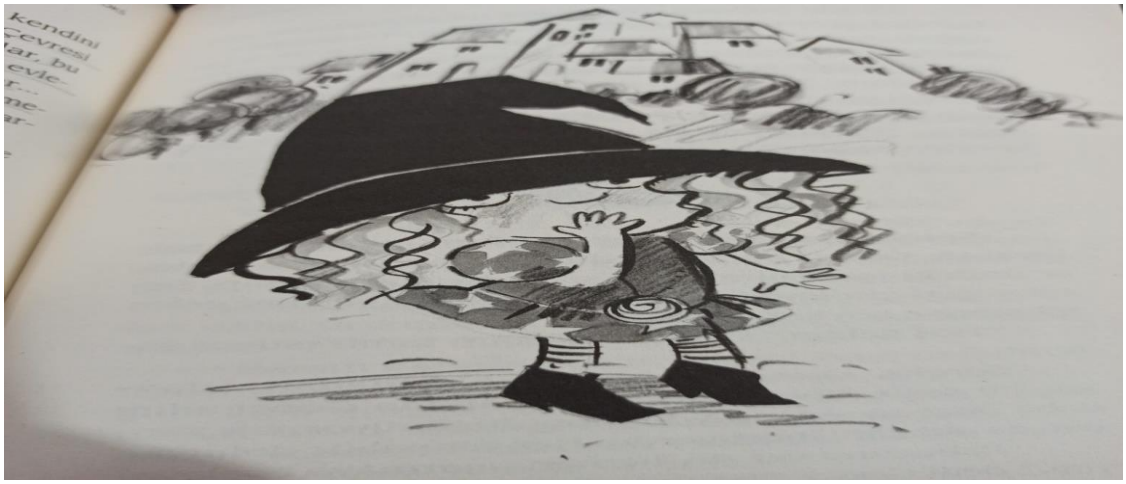
Resim 4-4: Küçük Cadı Şeroks ve Fil Pifona

Cüce Tilon'un arkadaşı ile oynarken resmedildiği resimde çocukların mutlulukları yüz ifadelerine çizilmiştir. Yetsi ve Tilon'un çizildiği diğer resimler de yüz ifadeleriyle karakterlerin anlatıdaki duygularını yansıtıcı niteliktedir. Cadı Menra anlatıda kötü bir karakterdir. Cadı Menra'nın çizildiği resimde yüz ifadesi, duruşu, bakışı ve burnunun kavisli çizimi kötü karakterini yansıtıcı niteliktedir.

Resim 4-5: Cüce Tilon ve arkadaşı

Şeroks'un büyük kentte yaptığı yolculukta şaşkınlığının resmedildiği çizimde Şeroks diğer resimlerine göre daha büyük çizilmiştir. Burada yaşadığı şaşkınlığı elini ağzına götürmesi ve gözlerini kocaman açması ile okuyucunun gözünde somutlaştırılmıştır.

Resim 4-6: Küçük Cadı Şeroks Büyük Kent'te

Kitapta yer alan resimlerin çoğunluğu karakter çizimlerinden oluşmaktadır. Yer çizimi fazla değildir. Bu durumda çocukların fantastik kurgudaki yer ögesinin çocukların zihninde somutlanmasında eksik kalabilir. Karakter çizimleri anlatıda yer alan duygu düşünce ve betimlemeleri karşılar niteliktedir.

4.2 BÜYÜK TUZAK

Aslı Der'e ait Büyük Tuzak isimli kitap 2019 yılında Günışığı Kitaplığı yayınevi tarafından çıkartılmıştır. Yüz doksan altı sayfadan oluşan kitapta resimler Huban Korman tarafından resmedilmiştir.

4.2.1 KONU

Aslı Der'in Büyük Tuzak isimli kitabının konusu, masalların tutulduğu arşiv odasına bir farenin girerek sözcüklerin masalını yemesi üzerine Şeroks'un bu masalı yazıp yerine koyma macerasıdır. Kitap gerçekçi olaylar ile fantastik olayların iç içe geçmesiyle oluşmuş bir anlatıdır. Masallar Ülkesi'nde yer alan bir lanetin Prens Milla tarafından canlandırılması ile Masallar Ülkesi'nin geleceği tehlikeye girer çünkü ülkenin dili yok olmak üzeredir. Dilin kaybedilmesi ülkede birtakım değişikliklere yol açmıştır. İnsanlar eskisi kadar mutlu değildir. Dilin kaybedilmesinin etkileri ülkenin insanlarının tümünde yer almaktadır. İnsanların kelimeleri artık hatırlayamaması toplumun refahını ve huzurunu bozmuştur.

Masalı yazmakla görevli olan Şeroks'a, Lutta ve Fare Pibo sözcüklerini verir. Bunu da Lutta bir büyü ile yapar. İki karakterin sözcükleri Şeroks'un kaybolan sözcüklerinin yerine geçer. Anlatının bu kısmı bir masalın oluşması için sözcüklere ihtiyaç olduğunu ve sadece düşüncelerimizin yeterli olmayacağını gösterir. Konu, kitabın hitap ettiği yaş grubunun dil üzerine düşünmesini sağlayabilecek niteliktedir.

Romanda sözcüklerin yok olmasından sonra bazı özel günlerin de kaybolacağına dair bölüm yer almaktadır. İnsanların çat-kapı bayramında götüreceği, çiçeğin adını unutmaları üzerine bayramın çığlık bayramı olması ve insanların korkunç bir şekilde çığlık atarak dolaşmaları, kelimelerin değiştiğinde o kelimenin anlattığı içeriğin de değişeceğini göstermiştir. Konu olarak çocukların da sevdiği, bayram gibi insanların birlik ve beraberliğini arttıran bir günün seçilmesi ismin değiştiğinde hissedilen duygu ve düşüncelerin de değişeceğini göstermektedir.

Romanda farenin sözcüklerini alan Şeroks onun kullandığı sözcükleri gerçek hayatında kullanmaya başlar. “Kendini koca bir tekerlek kaşar peynirinin önüne gelmişken kapana kısılan fare kadar zavallı hissederdi” (Der, 2019, s.116). Bu durum da sözcük dağarcığının kişiye özel olduğunu okuyucuya göstermektedir.

Anlatıda Şeroks’u suçlayan Milla’nın oyunu Prenses Foreri tarafından ortaya çıkarılır. Bu durumun ortaya çıkması da yine büyülü bir kitap ile gerçekleşir. Konu, bu açıdan fantastik ögeler ile gerçek ögelerin iç içe geçmesiyle oluşmuştur.

Şeroks, sonuç olarak masalı yazar ve tüm saraya kendini kanıtlar. Masal yerine konulduğunda herkesin neşesi yerine gelir ve tüm halk tekrar sözcüklerine kavuşur. Ülkenin tüm işlerinin masallar ile yürütülmesi ve masalların her alanda etkin rol alması çocuklar için düşlenilecek bir durum yaratır. Kitapta seçilen konu dilin kaybolması ile oluşan kaos ve karmaşanın çözülmesidir. Dil soyut bir kavramdır. Dil sadece sözcükler demek değildir; dil düşüncedir de aynı zamanda. Romanda yazar soyut bir konuyu çocukların gözünde somut bir hale getirmiş ve dilin nasıl ortaya çıktığı ve dilin toplum için neden gerekli olduğunu masallar ile birleştirerek çocuk okura aktarmıştır.

Romanda karakterler çatışmalar yaşamıştır. Fare Pibo sözcüklerin masalını yedikten sonra pişmanlığı sonucunda kendisi ile çatışma yaşamıştır. “Fare olduğu yerde titriyor, minik tırnaklarını kemirmemek için kendini zor tutuyordu. Yaptıklarıyla Masallar Ülkesi’nin başına ne işler açmıştı, inanamıyordu. Elinde olsa dün yaşananları siler, fare kavuğuna girip, aylarca oradan çıkmazdı” (Der, 2019, s.41). Yaşadığı bu çatışma sayesinde masalı yediğini Şeroks’a ve Lutta’ya itiraf etmiştir ve olayların gelişmesini sağlamıştır.

Şeroks yılbaşı partisinde Alina ile kavga etmiş ve küsmüştür. “Borga, gece boyunca Prenses Alina ile ilgilenmiş, onunla gülüp eğlenmişti. Ama yeni yıla birkaç dakika kala Şeroks’u, tam da Prenses Alina onları uzaktan izlerken, öpüvermişti. Borga’ya kalırsa tamamen dostça olan bu öpücük Prenses Alina’yı kıskançlıktan çıldırtmıştı” (Der, 2019, s.51). Bu küslük iki arkadaşın arasını iyice bozmuş Alina Prens Milla’ya daha da yaklaşmıştır.

Prens Milla Şeroks’u sevmemektedir. Bu durum da bir kişi-kişi çatışması yaratmaktadır. “Hiç sanmam, dedi Prens Milla pelerinini savurarak. O küçük cadı

kendi masalının en iyi olmasını sağlamak için size olmadık akıllar verir, olsa olsa saçma sapan bir masal yazmanıza yol açardı" (Der, 2019, s.89). "Şu Şeroks denen küçük cadıyı nasıl oluyor da savunmaya çalışıyorsunuz? Sizi üzen bir arkadaşınız olabilir mi?" (Der, 2019, s.90) Milla'nın Şeroks'a karşı duyduğu öfke onun masalını yazmasında daha çok etkili olmuştur.

4.2.2. İLETİ

Aslı Der' in Büyük Tuzak isimli fantastik romanının iletisi; bir ülkenin dilinin kaybolması ile duyguların, düşüncelerin tüm hislerin yok olup gideceğidir. Sözcüklerin kaybolması ile Masallar Ülkesi halkı mutsuz, huzursuz bir halk haline gelmiş; kimse birbiri ile konuşmaz olmuştur. Bayramları olan çat-kapı bayramı bile artık yapılamaz hale gelmiştir.

Kitapta ileti okuyucuya çeşitli şekillerde aktarılmıştır. "Yalnızca düşün. Sözcükler olmadan hayatının nasıl olacağını, konuşamazsan başına neler geleceğini, dilin neden bu kadar önemli olduğunu ve o olmadan neleri kaybedeceğini düşün. Sözcüklere yüklediğin duyguları düşün. Canım acıyor dediğinde, baba ya da anne dediğinde, bir masal dinlediğinde neler hissettiğini düşün" (Der, 2019, s.74). Yaşlı masalcı Lutta' nın sözleri ile ülkenin dili yok olduğunda neler olabileceğine dair okuyucuya ileti aktarılmaktadır.

"Sözcükler duygularımızdan, ta içimizden geliyorlar. Yani onlar, aslında biziz. Baksana, sevinince çıkardığın seslerle üzüldüğünde çıkardığın sesler ne kadar farklı. Sözcüklerini bana vermiş olsan da çıkardığın bu tuhaf sesler sayesinde yine de seni anlayabiliyorum. Sonra daha yüksek bir sesle, yanılmıyorsam dili yaratan asıl kaynak bizim duygularımız ve düşüncelerimiz, dedi" (Der, 2019, s.98). Küçük Cadı Şeroks'un bu sözlerinden de çocuk okura dilin nasıl oluştuğu hakkında bilgiler verilir ve soyut bir kavramın somutlanması okurların zihninde kolaylaşır.

Anlatıda iletiyi aktarmak için dil kaybolduğunda ülkenin nasıl bir yer olduğu anlatılmış, dilin toplum için neden önemli olduğu sezdirilmiştir. "İnsanlar sözcüklerle birlikte aynı zamanda, yıllardır sahip oldukları alışkanlıkların ve yaşantılarının da ellerinin arasından kayıp gittiğini görüyordu. Çat-kapı Bayramı'nın Çığlık Bayramı'na dönüşmesi sadece bir başlangıçtı. Ama öte yandan, yüzlerce yıldır süregiden Masallar Ülkesi mutluluğunun da sonuydu" (Der, 2019, s.131).

Şeroks saraydan sonra Puara'nın evinde masalını yazarken Puara'nın Şeroks'a yazdığı şiir de yine okura kitabın iletisini aktarmaktadır.

"Anadilini, sesini, hatta

Masallarını da alınca elinden

Bayramlarını yok edip neşeni söndürünce

Kızgınlık ve sıkıntı çöreklenince yüzüne

Oyunlarını unutup, dostluklarından olunca

Öğren sen de yeni bir dil, anlayacaksın

Seni sen yapan kendi sözcüklerindir" (Der, 2019, s.150).

4.2.3 KARAKTERLER

Aslı Der'in Büyük Tuzak isimli kitabının baş kişisi Şeroks isimli küçük bir cadıdır. Kitabın yan kişileri Masallar Ülkesi Prensi Hortim, Hortim'in karısı Foreri, Alina, Prens Milla, Sortin, Loran, Lutta, Fare Pibo ve Puara'dır.

Kitabın ana karakteri olan Şeroks açık karakter özellikleri göstermektedir. Şeroks karakteri anlatıda içsel ve fiziksel özellikleri ile çizilmiştir. Prens Hortim Şeroks'tan Masallar Ülkesi'nde sözcüklerin masalı Fare Pibo tarafından yenmesi üzerine yeni bir masal yazması için yardım istemiştir. Şeroks bir çocuk cadıdır. Bu da fantastik bir baş kahraman olan küçük cadının özelliklerinin çocuklar tarafından öykünülmesini kolaylaştıracaktır. Şeroks anlatının başında görevinden dolayı mutlu değildir, aldığı sorumluluktan dolayı tedirgindir. "Sanki bu çok kolaymış gibi, diye söylendi Şeroks" (Der, 2019, s.45). Prens Milla'nın yaptığı kötülükler Şeroks karakterinin görevine daha çok sarılmasını, onun karakterinin geliştirilmesini sağlamıştır. "Gerekirse, bütün gün uyumadan okuyup yazacağım. Prens Milla'nın sözcüklerimizi de bizi de ele geçirmesine izin vermeyeceğim" (Der, 2019, s.57). Bu durum da Lutta karakterinin sözleri ile geliştirilmiştir. "Ülkesinin başına gelen bu felakete mi, yoksa Şeroks'un bir anda değişen ruh haline mi ağladığına karar veremedi" (Der, 2019, s.57). Şeroks iyi bir karakterdir fakat Prens Milla tarafından kötü bir çocuk olarak gösterilmiş ve bu yüzden de insanlardan saklanmak zorunda

kalmıştır. Şeroks masalı yazmaya başlamadan önce endişeli ve karamsardır. “Şeroks'un endişeli ve karamsar halini gören Fare Pibo ona destek olmaya karar verdi” (Der, 2019, s.75). Şeroks Prens Hotim’in sarayında gizli bir odada masalını yazmaya başlamıştır. Bu masalı yazmadan önce olanı biteni annesine anlatır çünkü Şeroks bir çocuktur ve evde annesi, babası onu merak edebilir. Şeroks’a hem gerçek bir çocuğun özellikleri hem de fantastik bir kurguda bir ülkeyi kurtarma görevi verilmiştir. Hikâyenin düğüm bölümünde Şeroks saraydaki prens, prenses ve kızları tarafından sevilmemektedir. Şeroks yaşadığı problemler, saklanması ve çevresindeki insanlar tarafından sevilmemesi sonucu üzülür. Olaylara verdiği tepkiler Şeroks’u fantastik kurguda olsa da gerçek bir insan yapar. Çözüm bölümünde artık Şeroks’un da iyi bir cadı olduğu öykünün diğer karakterleri tarafından anlaşılmıştır. Anlatıda devingen bir çocuk karakter olan Şeroks’un başından geçen olaylar okuyucuda başarma duygusunu artırır; yaşadığı saklanma macerası ile de gerilimi canlı tutarak okuyucunun konuya ilgisini çeker.

Prens Milla kitapta yer alan kapalı bir karakterdir. Milla karakteri anlatıda kötü bir karakter olarak yer almıştır. “Ona göre bazı insanlar güçlü, bazıları güçsüz doğardı. Güçlüler, her canları istediğinde güçsüzleri çeşitli yollarla kandırabilirlerdi” (Der, 2019, s.47). Milla kötü karakterini kitabın sonuna kadar diğer karakterlere göstermemektedir. Masallar Ülkesi halkına Prens Milla şu şekilde seslenmiştir: “Size duyduğum hayranlık ve saygıyı nasıl anlatayım, bilemiyorum. Masallar Ülkesi’nde özellikle sizlerle tanışmak için geldim. Hepinizin ne kadar güzel ne kadar akıllı ve yetenekli olduğunuzu duymuştum; ancak burada olmak bambaşka bir duygu...” (Der, 2019, s.52). Milla anlatının başında halkı ve sarayı etkilemeyi başarsa da Prenses Foreri’nin fark etmesiyle kötü bir karakter olduğu görülmüştür ve gerçek yüzü ortaya çıkmıştır. Milla’nın kötü biri olduğu özellikle abartılı davranışları ile fark edilir. “Sence de… o… fazla iyi… değil mi? Evet gerçek olamayacak kadar kusursuz… kusursuz ve iyi” (Der, 2019, s.129). Karakter burada diğer karakterlerin konuşmaları ile geliştirilmiştir. Milla, Şeroks karakterinin özelliklerinin değişmesi ve gelişmesi için önemlidir. Milla’nın davranışları Şeroks karakterinin olayları ilerletmesine, masalı yazmasını sağlar.

Kitapta yer alan kapalı karakterlerden birisi Prens Hortim’dir. Prens Hortim Masallar Ülkesi’nin prensidir. Sözcüklerin masalının yenilmesi üzerine daha önce

dünyaya gönderdiği Şeroks'a güvenmektedir. Milla'nın oyunlarından dolayı Prens Hortim'in de kafası karışmıştır ve Şeroks'a bakış açısı değişmiştir. "Prens Hortim gibi zeki ve gün görmüş bir yöneticinin onun yalanlarına nasıl kandığına aklı almıyordu" (Der, 2019, s.135).

Prenses Foreri Prens Hortim'in karısıdır. Sözcükler yok olduğunda sakin olan karakter yapısı, konuşamamaktan dolayı sinirli bir karakter yapısına dönüşmüştür. Prenses Foreri Şeroks'un suçsuz olduğunu bir kitaba danışarak anlamıştır. Bu yüzden de gerçek iyi ve kötü kişiler ve onlara inanma konusunda kitaba danışılması ve kitabın birisini seçmesi çocuklara bu kavramların belletilmesinde eksik kalabilir. Çünkü Foreri nedensizce bir kitaba inanarak Şeroks'u suçsuz ilan etmiştir.

Prenses Alina Şeroks'un çocuk arkadaşıdır. Prensesin Şeroks ile arası iyi değildir ve o da Milla'nın kötü oyunlarına kanmıştır. Alina karakteri kitapta şöyle anlatılmıştır: "Alina çabuk öfkelenen ve sözünü sakınmayan, ama aynı zamanda çok duygusal bir çocuktu" (Der, 2019, s.127).

Anlatıda Prens Milla'nın oyunlarına kanarak sözcüklerin masalını yiyen kahraman, Fare Pibo'dur. Yaptığı şeyden dolayı öykünün tümünde pişmanlık duymuş ve Şeroks'a yardım etmiştir. Şeroks karakterinin başarılı olmasında Fare Pibo karakterinin yaptıklarının etkisi olmuştur. Anlatıda hatalardan pişman olma ve bunları telafi etme fare gibi küçük ve güçlü olmayan bir hayvan üzerinden aktarılmıştır. Böylelikle kitabın okuyucu kitlesi olan çocuklar, bir hayvanın pişman olması ve hatasını düzeltmesine öykünerek bu davranışları içselleştirebilir.

Anlatının bir diğer önemli kapalı karakteri Lutta'dır. Lutta sarayın baş masalcısıdır ve artık emekli olmuştur. Şeroks'un akıl aldığı hocası görevindedir. Masalın başında konuşan Lutta daha sonra sözcüklerini Şeroks'a verdiği için sessizliğe gömülmüştür. Lutta'nın eski bir dostu olan Puara ise sarayın eski tarihçisidir. Bu karakter de yine evini Şeroks'a açarak masalı tamamlamasına yardımcı olmuştur. Bu iki karakter de Şeroks karakterinin masalı yazmasına yardımcı olarak karakterin olayları gerçekleştirmesini sağlamıştır.

4.2.4 DİL VE ANLATIM

Büyük Tuzak isimli kitabın konusu bir ülkenin dilinin yok olma sürecidir. Seçilen bu konudan dolayı kitabın dil ve anlatımı da bu doğrultuda gelişmiştir. İnsanların dili kaybettikçe kullandıkları sözcükleri unutmaları üzerine bu sözcüklerin yerine "şey" zamiri sıklıkla kullanılmıştır. Ayrıca kitapta "şey" zamiri italik yazı ile yazılarak okuyucuya zamirlerin sözcüklerin yerini doldurduğu hissettirilmiştir. Sözcükler olmazsa düşünceler de aktarılamaz. Anlatıda karakterler sözcükleri unuttuğu için bazı cümleleri yarım bırakmış, bazılarını ise söylemekten vaz geçmişlerdir. "Senin için! Harika bir *şey*-, dedi Sortin. Durakladı. *Şey, şey* işte!" (Der, 2019, s.20).

Kitapta Lutta ve Fare Pibo masalı yazabilmesi için sözcüklerini Şeroks'a vermiştir. Şeroks zaman zaman farenin, zaman zaman da Lutta'nın sözcükleri ile konuşmuştur. Farenin kullandığı kelimeler ile Lutta'nın kullandığı kelimeler Şeroks'un ağzından dökülmeye başlamıştır. Bu durum da her bireyin kullandığı kelime haznesinin öznel olduğu ve yaşadığı hayatın kullandığı kelimeleri şekillendirdiğini göstermektedir.

Anlatıda fiillere sıklıkla yer verilmiş ve üçüncü kişi ağzı ile yazılmıştır. Bu da anlatımı daha akıcı ve devingen bir hale getirmiştir. Anlatımda deyimlere, ikilemelere, söz sanatlarına yer verilerek dilin incelikleri okuyucuya sezdirilmiştir.

Kitapta yer alan ikilemeler: "zar zor" (Der, 2019, s.20), "deli dolu" (Der, 2019, s.23) "yavaş yavaş" (Der, 2019, s.27), "sık sık" (Der, 2019, s.29), "hıçkıra hıçkıra" (Der, 2019, s.38), "yavaş yavaş" (Der, 2019, s.38), "ağır ağır" (Der, 2019, s.48), "sıkı fıkı" (Der, 2019, s.67), "sağa sola" (Der, 2019, s.73), "tek tek" (Der, 2019, s.79) "kıpır kıpırdı" (Der, 2019, s. 84), "olsa olsa" (Der, 2019, s.89), "ışıl ışıl" (Der, 2019, s.91), "pırıl pırıldı" (Der, 2019, s.93), "eski püskü" (Der, 2019, s. 95), "mışıl mışıl" (Der, 2019, s.105), "sabah sabah" (Der, 2019, s.105), "bilmiş bilmiş" (Der, 2019, s.112), "istemeye istemeye" (Der, 2019, s.115) "baş başa" (Der, 2019, s.115), "zar zor" (Der, 2019, s.116), "cilt cilt" (Der, 2019, s.120), "yavaş yavaş" (Der, 2019, s.127), "uzun uzun" (Der, 2019, s.129), "koşa koşa" (Der, 2019, s.136), "kolay kolay" (Der, 2019, s.136), "az çok" (Der, 2019, s.140), "teker teker" (Der, 2019, s.142), "mışıl mışıl" (Der, 2019, s.144), "tembel tembel" (Der, 2019, s.148), "sıkı sıkı" (Der, 2019, s.149), "harf harf", "sözcük sözcük" (Der, 2019, s.149), "sık sık" (Der, 2019, s.156), "teker teker" (Der, 2019, s.173).

Kitapta yer alan deyimler: “can atıyor” (Der, 2019, s.11), “gözleri sevinçle parlayarak” (Der, 2019, s.11), “aklından geçirdi” (Der, 2019, s.12), “gözden kayboldu” (Der, 2019, s.16), “kafasını kurcalarken” (Der, 2019, s.17), “çıt çıkarmadan” (Der, 2019, s.24), “başımıza ne çoraplar ördü” (Der, 2019, s.26), “midesine indirmiş” (Der, 2019, s.26), “hapı yuttuk” (Der, 2019, s.27), “merakı ağır bastı” (Der, 2019, s.29), “gözleri neşeyle parladı” (Der, 2019, s.31), “allak bullak oldu” (Der, 2019, s.36), “gözümün içine bakarak” (Der, 2019, s.37), “başına ne işler açmıştı” (Der, 2019, s.41) “ele geçirmek” (Der, 2019, s.43), “yüzü iyice asıldı” (Der, 2019, s.44), “göz göze gelmeye çekiniyor” (Der, 2019, s.50), “özen göstermişti” (Der, 2019, s.51), “yol alıyordu” (Der, 2019, s. 59), “yola getirdi” (Der, 2019, s. 67) “kestirip attı” (Der, 2019, s.68), “gününü göstermek” (Der, 2019, s. 72), “kalbini kırmak istemiyordu” (Der, 2019, s.75), “gözü boyanan” (Der, 2019, s.79), “eliyle koymuş gibi buluyordu” (Der, 2019, s. 81), “baş tacı ettikleri” (Der, 2019, s. 81), “göz gezdirdi” (Der, 2019, s.95), “boş gözlerle Şeroks’a baktı” (Der, 2019, s.98), “gözünü hırs bürümüş” (Der, 2019, s.100), “ele geçireceğini” (Der, 2019, s.101), “canını sıkmaya” (Der, 2019, s.112), “gözünde büyüttüğü” (Der, 2019, s.114), “göz atmaya” (Der, 2019, s.116), “yarı yolda bırakmak” (Der, 2019, s.120), “kafa yorarken” (Der, 2019, s.122), “aklına koymuş” (Der, 2019, s.142), “peşine düşmüyor” (Der, 2019, s.142), “kendine gelmesini” (Der, 2019, s.177), “vicdan azabı çeken” (Der, 2019, s.179), “bir çuval inciri berbat etmesi” (Der, 2019, s.184)

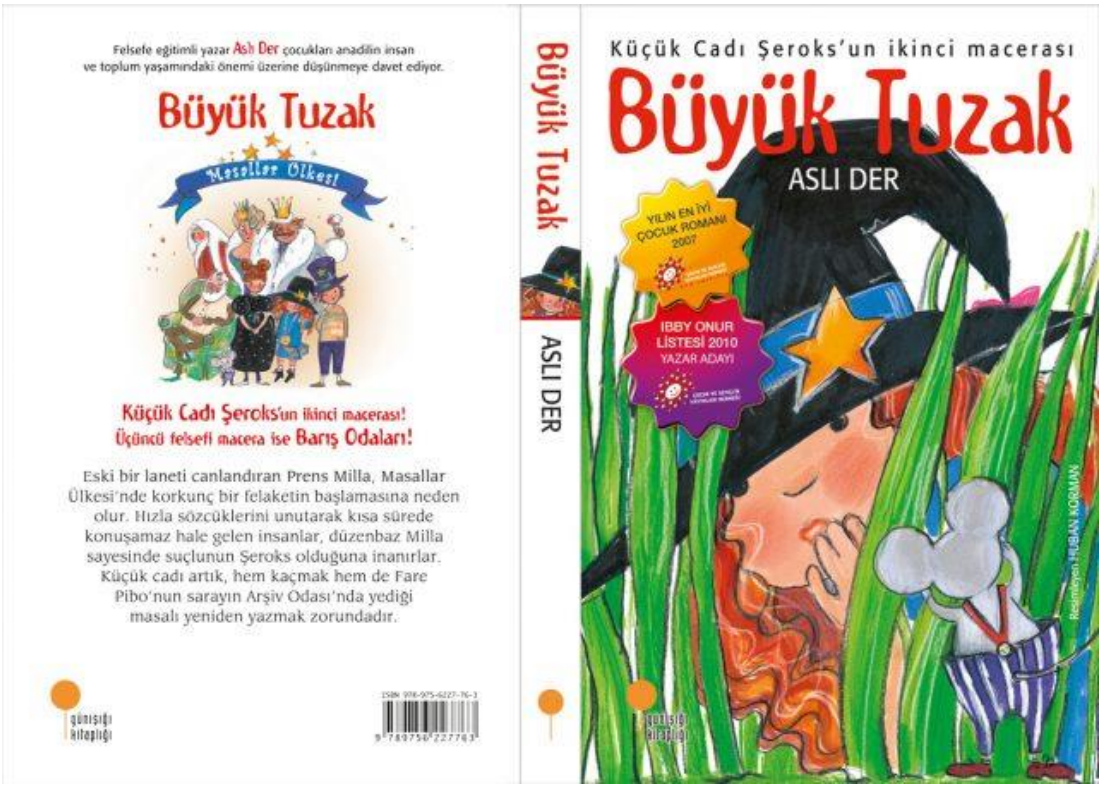
Kitapta yer alan söz sanatları: “Neden deli danalar gibi peşimden koşuyorsun?” (Der, 2019, s.22) benzetme, “…kucak açmış bir adamı andıran büyük bir çınar ağcının yanı başında kurulmuştu” (Der, 2019, s.30), “o anda kendimi bir çekirgenin bacakları kadar kırılgan hissettim” (Der, 2019, s.37) karşılaştırma, “o zaman şaşkınlıktan bayılmaya hazır ol, Lutta” (Der, 2019, s. 70) abartma, “güneş bir alev topu gibi, tam tepede asılıydı” (Der, 2019, s.74) benzetme, “küçük cadı heykel gibi durmuş…” (Der, 2019, s.122) benzetme, “Şeroks sevinçten kanatlanmış gibiydi” (Der, 2019, s.158) benzetme, “Prenses Foreri fırtına gibi taht salonuna daldığında, iki adam kağıtların, defterlerin arasına gömülmüştü” (Der, 2019, s.178) benzetme şeklindedir.

Kitapta kullanılan deyim, ikileme, söz sanatı gibi dilin inceliklerini de sezdirecek kelimeler okuyucunun yaş düzeyine uygundur. Kelimeler günlük hayatta

sıklıkla kullanılan kelimelerdir. Bu yüzden de anlatım açık, akıcı bir özellik taşımaktadır.

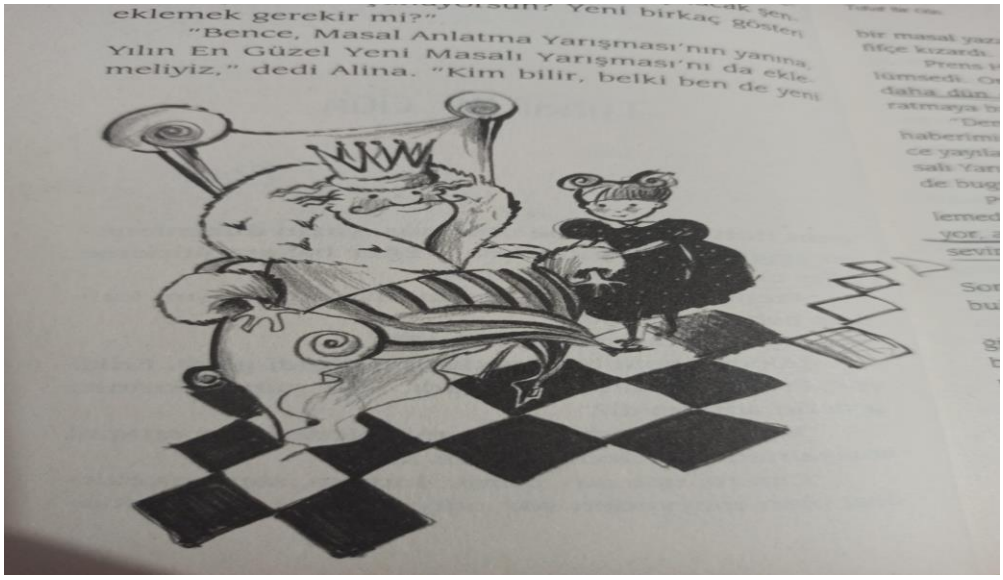
4.2.5 RESİMLER

Aslı Der'e ait olan Büyük Tuzak isimli romanda kapak resmi hariç diğer resimler siyah beyaz çizilmiştir. Kitabın kapağında yer alan resim Şeroks ile Fare Pibo'ya aittir. Kapak resmi yeşil otların arasından fareye bakan küçük cadının resminden oluşacak şekilde çizilmiştir. Küçük cadı elini ağzına götürmüş şaşkın bir ifade ile fareye bakmaktadır. Fare arkası dönük bir şekilde resmedildiği için yüzü görünmemektedir. Fare adeta bir insan gibi kıyafetleri ile çizilmiştir. Şeroks'un başında uzun üçgen şapka cadı, sihir, büyü, kavramlarını akla getirmektedir. Şeroks fareden oldukça büyük çizilmiştir. Fare ile Şeroks arasındaki bu büyüklük gerçek boyutlar arasındaki farkı hissettirmektedir.

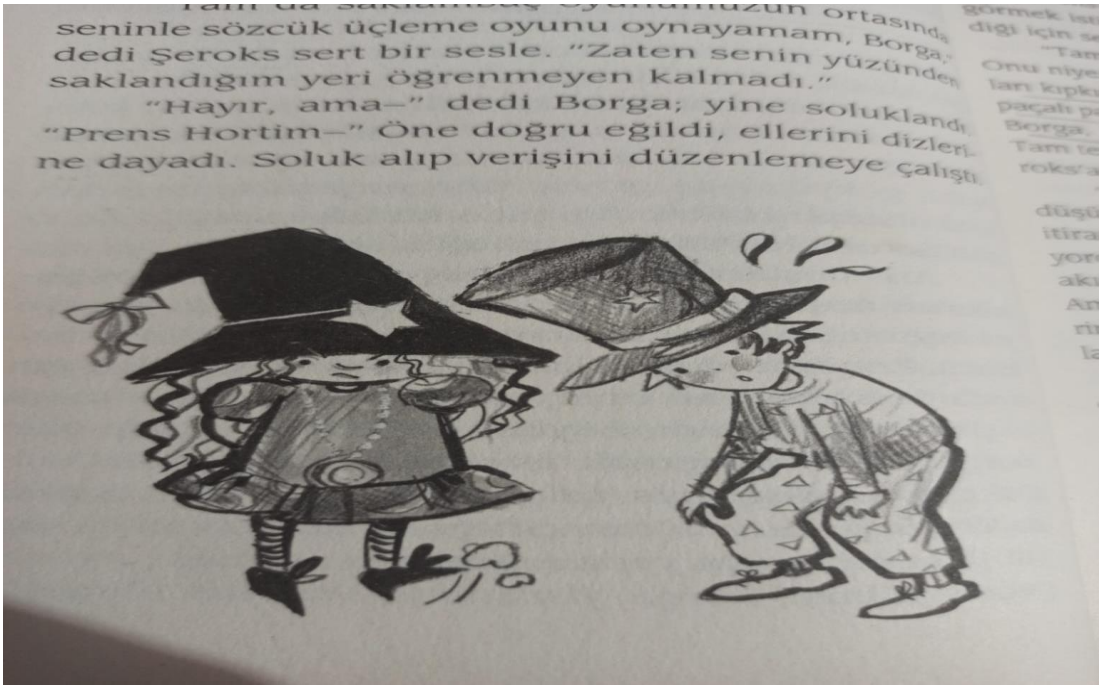
Resim 4-7: Büyük Tuzak kitabı ön ve arka yüzü

Kitaptaki ilk resim Prens Hortim ve kızı Alina yer almaktadır. Prens tahtına oturmuş kızı ile mutlu bir şekilde konuşmaktadır. Prens gösterişli bir kıyafetle çizilmiş tahtında oturmaktadır. Anlatı ile uyumlu olarak o sırada arşiv odasında sözcüklerin masalını yiyen Fare Bibo resmedilmiştir.

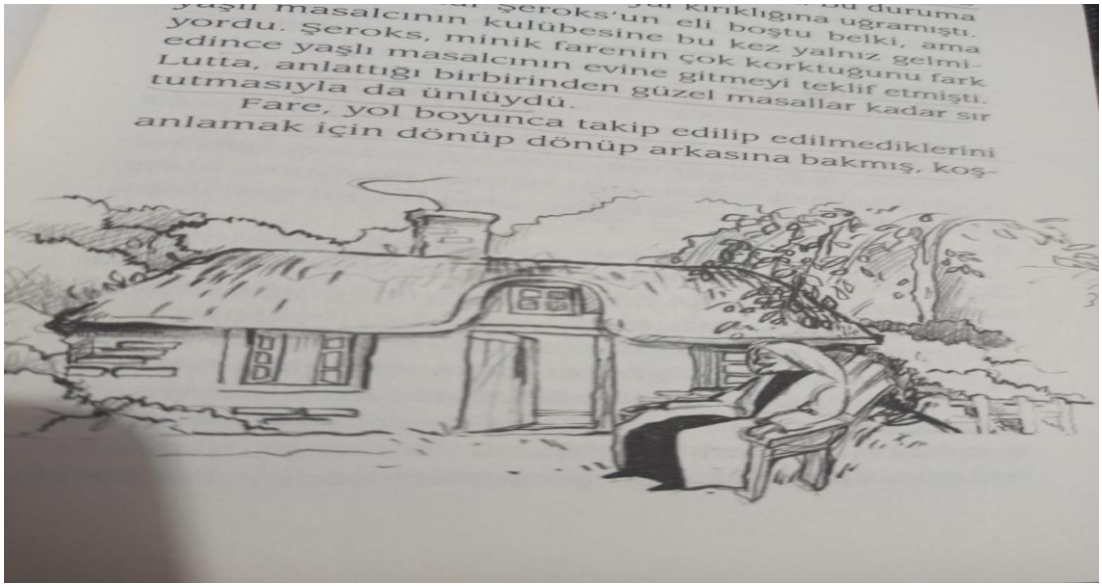
Resim 4-8: Prens Hortim ve kızı Alina

Şeroks kitapta ilk olarak Borga ile resmedilmiştir. Şeroks sinirli bir şekilde çizilmiştir bunu da ayağını yere vurduğunda çıkan tozdan ve yüzündeki kızgınlıktan anlaşılmaktadır. Borga ise iki elini dizine koymuş uzun bir yoldan koşup gelmiş yorgunluğu hem vücut diline hem de yüzüne yansımıştır. Resim bu bakımdan anlatılanı yansıtan devingen özellikler göstermektedir.

Resim 4-9: Şeroks ve Borga

Yaşlı masalcı Lutta'nın kulübesi ayrıntılı bir biçimde resmedilmiştir. Masalcı uzun saçları ve yere kadar kıyafetiyle fantastik bir kahraman görüntüsü sergilemektedir.

Resim 4-10: Lutta ve kulübesi

Resimlerde yüz ifadelerine dikkat çekilmiş, duygular ayrıntıları ile çizilmiştir. Resimler içeriği yansıtacak şekilde çizilmiş ve okuyucuya anlatılanları resim sanatı ile görmeyi sağlamaktadır. Özellikle karakterlerin kıyafetleri ile fantastik kurgu ile uyum sağlamakta ve inandırıcılığı arttırmaktadır.

4.3. BARIŞ ODALARI

Barış Odaları isimli kitap Aslı Der'e Şeroks karakterinin son macerasının anlatıldığı kitaptır. 2018 yılında yayımlanan kitap iki yüz sekiz sayfadan oluşmaktadır. Kitabın resimleri Huban Korman tarafından çizilmiştir.

4.3.1 KONU

Barış Odaları isimli Aslı Der'e ait kitabın konusu: Masallar Ülkesi Prensi Hortim'in Masallar Ülkesi'ni ele geçirmek isteyen Poturas tarafından kaçırılmasıdır. Prens Hortim anlatıda önce Poturas'tan kaçar daha sonra Ulak Kiklo'nun taşıdığı mesajlar sayesinde Poturas tarafından yakalanır.

Poturas yıllar önce ülkeyi terk etmiş bir karakterdir. İnsanların dertlerini ve sıkıntılarını anlattıkları kuyuyu Prens Hortim kapatıp barış odalarını açmış ve burada kullanılması için kitaplar yazdırmıştır. Kuyunun kapatılmasına kızan Poturas, Prens Hortim'in kurduğu sistemin yıkılacağını ve yenileceğini söyleyerek ülkeden ayrılmıştır.

İnsanların problemlerini konuşarak çözmeleri için oluşturulan barış odaları zamanla işlevini yitirmiş ve Prens Hortim tüm sorunları çözen tek merci olmuştur. Prens Hortim kaybolduğunda insanların başvurdukları tek kişi olması konusunda kendini sorgulamıştır. Konu anlatıda iletiyi yansıtacak niteliktedir. Seçilen konu bir ülkenin Prensinin kendini sorgulamasına ve yaptıklarının vicdan muhasebesini vermesini sağlamıştır.

Prens kaybolduktan sonra ülkeyi yönetme işi Prenses Foreri'ye kalmıştır. Prens Hortim'in bulunması konusunda Prenses Foreri Şeroks'tan yardım istemiştir.

Şeroks artık genç bir cadıdır. Genç bir kız olan Şeroks çevresindeki kişilerle zaman zaman çatışmalar yaşamıştır. Şeroks, Forne ile kurduğu arkadaşlıkta kişi- kişi çatışması yaşamıştır. Forne'nin ona çocukmuş gibi yaklaşmasından rahatsız olmuştur. "Her söylediğine evet. Ama bana bir kez daha küçük dostum demeye kalkarsan, aramızdaki tüm iyi niyet şu sisin içine karışır, yok olur. Bilge Forne yaptığı hatayı anlayıp kızardı. Genç bir kıza küçük dostum demenin pek de sevimli bir yanı olmadığını düşünememişti" (Der, 2018, s.78).

Anlatıda Şeroks ve Alina arasında çatışma yaşanmaktadır. Şeroks olayları çözerken diğer karakterlerden en çok da Bilge Forne'den yardım almıştır. Bu kişi-kişi çatışması anlatıda Şeroks'un Forne'ye yakınlaşmasını sağlamıştır. "Son zamanlarda Alina ile yüz yüze gelmesi gerilmesine yol açıyordu. Ormana kadar yürürken pek konuşmasa bari, diye geçirdi içinden yine. Ne olursa olsun, o Genç Bilge Forne'nin yanında yürüyecekti" (Der, 2018, s.99).

Şeroks olayları çözerken Büyücü Timma'nın verdiği büyüleri kullanmıştır. Fantastik ögeler ile anlatıda rastlantısallığın önüne geçilmiştir. Şeroks; Hortim, Kiklo, Forne ile tuzağa düştükleri kapandan büyüleri kullanarak oradan kurtulmayı başarmışlardır.

Poturas ve Bilge Forne arasında kişi-kişi çatışması yaşanmaktadır. Şeroks kral ile arkadaşlarını tuzaktan kurtardıktan sonra Forne ve Poturas sarayda karşılaşmıştır. "Poturas ve Bilge Forne saray koridorundaki o kırmızı koltukta uzaktan dostça görünen, ancak gerçekte her ikisinin de hırsla birbirinin boğazına yapışmak istediği bir konuşmayı sürdürürken…" (Der, 2018, s.153).

Prens Hortim'in kaybolduktan sonra halkının karşısına çıkma konusunda cesareti kırılmıştır. Şeroks prensin cesaretini yerine getirmek için masal anlatmıştır. Masallar Ülkesi'nde masallar kararların alınmasında önemli bir ögedir. Prens de yine masaldan sonra halkının karşısına çıkma cesaretini göstermiştir.

4.3.2 İLETİ

Barış Odaları isimli kitabın iletisi tek bir kişinin insanlar arasında çıkan sorunlara karşı kararlar alarak otorite sağlaması yerine insanların konuşarak doğruya ve adalete kendi düşünceleri ile varması gerektiğidir. Anlatıda bu ileti bir kral üzerinden verilmiştir. Kral otoritenin temsilidir. İnsanlar arasındaki tüm olaylara bir kralın müdahale etmesi, insanların duygu ve düşüncelerini körelterek onların adalet ve vicdan duygularının gelişmesini durdurur. İnsanlar sorgulamayı bıraktıklarında doğru ya da yanlış her şeyi kabul etmeye başlarlar, bu durum da toplumun geleceği için kötü sonuçlara yol açabilir.

Konu olarak iletiyi okuyucuya aktarabilecek nitelikte bir konu seçilmiştir. Aynı zamanda kral gibi güçlü bir karakter üzerinden bu vicdan muhasebesinin tartışılması karakterlerin de iletiyi buldurmaya yönelik olduğunu göstermektedir.

İleti romanda çeşitli kısımlarda farklı şekillerde aktarılmıştır. Poturas karakterinin ağzından barış odalarının önemi ile birlikte iletiye şöyle gönderme yapılmıştır: "Düşünmeyi bıraktığınız an olan oldu. Barış Odaları'nı kullanamayacak kadar vurdumduymaz ve üşengeç olduğunuz gün, sorgulamaktan vaz geçip hayatlarınızı Hortim'in eline bıraktığınız gün, ben kazanmış oldum" (Der, 2018, s.121).

Prenes Foreri'nin sarayda yaptığı bir toplantıda Barış Odaları'nı tekrardan açılması konusunda Bilge Dotro'nun karısı Epuna Barış Odaları'nın işlevini sorgulamıştır. "Ayrıca kim gelip de sorunlarını barış odasında çözmek ister ki? Kralımız arabulucuyken, onun ağzından çıkana uymamak olmazdı. Peki ama, Barış Odaları'nda arabulucu kim olacak? Hem düşünsenize; karşısındakini dinleyecek olan, zaten sorun yaşamaz" (Der, 2018, s.123)!

Prenses Foreri, Prens Hortim'in Barış Odaları'nın işini devralması ile ilgili şöyle bir yorumda bulunmuştur: "Barış odaları, Kralınız Hortim için ne kadar önemli

ve özeldi, sanırım hepiniz hatırlıyorsunuz. Odaların varlığı sayesinde sorguluyorduk; karşılıklı konuşup birbirimizi anlamaya çalışıyorduk. Kendimizi karşımızdakinin yerine koymaya ve aynı zamanda dışarıdan nasıl algılandığımızı görmeye fırsatımız oluyordu. Kabul edelim; benim düşünceli, iyi kalpli kocam Hortim, halkının hayatını kolaylaştırdığını düşünürken, aslında bir hata yaptı ve kendini Barış Odaları'nın yerine koydu. Sonuçta ben de dahil hepimiz, derdimizi hep onun dinlemesini, kararları hep onun vermesini bekler hale geldik. Sorgulamaktan, eleştirmekten, doğruyu kendi aklımızla aramaktan vazgeçtik" (Der, 2018, s.124). Prenses Foreri de kocasının aldığı konumu konuşmaları ile değerlendirerek ileti hakkında okuyucuya fikir vermiştir.

Prens Hortim de bulunduğu konumda edindiği rolden dolayı rahatsız olmaktadır. Bu rahatsızlığını dile getirirken aynı zamanda iletiyi de okuyuculara sunmaktadır. "Barış odaları işlemeliydi... Adil ve vicdanlı insanların yetişmesine yardım etmeliydi. Her işe burnumu sokma malıydım. Sanki ben herkesten üstünmüşüm gibi tek başıma aklınız olmaya, adalet dağıtmaya kalktım" (Der, 2018, s.145). "Son birkaç aya kadar... Halkın hiç sorgulamadan, ben ne dersem kabullenmeye ve yapmaya başladığında, Poturas'ın ortaya çıkacağını ve insanları kolayca bir başka şeye inandıracağını biliyordum. Onun sözlerine inandıkları gün, Poturas'tan büyük bir güç olmayacak Masallar Ülkesi'nde. Barış Odaları'nın işini yapmaya başlayarak, ben yol açtım bütün bunlara! Daha fazla soru soran, sorgulayan kişiler olmanızı ben engelledim" (Der, 2018, s.173).

4.3.3 KARAKTERLER

Aslı Der'in Barış Odaları kitabı Şeroks isimli küçük cadının yer aldığı üçüncü ve son kitaptır. Bu kitabın karakterleri Şeroks, Prens Hortim, Prenses Foreri, Alina, Borga, Bilge Forne, Bilge Dotro, Gola, Poturas, Ulak Kiklo'dur.

Kitabın baş kişisi Küçük Cadı Şeroks'tur. Şeroks bu anlatıda genç bir kız olarak okuyucuya tanıtılmıştır. Ergenlik dönemindeki bir çocuk olan Şeroks'un bu durumu hareket davranış ve düşüncelerine de yansımaktadır. "Şeroks daha fazla karşı koymadan yataktan kalktı. Yüzünü yıkadı, annesinin seçtiği acayip sıkıcı ekose elbisesini giydi. Dar gelmeye başlayan elbise iyice üstüne oturdu. Şeroks sıkıntı ile ofladı. Göğüslerinin belli olmasından nefret ediyordu ama annesi ile bir de giysi

yüzünden tartışmak için doğru zaman olmadığını hissetti. Koyu yeşil pelerini giyince biraz olsun sakinleşti ve içinden söylene söylene sarayın yolunu tuttu" (Der, 2018, s.35). Şeroks annesi ile kuşak çatışmasını yaşamaktadır. Bu karakter değişimi karakterin kendi içsel konuşmaları ve fiziksel görünümü ile geliştirilmiştir.

Şeroks'un önceki maceralarından da yola çıkarak Prens Foreri ona güvenmektedir. Anlatıda güvenilen bir baş kişidir. Bu durum Bilge Forne'nin ağzından şöyle aktarılmıştır: "Belli ki Şeroks, sarayda aranan bir cadı olmasını, büyük olayları çözmedeki özel yeteneğine borçluydu" (Der, 2018, s.93). Anlatıda Şeroks karakterinin geliştirilmesinde Borga karakterinin yorumundan da yararlanılmıştır. "Tanışmadan önce küçük cadının kaprisli biri olduğunu duymuştu duymasına, ama şimdiye dek hiç o yönüne denk gelmemişti. Hatta Büyücü Timma'nın çırağı seçildiğinde, Şeroks'un çıldırıp bağırıp çağıracağını beklemiş, tersine dostça bir gülümseme ve kutlamayla karşılaşmıştı" (Der, 2018, s.91).

Şeroks'un yetenekli bir baş kişi olması Bilge Forne'nin kendi içsel konuşması ile okuyucuya şöyle sunulmuştur: "Şeroks'un hızlı işleyen zekasına, en zor anlarda bile soğuk kanlılığını yitirmeden hareket etmesine hayran kalmıştı. Şeroks'un adını duymuş, hatta sarayda birkaç defa karşılaşmıştı, ama onun hakkında dile getirilen övgülerin abartılı olduğunu düşünmüştü hep. Oysa şimdi, onun çok önemli bir rolü olacağını hissediyordu" (Der, 2018, s.157). Şeroks karakteri anlatıda diğer karakterlerin söz ve düşünceleri ile okuyucuya görevini başarı ile yerine getireceği izlenimini yansıtmaktadır. Bu bakımdan karakterin inandırıcılığı artmakta çocuk okur için öykünmenin olabileceği bir karakter konumuna gelmektedir.

Prens Hortim Masallar Ülkesi'nin prensidir. Anlatının başında kaybolan prens daha sonra bulunmuştur. Prensin ortadan kaybolması sarayda panik havası yaratmıştır çünkü Prens Hortim'in huy ve davranış özellikleri Prenses Foreri'in ağzından şöyle aktarılmıştır "Hortim, habersiz iş yapmayan ve karşısındakini üzmekten, endişelendirmekten kaçınan biriydi" (Der, 2018, s.17). Prens Hortim öyküde kendi vicdan muhasebesini yapan ve yaptıklarını sorgulayan bir yönetici konumundadır. Yaptıklarından dolayı halkının karşısına çıkmaktan çekinmektedir. Bu yüzden kendini sorgulayan, suçlayan eleştiren bir yöneticidir.

Prenses Foreri Prens Hortim'in karısıdır. Prens Hortim'in kaybolması ile yönetimi ele almıştır. "Dışardan bakıldığında, saraydaki işleyişle ilgisiz gibi görünse de aslında Prenses Foreri her şeyin kontrolünü elinde tutmayı severdi" (Der, 2018, s.19). Prenses Foreri'nin yönetimi ele geçirmesi saraydaki bilgeler ve başmuhafız Gola tarafından yadırganmıştır. "Başmuhafız sıkıntı ile öksürdü. Prens Hortim ile konuşmaya alışıktı, ancak prensesin bu yeni konumunda henüz uyum sağlayamamıştı" (Der, 2018, s.59). Prenses Foreri, prensin ülkeden kaybolması ile birlikte hem hüzünlü hem de güçlü görünmeye çalışan bir karakterdir. Bu karakter yazarın yorumları ile geliştirilmektedir. "Prenses Foreri zamandan bağımsız, bir günde değişmiş, adeta yeni biri oluvermişti. Ama bunu dışarıya yansıtmaması gerektiğinin de farkındaydı. Güçlü görünmeliydi" (Der, 2018, s.62). Prenses Foreri artık prenses unvanından kraliçe unvanına geçmiştir. Bu unvana geçmesi karakterin ülke yönetimindeki etkisini arttıracağını düşünmesinden dolayıdır. Bu durum karakterin içsel konuşmaları ile geliştirilmiştir. "Oysa kraliçeliğini ilan etmek, ülkeye gücünü göstermek açısından çok önemli bir adımdı" (Der, 2018, s.89).

Alina, Prenses Foreri ve Hortim' in kızıdır. Alina Şeroks ile anlaşamamaktadır. "Onu ne işi var burada, diye sordu soğuk bir sesle. Babamın kayıp olduğunu, benden önce Şeroks'a haber vermişsin bakıyorum" (Der, 2018, s.40).

Bilge Forne saray bilgelerinin en genç olanıdır. Anlatının başından itibaren Şeroks'un yardımcısı olmuştur. Prenses Foreri'ye yardım edeceği için mutludur. Forne başta çıktığı bu yolculukta tedirgin bir karakter yapısı gösterse de daha sonra değişmiş ve kendinden emin hale gelmiştir. Karakterdeki bu değişim Şeroks'un konuşmaları ile geliştirilmiştir. "Bilge Forne yola çıktığında sanki gökyüzünden bile çekiniyor, dışarıda olmaktan tedirginmiş gibi davranıyordu. Oysa şimdi, boyunca dikenli çalıların, göğü delecek gibi uzayıp giden ağaçların, arada çığlık atan yabani hayvanların arasında, rahat ve mutlu görünüyordu" (Der, 2018, s.126).

Ulak Kiklo bir sincaptır. Şeroks ile Lutta arasındaki iletişimi sağlayan notları taşımaktadır. Kapalı bir karakterdir ve bir hayvandır. Bir hayvanın yardımcı olması okuyucunun dikkatini çekebilir. Kiklo taşıdığı mesajın kötü adamların eline geçmesi ile çok üzülür.

Bilge Dotro saray bilgeleri arasında yer alan bir bilgedir. Fakat bu bilge anlatıda kötü bir yan kişidir. Poturas ile birlikte yer alarak sarayda işlerin daha da kötüye gitmesine neden olmuştur. Sarayda bu karakteri Dotro'nun konuşmaları ile geliştirilmiştir. "Prenses Foreri'nin danışmanları değiliz biz. Yanında olmamız için bir neden göremiyorum. Bence prenses bu işlere hiç bulaşmamalı ve prensi beklemeli" (Der, 2018, s.63).

Poturas, Prens Hortimi kaçırarak Masallar Ülkesi'ni ele geçirmeye çalışan kötü bir karakterdir. "Masallar Ülkesi'nin kandırılması kolay, saf halkı onu bekliyordu. Gözlerinde kötülük parladı, yüzüne keyifli bir gülümseme yayıldı. Artık onu kimse durduramazdı" (Der, 2018, s.129). Masallar Ülkesi'nde barış odalarında yer alan ve barışı sağlamaya çalışan bir kitabı alıp içeriğini değiştirerek insanların huzurunu bozacaktır. "Eklediklerimden sonra anladıklarınızla birbirinizin boğazına yapışacaksınız, eminim" (Der, 2018, s.107). Prens Hortim Poturas'ın karakterini okuyucuya anlatmaktadır. "Ama Poturas iyi biri değil; açgözlü, hırslı, yalancı biri" (Der, 2018, s.147)!

4.3.4 DİL VE ANLATIM

Aslı Der'in Barış Odaları isimli kitabı küçük bir cadı olan Şeroks'un Prens Hortim'i kurtarma macerasını anlatan bir romandır. Anlatıda olaylar ağırlıklıdır. Bu yüzden fiiller sıklıkla kullanılmıştır. Cümle uzunlukları okur kitlesinin düzeyine uygundur. Anlatım canlı ve hareketlidir. Türkçenin inceliklerine sıklıkla yer verilmiştir. İkilemeler, deyimler, betimlemelere yer verilmiştir. Okuyucuların ilgisini çekebilecek anlatımlar yer almaktadır.

Anlatıda Prenses Foreri isminin önündeki prenses unvanını kraliçe ile değiştirmiştir. Bu iki kelime arasında güç ve otorite konusunda Foreri için farklılıklar yaratmaktadır. Bu konuda Şeroks da Prenses Foreri'nin neden kelimeler ile oynadığını, kelimelerin neden bu kadar güçlü olduğuna anlatıda değinmiştir. "Prenses Foreri'nin kendini kraliçe ilan etmesini, doğrusu gayet akla yakın buluyordu. Şeroks, sözcüklerin gücünü çok önce kavramıştı. Kraliçe sözcüğünün etkisinin prensesten çok daha güçlü olduğu açıktı" (Der, 2018, s.133). Okura kelimelerin anlamlarının ne gibi farklılıklar yarattığı sezdirilmiştir.

Kitapta kullanılan deyimler: “tuzla buz oldu” (Der, 2018, s.9), “gözlerinde iyice büyüdü” (Der, 2018, s. 10), “içi geçmişti” (Der, 2018, s.12), “gözden geçirmelerini” (Der, 2018, s.23), “aklını kaçıracağını” (Der, 2018, s.28), “kestirip attı” (Der, 2018, s.40), “baş etmesi” (Der, 2018, s.41), “kulak kesildi” (Der, 2018, s.42), “gözüne bir yer kestirdi” (Der, 2018, s.47), “canı sıkılmıştı” (Der, 2018, s.48), “elinden geleni yapacaktır” (Der, 2018, s.50), “kestirip attı” (Der, 2018, s.60), “dalıp gitmişti” (Der, 2018, s.63), “patırtı koptu” (Der, 2018, s.67), “kendine gelmeye çalışarak” (Der, 2018, s.72), “ göz ardı etmeleri” (Der, 2018, s.73), “hayal kırıklığına uğradığını” (Der, 2018, s.74), “kolaçan etmek” (Der, 2018, s.74), “aklından geçmesine rağmen” (Der, 2018, s.81), “işleri yoluna koymaya” (Der, 2018, s.88), “taş kestin” (Der, 2018, s.92), “gözleri parladı” (Der, 2018, s.93), “görmezden gelmeyi” (Der, 2018, s.100), “yoluna gireceğine” (Der, 2018, s.100), “hayal kırıklığı yaşamıştı” (Der, 2018, s.100), “ciddiye alacağını” (Der, 2018, s.108), “alıcı gözle baktı” (Der, 2018, s.110), “başına bela olacağını” (Der, 2018, s.112), “bel bağlamak” (Der, 2018, s.123), “kulağına çalınanlardan” (Der, 2018, s.124), “başına dert olabileceği” (Der, 2018, s.125), “eliyle koymuş gibi” (Der, 2018, s.126), “küplere binmişti” (Der, 2018, s.136), “ele geçirmesinin” (Der, 2018, s.147), “kendi kuyumu kendim kazarak” (Der, 2018, s.147), “ele geçirene dek” (Der, 2018, s.149), “burnunun ucunu bile zor görüyordu” (Der, 2018, s.150), “kraliçenin elinden bir şey gelir mi” (Der, 2018, s.151), “sabrı taşıyordu” (Der, 2018, s.156), “elinden gelen her şeyi yapmaya” (Der, 2018, s.158), “kulak kesilmiş” (Der, 2018, s.161), “göz gezdirdi” (Der, 2018, s.177), “dört dönüyordu” (Der, 2018, s.192), “tüyleri diken diken oldu” (Der, 2018, s.193), “gözlerine inanamadı” (Der, 2018, s.205) şeklindedir.

Kitapta kullanılan ikilemeler: “hayran hayran” (Der, 2018, s.11), “sessiz sakin” (Der, 2018, s.10), “tıka basa” (Der, 2018, s.13), “soluk soluğa” (Der, 2018, s.20), “sırt sırta” (Der, 2018, s.21), “yavaş yavaş” (Der, 2018, s.28), “doğru düzgün” (Der, 2018, s.35), “kolay kolay” (Der, 2018, s.49), “çeşit çeşit” (Der, 2018, s.50), “gürültü patırtı” (Der, 2018, s.60), “sağ salim” (Der, 2018, s.62), “basa basa” (Der, 2018, s.63), “boş boş” (Der, 2018, s.77), “hızlı hızlı” (Der, 2018, s.82), “ağır ağır” (Der, 2018, s.83), “kıpır kıpır” (Der, 2018, s.84), “paldır küldür” (Der, 2018, s.128), “kanlı canlı” (Der, 2018, s.131), “apar topar” (Der, 2018, s.138), “ağır aksak” (Der, 2018, s.148), “sinirli sinirli” (Der, 2018, s.149), “kolay kolay” (Der, 2018, s.152),

“pırıl pırıl” (Der, 2018, s.154), “allak bullak” (Der, 2018, s.160), “mışıl mışıl” (Der, 2018, s.161), “didik didik” (Der, 2018, s.163), “apar topar” (Der, 2018, s.163), “ara sıra” (Der, 2018, s.163), “yavaş yavaş” (Der, 2018, s.169), “zar zor” (Der, 2018, s. 176), “usul usul” (Der, 2018, s.190), “bol bol” (Der, 2018, s.190) şeklindedir.

Kitapta kullanılan deyimler ve ikilemeler okuyucunun günlük hayatında karşılaşabileceği türdendir. Okuyucuya dilin inceliklerini sezdirebilecek nitelikte ve yeterliliktedir.

Roman üçüncü kişi ağzından yazılmıştır. Romanda karakterlerin karşılıklı konuşmalarına yer verildiği gibi ilahi bakış açısı ile iç dünyalarına da yer verilmiştir. Metinde mekân ve kişi betimlemelerine yer verilmiş benzetme konuşturma gibi söz sanatları da kullanılmıştır.

Metindeki betimlemeleri örneklendirebilecek bir bölüm şöyledir: “İçeride kimse yoktu. Masanın üzerinde iki büyük, kırmızı fincan duruyordu. Yanında kurabiyeler hala yenilmeyi bekliyordu. Lutta’nın not defteri açıktı ve son sayfa üzerinde birkaç kez geçilerek ‘Şeroks’ yazılmıştı” (Der, 2018, s.97).

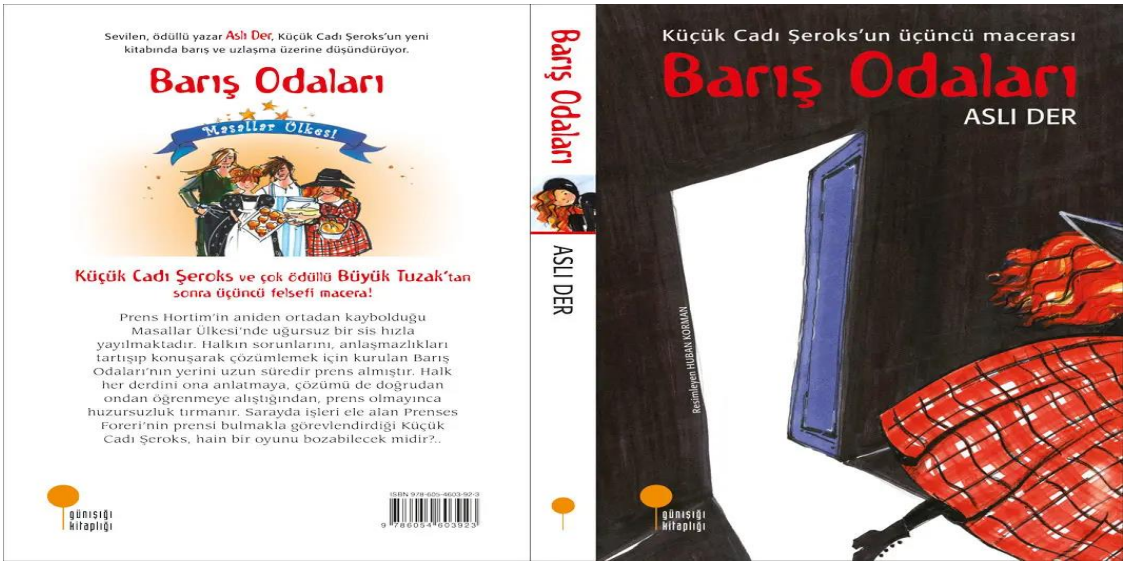
Metindeki karşılaştırmaları örneklendirecek bir bölüm şu şekildedir: “Doğrusu sis biraz daha artarsa, değil bisiklet sürmek, yolda birbirine çarpmadan yürümek bile olanaksızlaşacak gibi görünüyordu” (Der, 2018, s.76).

Metinde yer alan benzetmelerden bir örnek: “Sert rüzgarlara direnen bir fidan gibi toprağa daha fazla kök salmış, kurduğu düşlere tutunmuştu” (Der, 2018, s.113) şeklindedir.

4.3.5 RESİMLER

Barış Odaları isimli kitabın resimlerini Huban Korman resimlemiştir. Kapak resmi siyah bir zemin üzerine içerisinden ışık çıkan bir kapının önüne Şeroks’un gövdesinin bir kısmı çıkmış şekilde resmedilmiştir. Şeroks kırmızı çizgili bir elbise giymiştir. Bir ayağı havada bir şekilde sadece saçları ve pelerini görünmektedir. Bu görüntüsü ile Şeroks acele ile bir yere gidiyormuş düşüncesi yaratmaktadır. Bu bakımdan resim devingen ve merak uyandıran bir resimdir. Siyah zeminden beyaz ışık çıkması gece ya da karanlık bir ortamdan kaçışı ya da bir şey arayan bir kişiyi

akla getirmektedir. Kitabın arka kapağına metindeki karakterler resmedilmiştir. Tüm karakterler mutlu bir yüz ifadesi ile çizilmiştir.

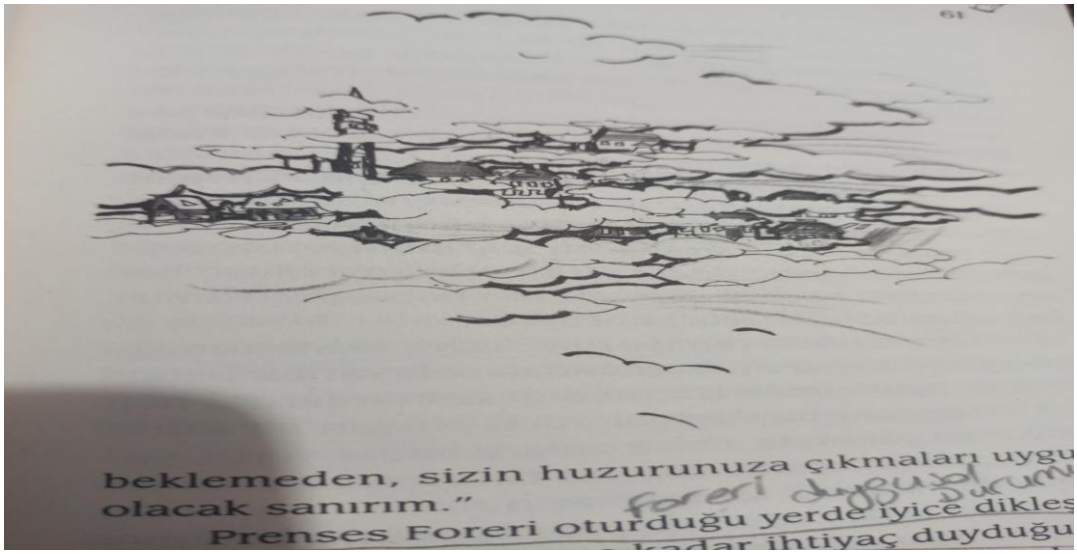
Resim 4-11: Barış Odaları kitabı ön ve arka yüzü

Kitaptaki resimler siyah beyaz çizilmiştir. Resimler genelde roman kişilerin çiziminden oluşmaktadır. Kişilerin çiziminde yüz ifadeleri, duruşları okuyucuya yansıtılacak biçimde çizilmiştir. Örneğin Şeroks'un bilgelerin arasında yer aldığı resimde Şeroks'un metinde anlatılan şaşkınlığını göstermekte metni destekleyecek niteliktedir. Aynı zamanda metinde yer alan bilgelerin tepkileri de resme yansımıştır.

Resim 4-12: Küçük Cadı Şeroks ve bilgeler

Kitapta mekân çizimlerine de yer verilmiştir. Şehri saran sis kitapta anlatılmış ve aynı zamanda çizimlere de yansımıştır. Şehirdeki evler, kule bulutların arasına çizilerek şehirde görünmezlik havası yaratmaktadır. Bu durum metinde de anlatılmış halk, bu durumdan şikayetçidir.

Resim 4-13: Sisli şehir görüntüsü

Resimlerin bazılarında kişilerin zihinlerinde yer alan karmaşıklık yansıtılmak amacı ile ünlem ve soru işaretleri çizilmiştir. Şeroks ve Hortim'in çizildiği resimde Hortim'in kafasına soru işareti ve ünlem konulmuş ve yüz ifadesi endişeli olarak çizilmiştir.

Resim 4-14: Prens Hortim ve Şeroks

4.4 TEHLIKEYE 3 YOLCULUK

Aslı Der'e ait Tehlikeye 3 Yolculuk isimli kitap yüz yetmiş üç sayfadan oluşmaktadır. Günışığı Kitaplığı yayınevinden yayımlanan kitap Gözde Bitir tarafından resmedilmiştir.

4.4.1 KONU

Aslı Der'in Tehlikeye 3 Yolculuk isimli kitabın konusu, Zoliran isimli kötü karakterin büyülü defterine yazdığı üç günde gerçekleşecek olan üç kötü olayın Maji tarafından engellenmesidir. Zoliran kötü karakteri sadece Büyücü Olbi'nin büyüleri ile durdurulabilmektedir. Büyücü Olbi, Zoliran ile savaşamayacak kadar yaşlıdır. Bu yüzden bu üç güne yazılan kötü olayı değiştirme ve yok etme görevi genç Maji'ye kalmıştır. Anlatı fantastik bir kurgu üzerine kurulmuştur. Karakterler de bu kurguyu desteklemektedir. "Bu hikâyeler gerçek olduğunda, kötülük iyiliğe karşı büyük bir zafer kazanacak ve Kötülükler Prensi Zoliran hepimizin hükümdarı olacak. Maji gözlerini büyücü Olbi'nin gözlerine dikmişti. Defteri inceleyen büyücüler, her öykünün sırayla bozulması gerektiğini söylediler. Büyü ancak o zaman etkisini tamamen yitirecekmiş" (Der, 2018, s. 21).

Maji bir büyücünün oğludur. Büyücü Olbi'ye büyücülerden haber getiren Maji Büyücü Olbi 'nin de desteğiyle Zoliran 'ı yenmeye karar verir. Maji'nin ilk gün çıktığı yolculuk Dev Arılar Ülkesi'ne olmuştur. Dev Arılar Ülkesi'ne tedirgin giden Maji karşılaşacağı şeylerden korkmaktadır. Dev Arılar Ülkesi'nde Maji ve Ejderha Ponk arasında kişi-kişi çatışması yaşanmaktadır. Ejderha Ponk, Zoliran' ın yardımcılarından biridir. "Sana ne yapmalıyım acaba? Derken, dizleri titreyen Maji'ye bakıp güldü. Yesem mi yoksa…" (Der, 2018, s. 67).

Maji, Ejderha Ponk'a yakalandıktan sonra kendisi ile de çatışma yaşamaktadır. "Kalbi öyle hızlı çarpıyordu ki, soluk almakta güçlük çekiyordu. Başaramadım işte, diye düşündü yığıldığı yerde" (Der, 2018, s. 67).

Dev Arılar Ülkesi fantastik karakterlerin olduğu bir yerdir. Burada Dev Arılar bir mağarada yaşamaktadır. Maji de büyüler sayesinde orada dev arı görünümüne kavuşmuştur. Dev arıların arasını bozan Ejderha Ponk ve vampir yarasalar arıların bulunduğu ormanda havanın sıcaklığını arttırarak, çiçeklerin yok olmasına neden olmuş ve arıları birbirine düşürmüşlerdir. Arılar dev arılardır fakat

anlatıda yine arıların çalışkanlık özelliklerine sahiplerdir. Yarasaların ve ejderhanın kışkırtmalarına karşın Maji arıların arasını düzeltmeyi başarmıştır. Bu olayı çözmede Maji Ejderha Ponk'un karakterinden yararlanmıştır.

İlk gün yolculuğunu başarılı bir şekilde çözüme ulaştıran Maji, ikinci gün Kertenkele Adası'na yolculuk yapmaktadır. Kertenkele Adası'na ulaşmak için yola çıkan Maji Büyücü Olbi'nin büyülerini kullanarak yolda keskin gözlere sahip olmuş yolu böylelikle atlatmıştır. Kertenkeleler Adası'na ulaşan Maji burada Zoliran'ın ilk günde yenilmesi üzerine daha zor bir maceraya atılmıştır. Kertenkeleler Maji'yi ilk gördüklerinde ona temkinli yaklaşmış hatta onu hapse atmaya karar vermişlerdir. Bu kararın verilmesinde Zoliran'ın yardımcısı olan ve adanın büyücüsü olduğuna inanılan Şama Kula'nın etkisi büyüktür.

Şama Kula ile Maji arasında kişi-kişi çatışması yaşanmaktadır bu çatışma ile Maji'nin olayları çözmesi zorlaşmıştır. "Hiçbirimiz seni dinelmeyeceğiz, bu masalları başkalarına anlat! Haydi, daha fazla oyalanmadan kapatalım şu cüceyi" (Der, 2018, s. 102)!

Maji kapatıldığı hücrede Maşku adlı bir kertenkeleyle tanışır. Hapisten onun yardımıyla çıkmayı başaran Maji, Maşku'nun torunu Jini'nin yaptığı plan sayesinde kertenkelelere gerçekleri göstermeyi başarmıştır. Bu sayede kertenkelelerin adaları ve yaşamları kurtulmuştur. Planı bozulan Zoliran ve yarasa Orlas üçüncü ve son gün için Maji'ye çok öfkelenmiştir.

Son günde Maji yolculuğunu Vampir Yarasalar Şatosuna yapmıştır. Burası üç günden de daha tehlikeli bir yerdir. Maji bu yüzden çok tedirgindir ama iki günde edindiği tecrübeler ile kendine güvenmektedir. Vampir Yarasalar Şatosuna sorunsuz varan Maji şatonun içinde hemen fark edilir. Şatoda büyülü defteri arayan Maji, Yarasa Orlas ile karşılaşır. Maji ile Orlas arasında kişi- kişi çatışması yaşanmaktadır. "İşimize burnunu sokmasaydın, o sayfalar da en az son bölüm kadar okunur olacaktı. Yine de önemli değil. Bundan böyle sen hiçbir şey yapamayacaksın zaten" (Der, 2018, s. 144).

Maji'ye içinde uyku ilacı olan kurabiyeler yapan Olbi sayesinde Maji'yi ısıran yarasalar uykuya dalmış ve Maji defteri alıp şatodan uzaklaşmıştır. Yolda Zoliran'a yakalanan Maji, yardımına yetişen Büyücü Olbi'nin büyüleri sayesinde

kurtulmaktadır. Zoliran ile Olbi arasında kişi-kişi çatışması yaşanmaktadır. “Eski günlerden konuşmak isteyen kim? Ben kötülükler prensi Zoliran’ım artık! Seninle dost olduğum günleri çoktan unuttum” (Der, 2018, s. 160).

Kitapta kötü bir karakterin yazdığı ve gerçekleşirse kötü sonuçlara yer açacak olayların çocuk büyücü tarafından engellenmesi anlatılmaktadır. Öyküde Maji, Zoliran ve onun adamları ile kişi-kişi çatışması yaşanmaktadır. Bu da konunun gelişmesini sağlamaktadır.

4.4.2 İLETİ

Aslı Der’in Tehlikeye 3 Yolculuk isimli kitabının iletisi iyiliğin her zaman kötülükler ve kötü kişilere karşı kazanacağı, iyilik ve kötülüğün savaşında iyiliğin üstün geleceğidir. Kitapta bu ileti iyi ve kötü karakterler üzerinden verilmektedir. Kötü karakterin yazmış olduğu kötülük dolu hikayeler, iyiliği temsil eden Maji tarafından çözülmüştür.

Anlatıda ileti zaman zaman verilmiştir. “Korkman çok olağan. Yaşlı büyücünün sesi yumuşacıktı. Eğer korkmasaydın tuhaf olurdu. Senin bütün bu söylediklerinden ben de korkuyorum. Ama korkuyla savaşmak zorundayız. Evet, bu bir savaş! Hem Zoliran’a hem de korkularına karşı verdiğin bir savaş” (Der, 2018, s. 25).

Maji Kertenkele Adası’na vardığında kertenkeleler Şama Kula adlı kertenkelenin sözlerine çok değer vermektedirler. Fakat Şama Kula zorba bir kertenkeledir. Kertenkeleler burada aklın üstünlüğünü Maji’ye şu şekilde belirtmişlerdir: “Çünkü biz akıllı kertenkeleleriz. Kendi hayatımızı kurduk ve bu adada mutlu olduk. Ama sonra ne yaptık? Akıllı olduğumuzu unuttuk. Güçlü olmanın akıllı olmaktan daha iyi olduğuna inandırıldık. Şama Kula yıllardır bizi kandırıyor” (Der, 2018, s. 120).

4.4.3 KARAKTERLER

Maji kitaptaki ana karakterdir. Bir büyücünün oğlu olan Maji, haber getirmekle görevliyken olayları çözmekle görevli bir karakter haline gelmiştir. Çıkacağı yolculukta kendine güvenmeyen Maji’nin karakteri içsel konuşması ile

şöyle geliştirilmiştir: “Maji’yse kendi deyimiyle bir korkak tavuk gibi hissediyordu kendini” (Der, 2018, s.41).

Maji çıktığı yolculuklarda başarısızlık yaşadığında üzgün ve mutsuz olmaktadır. “Maji hapse düştüğü için kendini o kadar çaresiz hissediyordu ki, köşede karaltı gibi duran kertenkeleyle konuşacak güç bulamadı. Susup oturdu” (Der, 2018, s.102). Bir kertenkele olan Maşku’nun sözleri ile Maji karakteri şu şekilde geliştirilmiştir. “Desene kertenkele kuyruğu kadar dayanıklısın sen. Ben de boyuna posuna bakıp, tıfıl bir şey sanmıştım seni” (Der, 2018, s.104). Maji çıktığı yolculuklarda iyi insanlar tarafından sevilmekte ve ona inanılmaktadır. Maşku, Maji karakterini sevmiştir. Ve o da Maji gibi kötü olan Şama Kulay’a karşıdır. Maji hakkında Maşku şunları söylemiştir. “Maji’nin telaşlı hareketlerini, çabucak parlayıveren heyecanlı halini sevmişti” (Der, 2018, s.107). Maji’nin yaşadığı zorluklardan sonra karakter değişimi yazarın yorumları ile geliştirilmiştir. “Eskiden olsa hemen vaz geçerdim, diye düşünü. Oysa, son birkaç günde çok değişmişti. Vampir yarasalarla karşılaşma düşüncesi hâlâ tüylerini ürpertiyordu, ama pes etmeye de niyeti yoktu” (Der, 2018, s.132). Öykünün sonunda Maji karakteri artık korkuyu yenebilen güçlü bir karakter haline gelmiştir. Bu bakımdan karakter çocuk okura başarma duygusunu ve cesaretin önemini hissettirebilir. Baş kişinin öykünün başında korkak ve çekingen olan karakterinin daha sonra cesaretli ve korkmayan bir çocuğa dönüşmesi çocuk okurda karaktere öykünmeyi kolaylaştırır. Kahramanın bu yolculuğa çıkarken Olbi’nin büyüleri yardımıyla birçok olayı başarması kahramanı gerçeklikten uzaklaştırmıştır. Bunun yanında Maji gittiği yerlerde dürüstçe gelişen olayları anlatmış ve diğer karakterlere kötü karakterlerin gerçek yüzlerini göstermeye çalışmıştır. Bu da karakterin olumlu özelliklerinden birisi olmuştur.

Büyücü Olbi yaşlı bir büyücüdür. İyi bir büyücü olan Olbi kendisinin çıkması gereken yolculuğa yaşlı olduğu için Maji’yi göndermiştir. Olbi kendi karakterini kendi sözcükleriyle şu şekilde anlatmıştır. “Bir zamanlar çok daha çalışkan bir büyücüydüm. Bu gördüklerinin çoğunu da kendime hazırlamıştım. Arada sırada kendin için de eğlenceli bir şeyler yapmazsan, çalışmanın ne zevki kalır” (Der, 2018, s.39). Olbi karakteri yazarın yorumları ile de geliştirilmiştir. “Büyücü Olbi, Maji’nin tersine soğukkanlı ve korkusuzdu. Yaşlı büyücü yıllar boyunca kötülüklerle savaşmış, en zorlu düşmanlarını alt etmeyi bilmişti” (Der, 2018, s.41).

Zoliran kitapta kötü bir karakter olarak anlatılmıştır. Zoliran geçmişte iyi bir insan olmasına karşılık, kendine güvenmeyen ve gördüğü her şeyden korkan bir adamdır. Bu durumdan kurtulmak için ise büyücü Olbi'den yardım istemiştir. Olbi ona büyü hazırlayıp vermiştir. Büyüyü dozunda kullanmadığı için kişiliği gittikçe kötü bir karaktere dönüşmüştür. Bu karakter değişimi fantastik kurguya uygun olarak büyülü bir karışımın kullanılması ile gerçekleşmiştir. Bu karakter Olbi karakterinin yorumları ile geliştirilmiştir. "Sonunda Zoliran, duygularının çoğunu yitirdi. Neredeyse hiçbir şey onu korkutmuyordu. Heyecanı yok oluyordu. Dehşet dolu şeyler yapmaya başladı. Belinden kılıcını eksik etmiyor, nedensiz yere kavga çıkarıyor, önüne geleni asıp kesiyor ve bunları yapmaktan büyük zevk alıyordu. Korkutucu olmak, dehşet saçmak, Zoliran için vazgeçilmez oldu" (Der, 2018, s.19). Bu karakter kötülüğün doğal olmadığını ve korku, öz güven gibi kavramların insanın hayatında ne kadar var olması gerektiğini gösteren bir karakterdir.

Yarasa Orlas, anlatıda Zolirana yardım eden yan kişidir. Yarasa olan bu fantastik kahramanın özellikleri kendi içsel konuşması ile geliştirilmiştir. "Orlas her zaman öteki yarasalardan daha akıllı olduğunu düşünürdü" (Der, 2018, s.60).

Dev arılar fantastik yan karakterlerdir. Bu karakterler de normal arılar gibi çalışkan yapıya sahiptir. "Herkes iş başına! Şimdiden yeterince zaman kaybettik" (Der, 2018, s.51).

Ejderha Ponk öyküde Zoliran'ın yanında yer alan fantastik bir kahramandır. Ejderha Ponk bebek ejderhadır. Fiziki özellikleri yazarın yorumu ile şöyle anlatılmıştır: "Ejderhaların bebekliklerinde kocaman bir fil kadar oldukları düşünülürse, Ponk'un hiç de minik görünmediğini kabul etmek gerekir" (Der, 2018, s.54). Ponk'un karakteri ejderhaların tümüne genellenmiştir. "Ejderhaların çoğu yalnız başına karar veremeyen, aslında ne yapması gerektiğini bilmeyen, kimi zaman fazlası ile kuşkucu, kendine pek güvenmeyen, karanlıktan ve örümceklerden korkan tuhaf yaratıklardır" (Der, 2018, s.65). Ejderha Ponk'un bu yapısı anlatıda değişmektedir. "Ponk'sa, o ana kadar yaşamadığı bir duyguyu yaşıyordu: Özgüven! Kendi kendine karar verebilmişti" (Der, 2018, s.71).

Kertenkeleler Adası Maji'nin ikinci yolculuğunu yapacağı yerdir. Olbi Kertenkeleler Adası'nı Maji'ye anlatmıştır. "Kertenkeleler Adası'nda yaşayan

kertenkeleler alışılmışın dışında varlıklardır. Son derece akıllı ve becerikliydi. Kendi kurdukları büyük bir kentte yaşıyor, evlerde oturuyor ve kitap okumayı çok seviyorlardı" (Der, 2018, s.86). Kitap okuma alışkanlığı hayvanlara aktarılan bir özellik olmuştur. Çocuk okur bu alışkanlığı öykünebilir.

Şama Kula Zoliran'ın kertenkeleler adasında yer alan yardımcısıdır. Kötü bir karakter olan Şama Kula, Maji'nin kertenkeleler adası için yazılan öyküyü engellememesi için uğraşmıştır.

4.4.4 DİL VE ANLATIM

Tehlikeye 3 Yolculuk isimli kitabın dil ve anlatımı, fiillere dayalı aktif bir yapıya sahiptir. Cümleler kısa tutulmuş ve üçüncü tekil kişi ağzından yazılmıştır. Kitapta betimlemelere, benzetmelere yer verilmiştir. Duyulara hitap eden anlatımlar dilin inceliğini çocuklara sezdirmeyi sağlamaktadır. "Giriş kapısı demirin ağırlığını hissettiren gürültüyle yavaş yavaş açıldığında, önce tuhaf bir koku karşılıyordu içeri gireni. Boğazı yakan, keskin bir kokuydu bu. Amonyak, karabiber, tütsü ve karanfilin yanı sıra, Zoliran'ın sadık dostları vampir yarasaların da bu kokuya katkısı büyük elbette" (Der, 2018, s.28).

Kitapta yer alan betimlemelere örnekler: "Dış cephenin beyazına inat, şatonun içi siyahlara bürünmüştü. Pencerelerde siyah kadife perdeler asılıydı. Zoliran'ın gün boyunca oturup, hain planlarını hazırladığı büyük salon, bütünüyle siyah koltuklar ve siyah halılarla döşenmişti. Siyahın yanında göze çarpan bir renk daha vardı: Kan kırmızısı! Büyük, gümüş şamdanlarda kan kırmızısı mumlar yanıyordu. Kötülükler Prensi'nin elindeki kadehte de yine kan kırmızısı bir içecek vardı" (Der, 2018, s.28).

Kitapta deyimlere ve ikilemelere de yer verilmiştir. Deyimler ve ikilemeler dilin özgün kullanımlarına örnek olabilecek dil yapılarıdır. Dil kullanımı okuyucu tarafından öykünülebilir ve kelime haznesi gelişebilir.

Kitapta yer alan deyimlerden örnekler: "peşine düştü" (Der, 2018, s.12), "uçup gitti" (Der, 2018, s.14), "korkuya kapıldığını" (Der, 2018, s.16), "gözlerine dikmişti" (Der, 2018, s.21), "başa çıkmama" (Der, 2018, s.23), "beş parasız kalmasına" (Der, 2018, s.29), "çaba harcıyordu" (Der, 2018, s.35), "karşılık verdi"

(Der, 2018, s.39), “yol açtı” (Der, 2018, s.39), “dört dönmeye başladı” (Der, 2018, s.41), “karara vardık” (Der, 2018, s.51), “soluğu kesildi” (Der, 2018, s.53), “tuz buz olmak” (Der, 2018, s.54), “kulak kesilmişlerdi” (Der, 2018, s.63), “küçük dilimi yutacağımı sandım” (Der, 2018, s.64), “pişmanlık duyacaktı” (Der, 2018, s.65), “yere yığıldı” (Der, 2018, s.67), “alıcı gözle Maji’ye baktı” (Der, 2018, s.70), “gözden geçirdi” (Der, 2018, s.73), “aklı başına geldi” (Der, 2018, s.75), “gözlerinin içine bakıyordu” (Der, 2018, s.76), “elleri boş dönmezlerdi” (Der, 2018, s.77), “aklı karışmıştı” (Der, 2018, s.79), “ağzına geleni sıralıyordu” (Der, 2018, s.82), “gurur duydu” (Der, 2018, s.86), “cesaretini topladı” (Der, 2018, s.87), “ağzı beş karış açık kaldı” (Der, 2018, s.112), “gözünüzü boyamış” (Der, 2018, s.115), “akıl sır erdiremedikleri” (Der, 2018, s.118), “elimden geldiğince” (Der, 2018, s.131), “gözleri şaşkınlıktan fal taşı gibi açılmıştı” (Der, 2018, s.138), “tüyleri diken diken eden” (Der, 2018, s.140), “içi gidiyordu” (Der, 2018, s.144), “işimize burnunu sokmasaydın” (Der, 2018, s.144), “beni hafife aldınız” (Der, 2018, s.154), “akıl sır erdiremiyordu” (Der, 2018, s.160), “ burnundan solumaya başladı” (Der, 2018, s.162) şeklindedir.

Kitapta yer alan ikilemelerden örnekler: “uzun uzun” (Der, 2018, s.15), “ağır bastı” (Der, 2018, s.15), “sıkı sıkı” (Der, 2018, s.18), “yavaş yavaş” (Der, 2018, s.28), “tir tir” (Der, 2018, s.29), “ağır ağır” (Der, 2018, s.32), “düşünceli düşünceli” (Der, 2018, s.33), “minik minik”, “renk renk” (Der, 2018, s.38), “şaşkın şaşkın”, “alev alev” (Der, 2018, s.39), “zar zor” (Der, 2018, s.43), “hızlı hızlı” (Der, 2018, s.50), “çarpa çarpa” (Der, 2018, s.54), “seve seve” (Der, 2018, s.64), “hafif hafif” (Der, 2018, s.64), “oflaya puflaya” (Der, 2018, s.66), “sus pus” (Der, 2018, s.67), “ters ters” (Der, 2018, s.69), “gizli gizli” (Der, 2018, s.77), “zar zor” (Der, 2018, s.78), “seve seve” (Der, 2018, s.81), “sakin sakin” (Der, 2018, s.95), “ışıl ışıl” (Der, 2018, s.96), “boy boy” (Der, 2018, s.98), “çeşit çeşit” (Der, 2018, s.98), “acı acı” (Der, 2018, s.110), “tir tir” (Der, 2018, s.116), “salına salına” (Der, 2018, s.122), “kolay kolay” (Der, 2018, s.128), “çıtır çıtır” (Der, 2018, s.129), “sık sık” (Der, 2018, s.138), “döne döne” (Der, 2018, s.140), “sağ salim” (Der, 2018, s.157), “tir tir” (Der, 2018, s.158) şeklindedir.

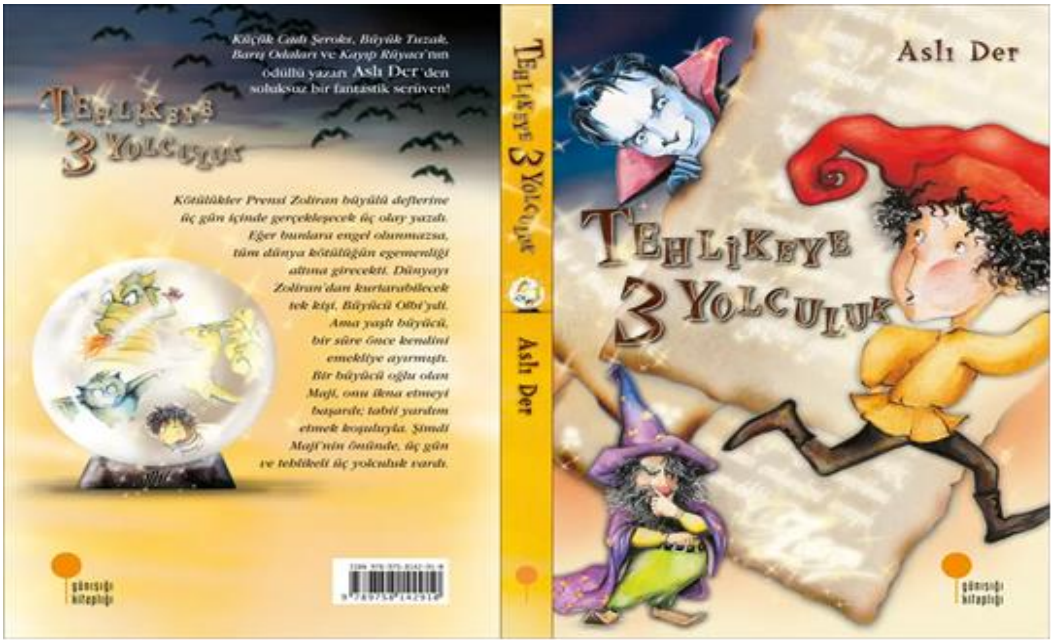
Kitapta söz sanatlarına da yer verilmiştir. Karşılaştırmaya örnek: “Kötülükler Prensi Zoliran’ın beyaz boyalı şatosunun dış görünüşü ile içi arasında dağlar kadar

fark vardı" (Der, 2018, s.28), benzetmeye örnek: "Kavurucu sıcak, Treva Dağı'nın eteklerindeki Dev Arılar Ülkesi'ni leziz kekler pişirmek için ısıtılış bir fırın haline getirmişti neredeyse" (Der, 2018, s.49) şeklindedir.

Kitapta yer alan dil ve anlatım dilin inceliklerini sezdirebilecek niteliktedir. Kullanılan deyim ve ikilemeler okuyucunun günlük hayatında kullanabileceği çeşitlilikte ve kitabın içine dengeli bir şekilde dağılmıştır. Dilin deyim, ikileme, benzetme, karşılaştırma, betimleme gibi çeşitli kullanımlarına yer verilmiştir.

4.4.5 RESİMLER

Aslı Der'e ait Tehlikeye 3 Yolculuk isimli kitabın kapak resmi anlatının ana karakteri ve iki yardımcı karakterden oluşmaktadır. Anlatının ana karakteri olan Maji başında kırmızı şapkası, sivri burun botları ve kıyafeti ile farklı bir karakter olduğu anlaşılmaktadır. Bir ayağının havada olması ve endişeli bir yüz ifadesine sahip olması nedeniyle bir yerden kaçtığı izlenimi vermektedir. Kapakta Büyücü Olbi çizilmiştir. Canlı renkli kıyafetlere sahip Olbi'nin başında üçgen bir şapka vardır. Üzerindeki uzun mor pelerin ve pelerinin üzerine çizilen yıldızlar Olbi'nin mesleğine oldukça uygundur. Aynı zamanda duruşu ve beden dili ile düşünceli olduğu anlaşılmaktadır. Kitabın kapağında üçüncü olarak çizilen karakter Zoliran'dır. Zoliran'ın portresi siyah bir fonda kapakta yer almaktadır. Maji'ye bakan Zoliran gülümsemesi ile kötü bir karakter olduğunu hissettirmektedir.

Resim 4-15: Tehlikeye 3 Yolculuk kitabı ön ve arka yüzü

Kitabın arka kapağında sihirli küre içerisinde anlatının yan kişilerine yer verilmiştir. Ejderha, kertenkele, yarasa ve arıdan oluşan karakterler sihirli kürenin içinde verilerek merak uyandırmıştır.

Kitapta resimlerde sadece karakter betimlemelerine yer verilmiştir. Resimlere sadece bölüm başlarında yer verilmiştir. Karakter betimlemeleri anlatıma uygundur.

4.5 KAYIP RÜYACI

Dört arkadaşın macerasının anlatıldığı Kayıp Rüyacı isimli kitap yüz doksan üç sayfadan oluşmaktadır. Günışığı Kitaplığı'ndan yayımlanan kitabın kapak resmi Huban Korman tarafından resimlenmiştir.

4.5.1 KONU

Aslı Der'in Kayıp Rüyacı isimli kitabının konusu; rüyalar ile yönetilen Hayaller Ülkesi'nin rüyacısı olmaya aday olan Kalse'nin, Rüya Bozan tarafından kaçırılması ve arkadaşlarının onu bulma yolculuğudur. Hayaller Ülkesi olayları rüyalar ile şekillenmektedir. Rüyalar bu yüzden ülke için büyük önem taşımaktadır. Kalse ülkenin gelecekteki rüyacısıdır. Rüya Bozan Kalse'yi ele geçirip rüyaları değiştirerek Hayaller Ülkesi'ni ele geçirmeye çalışmaktadır. Bu durum Ledna'nın ağzından şu şekilde aktarılmıştır: "Rüyaları yok ettirebilir, geleceği değiştirebilir, bizi bir ormanda kaybettirebilir, rüyalarımızdan birinde bizi oraya hapsettirebilir, Hayaller Ülkesi'ni kendi egemenliği altına aldırabilir…" (Der, 2019, s.29).

Kalse'nin arkadaşları Tulma, Ledna, Pallom, Siptor Kalse'yi bulmak için Rüya Bozan ile ikisinin peşine düşerler. Yolda farklı yerlere giderler ve burada çeşitli olaylar ile karşılaşırlar. Kurguda fantastik ögeler de yer almaktadır. Örneğin dört arkadaştan üçü özel yeteneklere sahiptir. Bu dört arkadaşın gittikleri yerler de yine fantastik kurguya uygun olarak oluşturulmuş yerlerdir.

Üç arkadaşın arkadaşlarını bulmak için çıktıkları yolculukta ilk uğradıkları kasaba Fırsatlar Kasabası'dır. Bu kasabaya gitme nedenleri Rüyabozan'ın Boşvermişler adlı canlıları kullanarak sis bulutu yayması ve çocukların bu sis bulutunu takip etmesidir. Çocukların yolculuğunda gidecekleri yönü bulmada sis bulutunu kullanmaları rastlantısallığı ortadan kaldırmıştır. Çocuklar böylelikle ilk kasaba olan fırsatlar kasabasına varmışlardır. Bu kasaba anlatıda renkli ve farklı bir

yer olarak betimlenmiştir. Bu yer ünlü olmak isteyenlerin ve sosyal medyada popüler olanların yer aldığı bir kasabadır. Tüm insanlar ünlü olmaya ve tanınmaya çalışmaktadır. Çocukların da karşısına çıkan ilk kişi onları ünlü yapmak isteyen bir adamdır. Bu kişiden sonra aynı amaçla yanlarına başka bir kadın gelir ve aynı teklifi sunar. Bu durum günümüz sosyal medya ve internet kullanımına oldukça benzemektedir. Günümüz çocuk ve gençlerinin internet ve sosyal medyada tanınır ve ünlü biri olma, daha fazla takip edilme isteğiyle uymaktadır.

Kalacak yerleri olmayan çocuklar burada çaresiz kalmışlardır. Bu sırada arkadaşlarına kendisini kanıtlamayı düşünen Pallom onu ünlü yapmak isteyen kadına aldanır. Kendini kanıtlama arzusu ile kadının teklifini kabul eder. Fakat bu teklifi kabul edince arkadaşlarından uzaklaşmıştır. Bu konuda arkadaşları Pallom ile kişi-kişi çatışması yaşamaktadır. "Pallom kafayı ünlü olmaya takmasaydı farklı olabilirdi, dedi tıslayan bir sesle Siptor" (Der, 2019, s.63). Pallom gerçek arkadaşlığın nasıl olması gerektiği konusunda önemli şeyler öğrenmiştir. Çünkü yaptığı seçimde yalancı bir dünyada yalnız kalmıştır. Arkadaşları da Pallom'un yanlış yaptığını fark eder ve onu bu yalan ve boş dünyadan kurtarırlar ve amaçlarına geri dönerler.

İkinci durakları Büyülü Orman olan çocukların yeni rotası Pallom'un gördüğü bir rüya ile çizilmiştir. Pallom'un keskin gözleri ormanda Kalse ile Rüya Bozan'ın kaldığı yeri bulmuş ve peşlerine düşmüşlerdir.

Burada Tulma özel bir yeteneği olmadığını düşünmekte kendisi ve arkadaşları ile çatışma yaşamaktadır. "Siz ve üstün yetenekleriniz!... Diye tısladı Tulma. Her şeyi hep siz biliyorsunuz, öyle değil mi? Keskin bakışlarınız en küçük hareketi görür, kulaklarınız minik bir fısıltıyı bile yakalar, hiç olmadı karşınızdakinin aklını okursunuz. Bıktım artık bunlardan" (Der, 2019, s.84)!

Çocuklar burada Kalse ve Rüya Bozan'ın kaldıkları kulübeyi bulmuşlardır fakat yine de onları ellerinden kaçırmışlardır. Tulma'nın zekâsı ve diğerlerinin özel yetenekleri sayesinde yaptıkları plan ile Kalse'yi takip ederler. Ledna'nın söylediği şarkı ile toplanan kuşlara Siptor düşüncelerini iletmiş ve arkadaşlarının izini sürebilmişlerdir.

Çocukların bir sonraki durağı Parlayan Kent'dir. Bu kent yazarın yorumu ile şu şekilde anlatılmıştır: "Parlayan Kent adına yaraşırcasına göz kamaştırıyordu. Yol

boyunca dizili türlü türlü mağaza, şık giyimli insanlar, son model arabalar, motosikletler, elektrikli bisikletler, her şey ama her şey moda dergilerinden fırlamış gibiydi" (Der, 2019, s.101). Parlayan Kent'de çocuklar büyülenirler. Ama hemen bir plan yaparlar. Sokakta kalmamak için para kazanmaya karar verirler. Tulma ve Ledna bir yerde işe girmiştir. Pallom ile Siptor ise kentte gezerek bilgi toplamaya başlamıştır. Ledna'yı çalıştığı yerde bir kızın ona çeşitli güzellik malzemeleri tanıtarak kandırması üzerine tüm paralarını kaybetmişlerdir. Ledna bu kasabanın ve elindeki güzellik malzemelerinin büyüsüne kapılarak arkadaşlarından ayrılmış ve "En Güzel Kim?" yarışmasına katılmaya karar vermiştir. Bu konuda arkadaşları ile kişi-kişi çatışması yaşamıştır.

"Kazandım ve harcadım. Ayrıca yarışmaya katılmak istiyorsam katılırım. Beni durdurmaya hakkınız yok" (Der, 2019, s.115)! "Bütün yerleri süpüren bendim! Kazandığımla ne yapacağıma da ben karar veririm! Diye tısladı Ledna" (Der, 2019, s.115).

Ledna arkadaşları ile yaşadığı çatışmadan sonra onlardan ayrılır. Girmek istediği yarışmanın tabelasını görür. Gittiği evde bir anne ve çocuk yaşamaktadır ve gerçek bir yarışma yoktur. Yarışmanın yapılacağı yerde oturan anne ve çocuğu doğal halin önemini Ledna'ya göstermiştir. Aslında yarışmanın sahte olduğunu ve arkadaşlarının ne kadar değerli olduğunu fark eden Ledna arkadaşlarının yanına döner. Tüm bu olaylar olurken Kalse ve Rüya Bozan yine ellerinden kaçmıştır. Fakat Kalse, Ledna'nın rüyasına girerek yeni rotalarını ona söylemiştir.

Çocukların yeni durağı Kaygısızlar Kasabası'dır. Kaygısızlar Kasabası'nı yazar şu şekilde betimlemiştir: "Yıkık dökük binaların bazısı terkedilmiş, hurda arabalar belli ki bozuldukları yerde öylece bırakılmıştı. Rastladıkları insanların çoğu yırtık pırtık giysilerini hiç önemsemiyor gibiydiler" (Der, 2019, s.136). Çocuklar burada rüyaları gerçekleştiren bir merkez görür ve Kalse'ye bu şekilde ulaşabileceklerini düşünür. Siptor buradaki kişilerle görüşür ve içinde Rüya Bozan'ın da olduğu uydurma rüyasını gerçekleştirmelerini ister. Bu merkezin sahibi Yoar, Siptor'dan zor bulunacak garip isteklerde bulunur. Çocuklar rüyalarının kolayca gerçekleşeceğini düşündükleri için zor da olsa bu istekleri yerine getirmiştir. Fakat bu kişi çocukları kandırmıştır ve rüyalarının gerçekleşmesi bir yalana dönüşmüştür. Siptor burada kendisi ile çatışma yaşamaktadır. "Siptor, sinirden ağzından köpükler

çıkaracak hale gelmişti. Gözleri yaşarmış, ağlamamak için kendini zor tutuyordu. Aldatılmıştı, kandırılmıştı ve bunu kendine yediremiyordu" (Der, 2019, s.156).

Çocukların uğradıkları yerlerde yaşadıkları sonucu Rüyabozan ellerinden kaçmış ve artık Sessiz Yere gitme kararı almışlardır. Çünkü Sessiz Yer, rüyaların saklandığı Beyaz Kulübe'nin olduğu yerdir. Ülkenin önemli olaylarının rüyalar ile yönetildiği ve saklandığı kulübedir. Rüyabozan Kalse'yi buraya getirip rüyaları değiştirmeyi amaçlamaktadır. Böylelikle ülkeyi ele geçirebilecektir. Kalse Beyaz Kulübe'de derin bir uykuya dalar. Onu uyandıramayan Rüyabozan mecburen içeriye Ledna'yı alır. Ledna yaptığı plan sayesinde arkadaşını oradan çıkarmıştır ve rüyalar güvende kalmıştır.

Anlatının başından itibaren sürekli kaçan ve öyküde isim olarak yer alan Rüyabozan yenilgiye uğramıştır ve bu yüzden bilgeler ve çocuklar ile çatışma yaşamaktadır. "Bugün değilse yarın! Hemen değilse bir süre sonra! Ama mutlaka, hepinize kim olduğumu göstereceğim! Bu yaşadıklarınızı unutacaksınız ve tekrar tekrar tuzağıma düşeceksiniz! Sefil yaratıklarsınız siz! Sizi alt edemeyeceğimi düşünüyorsanız yanılıyorsunuz" (Der, 2019, s.183)!

4.5.2 İLETİ

Kitapta yer alan dört kahraman arkadaşlarını kurtarmak için bir yolculuğa çıkar. Bunun sonucunda çeşitli mekanlarda çeşitli olaylar yaşarlar. Bu olaylar sonucu kitapta çeşitli iletiler yer almaktadır.

Çocukların çıktıkları yolculukta ilk uğradıkları kasaba Fırsatlar Kasabası'dır. Burada Pallom'un ünlü olma isteği üzerinden bir ileti sunulmuştur. Kısa zamanda tanınmak ve ünlü olmak isteyen Pallom arkadaşlarından uzaklaşmıştır ve yalnız kalmıştır. Basit ve kısa zamanda elde edilen, çaba göstermeden emek harcamadan olan her başarının sonu hüsrandır. Bu kasabada Ledna parkta oturan bir adam ile karşılaşır ve adamın ağzından şu sözler ile bu kasabadaki ünlü ve tanınır olmakla ilgili fikirler aktırılmıştır. "Bütün reklam panolarına baktınız mı? Her ünlü olanı kesin orada görürsünüz. Önce posterleri dağıtılır, adı her yerde duyurulur. Sonra da yok olur gider. Burada ne çok ünlü var, bilemezsiniz. Herkes adını yüksek sesle söyletme telaşında. Şimdi bir de şirketler çıktı ortaya. İmzalattıkları sözleşmelerle ünlü değil köle yapıyorlar insanları. Ama kimsenin gıkı çıkmıyor" (Der, 2019, s.62).

Pallom yaptığı yanlışın farkına varır ve fırsatlar kasabasında olanları şu şekilde dile getirir: “Koca bir reklam panosunu süslemesem de olur. Adamı herkesin duyması, düşününce çok saçma geldi. Ayrıca, sesimin iyi olduğuna inanmak da tam bir çılgınlıktı. Siz gittikten sonra, şu anlaşmaya bir göz attım. Haklıydınız, açıkça delilik olurdu onu imzalamak. Nedense değişmek, farklılaşmak, herkes tarafından beğenilmek istedim. Ne kadar kolay kandırıldığımı gördünüz, değil mi?” (Der, 2019, s.66)

Çocukların bir sonraki durakları Büyülü Orman’dır. Büyülü Orman’da üç çocuğun yetenekleri daha da güçlenmiştir. Bir tek Tulma’nın özel bir yeteneği yoktur ve bu yüzden arkadaşlarını kıskanmaktadır. Buna karşılık Tulma arkadaşlarına göre daha zeki bir çocuktur. Fakat bunun çok da önemli olmadığını düşünmektedir. Arkadaşları zekanın önemini Tulma’ya şu şekilde anlatmıştır. “Evet, bizim yeteneklerimiz var, ama unutma, senin de bu yetenekleri nerede nasıl kullanacağımızı belirleme becerin var. Biz senin kadar hızlı düşünüp, senin kadar doğru kararlar veremiyoruz. Kendini hafife alıyorsun bence” (Der, 2019, s.94). Büyülü Orman’da zekanın da yetenekler kadar önemli olduğunu yaptıkları planla da fark eden çocuklar Parlayan Kent’e doğru yola çıkarlar.

Ledna’nın iç konuşması ile Parlayan Kent’in kusursuzluğu eşleştirilmiştir. “Aslında ne kadar sıkıcı, diye geçirdi içinden Ledna. Sanki her şey birbirinin tekrarı gibi görünüyordu. Kusursuz olmak hayatı sıkıcı bir hale getirmiş gibiydi” (Der, 2019, s.118).

Parlayan Kent’te Ledna kentin büyüsünün de etkisi ile En Güzel Kim, yarışmasına katılmak için tüm parasını harcamıştır. Fakat gittiği yarışma aslında beklediğinden çok farklı çıkmıştır ve Ledna yarışma için gittiği evde kentten farklı bir durum görmüştür. Burada farklılıkların güzel olacağını ve dış görünüşün önemli olmadığı vurgulanmaktadır. Ledna’nın evine girdiği Nimoli karakteri tarafından ileti şu şekilde aktarılmıştır: “Sokaklarda gördüğün, bir moda dergisinin çekiminden yeni çıkmış gibi salınan insanlar dışında da yaşayan birilerinin olduğunu, bunların en az diğerleri kadar özel ve güzel olduğunu anlatmaya çalışıyoruz. Dış görünüşün önemi abartılmadan da bir hayat yaşanabilir, bunu savunuyoruz” (Der, 2019, s.123).

Ledna, Nimoli ile konuşmalarından sonra yaptığı hareketlerde ve söylediği sözlerde pişmanlık yaşamıştır. Konuşmaları ile parlayan kent ile ilgili iletiyi aktarmıştır. “Kusursuz olanın sıkıcı da olabileceğini, arkadaşlarımla birlikte olduğumda hayatın daha renkli ve zevkli olduğunu; en önemlisi de rüyalarımı yitirirsem, içimde durdurulamaz bir boşluk oluşacağını anlamak için katıldım” (Der, 2019, s.124).

Çocukların bir sonraki durakları Kaygısızlar Kasabası’dır. Bu kasaba parlayan kentin tam tersi bir mekandır. Burada Boşvermişler üzerinden düşünmek ile ilgili ileti sunulmuştur. “Biri benim adıma tüm kararları verse çıldırırdım, dedi Ledna. Ben düşünüp ben karar vermeliyim. Bu kafa saksı değil ki içinde akıl var” (Der, 2019, s.137).

Siptor burada Kalse’yi bulmak ve bunun kendi başarısı olduğunu göstermek istemektedir fakat kandırıldıktan sonra kendi konuşmaları ile iletiyi şu şekilde aktarmıştır: “Bazen nasıl da bile isteye aldatırız, diye düşündü. Bazen de gerçekleşmesini çok istediğimiz şeyler için başkalarına gerek bile kalmadan kendi kendimizi nasıl da aldatırız” (Der, 2019, s.158).

Kitabın sonunda yazarın yorumu ile ileti şu şekilde aktarılmıştır: “Huzurlu sessizliğin içinde her zaman karanlık ve ürkütücü gölgelerin dolaşabileceğini, rüyalar kadar kabusların da var olduğunu çok iyi biliyordu o” (Der, 2019, s.193).

4.5.3 KARAKTERLER

Aslı Der’in Kayıp Rüyacı isimli kitabının dört ana karakteri vardır. Bunlar Siptor, Pallom, Tulma ve Ledna’dır. Bu çocuklar kitapta kaçırılan Kalse isimli çocuğun arkadaşlarıdır. Kalse kaçırılınca dört arkadaş sevdikleri bu arkadaşlarına yardım etmek için evlerinden ve ailelerinden uzakta bir yolculuğa çıkarlar.

Pallom çıktıkları ilk yolculukta ünlü olma hevesine kapılmıştır. Bunu da arkadaşlarına kendini kanıtlamak uğruna istemiştir. Fakat bu kendini kanıtlama arzusu Kalse’nin ellerinden kaçmasına neden olmuştur. Bu durum yapıtta şu şekilde belirtilmiştir: “Pallom, lider olmayı, önemli kararları verenin kendisi olmasını hep istemişti” (Der, 2019, s.56). Pallom yaşadıkları sonucu karakter değişimi yaşamıştır. Karakterin gelişimi yazar tarafından karakterin diyalogları aracılığıyla sunulmuştur:

“Siz gittikten sonra, şu anlaşmaya bir göz attım. Haklıydınız, açıkça delilik olurdu onu imzalamak. Nedense değişmek, farklılaşmak, herkes tarafından beğenilmek istedim. Ne kadar kolay kandırıldığımız gördünüz, değil mi?” (Der, 2019, s.66)

Tulma, Büyülü Orman’da yeteneklerinin olmadığını düşünmüş ve bu konuda arkadaşlarını kıskanmıştır. Burada akıl ve zekanın önemi Tulma karakteri üzerinden verilmiştir. Karakter kendi yorumu ile özel bir yeteneğinin olmamasını şöyle anlatmıştır: “Diğerlerinde olan özel yeteneklerin hiçbir onda yoktu ve bu durum onu gitgide daha da tedirgin ediyordu. Aklın her şeyden önemli olduğunu Pallom’a söylemek kolaydı. Ama aynı cümleyi kendi kendine söylediğinde, nedense akıllı olmanın yanında başka bir yeteneğe daha ihtiyacı varmış gibi geliyordu” (Der, 2019, s.72). Tulma Büyülü Orman’ın etkisiyle zihnini daha iyi çalıştırmış ve yeni fikirler üretmiştir. Bu konuda Siptor karakteri Tulma hakkında şunları söylemiştir: “Akıllım, o hepimizden şanslı, ama farkında değil. Onun kadar zeki olsam, daha ne isterdim. Hoş kendi zekasının farkında değil, ama onu halledecektir herhâlde” (Der, 2019, s.88).

Zekasının önemini fark eden Tulma karakter değişimi yaşamıştır. Bu karakter değişimi yazarın yorumları ile geliştirilmiştir. “Düşündükçe yeni fikirler birbiri ardına geliyordu. Tulma özel bir yeteneği olmadığı için, kendini diğerlerinin yanında zavallı görmüyordu artık” (Der, 2019, s.82).

Ledna, Kalse gibi kız bir karakterdir. Yazarın yorumları ile karakter şu şekilde tanıtılmıştır: “Ledna ilgi çekmeyi severdi, ama tehlikeli işlere kalkışmak ona göre değildi. Kalabalık içinde bağırarak konuşabilirdi, ama kalabalığın içindeki en cesur insan asla o olamazdı” (Der, 2019, s.35).

Siptor anlatıdaki bir diğer oğlan karakterdir. Yazarın yorumu ile Siptor şu şekilde geliştirilmiştir: “Aslında Siptor bacaklarının ağrısından yakınacaktı, ama yine de kendini tuttu. Her zaman sanki çok güçlüymüş gibi görünmeyi yeğlerdi” (Der, 2019, s.38). Siptor Kaygısızlar kasabasında arkadaşı Kalse’yi kurtarmak ve tek başına bu işi başarmak isteğindedir. “Sonunda Siptor arkadaşlarını bir çözüm bulacağına ikna etmişti. Bu işi tek başına başarmış olmak istiyordu. Ne yapıp edip Kalse’yi kendi kurtaracaktı” (Der, 2019, s.153).

Rüyabozan metinde kötü bir karakterdir. Kalse'yi kaçırmıştır ve öykünün gelişmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Rüyabozan Boşvermişler'den aldığı fareyi işi bitince öldürüp atmıştır. Karakter davranışları ile geliştirilmiştir. "Boşvermişlerin faresi o, eminim... Rüya bozan, sis yapabilmek için onu kullanmış olmalı, eminim artık! Sonunda onunla işi bitince... Korkunç, arkadaşlar, korkunç! Kalse nasıl birinin elinde! Çok korkunç!.." (Der, 2019, s.50). Rüyabozan karakteri çocukların konuşmaları ile şu şekilde geliştirilmiştir: "Korkunç kötü, hatta kötülerin kötüsü! Dedi onun için. Kafasına koyduğunu yapmak için kimsenin gözünün yaşına bakmazmış… Eminim, Rüya bozan, Pallom'u da bizi de gördü ve Kalse'yi çoktan başka bir yere götürdü" (Der, 2019, s.63).

Öyküde Boşvermişler adında bir gurup vardır. Sadece isim olarak anlatıda geçen bu kişiler Ledna karakterinin konuşmaları ile aktarılmıştır: "Bu yazı kesinlikle Boşvermişler tarafından yazılmamış. Boşvermişler tam da umursamaz kişiliklerine yaraşır biçimde, i, ç, ş, ğ, ö, ü, gibi harfleri hatta bazen t harfini bile düzgün yazamazlarmış. Bütün i'ler ı, ö'ler o oluverirmiş onların yazılarında. Kargacık burgacık yazıları hatalarla dolu olurmuş; çünkü geri dönüp düzeltmekle uğraşmazlarmış" (Der, 2019, s.130). İsimlerine de uygun karakter yapısı göstermektedir bu kişiler. Boşvermişlerin tek boşverdiği şey düşünmektir. Bu konuda düşünme becerisinin önemi okuyucuya sezdirilmeye çalışılmıştır. "Onların hayatta boş verdikleri tek şey, düşünmek, demişti babam. Düşünme işini de hükümdarları Nefarkeder'e bıraktıkları için, içleri pek rahat yaşıyorlarmış" (Der, 2019, s.136).

Öyküde bilgelerden söz edilmektedir ve bu bilgeler ülke için önemli kişilerdir. Bilgeler yazarın yorumu ile okuyucuya şöyle tanıtılmıştır. "Bilgeler, az konuşur çok düşünürlerdi. Yine de onların sıkıcı insanlar olduğunu söylemek yanlış olurdu; hikâyelerin en güzelleri, fıkraların en komikleri ve şakaların en gülünçleri çoğunlukla onlara aitti" (Der, 2019, s.161).

Öyküde yer alan yan karakterlerden birisi Kalse'nin annesidir. Anlatının başında ve sonunda yer almaktadır. Anlatının başında Siptor anneyi şöyle tanıtmıştır: "Kalse'nin annesi çalışmaktan başka bir şey bilmez ki. Böyle taşı olan bir yüzük armağan bile gelse hemen geri verir. İade aldığı bedelle yeni rüya kayıt sistemleri için araştırma yapar… O, en acayip rüya kayıtçısı bence. Eminim, kendi rüyalarında bile başkalarının rüyalarını kaydettiğini görüyordur" (Der, 2019, s.27).

Perilla, Pallom'u ünlü yapmak isteyen bir kadındır. Pallom kalacak yer bulabilmek için Perilla'nın teklifini kabul etmiştir. Perilla, Pallom'un bir an önce anlaşma imzalayıp onu ünlü yapmak adı altında adeta köleye çevirmek istemektedir. Karakter olarak duruş ve davranışlarından nasıl biri olduğunu çözmek mümkün değildir.

Nimoli anlatıda Ledna ile konuşarak katıldığı yarışmanın Ledna açısından önemli dersler çıkarmasını sağlamıştır. Parlayan Kent'teki yapmacık insanlara karşın bu kişi gerçek bir insan gibi görünmektedir.

Siptor'un kaygısızlar kasabasında rüyalarının gerçek olmasını istediği için yaşadığı hayal kırıklığına Yoar isimli bir yaşlı neden olmuştur. Yoar, Siptor'un yaşadıklarında önemli bir rol oynamış ve onun Kaygısızlar Kasabası'ndan dersini almasına neden olmuştur. Yoar bir dolandırıcıdır. Siptor'dan istediklerini aldıktan sonra onu hayal kırıklığına uğratmıştır.

4.5.4 DİL VE ANLATIM

Aslı Der'in Kayıp Rüyacı isimli kitabı üçüncü kişi anlatımı ile yazılmıştır. Fiillerin de kullanıldığı devingen bir anlatımı vardır. Bu yüzden kitaptaki cümleler uzun tutulmamıştır. Kitabın hitap ettiği yaş gurubuna uygun bir dil anlatım sağlamaktadır.

Kitapta kişi ve mekân betimlemeleri yer almaktadır. Betimlemeler ile öykünün mekân ve kişileri okurun gözünde canlandırılmaya çalışılmıştır. Örneğin fırsatlar kasabası şu şekilde betimlenmiştir: "Fırsatlar kasabası gerçekten çok tuhaf ve renkli bir yerdi. Köşe başlarında müzik yapan gruplar, dans edenler, şarkı söyleyenler, değişik kostümler içinde dolaşanlar, bağırarak yazdığı son şiiri ya da şarkıyı okuyanlar, sırtlarına taktıkları ışıklı panolarla kendi reklamını yapanlar, minik el bilgisayarında sürekli bir şeyler yazan ve sonra yazdıklarının kaç kez okunduğunu takip edenler, teknoloji icatlarını tanıtanlar... Herkes ama herkes sanki sokaklara dökülmüştü. Binaların duvarlarına yerleştirilen reklam panoları sürekli değişik birilerini tanıtıyor, renkli ışıklar yanıp sönüyor, her defasında ekranda yeni bir yüz beliriyordu" (Der, 2019, s.42). Anlatıda fırsatlar kasabasının kişileri ve yer betimlemesi sayesinde kasabada geçecek olan olaylara okuyucu alıştırılmıştır.

Parlayan Kent mekânı için de yer betimlemesine kitapta yer verilmiştir: “Parlayan kent adına yarışırcasına göz kamaştırıyordu. Yol boyunca dizili türlü türlü süslü mağaza, şık giyimli insanlar, son model arabalar, motosikletler, elektrikli bisikletler, her şey ama her şey moda dergilerinden fırlamış gibiydi” (Der, 2019, s.101).

Kitapta benzetmelere de yer verilerek anlatımın zenginleşmesi sağlanmıştır: “Sepetin kenarına tüneyip kendini boşluğa bırakmadan önce, birer pire kadar görünen evlere dikti gözünü” (Der, 2019, s.12). “Pallom hayalet görüş gibi bir yüzle arkadaşlarının yanına yaklaştı” (Der, 2019, s.49).

Anlatımda karşılaştırmalara da yer verilmiştir: “Bu kalabalıkta herhangi birini bulmak, sirkte aslanın ağzına elini sokmaktan zor bence” (Der, 2019, s.61).

Anlatıda yer alan deyimler şunlardır: “donup kalmıştı” (Der, 2019, s.13), “dikti gözünü” (Der, 2019, s.12), “başı gerçekten büyük dertte” (Der, 2019, s.25), “canı sıkılmıştı” (Der, 2019, s.26), “göz ardı etmekten” (Der, 2019, s.29), “yola koyulalım” (Der, 2019, s.29), “peşine düşüp” (Der, 2019, s.29), “aklından geçeni” (Der, 2019, s.39), “dalga geçen” (Der, 2019, s.39), “ağızları beş karış açık baktılar” (Der, 2019, s.40), “boş konuşmayın” (Der, 2019, s.41), “sağı solu belli olmaz” (Der, 2019, s.44), “cesaretini toplayıp” (Der, 2019, s.47), “aklımı kaçırmadan” (Der, 2019, s.58), “gözünüze takılmıştır” (Der, 2019, s.61), “gıkı çıkmıyor” (Der, 2019, s.62), “keyfi yerine gelmiş” (Der, 2019, s.62), “bırakalım başının çaresine baksın” (Der, 2019, s.63), “ilgisini çekiyor” (Der, 2019, s.74), “kafa yoruyordu” (Der, 2019, s.76), “göz göze gelmişti” (Der, 2019, s.77), “çene çalmak” (Der, 2019, s.81), “sinirini bozmuştu” (Der, 2019, s.83), “yola getirirsin” (Der, 2019, s.90), “gözden kaçırmamaya” (Der, 2019, s.93), “hafife alıyorsun” (Der, 2019, s.94), “yerinde duramıyor” (Der, 2019, s.95), “altından kalkarız” (Der, 2019, s.96), “içi pek rahat değildi” (Der, 2019, s.96), “ayak uydurmak” (Der, 2019, s.101), “elinden geleni yapmaya” (Der, 2019, s.101), “göze batan bir ışıltı” (Der, 2019, s.101), “aklımın başına geleceğini” (Der, 2019, s.126), “meraktan çatlamasak” (Der, 2019, s.131), “kıskıvrak yakalayacaklardı” (Der, 2019, s.136), “soğuk terler döküyordu” (Der, 2019, s.142), “araya girdi” (Der, 2019, s.146), “çorap söküğü gibi geldi” (Der, 2019, s.148), “heyecandan yerinde duramayacak haldeydi” (Der, 2019, s.151), “kafa kafaya verip” (Der, 2019, s.157), “hesap vereceksiniz” (Der, 2019, s.162), “ele geçirirse”

(Der, 2019, s.163), “sırtınızı döndünüz” (Der, 2019, s.168), “açığa çıkmıştı” (Der, 2019, s.172), “burnundan soluyordu” (Der, 2019, s.179), “dehşet saçtığını” (Der, 2019, s.189).

Anlatıda yer alan ikilemeler şunlardır: “saçma sapan” (Der, 2019, s.13), “titreye titreye” (Der, 2019, s.14), “şapşal şapşal” (Der, 2019, s.14), “sıkı sıkı” (Der, 2019, s.14), “yavaş yavaş” (Der, 2019, s.16), “kolay kolay” (Der, 2019, s.17), “ağır aksak” (Der, 2019, s.17), “başka başka” (Der, 2019, s.40), “olsa olsa” (Der, 2019, s.42), “şaşkın şaşkın” (Der, 2019, s.44) “hızlı hızlı” (Der, 2019, s.49), “sora sora” (Der, 2019, s.51), “sağa sola” (Der, 2019, s.57), “bir bir” (Der, 2019, s.64), “sık sık” (Der, 2019, s.67), “tıka basa” (Der, 2019, s.71), “çok çok” (Der, 2019, s.72), “ağır ağır” (Der, 2019, s.13), “soluk soluğa” (Der, 2019, s.80), “zangır zangır” (Der, 2019, s.86), “renk renk” (Der, 2019, s.92), “allak bullak” (Der, 2019, s.96), “türlü türlü” (Der, 2019, s.101), “koştura koştura” (Der, 2019, s.105), “ışıl ışıl” (Der, 2019, s.105), “tıka basa” (Der, 2019, s.113), “kesik kesik” (Der, 2019, s.114), “sinirli sinirli” (Der, 2019, s.115), “sağa sola” (Der, 2019, s. 115), “sağ salim” (Der, 2019, s.118), “hızlı hızlı” (Der, 2019, s.118), “tekrar tekrar” (Der, 2019, s.129), “sık sık” (Der, 2019, s.131), “yırtık pırtık” (Der, 2019, s.136), “irili ufaklı” (Der, 2019, s.137), “boş boş” (Der, 2019, s. 140), “kesik kesik” (Der, 2019, s.141), “ağır ağır” (Der, 2019, s.141), “yudum yudum” (Der, 2019, s.143), “boş boş” (Der, 2019, s.164), “ağır ağır” (Der, 2019, s.170), “şaşkın şaşkın” (Der, 2019, s. 175), “ters ters” (Der, 2019, s. 176), “sakin sakin” (Der, 2019, s. 179), “allak bullak” (Der, 2019, s. 179), “çığlık çığlığa” (Der, 2019, s.183), “sıkı sıkı” (Der, 2019, s.187).

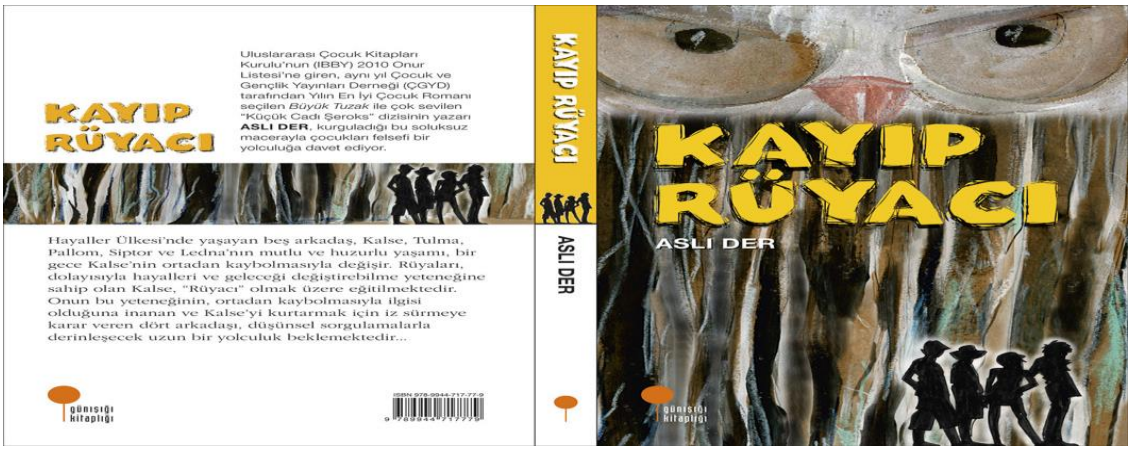
Kitapta yer alan deyim ve ikilemeler okurun yaş düzeyine uygundur. Günlük hayatta kullanılabilecek ve kelime haznesini zenginleştirebilecek niteliktedir. Dilin özgün kullanımını örneklendirebilecek karşılaştırma, benzetme, ikileme, deyim gibi yapılar kullanılmıştır.

4.5.5 RESİMLER

Kitapta kapak resmi haricinde resim bulunmamaktadır. Kapak resminde üst kısmında bir çift baykuş gözü yer almaktadır. Baykuş merak duygusunu tetiklemektedir. Baykuşun sadece gözleri görünmektedir. Kitap kapağının sol alt

köşesinde dört insan silueti yer almaktadır. Kitapta yer alan dört karakteri temsil eden bu resim dört kişinin başından bir olay geçeceği izlenimini vermektedir.

Kapak resmi içerik hakkında fazla fikir vermemektedir. Okuyucuyu metinin içeriği hakkında düşünmeye yönlendirebilecek nitelikte değildir.

Resim 4-16: Kayıp Rüyacı kitabı ön ve arka yüzü.

4.6. DENEK E.E.E.

Aslı Der'e ait bilimsel bir deneyi konu alan Denek E.E.E. isimli kitap Günışığı Kitaplığı'nda basılmıştır. 2019 yılında basılan kitap yüz seksen üç sayfadan oluşmaktadır.

4.6.1 KONU

Aslı Der'e ait Denek E. E. E. isimli kitabın konusu evde eğitim gören ve bilimsel bir deneyin parçası olan Ekim'in deney nedeniyle yaşadıklarının öyküsüdür. Ekim belirli aralıklarla deneye katılmaktadır. Deney Ekim'in rüyaları üzerinden ilerlemektedir. Deneyde Ekim'e rüyalarında bir yapay zekâ robotu da eşlik etmektedir. Kitabın konusu öykünün başında yazar tarafından şu şekilde aktarılmıştır: "Okuyacağınız, Ekim'in gönüllü katıldığı bilimsel bir deneyin, peşinde koştuğu cevapların ve rüyayla gerçek arasında hayatının nasıl değiştiğinin hikâyesidir" (Der, 2019, s.13).

Annesi bir caz grubunda solistlik yapan Ekim'in babası ise bir mühendistir. Normal bir aile yapısından biraz farklılık göstermektedirler. Yurt dışından döndüklerinde Ekim'i okula yazdırmak yerine evde kendileri eğitmeye karar vermişlerdir. "Anne ve babasının evde eğitim vermeye başladığı Ekim, yaşıtlarından

çok daha fazla bilgiye sahipti. Her gittikleri yerden görüntülü telefonla sık sık konuştuğu dedesi, *çok bilmiş* diye takıldığı torununa bir de isim bulmuştu. Ona evde eğitilen Ekim'in kısaltmasıyla E.E.E. diyordu" (Der, 2019, s.15).

Ekim ile annesi zaman zaman kişi-kişi çatışması yaşamaktadır. "Ekim sıkıntı ile başını salladı, zoraki gülümsedi. Başkalarının yanında -özellikle annesinin etkilemek istediği birileri ise bunlar- yalnızca Ekim değil, *biricik yavru Ekim* oluverirdi. Böyle zamanlarda isyan etmek, 'Ben yavru kedi, yeni doğmuş kuzu ya da bebek değilim!' diye haykırmak ister, ama canı sıkkın gülümsemeye çabalamaktan fazlasını yapamazdı" (Der, 2019, s.27). Ekim'in annesi ile yaşadığı kişi-kişi çatışması üzerinden anne baba eleştirisi de çocuk karakterin ağzından yapılmıştır. "Sık sık, 'Hayatı anlamak için oyunları ve masalları ihtiyacımız var' diyen annesine kesinlikle katılıyordu ama aynı annenin oyun saatlerini kısıtlamasını bir türlü aklı ermiyordu." (Der, 2019, s.22). Bu çatışma konuda baş kişinin hareketlerini ve düşüncelerini şekillendirmektedir. Örneğin sitenin dışına ilk defa çıkacak olan Ekim annesinden ve babasından gizli bir şekilde bu olayı gerçekleştirmiştir.

Zeki bir çocuk olan Ekim You Tube kanalına sahiptir. Bu durum günümüzdeki sosyal medyayı kullanan çocukların evrenine oldukça uygunluk göstermektedir. Ekim sosyal medyada ne kadar aktif ise gerçek yaşamda da sosyallikten o kadar uzak kalmış durumdadır çünkü evde eğitim gördüğü için okuldaki sosyal hayattan kopuk kalmıştır. "İyice rahatlayan Ekim'in içinden, yeni tanıştığı Sinan'ın boynuna sarılıp *kanka* demek geldi. *Kanka!* Bu sözü birkaç gün önce markette konuşan kendi yaşlarındaki iki çocuktan duymuştu" (Der, 2019, s.35).

Ekim deneye başlamak için ailesi ile deneyin yapılacağı binaya gider. Deney konusunda hem anne hem baba tedirgindir. Deneyde bilim insanı Sinan, anne ve babanın içini rahatlatmak için açıklama yapmakta ve konuya vurgu yapmaktadır. "Ekim, bilgilerine dayanarak kararlar vereceği ve bu kararların sonuçlarını göreceği bir rüyanın içinde olacak. Rüya'nın rüyası elbette, ancak yapay zekâlı rehberinin yönlendirilmeleriyle -dolayısıyla bizim yönlendirmelerimizle- hikâye ilerleyecek" (Der, 2019, s.39).

İlk aşamada uykuya dalan Ekim yapay zekâlı robot ile karşılaşır. Yapay zekâlı robot ile Ekim arasında kişi-kişi çatışması yaşanmaktadır. Bu çatışma anlatıda yapay zekâ ile insan zekâsının karşılaştırılmasını ve sonunda insan aklının, yapay zekâ karşısında üstünlüğünü okuyucuya göstermektedir.

Ekim 'in ilk rüyasında karşılaştığı kız, ülkesini bırakıp gelmiş göçmen bir kızdır. Kız Ekim'in bilmediği bir dilde konuşmaktadır. İletişime geçmek için bir gözlük hayal eden Ekim kızın ondan bir öykü anlatmasını istediğini anlar. "Küçük kız hüzünlü bir sesle konuştu. Bana bir hikâye anlat. İçinde, bırakıp geldiğim ülkem, uçurtmalar, kayısı ağaçları, resimli kitaplar olsun" (Der, 2019, s.51). Ekim'in ilk problemi göçmen çocuklar ve onların yaşadıkları sorunlardır. Bu problem ile yazar göçmen ailelerin çocuklarının yeni hayatlarında yaşadıkları sorunları okuyucuya göstermektedir.

İlk deneyden sonra anne ile baba deneye devem etme konusunda kararsızlık yaşamışlardır. Anne ile babanın yaşadıkları kişi-kişi çatışmasını baba kazanmıştır ve Ekim deneye devam etmiştir. "Dinle Ebru... Biraz sakin ol ve beni iyi dinle. Konuştukça coşan Melih, artık ne istediğinden emindi. Daha Ekim doğmadan onu nasıl büyüteceğiz, eğitimine nasıl katkıda bulunacağız diye uzun uzun plan yaptın; tamam dedim. Güç bela karar verip seçtiğin okullarla yetinmedin, bir de evde ders programı oluşturdun; ona da tamam dedim" (Der, 2019, s.54). "Artık sıra bende, şimdi de ben onun için bir şey istiyorum. Bu deneye devam edeceğiz! Madem oğlumuzu farklı yetiştirmek istedik, bugüne dek öyle davrandık, o halde bunu da deneyimlemesine karşı çıkamayız" (Der, 2019, s.54). Konun ilerlemesini ve deneyin gerçeklemesini anne baba arasında gerçekleşen bu çatışma sağlamıştır.

Ekim deneyde her gün yaşadığı mahalleyi tanıyamamıştır. Çünkü Ekim yalnız başına mahallede hiç dolaşmamış ve kimseyle tanışmamıştır. Ekim'in rüyasında mahallede gördüğü kara delik adını verdiği boş arsadadır. Evler bu arsayı çepeçevre sardığı için çukurda kalmış bir görünüme sahiptir.

Ekim ve ailesi deneyin ikinci aşamasında, hikâyesini bulamadan deneye katılmak için yola çıkarlar. Yolda gördüğü bir çocuk ona anlatacağı hikâye konusunda fikir verir. "Tam düşüncelere dalıp gitmişken, kaldırımda, yaya geçidinin önünde durmuş ona bakan çocukla göz göze geldi. Ayakkabıları parçalanmış, eski

püskü kıyafetleri solmuştu. İçini taşlarla doldurduğu pet şişeyi sallayarak kendince müzik yapan çocuğun, diğer herkesten farklı bir hali vardı. Gülümsüyordu" (Der, 2019, s.73). Gülümseyen bu göçmen çocuk, zorluklar içinde bile diğer insanlara göre daha mutludur.

Ekim rüyaya tekrar girer ve kız ile karşılaşır. Rüyasında kıza göç eden bir aile ve onların yaşadıklarını anlatan Ekim başarılı olur. Anlatıda bir çocuğun gözünden göç etmek zorunda olan bir aile anlatılmıştır. Sorun odaklı bir yaklaşımla göç eden ailelerin yaşadıkları aktarılmıştır. "Anne babasıyla geçmişte yaptıkları bir konuşmayı hatırladı. Göçmenleri taşıyan, içinde çocukların da bulunduğu teknelerin Akdeniz'de ve Ege'de battığı haberleri geldi gözünün önüne. Bütün o hikâyeler de mutlu sonla bitse olmaz mıydı" (Der, 2019, s.87)?

Ekim aynı rüyada bir sonraki problemi öğrenir. Sıradaki problem Greta isimli kızın öyküsünü anlatmasıdır. Ekim bu konuyla ilgili bir fikir sahibi değildir. Yaz, Ekim'e problemi çözebilmesi için çevresini tanımasını bulunduğu yerden ayrılıp bakış açısını değiştirmesi gerektiğini söyler. Ekim ise o güne kadar oturdukları sitenin dışına çıkmamıştır. "Söylemesi kolay elbette, diye geçirdi içinden. Oturdukları sitenin dışına bir kez bile tek başına çıkmadığını, yapay zekâ rehberi tabii ki bilmiyordu" (Der, 2019, s.92).

Ekim'in annesi Ebru deney ile ilgili hâlâ tedirginlik yaşamaktadır ve bunun için tek başına bilim insanları ile konuşmaya gitmiştir. Burada Ekim'in deneyinin istedikleri gibi ilerlemediğini söyleyen bilim insanları Ebru'nun anlatının başından beri yaşadığı kişinin kendisi ile olan çatışmasının çözülmesini sağlamıştır. "Sinan konuşurken, evden çıkarken hata yaptığını düşünen, ısrarcı tavrı yüzünden Melih'e sinirlenen Ebru gitmiş, yerine kararlı, ne istediğini bilen her zamanki Ebru gelmişti. Aklından aynı anda bin bir düşünce geçiyordu. Bu deneyden ve oğlunun belki de tarihe geçecek bir araştırmanın parçası olması heveslerinden kolayca vazgeçmeyeceklerdi" (Der, 2019, s.103).

Ekim Greta'nın öyküsünü aramak için oturdukları sitenin dışına çıkar. Mahallede rast gele bir tuhafiyeye girer. Bu tuhafiyede bir arkadaş grubu ile tanışır. Ekim'in bu arkadaş grubu ile tanışması rastlantısallık açısından konuyu zayıflatmaktadır. "Akıllı bir tipe benziyorsun sen. Bizim de her zaman yardıma

ihtiyacımız var. Hadi gel, diğerleri doluşmadan bugün yapacağımız projeyi sana da anlatacağım" (Der, 2019, s.113). Tuhafiyecinin kızı Rüya hiç tanımadığı Ekim'i kolundan tutarak projesini anlatmak için projesini göstermeye götürmüş ve Ekim bu arkadaş grubunun içine girmiştir.

Ekim'in yeni katıldığı arkadaş grubu araştırmayı ve üretmeyi seven bir gruptur. Ekim'i kısa zamanda aralarına almışlardır. Ekim yeni katıldığı arkadaş grubu ile futbol maçına katılır ve Ekim için bu maç çok kötü geçer. Çünkü ilk defa çocuklar ile birlikte bir oyuna katılmıştır. Ekim bu arkadaş grubu içerisinde Greta'nın adnı duymuş ve onun hikâyesini öğrenebilmek için onlara daha da yakın olmaya çalışmıştır. Bu durum ailesinin her ne kadar hoşuna gitmese de kabul etmek zorunda kalmışlardır.

Anlatıda zaman zaman çevre ile ilgili bilgiler de verilmiştir. Greta üzerinden çevre vurgusu yapılmış okuyucuya bilgi aktarımı sağlanmıştır. "Bu arada unutmadın umarım: Çin'in karbon salınımı, tüm Avrupa ve Amerika Birleşik Devletleri'ninkinden fazla" (Der, 2019, s.131).

Ekim arkadaşları ile futbol maçı yapar. Maçta kaleci olan Ekim çok fazla gol atılıp takımın kaybetmesine neden olur. Arkadaşları buna çok kızar. Ekim evde eğitim gördüğü için toplu hareket edilmesi gereken bir oyunda başarılı olamamıştır ve bu durum onun sosyal hayatının eksik olduğunu göstermektedir.

Ekim, katıldığı deneyde rüyada çözmesi gereken olayların hikâyelerini bir yandan oluştururken bir yandan da kendi hayatında birçok değişim yaşamaktadır.

Ekim son rüyada Çinli adama öyküsünü anlatmıştır. Çinli adam öyküyü beğenir fakat rüyada bir terslik oluşur ve yapay zekâ robotu Ekim'in rüyasını ele geçirir. Ekim rüyasında Yaz'ı oyalamayı başarmıştır. Yaz Ekim'den bir proje yapmasını ve bu projeyi oluşturabilirse ancak rüyadan çıkabileceğini söylemiştir. Ekim çevre ile ilgili bir internet sitesi kurmuştur. Yaz bu fikri beğense de dünyadaki çevre sorunlarına dikkat çekmek, insanları bunu görmesi, anlaması için Ekim'i rüyada tutmaya karar vermiştir. Bilim insanları ise Ekim'i içinden çıkamadığı rüyadan kurtarmıştır.

4.6.2 İLETİ

Denek E.E.E. isimli kitapta Ekim isimli bir çocuğun katıldığı bir deneyde rüyasında yer alan problemleri öyküler ile çözmeye çalışması anlatılmaktadır. Ekim'in katıldığı deneydeki rüyalar çevre problemleri üzerinden ilerlemektedir. Bu rüyalarda çevre sorunları ile ilgili iletiler yer almaktadır. Ekim aynı zamanda evde eğitim gören bir çocuktur. Okul ortamından uzakta farklı olaylar yaşamaktadır. Bu durum da kitapta farklı iletiler ortaya çıkarmıştır.

Ekim'e deneyde eşlik eden Yaz isimli robot üzerinden Ekim robotlar ile ilgili düşünceler geliştiriyor ve teknolojik gelişmelerle ilgili ileti okura iletiliyor. "Ekim, onu baştan aşağı süzdü. Görünüşü herhangi bir kızdan farksız olan robotun yapabilecekleri, insan kapasitesinin çok üstündeydi. İnsan gibi görünen bir bilgi deposuydu o. Yemeden, içmeden uyumadan, sonsuz bilgi depolayan robotlar! Onların yönettiği bir dünya nasıl olurdu? Savaşlar, göçler, açlık son bulur muydu acaba" (Der, 2019, s.85).

Ekim ilk rüyasında ülkesinden göç etmek zorunda kalan bir kız çocuğunun öyküsünü yazar. Çocuk gözünden sorun odaklı yaklaşım ile göç olgusunun işlendiği bu bölümde Ekim'in anlattığı öykü ile ileti okura aktarılmıştır. "Küçük kız yol boyunca, gerçekten değerli olan şeylerin o çantalara sığamayacağını anlıyordu. Dallarına tırmandığı ağacı, uçurtma uçurduğu bir akşamüstü arkadaşlarıyla gülüşmelerini, iyi geçen bir sınav sonrası öğretmenin başını okşamasını bir çantaya nasıl koyabilirdi" (Der, 2019, s.86). Burada göç etmek zorunda kalan insanların hayatlarında ne gibi eksikliklerin olduğu, özellikle çocukların hayatlarında ne gibi boşluklar doğurduğu anlatılmaktadır.

Küçük kız ağzından yine öykü ile ilgili ileti okura şu şekilde aktarılmıştır: "Hepsi mutlu sonla bitmese de her hikâye bize bir şeyler öğretiyor. Her biri çok değerli. Bazılarını her hatırladığımızda umudumuzu tazeliyoruz. Bazıları ise bizi aynı hataları yapmaktan alıkoyuyor. Önemli olan hikâyeleri dinlemek, duymak, biriktirmek..." (Der, 2019, s.88).

Ekim bir sonraki rüyaya geçmeden mahallesinde çıkıp dolaşması gerekmektedir. Annesi ve babası Ekim'in dışarıda dolaşmasına izin vermemektedir. Bu durum üzerinden özgürlük kavramı çocuk gözünden aktarılmıştır. "Tek sorun, annesi ile babasının gittikçe dış dünyadan kopuk, endişeli tipler haline gelmeleriydi.

Eh, ne de olsa ben de onların ürünüyüm! Site duvarlarının dışına tek başıma bir kez bile çıkmadım daha! Aklından bunlar geçerken, kendisi için üzülüyordu sanki. Hal böyleyken, sabahtan akşama özgürlük kavramını tartışmanın ona ne yararı vardı?" (Der, 2019, s.95). Ekim'in bu sözleri üzerinden anlatılan kavramların çocukların hayatlarında da yer alması gerektiği okuyucuya sezdirilmektedir. Özgürlük kavramına Ekim karakterinin ağzından yine değinilmektedir. "Özgür olduğumuz hissini, sonuçlarına katlanarak, bile isteye yaptıklarımız yaratıyor belki de diye geçirdi aklından. Özgürlük anlık davranışlarla değil, düşünerek yaşanan eylemlerle geliyordu" (Der, 2019, s.110).

Çevre vurgusu Ekim'in girdiği tuhafiyede tanıştığı Rüya'nın anlatımı ile tekrarlanmıştır. "Gezegenimizin yok olup bittiğini ve onu yok edenlerin, biz insanlar olduğumuzu anlatarak dünyanın geleceğini değiştirmekten söz ediyorum. Elbette sadece anlatmakla olmaz, harekete geçmeli, dünyaya zarar vermekten vazgeçmeliyiz. Yok eden, düşünmeden tüketen bizsek, durmayı bilmesi gerekenler de bizleriz" (Der, 2019, s.117).

Ekim son rüyaya katıldığında öyküsünü anlatır. Fakat rüyayı Yaz ele geçirir. Bu kısımda çevre ile ilgili iletiler okuyucuya doğrudan aktarılmıştır. "Küresel ısınma sorunu dönülmez noktaya dayandı. Kutuplarda buzulların erime hızı tahminlerin çok üzerinde. Artarak, hızlanarak devam ediyor. Dünyada her on yedi dakikada bir, bir türün sonu geliyor. Karbon salınımı, et tüketimi, plastik kirliliği, fosil yakıt kullanımı dünya tarihinin en yüksek noktasında nokta devam etmemi ister misin" (Der, 2019, s.162)? "Teknolojinin ilerlemesi ile yapay zekâlı robotların artmasını ve sorunları onların çözmesini bekliyorsunuz. Görevi robotlara yüklemek istiyorsunuz. Sorumluluk almıyorsunuz. Sorunu görüyor, çözümü bulamıyorsunuz. Bulsanız bile, çözümü doğru ve yaygın uygulamıyorsunuz. İnsanların büyük kısmı yaşanacak felaketlerin farkında değil. Farkında olanlarınsa çok azı harekete geçiyor. Çoğunluk dünyanın geleceğini umursamıyor. Yapay zekâyı geliştirip dünyayı onun kurtarmasını bekliyor" (Der, 2019, s.162).

Metnin sonunda Ekim'in tutsak olduğu rüyadan kurtulduktan sonra iç konuşması ile özgürlük kavramına değinilmiş ve ileti doğrudan aktarılmıştır. "İçindeki fırtına durulduktça, özgürlüğün fiziksel olduğu kadar zihinsel de olduğunu anlıyordu. İnsanın, hayatını nasıl yaşadığını yalnızca hareketlerinin değil,

düşüncelerinin özgürlüğü de belirliyordu. Başkalarının düşüncelerini körü körüne kabul etmenin ve rüyada kısılı kalmaktan ne farkı vardı? YAZ'ın tutsağı olsam da düşüncelerim özgür! İşte bu yüzden bir çıkış yolu bulabilirim, dedi içinden" (Der, 2019, s.174).

Kitapta konu olarak hem aile yaşamı hem de çevre sorunlarının anlatıldığı deneyler yer almaktadır. Bu yüzden her iki konudan da yola çıkarak özgürlük, aile içerisinde çocuğun yeri, çevre kirliliği, göç sorunları gibi sorun odaklı yaklaşım ile konular yer almış ve bunlara uygun iletiler sunulmuştur. Anlatıda iletiler çeşitli karakterlerin ağzından olduğu gibi aktarılmış okuyucunun sezinlemesine fazla bırakılmamıştır.

4.6.3 KARAKTERLER

Anlatının başkişisi Ekim'dir. Dedesi tarafından evde eğitim gördüğü için E.E.E. takma isim verilmiştir. Bilimsel bir deneyin parçası olan Ekim, Denek E.E.E. ismiyle anılmaya başlanmıştır.

Ekim karakteri yazarın yorumlarıyla geliştirilmiş ve okuyucuya tanıtılmıştır. Deney için uygun bir karakter olacağı anlatının başında okuyucuya aktarılmıştır. "Ama her koşulda keşifler yapmanın, yeni bilgiler öğrenmenin heyecanına kapılmaya bayılıyordu. Bu, Ekim'in en çok sevdiği şeydi" (Der, 2019, s18).

Ekim karakterinde çocuklara has merak duygusu yer almaktadır. "Oturdukları bankın yanında bir kuyu vardı. Ağzı tahta bir kapakla kapatılmış bir kuyu. Ekime kalırsa ağzının kapalı olması, kuyuyu daha da gizemli kılıyordu. Demir halkasının tutup kapağı kaldırması kesinlikle yasak ama en azından bir kez, babası kapağı kaldırdığında kuyunun içine bakmayı çok istiyordu" (Der, 2019, s.15). Ekim düş kurmayı bilen ve seven bir çocuk karakterdir. "Düşlerinde, ağacın en tepesine tırmanıyor, dünyada gördüğü en büyük baykuşla karşılaşıyordu. Sonra onunla arkadaş oluyor, birlikte ormanın derinliklerinde uzun bir geziye çıkıyorlardı. Böylelikle, ormanda yaşayan tüm canlılar ile tanışıyor, ağaçlarla ve hayvanlarla dostluk kuruyordu" (Der, 2019, s.15).

Anlatıda Ekim'in karakteri anneannenin karakteri ile karşılaştırılarak geliştirilmiştir. "Anneannesinin aksine Ekim, her yeni şeye merak ve heyecanla

yaklaşıyordu ilk kez tatlı bir yiyecek, ilk kez gördüğü bir yer ya da ilk kez oynadığı bir oyun içini kıpır kıpır yapıyor, böyle zamanlarda kendini harika hissediyordu" (Der, 2019, s.19).

Ekim YouTube kanalı olan bir çocuktur. Bu yüzden de deneye seçilmiştir. Sosyal medya araçlarını kullanmak günümüz gençliği arasında da var olduğu için Ekim çocuk okur için ilgi çekici bir karakter olabilmektedir.

Ekim evde eğitim görmektedir. Ekim evde eğitim görmesine rağmen oldukça bilgili ve zeki bir çocuktur. "Anne ve Babasının evde eğitim vermeye başladığı Ekim, yaşıtlarından çok daha fazla bilgiye sahipti" (Der, 2019, s.15). Ekim'in bu özelliği üzerinden okuyucuya bilgiye her zaman her yerden ulaşılabileceğini gösterilmektedir.

Ekim karakteri hayalperestlik ile mantık arasında dengeyi doğru kurabilmiş bir çocuk karakterdir. "Çılgın Hayaller Kurarken bile, dünyanın merkezine yaklaştıkça yükselecek ısıyla eriyip gideceğini göz ardı etmeyecek kadar mantıklı bir çocuktu. Ama her koşulda keşifler yapmanın, yeni bilgiler öğrenmenin heyecanına kapılmaya bayılıyordu. Bu Ekim'in en çok sevdiği şeydi" (Der, 2019, s.18).

Ekim'in deneye devam etmesini annesi çok istemektedir. Bu yüzden de bilim insanları ile yaptığı konuşmada Ekim karakteri annesinin ağzından şu şekilde geliştirilmiştir: "Ama Ekim tuttuğunu koparan bir çocuktur. Ayrıca kimsenin sözünü sorgulamadan kabul etmez. Hatta bu sizin geliştirdiğiniz, o çok harika yapay robotunuz bile olsa! Sorgular, araştırır ve sonunda bir çözüm yolu bulur" (Der, 2019, s.105).

Ekim anlatıda devingen karakter özellikleri göstermektedir. Ekim'in karakter değişimi katıldığı deney ile gerçekleşmeye başlamıştır. Ekim daha önce yapmadığı şeyleri yapmaya başlamış, yabancı insanlar ile tek başına tanışmıştır. Bilmediği konularda bilgi sahibi olmuş, empati kurarak göç, çevre kirliliği gibi konulara değinmiştir. Ekim'in karakter değişimi her ne kadar hızlı olsa da deney için hareket ediyor olması karakterin inandırıcılığını sağlamıştır.

Ekim'in annesi Ebru caz grubunun solistidir. Ebru'nun karakteri yazarın yorumu ile okuyucuya şu şekilde aktarılmıştır: "Başarılı bir mühendis adayıyken

bambaşka bir iş seçmiş, bir caz grubunun solisti olmuştu. Zıplayarak yürür, bitmeyen enerjisini çevresine gülümseyerek yayardı. Kahkahaları asansörü, oradan apartman boşluğunu, sırasıyla asansörün çıktığı tüm katları çınlatırdı" (Der, 2019, s.9).

Anne endişeli bir karakterdir. "Ebru'nun endişeli hali- Evet, annenin adı Ebruydu- aslında pek sık ortaya çıkmazdı. Ancak bir kere endişeye kapıldı mı da kimselere benzemezdi" (Der, 2019, s.10).

Ekim'in babası bir mühendistir ve Ekim'in evde aldığı eğitime destek vermekte ve eğitimini sağlamaktadır. "Melih elektronik mühendisliği okumuş ve üstüne de mekatronik mühendisliğinde yüksek lisans ve doktora yapmış, aşırı zeki, değişik bir adamdır" (Der, 2019, s.11).

Baba evde ev işleri ile ilgilenmektedir. Özellikle yemek ve mutfak işleri ile ilgilenen bir baba karakteri çocuk okurun gözünde sosyal rollerin sorgulanmasını sağlamaktadır. "Sabahları masayı kurma işi Melih'teydi ve Ekim'in de ona yardım etmesi gerekiyordu" (Der, 2019, s.68). "Karısının sesini duyan Melih, masadan fırladığı gibi tabakları toplamaya girişti" (Der, 2019, s.23).

Yaz, Ekim'e deneyde yardımcı olan yapay zekâ robotudur. Yaz'ın kendi karakterinden yola çıkarak kendi ağzından karakter şu şekilde anlatılmıştır: "Ben son model bir robotum, çok özel bir tasarımım. Deney için uygunum. Başka deneyler içinde uygun olduğum söyleniyor" (Der, 2019, s.46). Ekim yapay zekâ robotunun donuk ifadesi olduğunu ve duyguları olmadığını düşünmektedir. "Ekim dikkatle Yaz'a baktı. Robotun yüzünde küçük bir gülümseme ya da hınzır bir ifade aradı. Ama yapay zekâlı arkadaşı, herhangi bir hisse sahip olmadığını görünüşüyle ele veriyordu" (Der, 2019, s.84).

Ekim'in tuhafiyede tanıştığı Rüya yazarın anlatımı ile okura şu şekilde tanıtılmıştır. "Ekim, Rüya'nın soluksuz konuşmasından ve hiç durmadan hareket etmesinden yorulmuştu. Enerjisi hiç bitmiyor mu acaba diye düşündü. Çok farklı biriydi Rüya. Nedense bu cıva gibi kızı kendine yakın hissetmişti" (Der, 2019, s.116). Rüya'nın babası Kerem ise tuhafiyenin sahibidir. Çocukların tuhafiyede çalışmalar yapmasına izin vermektedir.

Ekim'in tuhafiyede tanıştığı diğer bir çocuk ise Kaan'dır. Kaan hırslı bir çocuktur. Mahallede yapılan maçta kaybettikleri için kalecileri olan Ekim'e kızmıştır.

Merve Kaan'ın kardeşidir. Fiziksel engeli olan Merve okula gidememektedir. "İnce narin bir yapısı vardı. Hatta kolları ve bacakları o kadar inceydi ki, sanki biraz zorlansa kırılıverecekti" (Der, 2019, s.139). Merve aynı zamanda zeki bir kızdır fakat ilk başta Ekim'in aldığı evde eğitime sıcak bakmamıştır. Kaan, Ekim'in Merve'yi ikna edebileceğini düşünmektedir.

Anlatıda Ekim'in arkadaşları Kaan, Rüya, Merve kapalı karakter özelliği göstermektedir. Bu karakterler Ekim'in sosyalleşmesini ve arkadaş edinmesini sağlayarak konun geliştirilmesine yardımcı olmuşlardır.

Öyküde adı geçen bir diğer karakterler anneanne ve dededir. Dede Ekim'e E.E.E. ismini veren kişidir bunun dışında bu karakterlerinde söz ve davranışa yer verilmemiştir.

Kitapta adı geçen bilim insanları da yer almaktadır. Deneyi gerçekleştiren bilim insanlarından Sinan aile ile konuşan görüşen kişidir. Sinan Ekim'in deneye katılması konusunda aileyi oldukça rahatlatır ve deneye katılmasına destek olur.

Ekimin rüyalarında bir göçmen bir kız ile Çinli bir adam da yer almaktadır. Bu karakterler Ekim'in hikâyeler yazmasını sağlayarak, kuyudan çıkması için ipuçları konumundadır.

4.6.4 DİL VE ANLATIM

Aslı Der'in Denek E.E.E. isimli kitabı üçüncü Kişili anlatımı kullanarak kaleme almıştır. Kitapta yazarın yorumları zaman zaman anlatıya dahil olmuştur. Yazar öykünün tanıtılması kısmında anlatıma şu şekilde dâhil olmuştur. "Hikâyenin başı işte böyle" (Der, 2019, s.12)! "Okuyacağınız, Ekim'in gönüllü katıldığı bilimsel bir deneyin, peşinde koştuğu cevapların ve rüya ile gerçek arasında hayatının nasıl değiştiğinin hikâyesidir" (Der, 2019, s.13). "Oysa ne anne ne baba alışıldık tiplerdendi. Elbette hikâyeleri de alışıldık değildi" (Der, 2019, s.17).

Yazar anlatımda çocuk okurun kelime düzeyine uygun kelimeler seçmiştir. Kitapta anlaşılması güç ve karmaşık cümleler yer almamaktadır. Anlatımda yazar betimleme tekniğini kullanarak anlatının okurun gözünde canlanmasını sağlamaktadır. "Gökyüzünde tek bir bulutun bile olmadığı, aydınlık, güneşli bir gündü. Ama kendisi sanki devasa bir kuyunun içine düşmüştü. İlk şaşkınlığı geçince hızla çevresini taradı. Tepesindeki maviliğe inat, dört bir yanı duman rengi yüksek duvarlarla sarılıydı. Yukarıda duvarın bittiği yerde, ağaç dalları ve binalar görünüyordu" (Der, 2019, s.45).

Yazar dil anlatımda söz sanatlarına da yer vermiş. Özellikle benzetmeyi kullanmıştır. "Avına atlamaya hazır yırtıcı bir hayvan gibi, dondurucu, sert bakışlarını bilim insanlarının üzerinde dolaştırdı ve sonunda Sinan'da sabitlendi" (Der, 2019, s.107).

Yazar bazı önemli ve vurgulamak istediği noktaları italik yazı ile yazmıştır. "Ekim'in kafası iyice karışmadan, *insanlığı yöneten robotlar* konusunu daha sonra düşünmeye karar verdi ve elinde beliren ikinci gözlüğü küçük kıza uzattı" (Der, 2019, s.86).

Yazar anlatımında deyim ve ikilemelere de yer vermiştir ve bu deyimler hedef okurun yaş kitlesine uygun düzeydedir. Kitapta kullanılan deyim ve ikilemeler günlük hayatta yer alan kullanılan çeşitleridir.

Metinde kullanılan deyimler: "dünyaya gelmek" (Der, 2019, s.9), "darmadağın etmişti "(Der, 2019, s.10), "hevesi kaçıyor" (Der, 2019, s.20), "canı sıkılıyordu" (Der, 2019, s.20), "içi içine sığmıyordu" (Der, 2019, s.20), "aklının ucundan bile geçirmiyordu" (Der, 2019, s.20), "kafasını karıştıran" (Der, 2019, s.22), "aklı ermiyordu" (Der, 2019, s.22), "dalıp gittiği" (Der, 2019, s.23), "tüyler diken diken oldu" (Der, 2019, s.25), "yüzünün böyle kızardığını" (Der, 2019, s.26), "iki lafı bir araya getirmede güçlük çekiyordu" (Der, 2019, s.30), "fıldır fıldır dönen gözleri" (Der, 2019, s.30), "süt dökmüş kedi gibi bakan haline" (Der, 2019, s.30), "gözlerinin içi gülen" (Der, 2019, s.31), "dikkat çekiçi" (Der, 2019, s.33), "yolunda gidecekti" (Der, 2019, s.36), "içinden çıkamayacağını" (Der, 2019, s.3143), "ağzı bir karış açık" (Der, 2019, s.45), "yol açmaktan" (Der, 2019, s.54), "dişe dokunur" (Der, 2019, s.59), "akıl almazdı" (Der, 2019, s.77), "dili tutuldu" (Der, 2019, s.87), "göz

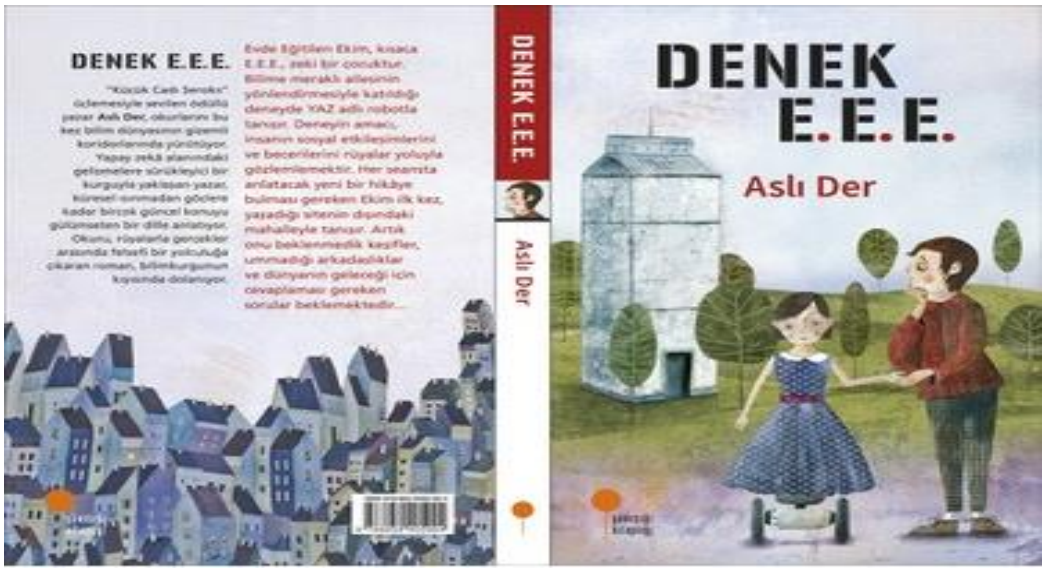
kırptı" (Der, 2019, s.97), "tuttuğunu koparan" (Der, 2019, s.105), "bozuntuya vermeden" (Der, 2019, s.110), "kafa buluyorsun, kafadan atıyorsun, canından bezdiren" (Der, 2019, s.115), "cirit atıyordu" (Der, 2019, s.149), "keyfi yerindeydi" (Der, 2019, s.150), "tir tir titremeye" (Der, 2019, s.154), "elleri kolları bağlıydı" (Der, 2019, s.159), "göz ardı edilmişti" (Der, 2019, s.160), "kafasını çok kurcalamış" (Der, 2019, s.169), "deliye dönmek" (Der, 2019, s.177) şeklindedir.

Kitapta yer alan ikilemeler : "kıpır kıpır" (Der, 2019, s.19), "hızlı hızlı" (Der, 2019, s.23), "hoplaya zıplaya" (Der, 2019, s.24), "saf saf, yavaş yavaş, ağır ağır" (Der, 2019, s.25), "tatlı tatlı" (Der, 2019, s.27), "sakin sakin" (Der, 2019, s.32), "düşünceli düşünceli" (Der, 2019, s.40), "sıkı sıkıya" (Der, 2019, s.48), "ciddi ciddi" (Der, 2019, s.60), "tatlı tatlı" (Der, 2019, s.62), "şaşkın şaşkın" (Der, 2019, s.63), "zar zor, usul usul" (Der, 2019, s.66), "sabah sabah" (Der, 2019, s.70), "adım adım" (Der, 2019, s.72), "bol bol" (Der, 2019, s.78), "hafif hafif" (Der, 2019, s.90), "zar zor" (Der, 2019, s.91), "aşağı yukarı" (Der, 2019, s.98), "seve seve" (Der, 2019, s.98), "ayrı ayrı" (Der, 2019, s.99), "ince ince" (Der, 2019, s.104), "küt küt" (Der, 2019, s.109), "soluk soluğa" (Der, 2019, s.111), "işsiz güçsüz, uçuk kaçık" (Der, 2019, s.116), "gümbür gümbür" (Der, 2019, s.119), "bol bol" (Der, 2019, s.123), "doğru düzgün" (Der, 2019, s.126), "kolay kolay" (Der, 2019, s.131), "ağır ağır" (Der, 2019, s.140), "teker teker" (Der, 2019, s.144), "usul usul" (Der, 2019, s.145), "tane tane" (Der, 2019, s.155), "üst üste" (Der, 2019, s.160), "zangır zangır" (Der, 2019, s.161), "uzun uzun" (Der, 2019, s.169) şeklindedir.

4.6.5 RESİMLER

Aslı Der'e ait denek E.E.E. isimli kitabın ön kapak resmi ve arka kapak resmi haricinde görseli bulunmamaktadır. Kitabın ön yüzünde kitabın baş karakteri Ekim ve Yaz'ın görüntüsü yer almaktadır. Yüzü görünen Yaz'da yüz ifadesi donuk tepkisiz bir kız görüntüsü vardır. Ayak yerine tekerleklerin olması onun bir robot olduğunu okuyucuya göstermektedir. Ekim Yaz'ın elini tutmuştur görselde. Ekim'in diğer eli çenesindedir. Bu görüntü ile meraklı bir çocuk görüntüsü sergilemektedir. Gözlerini açmış bir şey soracakmış gibi Yaz'a bakmaktadır. Yaz ve Ekim geniş bir yeşilliğin üzerinde yer almaktadır. Arkalarında öyküde anlatılan ve süt kutusuna benzeyen deneyin yapıldığı bina yer almaktadır. Bina ağaçların arasındadır. Anlatının fantastik kurgusu kitabın kapağında okuyucuya sezdirilmektedir.

Kitabın arka kapağında bir şehir silueti yer almaktadır. Bu şehir silueti evlerin iç içe bulunduğu bir yerdir. Şehirleşmenin yoğun olduğu bir kenti göstermektedir. Kitaptaki çevre vurgusuna uygun bir görsel seçilmiştir.

Resim 4-17: Denek E.E.E. kitabı ön ve arka yüzü.

4.7. DARMADAĞIN

Aslı Der'e ait Darmadağın isimli kitap 2016 yılında basılmıştır. Yüz kırk yedi sayfadan oluşan kitap Günışığı Kitaplığı yayınevinden çıkmıştır. Kapak resmi Sadi Güran tarafından çizilmiştir.

4.7.1 KONU

Aslı Der'e ait Darmadağın isimli kitabın konusu bir ailenin içinde yaşanan olayların çocukların üzerinde bıraktıkları etkileri ve bunun sonucunda yaşananlardır. Anne, baba ve iki kızdan oluşan aile dışarıdan bakıldığında normal bir aile olarak görülebilir. Fakat aile içinde yaşanan olaylar aileyi huzursuz ve mutsuz etmektedir. Baş kişi Ece ağzından anlatılan öyküde yaşanan olaylar ve çocukların aile içi olaylara verdiği tepki ile duygu durumları okuyucuya aktarılmıştır. Ece karakteri anlatının ilk sayfasında aile betimlemesini yapmıştır: "Uzaktan bakıldığında, ailem kusursuz bir kar küresi gibiydi. Kristal bir fanusun içinde özenle boyanmış

karakterlerdik; gülümseyerek bakıyorduk dışarıya. Fanus, gerçekte içeride olup bitenleri hiç ama hiç göstermiyordu, sihirli gibiydi. Hep gülümsüyorduk. Tek sorun, çalkalandığında kar yağmıyordu bizim fanusun içinde; başımızdan aşağı parlak simler dökülüyordu. Birbirimizden nefret etmiyormuş gibi, kötü sözler hiç haykırılmamış gibi, simler yavaşça yere, ayaklarımızın dibine süzülürken, biz hep aynı ifadeyle gülümsüyorduk" (Der, 2016, s.7).

Ailede baba baskı ve şiddet uygulayan otoriter bir kişiliktir. Anne ise bu baskı ve şiddete karşı sessiz kalan bir kadındır. Ailede kavga olmaması Ece'ye alışık olunan hayattan farklı gelmektedir. Babasının bu durumunu Ece şu şekilde dile getirmiştir: "İşlerin çokluğundan söz ettiği böyle günlerin sonunda, anneme ya da bize saldırmaya hali kalmadığından, genellikle sakin, uyukluyor" (Der, 2016, s.18). "Normaliz sanki; tekdüze ve aslında sağlıklı sayılabilecek ilişkilerimiz varmış gibi yapıyoruz" (Der, 2016, s.18).

Ece ağzından aktarılan aile durumu çocukları oldukça fazla etkilemektedir. Hatta ailenin bütünlüğü yerine ayrı olmayı bile istemektedir. "Tuhaf bir aileyiz biz. Her an parçalanmaya hazır, ama yine de birlikte durmaya direnen bir aile. Böyle hırgür yaşamaktansa, bizimkilerin boşanmasını tercih ederdim. O zaman, başkalarının çocuğu olma, başka kıtalardaki başka ülkelerde doğma hayalleri kurmazdım belki" (Der, 2016, s.22).

Anne ve baba sürekli kişi- kişi çatışması yaşamaktadır. Bu çatışmada baba baskın bağıran taraf anne ise daha sessiz ve suskun kalan taraftır. Anne babanın onu aldattığını öğrendiğinde çatışma yaşamaktadırlar. "Telefonun geldiği günün sonunda, tam da beklediğim gibi, akşam babamın eve dönmesi ile bol tehditli, kırılanın dökülenin hesabını zor tutulduğu, küfürlerin havada uçuştuğu bir kavga, evimizin orta yerine çörekleniyor. Küfreden, kırıp döken, deliren elbette babam. Annemse, tüm haklılığına rağmen ürkek ve korkak davranıyor. Oysa en çok o bağırmalı bana kalırsa" (Der, 2016, s.22).

Aile içinde yaşanan bu şiddet çocukların da psikolojisini etkilemektedir. Bu durum Ece'nin içsel konuşmaları ile okuyucuya aktarılmıştır: "Ablan ve ben, bir köşeye sinip ortalığın durulmasını bekliyoruz, her zamanki gibi. Babam bize çok gerekmedikçe saldırmaz, yani ancak annem ortalıkta yoksa bize çevirir şiddetini.

Vurmaz, ama vurmaktan beter eder çoğu zaman. Off, bunları düşünmek hatırlamak istemiyorum. Uzun yaz tatillerinde nefret ediyorum" (Der, 2016, s.24)!

Baba anneye uyguladığı şiddetten sonra aileyi Antalya'ya tatile götürür. Bu tatilin yaşananları unutturması umut edilirken tatilde Ece'nin babası annesine yine şiddet uygular ve tatilde karakola gitmek zorunda kalırlar. Ece'nin tüm çabalarına rağmen annesi, babasından şikayetçi olmaz.

Baba ile Ece kişi-kişi çatışması yaşamaktadır. Baba Ece'nin gelecek planlarına karşı önyargılı bir biçimde davranmaktadır. "Ben de üniversite tercihlerinde psikoloji yazmayı düşünüyorum, deyince babam yeri göğü inletiyor. Bir aileye bir psikolog yetermiş. Aç kalırmışım aç! Peki ya Selin? diyecek oluyorum. Selin'le kendini bir tutma! Karşılığını yapıştırıyor. Bana kalırsa bizim aileyi bir değil on psikolog bile adam edemez ya" (Der, 2016, s.43) …

Ece ailenin bu durumundan bunalıp apartmanın bodrum katındaki depo alanına inerek yalnız kalmak istemektedir. Onun gibi yalnız kalmak isteyen komşunun oğlu Cem ile orada tanışır. "Aman, bu oda yeterince içimi baydı, başka bir yere taşınmam şart. Maymunlar Cehennemi 'ne, kafesime geri dönmeliyim. En azından, aynı olayları yüzlerce kez düşünmemek için olduğum yeri değiştirmeliyim. Yapmalıyım bunu" (Der, 2016, s.41).

Ece bodrum kata ilk gidişinden sonra tekrar gidip gitmemem konusunda kendisi ile çatışma yaşamaktadır. "Kararsızım. Birçok konuda olduğu gibi, bodrum kata tekrar gitmek konusunda da kendimle savaş halinde, odamda duvarları seyretmeye dalıyorum. Bir yanım kaçışı noktamın harika olduğunu söylüyor, diğer yanımsa yeni komşunun varlığının her şeyi bozduğunu tekrarlayıp duruyor" (Der, 2016, s.44).

Cem ile Ece zaman zaman bodrum katta buluşup vakit geçiriyorlar. Ece Cem'in hayatına girmiş olması ile ailesinde yaşanan sorunlarla daha rahat başa çıkabileceğini düşünüyor. "Ailem de olup bitenler yüzünden yaşadığım bu ağır, bu karanlık günleri daha kabul edilebilir hale getiren Hollandalı'yı düşünmen falan değil, Cem'in hayatımıza girmiş olması" (Der, 2016, s.70). Cem ve Ece'nin ailesi ile yaşadığı çeşitli problemler vardır. Bu yüzden de kaçtıkları bodrum katta iyi arkadaş olmuşlardır.

Cem hayata tutunmak için kendine bir kara kutu hazırlamıştır. Bu kutunun içinde dünyada yer alan olumsuz olaylar yer almaktadır. Ece, Cem'e ailesinde yaşadıklarını anlatmış ve Cem de buna karşılık ona bu kutuda yer alan kötü ve olumsuz haberleri göstererek etrafında daha kötü olan insanların varlığından bahsetmiştir. Cem bu kutuyu neden oluşturduğunu şöyle dile getiriyor. "Başına türlü felaketler gelen bu insanlardan biri de ben olabilirim, ondan okuyorum. Onlar sadece haberlerdeki isimler değiller, gerçek insanlar" (Der, 2016, s.85).

Ece'nin babası ablası Selin'i iş ortağı bir adamın oğlu ile evlendirmeye çalışmıştır. Bunun üzerine babaya karşı bugüne kadar sessiz kalan anne kızı için sessiz kalmamıştır. "Annemin çıkışı ağzımı açık bırakıyor. Normalde onun her şeyi sessizce kabullenen haline öyle alışmışım ki, anneme sarılmak, onu kutlamak geliyor içimden" (Der, 2016, s.114). Annenin, babanın tüm baskı ve şiddetine rağmen sesini çıkarmamasının nedeni babanın onu çocukları ile tehdit ettiği anlatıda okuyucuya aktarılmış bu da olayların nedenini daha net bir şekilde ortaya koymuş, rastlantısallığın önüne geçmiştir. "Annemin defalarca boşanmak için babamla konuştuğu, babamın mahkemede onu başkaları ile birlikte olduğunu söylemekle tehdit ettiğini fısıldadı kulağıma. Babam, arkadaşlarından kolayca yalancı şahitler yaratacağını, alnına sürülen lekeyi sıkıysa temizlemesini, velayetimizi alıp bizi bir daha hiç göstermeyeceğini söylemiş anneme" (Der, 2016, s.74).

Cem'in annesi ile Ece'nin annesi tanışırlar ve birbirlerinin evine gidip gelmeye başlarlar. Ece bu buluşmalar sırasında Cemin intihar ettiğini öğrenir. Cem ile konuşur ve bunun sadece çocukluk olduğunu anlar ve bu süreçte Cem ile daha da yakınlaşır. Bu yüzden de Cem ile vakit geçiren Dilek ile kişi-kişi çatışması yaşamaktadır. "Birinden ya da bir şeyden söz ederken, en güzel yanını bile anlatsa sonuna ille bir ama ekliyor. Hayatının içinde hep o 'ama' lar var ve bu, bir süre sonra beni inanılmaz rahatsız ediyor. Eminim, onun gözünde şöyle bir tanımım var: İyi kız, ama çok sakar, kocaman elli, soğuk ve 'doğulu'" (Der, 2016, s.92).

Baba anlatıda şiddetini Ece'ye çevirir ve Ece yaşadığı şiddetten sonra kısa bir baygınlık geçirir. Bunun üzerine anne artık babadan boşanmaya karar verir. Bunu Cem'in annesinin desteğiyle yapar. Ece annesi ile babasının boşanmasına seviniyor. Hatta aile birliğini kâbus olarak tanımlıyor. "Ne güzel, diyorum yavaşça. Güzel olan bir şey yok, ama olsun, sonunda bitiyor işte bu kâbus" (Der, 2016, s.136).

Cem de Ece gibi birtakım sorunlar yaşamaktadır, bu durum tanık olduğu bir taciz olayından kaynaklanmaktadır. Ece ve Cem'i apartmanlarının bodrum katında buluşturan yaşadıkları kötü olaylar, psikolojik olarak kendini kötü hissetmeleridir. Bir kaçış noktası olarak gördükleri bodrum katta birbirlerini severler. Cem yıllardır ailesine anlatamadığı tanık olduğu bu olayı ailesine anlatmak ister ama ailesi yoğun yaşamlarından dolayı onu dinlemeye vakit bulamaz. Cem kendisini rahatça ifade edebileceği teyzesinin yanına gider. Anlatının ilk bölümünde öykünün sonu anlatılarak başlanmıştır. Bu bölümde Cem kaybolmuştur ve ailesi Ece'den onun yerini öğrenmeye çalışmaktadır. Olaylar hakkında okuyucuya bir fikir verilmiştir. Böylelikle başta yer alan Cem'in kaybolması ile ilgili merak unsuru anlatının tümünde canlı tutulmuştur.

4.7.2 İLETİ

Aslı Der'e ait Darmadağın isimli kitapta ailevi problemler yaşayan Ece'nin hayatı ve Cem ile tanışmasının öyküsü anlatmıştır. Aile ile ilgili olayların anlatıldığı bu öyküde çeşitli iletiler yer almaktadır.

"Bazen dışarıdan bakarken gözlemlediklerimiz, olayın içinde yaşarken göremediğimiz basit gerçekleri kolaylıkla ortaya döküveriyor. Çoğunlukla en karışık hayat, kendimizinki, içinde yaşadığımız bence. Başkasının derdini çözmek her zaman daha kolay sanki. Kim bilir, belki de bu, sadece benim için geçerli" (Der, 2016, s.13) ... Ece karakteri ağzından anlatının daha başında hayatının zorluğunu anlatan bir iletiyi yazar okuyucuya sunmaktadır.

Sorun odaklı bir anlayışla yazılan bu kitapta aile sorunlarının çocukların duygu durumlarına ve hayatlarına etkisi işlenmiştir. Bu etki karakterlerin ağzından aktarılan iletiler ile okuyucuya aktarılmıştır. Ece karakterinin ağzından baba ile olan iletişimi ve duyguları şu şekilde aktarılmıştır: "Bana kalırsa, bazı durumlarda yerine getirilmesi güç bir şey sessiz kalmak. Hele içinizden bir ses gerçeği haykırma arzusunda ise, sessizlik işkencenin ta kendisi olabilir. Babama söylemek istediğim gerçekleri her yutuşumda deneyimlediğim için, bunun ne anlama geldiğini iyi biliyorum. Bence sessiz kalmak, ender durumlarda bir seçimdir, çoğunlukla zorunluluk söz konusudur. Hatta diyebilirim ki, sessiz kalmak bazen her iki taraf için de işkencedir" (Der, 2016, s.19).

Ailede yer alan iki kız babanın anneye uyguladığı fiziksel şiddetten ve tüm bireyler üzerine uyguladığı psikolojik şiddetten dolayı etkilenmektedirler. Ece bu konuda duygularını şu şekilde dile getirmiştir: "Benim bir kara kutum yok. Biriktirmek, kaydetmek değil, daha çok unutmak istediklerimle yaşıyorum son zamanlarda. İnsan gürültüyü, kavgayı, ağlamayı, şiddeti, pişmanlığı, sessizliği, zorla kabul edişleri, korku ve endişeyi biriktirmek ister mi?... Ah, bir de öfke var elbette! Anneme mi, babama mı karşı daha fazla beslediğimi bilmediğim, o ağır duygu! Kara kutum yok benim, sabit diskim, belleğin falan da yok. Olmasın. Daha fazla taşımayayım bunları. Hayallerim, Dilek gibi yeşil çimene usulca uzanıp kitap okumak gibi şeyler olsun" (Der, 2016, s.48).

Cem kara kutusunun içinde neden kötü haberlerle doldurduğunu açıklarken aynı zamanda iletiyi de okuyucuya aktarmaktadır: "Onlar sadece haberlerdeki isimler değiller, gerçek insanlar. Bunu unutmamak için okuyorum. O kötülüklerle aranda, senin düşündüğünden daha az bir mesafe var, ondan okuyorum. O kötülüğe, senin canını yakana kadar ne olduğunu bilmediğim için karşı çıkmıyor, konuşmuyor, hakkında düşünmüyorsun; ben öyle biri olmamak için okuyorum. O kötülüğü, günün birinde değiştirebilme umudumu hep koruyabilmek için okuyorum. Değiştiremeyeceğim şeyleri kabul etme derdinde değilim ben" (Der, 2016, s.85).

Ece'nin annesine karşı uygulanan şiddet sonucu sözleri ile toplumsal şiddet üzerine ileti okuyucuya aktarılmıştır: "Şiddetin, korkunun, ağzı alınmayacak küfürlerle karışık bağırışların, sadece bizim ailede olmadığının artık farkındayım. Korkutulan, tehdit edilen ve sonuçta sessiz kalmak zorunda olan tek kadın annem değil, biliyorum. Yalnız değiliz, ama diğerleriyle ellerimiz bir türlü kavuşamıyor. Çığlıklarımız hep sessiz, hep kendi dört duvarımıza kısılıp kalıyor. Oysa duyabilsek birbirimizi, belki 'kader' deyip kabullenmeyecek, destek olacağız birbirimize" (Der, 2016, s.126).

Ece ve Selin yaşadıkları psikolojik şiddet, fiziki şiddetten daha zor ve acı vericidir. Ece bu durumu şu şekilde dile getirmiştir: "Yiyeceğim tokadın hayal olmaktan çıkıp gerçeğe dönüşmesinden ölesiye korkuyorum. Babamdan, gerçekten sonsuza dek nefret etmekten korkuyorum. Kalbimin kırılmasından ve bu yüzden ölmekten korkuyorum" (Der, 2016, s.127).

Darmadağın isimli kitapta konudan yola çıkıldığında psikolojik ve fiziki şiddetin her ne kadar çocukların üzerine gösterilmese de aileyi etkilediği çocuklar üzerinde olumsuz etkiler bıraktığı iletisine ulaşılmaktadır.

4.7.3 KARAKTERLER

Anlatının baş kişisi Ece karakteridir. Ece karakteri ve diğer karakterler yine baş kişinin ağzından anlatılmıştır. Kişi betimlemeleri davranışları ve Ece karakterinin konuşmaları ve davranışları ile geliştirilmiştir.

Baş kişi olan Ece kendi karakterini şu şekilde okuyucuya aktarmıştır: "Uzun boyluyum, kalın kemikli, büyük elli. Öyle kraliçelere özgü asil bir duruşum yok yani. Sakarım; çok dikkat etsem de elim ayağıma dolaşıverir. Biraz kilolu olduğumu bile söylüyor Selin. Ama ona kalırsa, göğüs kafesindeki kemikleri uzaktan sayılmayan herkes kilolu. Bedenimle ilgili harika hissetmesem de pek sorunlu sayılmam. Biraz daha küçük bir burnum olsa ve saçlarım böyle dalgalıyla kıvırcık arası kararsız kalmamış olsa... Yine de iyiyim böyle bence" (Der, 2016, s.15). "Fazla arkadaş canlısı değilim, ama okuldakiler ile sorun da yaşamıyorum. Bana bulaşmıyorlar. Bazen görünmez olduğumu düşünüyorum, ama sonra alay edilen kişi olmaktansa görünmezliğin bin kat daha iyi olduğunu tekrarlıyorum kendime. Böyleyim işte sıradan biriyim galiba" (Der, 2016, s.15). Baş kişi olan Ece kendi karakterini anlatırken hem fiziki hem de ruhsal özelliklerine değinmiştir. Sosyal çevre bakımından aktif olmayan bir karakter olduğu belirtiliştir.

Ece etrafı tarafından fazla dikkat çekmeyen ve daha silik bir karakterdir. Bu karakter yapısını da ablası Selin ile yaptığı karşılaştırma ile okuyucuya sunmaktadır. Selin karakteri oldukça canlı, sosyal çevresi geniş aktif bir insanken Ece tam tersi daha kapalı, daha soğuk tavırlar sergiler. "Ben saçlarımı savurmam, topuklu ayakkabıdan hoşlanmam, çoğunlukla Selin'i anlamam" (Der, 2016, s.17).

Ece bodrum katta tanıştığı Cem ile arkadaşlığından sonra değişmeye başlamıştır. Ece karakteri diğer bir karakterin yardımı ile geliştirilmiştir. "İkimiz de gülmeye başlıyoruz. Onunla gülmek, Selin'le ya da annemle gülmek gibi değil. Hafifliyorum, kendimi başka biri gibi hissediyorum o yanımdayken. İçime daha önce sahip olduğumu bile fark etmediğim bir güç doluyor. Hollandalı gibi oluyorum, o neşeli, rahat, özgür kız gibi" (Der, 2016, s.87).

Ece kendini Selin ve Dilek'ten faklı görmektedir. Bu yüzden Cem'in onu istemediğini başından atacağını düşünmektedir. "Dilek mesajlaşalım dese, evet der. Onun o gülümseyen yüzüne hayır denmez, eminim. Selin ve Dilek, istediklerini kolayca elde eden güzel, alımlı kızlar. Ben korkağım. Sorma ya da istemeye de korkarım. Babamdan dayak yemek -ki anneme uyguladığı fiziksel şiddeti bize göstermez- biriyle ilk konuşmayı yapmak, fazla soru sorunca tersleme olasılığı beni hep korkutur. Düşüncelerimi sesli dile getirmekten, anne ve babamın istemediği şeyleri yapıp özellikle babamı çıldırtmaktan, derste sorulan soruya aptalca yanlış cevap vermekten, karanlık sokakta tek başıma yürümekten, aynı sokakta aydınlıkken de tek başıma yürümekten, alay konusu olmaktan, yalnız kalmaktan, böceklerden korkarım" (Der, 2016, s.75).

Anlatının diğer bir kişisi Cem'dir. Ece, Cem ile evlerinin bodrum katında tanışır. Cem Ece'nin ağzından okuyucuya aktarılmıştır. Ece'nin önce en iyi arkadaşı olan Cem kitabın sonunda erkek arkadaşına dönüşür. "Bir de Cem var elbette. En iyi arkadaşım, beni en iyi anlayan insan, omuzuna yaslandığım... Hayatıma pat diye giriveren, yaz başında apartmana taşınan yeni komşu. Uzun boylu, ince, hatta sıska, az konuşan, bazen alaycı... Benden iki yaş büyük. Etkileyici gözleri var; giydiklerine göre renk değiştiren, yeşille mavi arası gözler. Hafif uzun, kıvırcık saçları sürekli kabarık. Bir de elleri çok güzel. Usulca hareket eden, sanki uçmaya hazırlanan bir kuşun kanatları gibi kıpırdanan, ince, uzun parmaklı elleri... İnsanı gözleri hemen takılıyor onlara" (Der, 2016, s.16).

Ece, Cem'i gördüğünde onun tanıdığı erkeklerden farklı olduğunu hissetmiştir. Bunu da şu şekilde dile getirmiştir: "Cem'i, sıradan bir erkeğin tepkisini göstermediği için o an, o dakika kendime yakın bulmuştum. Bir de, paçalarının ucunu incecik kıvırdığı kırmızı pantolonu da gerçekten hoşuma gidiyor" (Der, 2016, s.17) ...

Cem karakteri Ece karakterinin ağzından şu şekilde aktarılmıştır: "Ne çok konuşuyor! Söylediklerini anladığımdan emin değilim. Benim de bazen yaptığım gibi, saatlerce kafasının içinde konuşup bir gün sonunda vardığı son noktayı sesli dile getiriyor. Belki de basitçe düşündüklerini anlatıyor da ben başka anlamlar yüklüyorum. Elbette, bu da olasılıklardan biri" (Der, 2016, s.53). Cem'in karakteri

Ece'yi etkilemektedir ve bu yüzden bodrum kata inmek istemektedir. Böylelikle konunun ilerlemesini bu iki karakter arasındaki ilişki sağlamıştır.

Ece kendi karakterini Cem'in karakteri ile karşılaştırmıştır ve öyküde bu durum baş kişi olan karakterin geliştirilmesini sağlamıştır. "Cem'de, kesinlikle bende olmayan bir şey var: Kendi kendini onarma yeteneği. Ben mide bulantılarım, üzüntülerim, karanlık düşüncelerimle bir ömür boyu kederlenebilirim. O, mutsuz olmamaya yemin etmiş gibi" (Der, 2016, s.63).

Cem, Ece'ye göre daha güçlü bir karakteridir. Ece bu durumu şu şekilde anlatmıştır: "Cem'in bırakıp giden değil, savaşan taraf olduğunu; kabul eden değil değiştiren olduğunu ta içimden biliyorum" (Der, 2016, s.104).

Anlatıda yer alan bir diğer karakter babadır. Ece'nin babası anlatıda ailenin olumsuz ve kötü yönde gitmesine neden olan ve aileyi psikolojik olarak etkileyen bir karakterdir. "Babam üniversite mezunu, hala genç ve yakışıklı olduğunu sanan, kendi tanımı ile 'patron'. Çoğunlukla dünyaları yaratmış gibi davransa da aslında hepi topu otuz beş kişinin çalıştığı bir döküm atölyesinin sahibi. Kendini sevmek dışında en iyi yaptığı iş, her şeyi abartarak, ama gerçekten çok abartarak anlatmak. Yanında çalışanların gerçek sayısını bilmeyen koca bir köyü doyurduğunu düşünebilir. Yaşadığımız hayat babamın ağzından anlatıldığında dinleyeni kıskandıracak kadar hoş görünebilir" (Der, 2016, s.14).

Baba anneyi aldatmakta ve anneye şiddet uygulamaktadır. Evin çerisinde de çocukları psikolojik olarak etkilemektedir. Baba kızlarını kısıtlayan ve baskı kuran bir ebeveyndir. "Duş alıp, kısa kot şortun ve mor tişörtümü giyiyorum. Babam bu şortu sadece evde ya da tatilde giyebileceğim söyledi geçen gün. 'Söyledi' çok kibar oldu, ciyak ciyak suratına bağırdı demem gerek. İstanbul it kopuk doluymuş; böyle giyinip, kendi başıma da onun başında belaya sokacakmışım; erkekleri tahrik ediyor muşum" (Der, 2016, s.43).

Baba ailesine karşı her zaman sinirli, yalan söyleyen ve onları üzen bir karakteridir. "Babamın yalanlarına sigara kokusu siner. Ağzından çıkan her kelimeye tütün eşlik eder. Eğer yalan büyükse hem sigara içer hem konuşur. Ağzının içinde geveledeği sözcükler, yoğun duman perdesinin ardında iyice anlaşılmaz olur. Sesi

yükselir, hareketleri sertleşir. Böyle anlarda karşısında titreyerek 'en ikna edici yalancı ödülü ona sunulur" (Der, 2016, s.76).

Anne ile babanın karakterleri karşılaştırılmıştır. Bu karşılaştırma ile karakterler okuyucuya tanıtılmıştır. "Annem öfkesini göstermez, susup kalır. Sanki kocaman bir ayvayı ısırmış ve boğazını kilitleyen ve o ayvayla yaşamayı seçmiş gibi, susar. Babamsa…babam bağırıp çağırır, kırar döker, vurur parçalar. Dev bir hortumun göbeğinde çaresizce kalmış gibi hisseder insan kendini. Hortum bitene, hava durulana dek savrulup durmaya mahkûm, kaderine teslimsindir" (Der, 2016, s.23).

Anne, babanın şiddetine boyun eğen buna karşı önlem almayan bir karakterdir. "Annem lisede öğretmen, devlet okulunda. Öğretmeyi ve öğrencilerine ailemizden daha fazla sevdiğini kesinlikle emin olmamı sağlayacak kadar işine aşık. Annemi okulunda gören, evimizdeki o sessiz kadınla aynı kişi olduğuna inanamaz. Daha okulun kapısından içeri girince yüzü güler, bedeninin duruşu değişir. Sesinin rengi, ağzından çıkan sözcükler, ellerinin hareketi ve yürüyüşü hepsi ama hepsi bambaşka olur" (Der, 2016, s.14). "Evdeki somurtkan ses çıkarmadan yemek yapan, çok az konuşan, babam gelince iyice kendi kabuğuna çekilen kadından öyle farklı ki annem" (Der, 2016, s.14).

Anne evde pasif bir karakterdir. Evde babanın şiddetine karşı sessiz kalır ve karakteri de buna uygun olarak kitapta geliştirilmiştir. Ece karakteri annesinin karakterini okuyucuya şu şekilde aktarmıştır: "Annem ağzından çıkardığı hepi topu üç beş kelimede, aynı ses tonunu korumaya sanki özellikle dikkat ediyor. Duygusuz, mekanik ne çok alçak, ne de çok yüksek bir ses. Bir robot gibi evin işlerini yapıyor, aksatmadan günlük hayatının akışını sağlıyor" (Der, 2016, s.37).

Anne, büyük kızı evlendirmek istediğinde babaya karşı olan sessizliğini bozuyor ve karşı geliyor. Bu karakter gelişimi de baş kişinin yorumları ve anne karakterinin davranışları ile gerçekleşiyor. "'Ne yapacaksın? da ne demek! Hangi yüzyılda yaşıyoruz Ece? Elbette istemediği biriyle evlenmeyecek ablan. Selin, kızım, daha 21 yaşındasın! Evlenmek de ne demek, deli misin? Sen istesen bile ben evlenmene izin vermem! Hepsi bir yana, babanın söylediği o adamla hayatta olmaz, hayatta'" (Der, 2016, s.66)!

Öyküde bir diğer karakter olan Selin, Ece'nin ablasıdır. Selin ile Ece zıt karakterlerdir. "Yeni aldığı taklit deri eteği ve leopar desenli topuklu ayakkabılarını giymişti. Ayakkabılarda en az etek kadar ucuzdu ve görünen oydu ki, acayip rahatsızdı. Selin zar zor, yaylanarak yürürken saçlarını savurup durmayı da ihmal etmiyordu" (Der, 2016, s.16). Selin dış dünyaya Ece'ye göre daha açık bir karakterdir. "Selin'in büyük olasılıkla üçüncü gününü yaşadığı 'ciddi' ilişkisi, beklenmedik bir şekilde iyi gidiyor. Petrolcü sevgilinin, gerçekte benzin istasyonu sahibi bir adamın oğlu olduğu ortaya çıktı, ama bu bile neşesini azaltmadı. Benim için fark etmez. Çünkü, ablamın ilişkilerinin birden alevlenip, sonra da aynı hızla sönmesine alışığım" (Der, 2016, s.17).

Anlatıda yer alan diğer karakterler Selin'in sevgilisidir. Babası ile yaptığı kavgadan sonra Selin ile görüşmemiştir.

Cem'in babaannesi unutkanlık hastalığına tutulmuştur. Cem'in annesi ve babası için hayatı zorlaştırmaktadır. Babası bu durumdan oldukça yoruluştur.

Dilek Ece'nin kişi- kişi çatışması yaşadığı bir karakteridir. Çünkü Cem ile iyi anlaşan Dilek, Ece'yi rahatsız etmektedir. Ece bu sayede Cem'e olan duygularını daha iyi anlamaktadır.

Baba'nın kız arkadaşı evi telefonla aramaktadır. Ece bu kişiyle konuşur. Karakter annenin boşanmasını istemiş bunu da Ece'ye söylemiştir.

Anlatıda tüm karakterler Ece başkişisinin yorumu ile ya da konuşmaları ile geliştirilmiştir.

4.7.4 DİL VE ANLATIM

Metnin anlatıcısı baş kişi Ece'dir. Bu yüzden metin birinci kişi ağzıyla yazılmıştır. Metinde sıklıkla Ece'nin içsel konuşmalarına yer verilmiştir. Kişi betimlemeleri hem ruhsal hem de fiziki olarak yer almış, duygu durumları da okuyucuya aktarılmıştır.

Metinde kullanılan kelimeler okurun yaş düzeyine uygudur. Anlatımı güçlendirecek betimlemeler benzetmeler kullanılmamıştır. Deyim ve ikilemelere yer verilmiştir. Anlatımda Ece konuşmalarında betimlemelere yer verilmiştir. İç

konuşmalarda yer alan bu betimlemeler konun daha iyi anlaşılmasına katkı sağlamıştır. “Sesinde bir tuhaflık var. Her zamanki çaresizliğinden farklı. Sanki yere düşüp paramparça olan bir cam bardağın kırıkları ayak tabanlarına saplanmış, her adımda artan acı ile odadan çıkıp, beni bulana dek yürümek zorunda kalmış gibi. Bayılarak aldığı uçuk mavi, minik çiçekli elbisesini askısı omuzundan kaymış, saçları darmadağın” (Der, 2016, s.31) ...

Kitapta kişileştirmelere de yer verilmiştir: “Evin içi akşam üstü güneşini öyle güzel misafir ediyor ki, havada tembel tembel uçuşan tozlar, sanki büyülü bir yere çevirivermiş salonumuzu” (Der, 2016, s.49).

Kitapta yer alan benzetme örneği şu şekildedir: “Biri koluma iğne batırılmış ya da ayağıma koca bir taş düşürmüş gibi sıçıyorum olduğum yerde” (Der, 2016, s.109).

Kitapta tanık gösterme tekniğine de başvurulmuştur: “Biliyor musun, ‘İnsanın kendi ruhundan kaçabilmek için yapamayacağı şey yoktur’ demiş Jung” (Der, 2016, s.120).

Kitapta yer alan deyimler: “soluğu bizde almış” (Der, 2016, s.10), “kafayı üşüttüler” (Der, 2016, s.11), “boş gözlerle bakıyorum” (Der, 2016, s.11), “güçlük çekiyor” (Der, 2016, s.119), “aradan çekilmesi” (Der, 2016, s.19), “hayal kurmayı” (Der, 2016, s.21), “dile getirmekte” (Der, 2016, s.38), “dalga geçmiştim” (Der, 2016, s.45), “kök salmış” (Der, 2016, s.47), “hayranlık duyuyorum” (Der, 2016, s.57), “dalga geçmesen” (Der, 2016, s.60), “çeneni beş dakika kapasan” (Der, 2016, s.67), “geçiriyorum aklımdan” (Der, 2016, s.68), “göz kırpıyorum” (Der, 2016, s.70), “akıl vermesini” (Der, 2016, s.71), “kulak misafiri olmaya” (Der, 2016, s.89), “hoşuma gitmiyor” (Der, 2016, s.105), “asma suratını” (Der, 2016, s.107), “dilimi yutuyor” (Der, 2016, s.109), “donup kalıyorum” (Der, 2016, s.109), “buz kesmiş” (Der, 2016, s.117), “sinirleri iyice bozulup” (Der, 2016, s.122), “dilim çoktan tutulmuş” (Der, 2016, s.129), “can yakıcı” (Der, 2016, s.138), “canına okudu” (Der, 2016, s.142), “başına kaldım” (Der, 2016, s.146) şeklindedir.

Kitapta yer alan ikilemeler: “sağ salim” (Der, 2016, s.10), “tatsız tuzsuz” (Der, 2016, s.10), “zar zor” (Der, 2016, s.16), “kös kös” (Der, 2016, s.21), “boş boş” (Der, 2016, s.21), “ağır aksak” (Der, 2016, s.22), “nazlı nazlı” (Der, 2016, s.25),

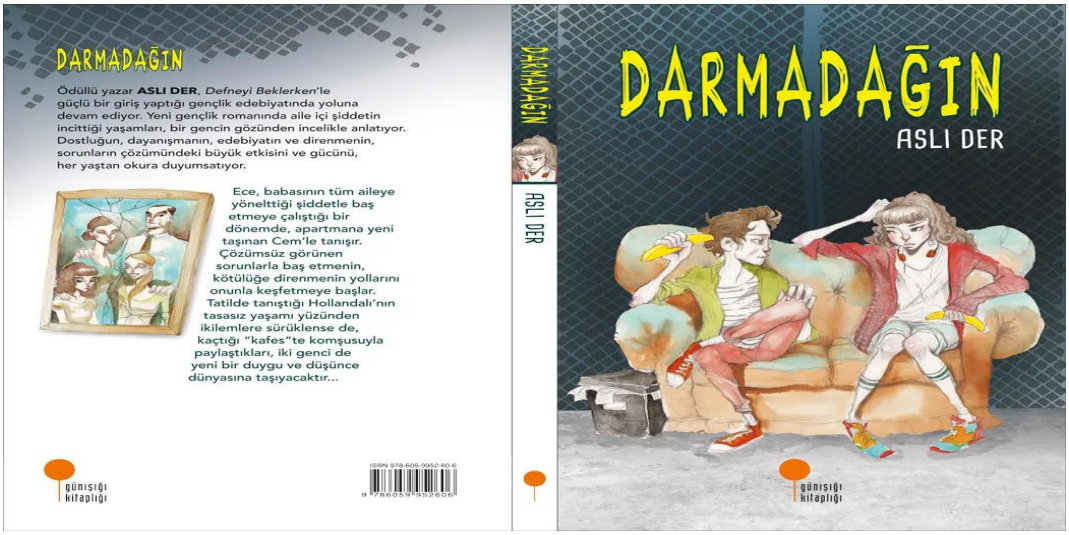
“ağır ağır” (Der, 2016, s.28), “yavaş yavaş” (Der, 2016, s.45), “sıka sıka” (Der, 2016, s.45), “yapış yapış” (Der, 2016, s.50), “saçma sapan” (Der, 2016, s.51), “sıcak sıcak” (Der, 2016, s.51), “çok çok” (Der, 2016, s.52), “uzun uzun” (Der, 2016, s.53), “cayır cayır” (Der, 2016, s.54), “buram buram” (Der, 2016, s.58), “yamuk yumuk” (Der, 2016, s.59), “sağa sola” (Der, 2016, s.61), “hızlı hızlı” (Der, 2016, s.62), “deli deli” (Der, 2016, s.62), “mırıl mırıl” (Der, 2016, s.65), “allak bullak” (Der, 2016, s.67), “aval aval” (Der, 2016, s.70), “hayran hayran” (Der, 2016, s.77), “boş boş” (Der, 2016, s.79), “anlamlı anlamlı” (Der, 2016, s.79), “tembel tembel” (Der, 2016, s.81), “uzata uzata” (Der, 2016, s.82), “aptal aptal” (Der, 2016, s.83), “pisi pisine” (Der, 2016, s.85), “mırıl mırıl” (Der, 2016, s.89), “akıta akıta” (Der, 2016, s.89), “sakin sakin” (Der, 2016, s.96), “bağıra bağıra” (Der, 2016, s.97), “kıpır kıpır” (Der, 2016, s.103), “çok çok” (Der, 2016, s.106), “vıdı vıdı” (Der, 2016, s.106), “küfrede küfrede” (Der, 2016, s.107), “saçma sapan” (Der, 2016, s.111), “dangalak dangalak” (Der, 2016, s.113), “sinirli sinirli” (Der, 2016, s.114), “temiz temiz” (Der, 2016, s.115), “güle oynaya” (Der, 2016, s.116), “göz göze” (Der, 2016, s.117), “kavga kıyamet” (Der, 2016, s.119), “saf saf” (Der, 2016, s.119), “içli içli” (Der, 2016, s.122), “sesli sesli” (Der, 2016, s.122), “sarsıla sarsıla” (Der, 2016, s.123), “başka başka” (Der, 2016, s.126), “bağıra bağıra” (Der, 2016, s.135), “zıplaya zıplaya” (Der, 2016, s.135), “şaşkın şaşkın” (Der, 2016, s.137), “dik dik” (Der, 2016, s.141), “şaşkın şaşakın” (Der, 2016, s.146) şeklindedir.

Sonuç olarak kitapta okurun yaş düzeyine uygun anlatımlar seçilmiştir ve farklı söz sanatları, deyimler, ikilemeler kullanılarak anlatım zenginleştirilmiştir.

4.7.5 RESİMLER

Aslı Der’e ait Darmadağın isimli kitabın ön ve arka yüzeyi haricinde kitapta resim bulunmamaktadır. Kitabın ön yüzeyinde bir koltukta oturan iki genç görünmektedir. Kitapta Ece karakteri ile Cem bu resimde gösterilmiştir. Eski bir koltukta oturan kız ve erkeğin görüntüsü yer almaktadır. Erkeğin yanında siyah kutudan sarkan kağıtlar görünmektedir. Birbirlerine doğru bakan iki gençten kız üzgün görünmektedir. Bir eli başında olan Ece oldukça düşüncelidir. Ellerine birer muz olan gençlerin bu görüntüsü kitapta yer alan bir bölümün resmidir.

Kitabın arka yüzünde yer alan aile fotoğrafı kırık bir çerçevenin içinde yer almaktadır. Çerçevede tek mutlu olan aile bireyi Selin'dir. Selin'in karakteri her ne kadar olumsuzluklar içerisinde kalsa da kendini mutlu etmenin yollarını bulduğu için daha pozitif bir görünüm sergilemektedir. Diğer aile bireyleri asık yüzlü ve mutsuzdurlar. Resimler incelendiğinde resimlerin konu ile bağlantılı olduğu görülmektedir. Özellikle yüz ifadeleri ip ucu olacak niteliktedir. Ayrıca arka yüzdeki resim çerçevesinin kırık olması da mutsuz aile tablosunu çağrıştırmaktadır.

Resim 4-18: Darmadağın kitabı ön ve arka yüzü

4.8 DEFNE'Yİ BEKLERKEN

Günışığı Kitaplığı'ndan yayımlanan Defne'yi beklerken isimli kitap yüz kırk üç sayfadan oluşmaktadır. Kitabın kapak resmi Sadi Güran tarafından yapılmıştır.

4.8.1 KONU

Aslı Der'e ait Defne'yi Beklerken isimli kitabın konusu lise öğrencisi bir kızın hasta olup hastaneye kaldırılması ve bu sırada annesinin onun günlüğünü okuyarak başına gelen çeşitli olayları öğrenmesidir. Anlatı iki bölüm üzerinden ilerlemektedir. Hastanede Emel'in defteri okuduğu kısım ile Defne'nin yazdıklarının anlatıldığı kısımdır.

Defne'nin annesi Emel kızını odasında baygın yatarken bulur. Bunun üzerine Defne hastaneye kaldırılır. Defne hastaneye götürülürken annesi yanına Defne'nin günlüğünü de alır. Günlüğüne duygularını ve düşüncelerini samimice yazan Defne;

annesi, arkadaşları, komşuları hakkında düşüncelerini anlatmıştır. Emel kızı ile ilişkilerini ve duygularını, göremediği birçok ayrıntıyı böylelikle görmüştür. Hastanede defteri okumaya başlayan Emel kızının öncelikle okul hayatı ile ilgili gerçekleri öğrenir. Defne okulda çok mutsuz ve içine kapanık bir öğrencidir. Okuldaki arkadaşları ile arasında kişi-kişi çatışması yaşanmaktadır. "Oysa ben sınıftakiler büyümüştür diye ummuştum, yaz tatilinin onlara iyi gelmesi gerekirdi. Ama hayır, aynılar! Yine alay ediyorlar benimle, yine acımasız, berbat tipler olmayı sürdürüyorlar. O iğrenç grup beni yine bir köşeye sıkıştırmanın planını yapıyor, eminim. Canları cehenneme! Ön sırada yalnız başıma oturuyorum. Kesinlikle hepsinin canı cehenneme, umurumda değiller" (Der, 2019, s. 25)! Defne okulda arkadaşlarının tacizine uğramıştır fakat bunu kimseye söyleyememiştir. Bu durumu evdeki yardımcıları Mimi'ye anlatmıştır. Fakat Mimi onun yanlış anladığını arkadaşlarının şaka yapmış olabileceğini söylemiştir. Defne bu konu ile ilgili hem kendisiyle hem sınıf arkadaşları ile çatışmalar yaşamıştır. Bu durum psikolojik olarak onu oldukça etkilemektedir. "Geçen yılın son haftasıydı. O iğrenç hafta... Sınıfın iğrenç erkeklerinin, iğrenç gülümsemelerini takınıp beni arka sırada sıkıştırdığı... Nefret ediyorum hepsinden! Bana dokundular! Kahrolasıcalar! Göğüslerime dokundular... Göğüslerime, kalçama... Bir şey yapamadım. Engel olmalıydım, olamadım. Tekme atmalıydım, atamadım. Bağırmalıydım, bağıramadım. En kötüsü, onlar beni sıkıştırırken, sınıfın kızları sırtlarını dönmüştü. Görünmez olmuştum sanki. Sırık boyumla bile görünmezdim neredeyse. Ne saçma! İstemediler beni görmeyi. Kendi başlarına gelmedi ya, sözde kurtuldular ya, sustular" (Der, 2019, s. 85). Defne sadece yaşadığı tacizden dolayı arkadaşları ile çatışma yaşamamakta aynı zamanda akran zorbalığına da uğramıştır. Beden eğitimi dersinde eşofmanı yırtıldığı için ona patlak kız adını takmışlar ve bununla ilgili farklı yalanlar da söylemişlerdir. "Döndüğümde herkes bana bakıp gülmeye devam ediyordu. Patlak kız ismi işte o gün takıldı bana sonra da üzerime yapıştı kaldı" (Der, 2019, s. 26). "Patlak kız okulun avlusunda biriyle öpüşmüş, patlak kız büyük sınıflardan biriyle çıkıyormuş, patlak kızın anne babası hiçbir şeyine karışmıyormuş" (Der, 2019, s. 26) ...

Defne okulda yaşadığı sıkıntılar yanında ailesinde de annesi ve babası ile çatışmalar yaşamaktadır. Annesi ve babasından uzaklaşmış özellikle ergenlik dönemine girmesi ile aile ile iletişimi kesilmiştir. Bu yüzden de yaşadıklarını ailesine anlatamamıştır. Bu çatışma Defne'nin günlüğüne duygu durumunu yazması ile

ortaya çıkmaktadır. Kendisini Mimi'nin kızı olarak hayal edip kendi ailesinin içerisinde kendini yabancı olarak görmektedir. "Mini ben doğduğumdan beri bizimle. Ben kendimi Mimi'nin kızı gibi düşünürüm bazen. Hayallerimde, Mimi'nin hiç olmayan kocası ile mutlu bir aile olduğumuzu kurarım. Şimdi de mutluyum aslında. Hayalimdeki mutluluk fotoğrafa bir çekilse, hepimiz birden gülümsüyor olurduk. Oysa aile fotoğraflarımız hep ciddidir bizim. Babam sıkıcı olduğunu yenileyip durduğu ceketlerinden birini giyer, annem saçlarını yaptırır, ben annemin gösterdiği giysileri giyerim. Stüdyoda ya da evimize gelen fotoğrafçıyla yapılan çekimler sonrası çıkan fotoğraflar özenle albümlere konur, nedenini anlamasam da misafirlere gösterilir. Fotoğraf çekimleri boyunca hiç sıkılmamışım gibi, bir de bu ailemizi fotoğraflarla tanıtalım gösterisine katılmak zorunda kalırım" (Der, 2019, s. 26). Anne ve babasının kızlarının büyümesi ile değişen bakış açılarını Defne günlüğünde şu şekilde dile getirmiştir: "Annemle babam da tuhaf bir şekilde değişmişlerdi. Babam kaşlarını çatmadan, giysilerime yan bakmadan benime konuşmaz oldu. Annemse hep uzaktaydı. Yakında olduğunda bile hep uzaktaydı" (Der, 2019, s. 27).

Defne, ailesinde daha çok annesi ile çatışma yaşamaktadır. Annesiyle çocukluğunda kurduğu iletişimi büyüdüğünde kuramamaktadır. "Büyümek ne acayip! Eskiden dizlerine yattığımda annem saçlarımı okşardı. Şimdi ise fırsat bulur da dizlerine yatarsam, elini yalnızca omzuma koymakla yetiniyor. Bir süre sonra parmaklarının huzursuzca kıpırdandığını hissediyorum. Başım ağırlaşıyor, boynum tutuluyor, yine de kıpırdamaya korkuyorum. Sanki o daha bana dokunmaya korkuyor" (Der, 2019, s. 27). Anne ile Defne arasında kurdukları iletişimden dolayı çatışma yaşanmaktadır. "Annem çok istediğim şeyler için beklemem gerektiğini söyler. Sabırla bekleyince sonunda sahip olduğum şeyin gerçek değerini bilirmişim. Bana ders veren konuşmalardan nefret ediyorum" (Der, 2019, s. 24)! Defne annesine yaşadıklarını anlatamamaktadır. Yaşadıkları iletişim problemi nedeni ile Defne yaşadıklarını gizlemek zorunda kalmıştır. "Anneme bir kez bile anlatmayı denemedim. Okuldaki problemlerimi tek başıma çözebilecek kadar büyüdüğümü söyledi. Kendimi koruyabilecek kadar büyümüşüm. Gerçekten öyle mi? Ben büyüdüysem, sınıfın geri kalanı neden büyümedi?" (Der, 2019, s. 51) Defne annesi ile yaşadığı ilişkiyi savaş olarak tanımlamaktadır. "Bence kusursuz bir plandı; ancak şimdi düşününce o sıralar annemi hiç tanımadığım anlıyorum. Aramızdaki her savaşı onun kazanacağını, bu yüzden yenileceğini bilerek bu işe girişimin aptallık olduğunu

söyledi. Bu konuda haklıydı: Yenileceğim apaçık ortada olabilirdi. Ancak aynı zamanda yanılıyordu da, söylediği gibi aptal sayılmazdım" (Der, 2019, s. 57).

Emel kızının ona karşı düşüncelerini okuduğu günlükten öğrendikten sonra iletişim eksikliğinden dolayı üzüntü duymaktadır. "Emel Mimi'nin gidişi ile boğazına kadar yapılacak işlere gömülmüş. Gözünden süzülen yaşları silerken, keşke bir durup baksaydım Defne'ye, dedi içinden. Okulda gününün nasıl geçtiğini sorsaydı keşke. Sınıfına yeni gelen çocuğa anlatırken gözlerinin içine bakıp bir şeyler yakalamaya çalışsaydı" (Der, 2019, s. 38). Emel kızının ne düşündüğünden ya da ne yaşadığından haberdar değildir. Beraber gittikleri doğum günü partisi Emel için çok güzel geçmesine rağmen Defne kendini hiç mutlu hissetmemiştir. "Kızıyla gittikleri o doğum günü ne güzeldi oysa. Defne'nin de eğlendiğini düşünmüştü. Eskiden yaptıkları gibi, birlikte 'anne kız günü' geçirmişlerdi. Eski güzel günlerde olduğu gibi. Defne küçükken hafta sonlarına 'anne kız günleri' derdi. On iki yaşına kadar anne kız günlerinde hep gezmişler, sinemaya, tiyatroya gitmişlerdi. Kafelerde oturup kek yedikleri, gülüşüp söyleştikleri güzel zamanları hatırladı Emel" (Der, 2019, s. 38).

Mimi'nin evlenmesinden dolayı Defne evde iletişim kurabildiği tek kişiyi kaybetmektedir. Bu yüzden Mimi ile çatışma yaşamaktadır. "Benim yarı annem Mimi beni bırakıp evleniyor. Ellilerinde, yaşlı bir adamla hem de! Tamam, Mimi de kırk beş yaşında. Ama yine de çok mu gerekli evlenmesi? Onun için sevinmem gerekirmiş nedense... Oysa ben, beni bırakılacağı ve başka bir kente gideceği için Mimi'den nefret etmek istiyorum. Yine de yüzüne bakınca ağlamaktan kıpkırmızı kesilmiş gözlerinin içinde bir ışıltı, belki de mutluluk görüyorum ve kızmayı unutuyorum" (Der, 2019, s. 31).

Doktorlar hastanede Defne'nin intihar edebileceğinden şüphelenmişlerdir. Fakat Emel ve Selim kızlarının çok mutlu bir çocuk olduğunu ve böyle bir şeyi asla yapmayacağını söyleyerek bu duruma karşı çıkmışlardır.

Defne genel olarak yaşamını sıkıcı ve boğucu olarak tanımlamaktadır. "Benim için program hep aynı: Eve git, ödev yap, müzik dinle, canın isterse belki biraz piyano çal, televizyona şöyle bir bak ve okulu düşünüp kendini boğazlayacak kadar sıkıl ve üzül" (Der, 2019, s. 31) ...

Defne'nin hayatı okula yeni gelen Kitap dediği öğrenci ile değişir ve okulda Böcek lakaplı kişi dışında arkadaşı olur. Daha sonra Mert olduğu öğrenilen bu genç okula sürekli kitap ile geldiği ve ders aralarında kitap okuduğu için Defne ona Kitap ismini vermiştir. Defne, Kitap ile iletişime geçmeden öce onunla ilgili araştırma yapar ve ailesini bir trafik kazasında kaybettiğini öğrenir. Defne öncelikle yeni gelen çocuğa karşı önyargılıdır. Onun da okuldaki diğer öğrenciler gibi yapacağını düşünmektedir. "O da 'onlardan biri', kesin birkaç güne kalmaz o da patlak kız diyerek yüzüne tuhaf bir gülümseme ile bakmaya başlar nasılsa. Ders ortasında yanlışlıkla olmuş gibi koluma dokunur, sonra dokunmalar artar. Her şey tam da 'onların' yaptığı gibi şaka ile, yanlışlıkla başlar ve ben yine susarım" (Der, 2019, s. 36). Kitap'ın zamanla düşündüğü gibi bir kişi olmadığını anlar. Kitap Defne ile ilk defa etkileşime geçer ve Defne bu duruma oldukça şaşırır. Onunla iletişime geçmek Defne'yi heyecanlandırmakta ve okuduğu kitabı kıskanmaktadır. "Kitap cevabını alır almaz başını çevirdi, anında önündeki kitaba dalıp gitti. O anda dikkatini verdiği kitabı kıskandım. Kıskanmak! Hangi ahmak bir kitabı kıskanır? Elbet ben" (Der, 2019, s. 77). Defne kurduğu bu iletişimden sonra okulda yalnızlık çekmemektedir. Defne okulda ona takılan isimi Mert'e söyler ve bundan çok pişmanlık duyar. Bu durum karşısında çok utanan Defne, Mert'in ailesiyle ilgili bilgileri ona söyler ve aralarında yaşadıkları bu durumdan dolayı iletişimleri kesilir. Prenses'in tavsiyesi üzerine Mert'e duygularını anlattığı bir mektup yazar. Mert de onu konuşmak için bir kafeye davet eder. Defne bu kafeye giderken yine sınıf arkadaşlarının tacizine uğrar. Mert ise bu durumu görür ve onlarla kavga eder. Defne ise bu durumdan utandığı için okula gidemez.

Defne okul hayatının yanında o güne dek apartmanda görüşmediği komşuları ile iletişime geçmeye başlamış papatya ve prenses adını verdiği kişilerle zaman zaman görüşmeler gerçekleştirmiştir. "Prenses 'in evinden hep güzel kokular geliyor. Yeşil çay, mozaik pasta, kek ya da yanan hoş kokulu bir mum... Bizim evde mum, ancak elektrikler kesilince yanar. Oysa annem, türlü kokulu mumlar almayı çok sever, ama nedense aklına gelip de yakmaz" (Der, 2019, s. 87). Kendi evi ile prensesin evini karşılaştırır ve kendi evlerindeki sıcaklığın eksikliğini söyler. Defne okula gitmediği gün yine papatya ve prensesin evine gitmiştir. Burada fazla çay içtiği için zehirlenmiştir. Bunun üzerine hastaneye kaldırılmıştır.

4.8.2 İLETİ

Aslı Der'e ait Defne'yi beklerken isimli kitapta genç bir kız ailesi ile yaşadığı iletişim problemleri sonucu başına gelen olayları ailesine anlatamamıştır ve bu durum onun psikolojisini oldukça bozmuştur. İleti bir genç kızın ailesi ve çevresi ile kurduğu iletişim üzerinden okuyucuya aktarılmıştır. İleti birebir kitapta yer almamaktadır. Defne'nin yaşadığı olaylar sonucu aile iletişimi zayıf olan ergen bireyler yaşadıklarını, düşündüklerini ebeveynleri ile paylaşamamakta ve git gide içine kapanık ve kendini koruyamayan bireylere dönüşmektedir.

Defne okulda yaşadığı sorunlara karşı sessiz kalmakta ve sosyalleşememektedir. Bu durum babasının Defne'ye karşı uzak ve baskıcı oluşu annesinin ise Defne ile iletişime geçmemesi sonucunda ortaya çıkmıştır. Defne ailesinden bu kadar uzak kalınca yaşadığı olaylara karşı tepki gösterememiştir. Ailesinin tutumu sonucu Defne yalnızlığa ve bırakılmışlığa sürüklenmektedir. Başına kötü olaylar gelse de sesini çıkaramamıştır. Ailesinin bu durumu yazarın yorumu ile geliştirilmiştir. "Emel gözlerini kapatıp eskileri düşündü. Çocukluğunda Defne kadar çok oyuncağı, giysisi, kitabı olmamıştı. Bilgisayar zaten kimsenin evinde yoktu. Zengin aileler çocuklarına piyano dersi aldırır, kışın kayağa giderdi. Anne babası, Emel'i ve kardeşini ancak okutmuş, tüm ihtiyaçlarını karşılamakla birlikte özel dersleri ve hobileri hep gereksiz bulmuşlardı. Paraydı sorun elbette; yetmeyince bazı şeyler 'lüks' sayılıyordu işte. Piyano, keman, kayak, ya da bale, bunlar hep karşılanması olanaksız harcamalardı. Oysa şimdi Emel, Defne için her şeyin en iyisini yapmaya çabalıyor, bu yüzden kendini kaybetmişçesine çalışıyordu. Çalışmasa olmazdı; yaşadıkları hayatı sürdüremezlerdi. Selim hiçbir zaman hırslı olmamıştı. Ona kalsa, piyano çalmadan ya da yüzme dersi almadan da Defne büyüyebilirdi. Koşullar böyleyken Emel, minicik bebek kızını Mimi'nin kollarına bırakmış, işe geri dönmüş, hep para kazanmış ve kızının çok özlemesine karşın ağzını açıp tek bir şikâyette bulunmamıştı. Güzel şeyler istiyorsa, bedelini ödemesi gerektiğini biliyordu" (Der, 2019, s. 64).

Defne'nin annesi günlüğü okuduktan sonra yaptığı hataların farkına varır. Burada hatalı ebeveyn davranışlarına dikkat çekilmiştir: "Kızının okulda bunca üzüldüğünden habersiz olduğu; ev dışında her şeye hâkim görünürken, evdeki en

ufak sorunda bile duyarsız kaldığını; kız ona ihtiyaç duyduğunda yanında olmadığı için, Defne affedecek miydi acaba annesini?" (Der, 2019, s. 31)

Kitapta çeşitli olaylar üzerinden iletiler aktarılmıştır. Defne okulda arkadaşlarının onun hakkında söyledikleri yalanlar üzerinde şu iletiyi okuyucuya aktarmıştır: "İnsanlar uydurur; hem de gerçeği tamamen unutarak uydurur" (Der, 2019, s. 31).

Defne duygu durumunu anlattığı cümlelerde metinle ilgili iletiyi okuyucuya aktarmıştır: "Oysa odam, kedi mırıltıları dışında genelde sessiz. Fark etmez! Ortalık sessizken de, insanın içinin gümbürtülerle dolu olabileceğini öğrendim" (Der, 2019, s. 75).

4.8.3 KARAKTERLER

Anlatının baş kişisi Defne'dir. Defne karakteri öyküde kendi yazdığı günlük üzerinden ve diğer karakterlerin konuşmaları ile geliştirilmiştir. Defne ailesinden ergenlik döneminden oldukça uzaklaşmış, ailesi de bu dönemde sağlıklı iletişim kuramamış kızlarının hayatına dair neler yaşadığını fark edememiştir. Defne yaşadıklarından dolayı içine kapanık ve ona karşı yapılan tüm kötü davranışlara karşı sessiz ve donuk kalan bir karakterdir. "Okulda ne kadar mutsuz olduğumu evde bilen yalnızca Mimi. Anneme bir kez anlatmayı denedim. Okuldaki problemlerimi tek başıma çözecek kadar büyüdüğümü söyledi" (Der, 2019, s. 51). Defne daha çok müzik dinlemeyi ve hayal kurmayı seven bir kızdır. "Hayal kurmayı severim, plan yapmayı da. Her ne kadar kendisi bilmese de, planlarımı çoğunlukla babamın özlü sözlerine dayanarak oluştururum" (Der, 2019, s. 57).

Defne yeni yazdığı günlükte kendi karakterinde değişmeler olması gerektiğini düşünmektedir. "Eski ben, üstü kapalı konuşan, çekingen ve en önemlisi umutsuzdu. Burada, yazdıklarımla bulur muyum umudu? Belki. Değişmeliyim, onlarda değişmeli, değişmeliyiz" (Der, 2019, s. 15).

Defne içine kapanık iletişim kurmak istemeyen bir kız iken, okula yeni gelen Mert sayesinde karakter değişimi yaşamıştır. "Bir haftada iki kitap okudum: Necati Güngör'den *Sessiz Yürek* ve Italo Calvino'dan *Kozmokomik Öyküler*. Onu hoş

görünmek için mi? Belki öyle ya da böyle Kitap alışkanlıklarımı değiştiriyor, hem de yalnızca sessiz kalarak ne tuhaf" (Der, 2019, s. 67) ...

Defne yaşadığı zorluklara katlanmasının Kitap sayesinde olduğunu düşünmektedir. "Bana yanlışlıkla dokunuyor olmasını seviyorum. O olmasa bu sınıfta, bu okulda, hatta bu hayata daha fazla katlanamazdım" (Der, 2019, s. 109). Okulda Kitap sayesinde mutlu olmaktadır. "Bildiğim tek şey, bazen kalemimi alırken ya da başka bir nedenle elime dokunduğunda, kalbimin yerinden çıkacak kadar hızlı ve güçlü attı. Soluğum kesiliyor. İlk anlarda duyduğum tedirginlik ve korku gibi değil bu. Bana yanlışlıkla bile olsa dokunuyor olmasını seviyorum. O olmasa bu sınıfta, bu okulda, hatta bu hayatta daha fazla katlanamazdım" (Der, 2019, s. 109).

Defne'nin karakter gelişimini sağlayan iki tane yan kişi vardır. Bunlardan biri annesi, diğeri Mert'tir.

Defne'nin annesi ile iletişimin kopuk olması okulda yaşadığı olayların gelişimini de sağlamıştır. Defne'nin annesi Emel kendini çalışmaya adamış kızının fiziksel ve maddi ihtiyaçları ile ilgilenmiş manevi olarak yanında olamamıştır. "Annem bu aralar hep kaçıyor zaten. Benden, babamdan, gün içinde olan biteni anlatmak için yanıp tutuşan Mimi'den… Telefonda fısıldayarak konuşuyor ve daha sık uzaklara dalıp gidiyor. Babamla, film izledikleri zamanlar dışında neredeyse hiç konuşmuyorlar" (Der, 2019, s. 20).

Defne büyüdükçe ve ergenlik döneminde annesinin de davranışları değişmiştir. Annenin kurguda karakteri Defne'nin günlüğüne yazdıkları ile geliştirilmiştir. "Büyümek ne acayip! Eskiden dizlerine yattığımda annem saçlarımı okşardı. Şimdi ise fırsat bulur da dizlerine yatarsam, elini yalnızca omzuma koymakla yetiniyor. Bir süre sonra parmaklarının huzursuzca kıpırdandığını hissediyorum. Başım ağırlaşıyor, boynum tutuluyor, yine de kıpırdamaya korkuyorum. Sanki o daha bana dokunmaya korkuyor" (Der, 2019, s. 27).

Defne annesinin evine yeterince zaman ayırmadığını işi ile ilgilendiği zaman ile evde ailesi ile geçirdiği vaktin aynı olmadığını düşünür. "Annem net tanımlardan, süresi belli işlerden hoşlanır, sürprizleri pek sevmez. Çat kapı geliveren misafiri, belli bir saatten sonra çalan telefon, fazla uzayan komşu ziyaretleri ona göre değil. Ama sıra işlere ve iş yerine geldiğinde, annem için zamanın tanımı değişir. Babamın

deyimiyle hep gönüllü mesaide annem. Zaman, evde birçok yönden kısıtlanmışken, iş yerine geniş geniş kullanılır. Oysa her dakika, her saniye hep aynı uzunluk ya da kısalıkta değil mi? Belki de değil" (Der, 2019, s. 67) ...

Defne okula yeni gelen Mert'ten de günlüğünde sıklıkla bahsetmiştir. Okula ilk geldiğinde Mert'in de Defne'ye okul arkadaşları gibi davranacağını düşünmüştür ama zamanla onlardan farklı olduğunu anlamıştır. "O da 'onlardan biri', kesin birkaç güne kalmaz o da patlak kız diyerek yüzüme tuhaf bir gülümseme ile bakmaya başlar nasılsa. Ders ortasında yanlışlıkla olmuş gibi koluma dokunur, sonra dokumalar artar. Her şey tam da 'onların' yaptığı gibi şaka ile, yanlışlıkla başlar ve ben yine susarım" (Der, 2019, s. 36).

Defne zamanla Kitap'ın faklı olduğunu anlamış ve onun karakterini okuyucuya sınıf arkadaşları ile karşılaştırarak tanıtmıştır. "Oysa kitap çok farklı. Sessiz, ama silik değil. Konuşurken saçma küfürler kullanmıyor. Sanki hiç sinirlenmiyor, hep sakin. Temiz ve güzel kokuyor, hep çok güzel giyiniyor. Tamam, bu cümle saçma oldu çünkü okulda erkekler çoğunlukla gri pantolon, beyaz gömlek ya da beyaz tişört giyiyorlar. Kitap'ın giydiği gömlekler hep ütülü ve lekesiz; pantolonlar onun için özel olarak dikilmiş gibi. Oturuşu duruşu kitap okurken sayfaları yavaşça çeviren eli, her şeyi farklı. Her hareketi sakin" (Der, 2019, s. 72).

Defne'nin ailede iletişim kurduğu bir diğer kişi babasıdır. Annesi gibi babası da Defne ile sağlıklı iletişim kuramamaktadır. "Babam pek konuşmaz. Ancak çok gerekirse. Konuştuğumda da hep ders vermeye çalışır bana. Ben küçükken babamla oyun bile oynayamazdık. Kitaplar hakkında konuştuğumuz zamanlar dışında küçüklüğümden hatırladığım tek şey var: Düştüğümde bana bas bas bağırması. Sonra pişman olur, yanıma gelir ve bana bir şey olacağından çok korktuğunu, o yüzden kendini kaybettiğini söylerdi. Ben düşmekten pek korkmazdım, canımın acısı çabuk geçerdi; ama babamın bağırmasından gerçekten korkardım. O yüzden yanımda Mimi yoksa eğer, kaydıraktan kaymaktan, arkadaşlarımı kovalamaktan, salıncakta sallanmaktan kaçınırdım" (Der, 2019, s. 20). Defne'nin babası Selim kızına karşı uzak ve yaptığı hatalara karşı tepkisel davranarak Defne'nin ailesinden uzaklaşmasına neden olmuştur.

Defne, evdeki yardımcı Meliha'ya Mimi demektedir. Defne Mimi'yi aile bireylerinden daha yakın görmektedir. Evleneceği için Mimi'ye kızgınlık duymaktadır. Mimi'nin karakterini Defne şu şekilde tanımlamıştır: "Mimi kadercidir, hem de koyu tarafından. Öyle çakma kadercilerden değildir.", "Başını yana eğer, 'Kader böyleymiş' der ve o baş tekrar dikeldiğinde, Mimi kendi kendini ikna etmiş olur" (Der, 2019, s. 66). Defne'ye evde ailesinden de daha yakın bir konumda olan Mimi, Defneyi dinlemek ve anlamak konusunda da çok başarılı değildir. "Mimi annemden farklı. Dinliyor ama, 'yanlış anlamışsındır, şakadır şaka, büyütme bu kadar gülüm,' dışında pek yorum yapmıyor. Yine de en azından dinliyor beni" (Der, 2019, s. 51).

Defne apartmanda yer alan komşularını ziyaret etmektedir. Esra apartmanda oturan genç bir annedir. Defne zaman zaman onu ziyaret ederek fikrini almaktadır. Esra'yı karakter karşılaştırması ile okuyucuya tanıtmıştır. "Karşı komşumuz Esra genç bir anne. Çok güzel. Gülümseyerek, hep yumuşak bir sesle konuşuyor. Onunla konuşurken sanki hayat ağır çekim ilerlemeye başlıyor. Annem gibi telaşı değil, ya da Mimi gibi gürültücü hiç değil. Kucağından indirmediği bebeği ile sessiz bir kadın" (Der, 2019, s. 50).

Apartmanda ziyaret ettiği bir diğer kişi Papatya isimli bir kadındır. Gerçek ismi Hanife olan bu kişi kanser hastasıdır. Evi eski eşyalar ile döşenmiştir. "Papatyanın yaşı yetmiş' ten fazladır sanırım. Tam bir dinozor bence. Adını ben takmadım. Mahallede herkes papatya diyor ona. Gerçek adını hatırlayan var mı, bilmem. Saçları saman sarısı. Yıllardır hep böyleymiş. Sanırım, saçlarından dolayı papatya diyorlar ona" (Der, 2019, s. 82).

Defne'nin tek arkadaşı okulda Böcek adını taktığı bir kızdır. Defne Böcek'i kendi sözleri ile kuyucuya tanıtmıştır. "Böcek benim en yakın arkadaşım, yan sınıfta bu yıl. Biyoloji ve fizik delisi, doktor olmak isteyen tuhaf bir kız. Ama ben seviyorum onu, sıkı sohbeti var" (Der, 2019, s. 35).

Defne'nin amcası Kerem hastaneye Emel ve Selim'in yanına gelmiştir. Burada Emel'e suçlayıcı davranmıştır. Kerem, Emel'in kızından uzak davranışlarını fark etmiştir. Bu yüzden Emel'e öfkeli bir karakterdir.

Dev Esra'nın kocasıdır. Anlatıda sadece isim olarak geçmektedir. Esra ile kavgalarını dinleyen Defne, Dev'in tehditlerine şahit olmuştur.

4.8.4 DİL VE ANLATIM

Aslı Der'e ait Defne'yi Beklerken isimli kitapta iki bölüm vardır: Defne'nin günlüğü ve hastanede Defne'yi bekleyen ailesinin anlatıldığı bölümdür. Anlatının baş kişisi olan Defne'nin kendi günlüğüne yazdığı bölümlerde anlatı birinci kişi ağzından anlatılmıştır. Ailesinin hastanede beklediği bölümlerde ise üçüncü kişi ağzından anlatılmıştır.

Anlatımda Defne babası ile kuşak çatışması yaşamaktadır. Bu yüzden de Defne'nin kullandığı kelimeler aralarında çatışma yaşatmaktadırlar. "Fazla *cool* takılıyor, fazla havalı. Babam dalga geçiyor ben cool takılıyor dedikçe. 'Serin serin pek güzelmiş 'diyor" (Der, 2019, s. 72). Defne ve Mert'in de kullandıkları kelimeler gençlerin kelime kullanımlarının farklılığını göstermektedir. "'Kesinlikle seyret' dedi, sıkı filimmiş" (Der, 2019, s. 84). Bu kelimeler daha çok genç bireylerin kullanacağı yabancı sözcüklerden alınan ya da uydurma kelimelerdir.

Defne kitapta kelimeler üzerine düşünmektedir ve günlüğüne bunları not etmektedir. Kelimelerdeki harf değişiklikleri ile anlamlarının da nasıl değiştiğini vurgulamaktadır. "Küçük bir harf değişimiyle anlamın tümden değiştiği sözcüklere kafa yoruyorum. *Bölüm ve ölüm* örneğin" (Der, 2019, s. 82). Kelimelerin kullanıma dikkat çekildiği bu bölümde okur dil üzerine düşündürülmüştür.

Anlatıda karakterler ve mekanlar Defne'nin iç sesi ile betimlenmiş ve okuyucuya aktarılmıştır. "Papatya'nın evinde sevdiğim bir müzede gibiyim. Minik cam hayvan koleksiyonu, aralarındaki çeşit çeşit fiil ve baykuş figürlerini, gümüş çerçeveler içindeki fotoğrafları, salonun iki duvarını boydan boya kaplayan kitaplığı, vitrindeki incecik porselen fincanları, arka planda annemin sürekli yorum yapan sesi olmadan incelemek harika" (Der, 2019, s. 102).

Anlatımda deyimlerden ve ikilemelerden yararlanılmıştır.

Metinde yer alan deyimler: "tüylerini diken diken ediyordu" (Der, 2019, s. 7), "suyuna gidiyor" (Der, 2019, s. 10), "kulak kesildi" (Der, 2019, s. 11), "donup kalmışçasna" (Der, 2019, s. 12), "kalbini kıran" (Der, 2019, s. 28), "haddini bildirdi"

(Der, 2019, s. 28), “tüyleri diken diken” (Der, 2019, s. 28) “kaşlarını çatarak” (Der, 2019, s. 34), “aklım başıma geldi” (Der, 2019, s. 77), “gözlerimi kaçırdım” (Der, 2019, s. 92), “aldı başını gitti” (Der, 2019, s. 96), “kulak kabarttım” (Der, 2019, s. 103), “baştan çıkaran” (Der, 2019, s. 103), “beti benzi atmış” (Der, 2019, s. 115), “ağzından kaçırmamalıydı” (Der, 2019, s. 116) şeklindedir.

Metinde yer alan ikilemeler: “soluk soluğa” (Der, 2019, s. 7), “paldır küldür” (Der, 2019, s. 7), “acı acı” (Der, 2019, s. 8), “ağır ağır” (Der, 2019, s. 9), “sıra sıra” (Der, 2019, s. 10), “zar zor” (Der, 2019, s. 13), “derin derin” (Der, 2019, s. 14), “uslu uslu” (Der, 2019, s. 19), “dolaşa dolaşa” (Der, 2019, s. 19), “bas bas” (Der, 2019, s. 20), “allak bullak” (Der, 2019, s. 23), “sık sık” (Der, 2019, s. 23), “aptal aptal” (Der, 2019, s. 25), “hararetli hararetli” (Der, 2019, s. 29), “allak bullak” (Der, 2019, s. 29), “bastıra bastıra” (Der, 2019, s. 39), “salak salak” (Der, 2019, s. 40), “uzun uzun” (Der, 2019, s. 47), “derin derin” (Der, 2019, s. 47), “sinirli sinirli” (Der, 2019, s. 48), “teker teker” (Der, 2019, s. 52), “sakin sakin” (Der, 2019, s. 56), “tekrar tekrar” (Der, 2019, s. 59), “bağıra bağıra” (Der, 2019, s. 62), “boş boş” (Der, 2019, s. 65), “geniş geniş” (Der, 2019, s. 67), “dik dik” (Der, 2019, s. 73), “yalan yanlış” (Der, 2019, s. 74), “şaşkın şaşkın” (Der, 2019, s. 77), “yan yana” (Der, 2019, s. 78), “avaz avaz” (Der, 2019, s. 78), “kısa kısa” (Der, 2019, s. 84), “uzun uzun” (Der, 2019, s. 85), “yüz yüze” (Der, 2019, s. 91), “usul usul” (Der, 2019, s. 94), “zar zor” (Der, 2019, s. 96), “saçma sapan” (Der, 2019, s. 97), “bas bas” (Der, 2019, s. 97), “tıklım tıklım” (Der, 2019, s. 101), “salına salına” (Der, 2019, s. 101), “dayılana dayılana” (Der, 2019, s. 101), “çeşit çeşit” (Der, 2019, s. 102), “açık açık” (Der, 2019, s. 112), “pırıl pırıl” (Der, 2019, s. 112), “saçma sapan” (Der, 2019, s. 118), “ağır ağır” (Der, 2019, s. 122), “hızlı hızlı” (Der, 2019, s. 129), “sakin sakin” (Der, 2019, s. 129), “buruş buruş” (Der, 2019, s. 134) şeklindedir.

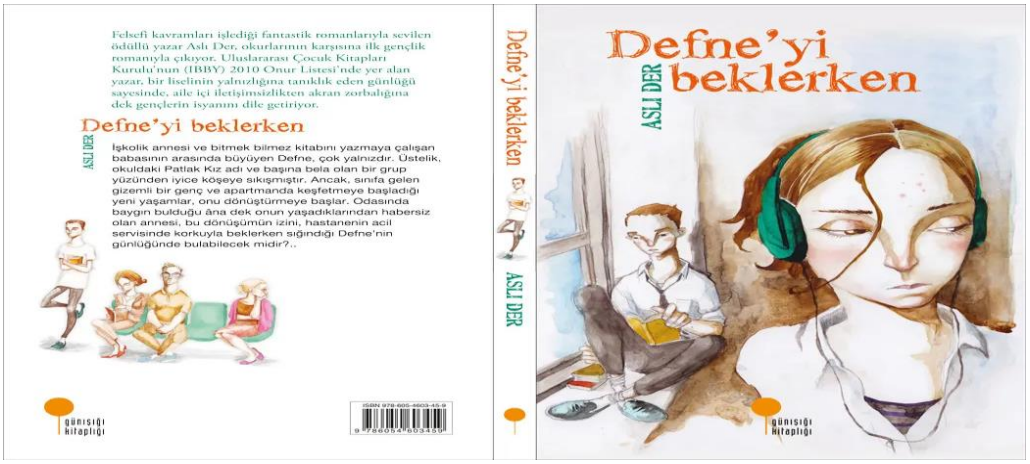
Metinde kullanılan deyimler ve ikilemeler kitabın hitap ettiği yaş düzeyine uygun bir şekilde seçilmiştir. Deyim sayısı kitapta ikileme sayısından azdır.

4.8.5 RESİMLER

Kitapta yer alan resimler sadece ön ve arka kapakta yer almaktadır. Kitabın ön kapağında Defne ve Mert yer almaktadır. Mert camın önünde kitap okumaktadır. Defne ise görselde müzik dinlemektedir. Defne müzik dinlemektedir. Defne’nin yüz

ifadesi mutsuz olduğunu ya da bir şeye kızgın olduğu göstermektedir. Saçları önüne düşen Defne'nin alnında da sivilceler yer almaktadır. Defne burada okul ortamındadır. Bu yüzden de mutsuz olması anlatıya uygun bir resim çizmektedir.

Kitabın arka yüzündeki resim ise defneyi hastane koridorunda bekleyen ailesini göstermektedir. Defne'nin annesi elinde günlüğü okurken çizilmiştir. Annesinin yanında yer alan babası ise düşünceli ve üzgün resmedilmiştir. Yan tarafa bakan Papatya isimli karakter resmedilmiştir. Elini çenesine dayamış sarışın kadın da düşünceli bir yüz ifadesine sahiptir. Ayrıca hastane duvarına yaslanış Mert de resimde yer almaktadır. Mert'in elinde kitaplar yer almaktadır ve yüzü düşüncelidir.

Resim 4-19: Defne'yi Beklerken ön ve arka yüzü.

Resimler incelendiğinde öykünün içeriğine uygun resimler olduğu görülmektedir. Resimlerdeki karakterlerin yüz ifadeleri duygu durumlarını yansıtmaktadır.

BÖLÜM V: TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Yapılan araştırmada Aslı Der'e ait Küçük Cadı Şeroks, Büyük Tuzak, Barış Odaları, Tehlikeye 3 Yolculuk, Kayıp Rüyacı, Denek E.E.E., Defne'yi Beklerken, Darmadağın isimli kitaplar Sedat Sever'in Çocuk ve Edebiyat (2017) isimli kitabında yer alan çocuk edebiyatının temel ögelerine göre incelenmiştir. Bu ögeler konu, ileti, karakterler, dil anlatım ve resimlerdir.

Yapılan araştırma sonucunda, kitapların genel olarak hedef okurun düzeyine uygun olduğu görülmüştür. Konu seçimi bakımından ilgi çekici olan kitaplarda karakterler de aynı zamanda çocuğun anlam evrenine oldukça uygun özellikler taşımaktadır. Fantastik kurguda ve sorun odaklı anlayışla yazılan kitaplarda yer alan iletiler gerçek dünya ile bağlantılı ve okurun düşünce dünyasına uygundur. Bu kitapların çocuklar için gerekli uyaranları sağlamada yeterli kitaplar olduğunu söylemek mümkündür. Özellikle fantastik kurgu ile yazılmış kitaplar bu hedef okurun istekleri açısından çok önemlidir. Dilidüzgün (2018) fantastik kitaplarda "… düşle gerçek yer yer çocukların yaşamında iç içedir. Bu nedenle çocuklar izledikleri, okudukları şeylerle kolayca özdeşleştirip gerçeklik boyutunu bir anda yitiriverirler" (s. 28) demiştir. Bu durumda fantastik çocuk kitapları çocuk okur için ilgi çekici olmakla birlikte okuma becerisini geliştirici bir görev üstlenebilir.

Baz (2021) yaptığı çalışmada[1] Aslı Der'e ait kitapların iç yapı özellikleri konusunda şunları bulgulamıştır: "Sonuç olarak, Aslı Der'in incelenen kitapları, çocuk edebiyatının dayanması gereken temel ilkeleri- iç ve dış yapı özellikler- açısından uygun nitelikler taşıdığı; fantastik ögeler açısından ise, çocuğun gerçek dünyadan bağını koparmadan, düş dünyasını zenginleştiren özelliklere sahip olduğu kanısına varılmıştır. Yazarın bütün yapıtları; çocukların coşkusuna, heyecanına, düşüncelerine, hayallerine karşılık verebilecek, onların bilişsel, sosyal, duyuşsal gelişimlerine katkı sunabilecek, ana dilinin inceliklerini yansıtması açısından Türkçe öğretiminde, çocuğun okuma kültürü ediniminde, kullanılabilecek yapıtlardır" (s. 182).

[1] Baz M. A. 'nın çalışması "Aslı Der'in Kitaplarının Çocuk Edebiyatının Temel Ögeleri Açısından İncelenmesi" başlıklı bu çalışma bitirilmek üzereyken YÖK'ün ulusal tez kataloğunda yayınlanmıştır. Bu çalışma ile Baz'ın çalışmasının benzer konulara sahip olduğu tespit edilmiştir. Ancak çalışmaların içeriklerinin, bulgularının ve inceleme kapsamlarının benzer doğrultuda olmadığı görüldüğünden ve çalışma sona ermek üzere olduğu için çalışma konusunun değiştirilmesi yoluna gidilmemiştir.

Kayadibi (2011) yaptığı çalışmada Büyük Tuzak isimli kitabı incelemiş ve fantastik edebiyat içeriğine uygun olduğunu bulgulamıştır. "Büyük Tuzak" adlı bu eser, fantastik unsurları olan bir romandır" (s.399).

Aslı Der'in kitapları üzerinde yapılan bir diğer çalışma Özkan (2019)'ın Küçük Cadı Şeroks, Büyük Tuzak, Barış Odaları isimli kitapları üzerine yapılan çalışmadır. "Bu çalışmada kitapların Türkçe eğitimi açısından uygun olduğu görülmüştür. Türkçe ders kitapları için uygun metinlerin seçiminde, üzerinde çalışma yapılmış ve uygun bulunmuş eserlerden yararlanılması değer aktarımına ve Türkçe öğretimine katkı sağlayabilir" (Özkan, 2019, s. 73).

Aslı Der 'in yapıtlarına yönelik yapılan çalışmalarda eserlerin çocuk edebiyatı anlamında uygun içerikler taşıdığı görülmektedir. Yapılan çalışmalar genellikle fantastik kurgu ve değerler eğitimi üzerine olmuştur. Kitapların aynı zamanda içerikleri de incelenmiş ve uygun olmayan bir durum olmadığı görülmüştür. Yapılan bu çalışmada da Aslı Der'in çocuk kitapları üzerine çocuk edebiyatının temel ögelerine göre inceleme yapılmıştır. Kavramsal çerçevede elde edilen bilgiler doğrultusunda incelenen eserlerin bu ögelere uygun özellikler taşıdığı görülmüştür.

1) *Aslı Der'e ait çocuk kitaplarında yer alan konu çocuk edebiyatı temel ögelerine uygun özellikler göstermekte midir?*

Konu çocuk edebiyatında okurun kitaba karşı ilgisini ve okuma isteğini belirleyen başlıca ögelerden bir tanesidir. Çocuklar için yazılmış eserlerin konu bakımından çocuğa görelik ve çocuk gerçekliği ilkelerine uygun bir anlayışla seçilmesi gerekir. Aslı Der'e ait kitapların tümünde çatışmalar yer almaktadır. Konular genel olarak çocukların düzeyine uygun bir şekilde seçilmiştir. Çalışmalarda bulgular farklılıklar olsa da örtüşmektedir. Çocuk edebiyatı temel ögeleri bağlamında birbiri ile uygun veriler elde edilmiştir.

Sedat Sever (2017) çocuk kitaplarının konularının taşıması gereken özellikleri şu şekilde belirtmiştir: "çocukların okul öncesi dönemden başlayarak farklılaşan bireysel ilgi ve gereksinimlerine yanıt vermeli, çocukların yüreklerinde ve belleklerinde sevgi, dostluk, barış… anlayışının gelişmesine katkı sağlamalıdır" (s. 121).

Küçük Cadı Şeroks, Büyük Tuzak ve Barış Odaları baş kişisi aynı olan mekân ve karakterlerin büyük orandan ortak olduğu üç kitaptır. Bu kitapların baş kişisi Şeroks adında küçük bir cadıdır. Masallar Ülkesi'nde yaşayan Şeroks masallarla yaşayan bir çocuktur. Üç anlatıda da masallara oldukça sıklıkla yer verilmiş hatta masallar ile ülkenin yönetildiği vurgulanmıştır. İlk kurguda dünyaya yeni masallar bulmak için gönderilen Şeroks ikinci kitapta kaybolan sözcüklerin masalını yazar. Üçüncü kitapta ise kaybolan kralları Hortim'i bulmak için çaba gösterir ve yine bu anlatıda da masallar ön plandadır. Dilidüzgün (2018) masalların çocuk dünyasına uygunluğu konusunda şunu demiştir: "Çocuk için yaşamın nesneleri çevresindeki insanlar ve olaylar karşıt değerlerle vardır. İnsanlar ya iyidir ya kötüdür. Çocuğun değerler sistemindeki bu tek yanlı ve doğal bakış açısı masalın benzer özellikleri ile örtüşmektedir. Öte yandan masallarda yer alan olaylar, gerçek yaşamın zor ve karmaşık yanlarının basitleştirilmiş bir modeli biçimindedir" (s. 29). Kitaplarda iyilik, kötülük, dil, vicdan gibi konular masallar kullanılarak aktarılmıştır. Şeroks'un maceralarında aldığı görevleri yerine getirmesi konusunda (yeni masallar bulması, sözcüklerin masalını yazması gibi) merak unsuru oldukça tırmanmıştır. Abartılmış merak ve rastlantısallığa yer verilmemiştir. Şeroks diğer karakterlerle çeşitli çatışmalar yaşamış bu da konunun ilerlemesini sağlamıştır.

İyilik ve kötülük kavramları üzerine yazılmış Tehlikeye Üç Yolculuk isimli kitapta Maji isimli karakter Zorilan'ın kötülük planlarına karşı savaşmaktadır. Bu savaşta çeşitli yolculuklara çıkmaktadır. Her yolculukta hayvanlarla maceralar yaşayan Maji zorlukları aşmak için Olbi'nin büyülerini kullanmaktadır. Yolculuklarda iyi ile kötünün savaşı yer almaktadır. Farklı mekanlara yolculuk yapan Maji'nin her yolculuğu okuyucuda merak unsurunu tırmandırmaktadır. Yarasalar kurguda kötü karakterler olarak tanıtılmıştır. Bir hayvanın okurun gözünde kötü olarak anlatılmaması için Zoliran'ın onları zorla alıkoyduğu kurguda yer almaktadır. Hayvanlar ile bir çocuğun yaşadığı maceraları anlatan kitapta iyilik, barış, huzur gibi konulara değinilmiştir.

Kayıp Rüyacı isimli kitapta kaybolan arkadaşlarını arayan dört çocuğun öyküsü anlatılmıştır. Kurguda çeşitli kentlere, ormana yolculuk yapan çocuklar arkadaşlarını ararken çeşitli olaylarla sınanmaktadır. Özellikle şöhret, tanınmış bir kişi olma, özel yeteneğe sahip olma gibi konularda başlarına türlü olaylar gelen

çocuklar arkadaşlarını bulmayı başarır. Çocukların dağılması ve tekrardan bir araya geldiği kurguda günümüz dünyası üzerinde tanınır, bilinir olmak yaşadıkları sıkıntılar ve vermeleri gereken ödünler anlatılmaktadır. Dilidüzgün'ün de dediği gibi "Çocuk kitaplarında, yazarın çocuğa göre kurguladığı, çocuğa uygun yaşam durumları, çocukların belleğinde yanıtlanması gereken sorular oluşturmalıdır" (s.23). Kitapta da çocukların yaşadıkları olaylar gerçek yaşam durumlarına karşı kafalarında sorular oluşturacak niteliktedir. Aynı zamanda çocuklar sihirli güçlere de sahiptir. Arkadaşlarını ararken fantastik güçlerini kullanan çocuklar üzerinden arkadaşlık, fedakârlık, dostluk gibi kavramlar işlenmiş. Kitapta rastlantısallığa yer verilmemiştir. Çocukların yaptıkları yolculuklarda sürekli bir kovalamaca hainde olunması merak unsuru canlı tutmuştur.

Denek E.E.E. isimli kitap bir deneye konu olan Ekim'in öyküsünü anlatmaktadır. Fantastik kurguda sorun odaklı bir anlayışla çevre kirliliğine dikkat çeken anlatıda Ekim deneyi tamamlamak için öyküler bulup anlatmalıdır. Ekim'in deneyi tamamlayıp tamamlayamayacağı konusunda okuyucuda merak unsuru tırmanmaktadır. Aynı zamanda aile yaşamına dair durumların yer aldığı ve Ekim'in ailesi ile çatışmalar yaşadığı bölüler yine gerçek yaşam ile bağlantı kurmada etkili olmaktadır.

Aslı Der'e ait diğer iki kitap Darmadağın ve Defne'yi Beklerken konu ve içerik olarak sorun odaklı çocuk edebiyatı yapıtları arasında yer almaktadır. Dilidüzgün (2018) sorun odaklı çocuk edebiyatı kitaplarının konularını şu şekilde belirtmiştir: "okurun okuma gereksinimleri de dikkate alınarak aile çatışmaları, iletişimsizlik, kent yaşamı, toplumsal gruplaşmalar, okul ve meslek yaşamına ilişkin sorunlar bu bağlamda çok açılı bir yolla gözler önüne serilebilir" (s. 108). Darmadağın isimli romanda aile içi iletişimsizlik, kadın erkek eşitliği, otoriter baba figürü ve şiddet konuları ele alınırken Defne'yi Beklerken isimli romanda arkadaşları tarafından zorbalığa maruz kalan, taciz edilen ve aile içi iletişimi eksik bir genç kız anlatılmıştır. Anlatılarda çocuk okurun karşısına çıkabilecek gerçek yaşam durumlarından örnekler sunulmaktadır. Aile bireyleri ile yaşanan çatışmalarda aile içi iletişimde örnek durumlar sunulmaktadır.

2. Aslı Der'e ait çocuk kitaplarında iletiler çocuk edebiyatı temel ögelerine uygun özellikler göstermekte midir?

Yapılan araştırmada incelenen kitapların iletilerine bakıldığında çocuk okur için uygun olduğu görülmüştür. Kitaplarda fedakârlık, dostluk, ana dilin önemi, demokratik ve özgür düşünce, çevre sorunları ve çevre kirliliği, göç olgusu, ünlü olma ve bu durumun getirdikleri, iyilik ve kötülük kavramları, aile içi şiddetin olumsuz etkileri, akran zorbalığı ve aile içi iletişimsizlik gibi iletiler çeşitli yollarla okura aktarılmıştır. Bu iletiler okura aktarılırken kitaplarda bazı cümleler ile doğrudan iletilmiştir. "Yazınsal metinlerde ileti, önerme biçiminde daha doğrusu kesin bir yargıya dönüştürülerek verilmez. Metin dokusuna sindirilir. Konuya yüklediği gizli bir anlam, gizli bir özdür" (Özdemir, 2000, s. 115). Özdemir'in de dediği gibi iletiler kitaplara sindirilerek verilmesi gerekirdi.

Kitaplarda iletiler aktarılırken karakterler tekdüze ve mükemmeliyetçi bir anlayışla verilmemiştir. Karakterlerin duygu durumlarına, hassasiyetlerine, yaş özeliklerine dikkat ederek iletiler okura aktarılmıştır. Darmadağın ve Defne'yi Beklerken romanlarında konular incelendiğinde sorun odaklı bir yaklaşım görülmektedir. İletiler bu kitapta bir çocuğun gözünden aktarıldığı için okur özdeşim kurmada rahatlık yaşar ve aktarılan iletiler sayesinde kendi belleğinde çeşitli sorular oluşturur. Yine Denek E.E.E isimli anlatıda fantastik kurgu ve sorun odaklı anlayışın iç içe geçtiği kurguda okur çevre sorunlarına, göç olgusuna karşı iletiler ile karşılaşmaktadır.

Sonuç olarak kitaplardaki iletiler çocukların zihinlerinde yeni sorular oluşturabilecek onların gerçek hayatta karşılaşabileceği türden konuları içermektedir. Evrensel ahlak değerlerine uygun, çocukları olumsuz davranışlara yönlendirmeyecek niteliktedir.

3. Aslı Der'e ait çocuk kitaplarında karakterler çocuk edebiyatı temel ögelerine uygun özellikler göstermekte midir?

"Kitapta iyi kurgulanmış, çocukların doğasına uygun olaylar dizisi, çocukların hem kendi yaşamını ve birikimlerini tanımalarına hem de sanatçı tarafından kurgulanmış yaşam durumlarından yeni deneyimler edinmelerine katkı sağlar" (Sever, 2017, s. 77). Karakterler Sever 'in de dediği gibi iyi oluşturulduğunda çocuk okur için öykünebileceği gerçek yaşam durumları için fikirler oluşturabileceği bir alan sunar.

Aslı Der'e ait Küçük Cadı Şeroks, Büyük Tuzak, Barış Odaları isimli üç kitabın baş kişisi aynıdır. Küçük bir çocuk olan Şeroks hem fantastik özelliklere sahiptir hem de küçük bir kız çocuğu olduğu için çocuksu tarafları olan bir karakteridir. Bu karakter anlatılarda zaman zaman sinirli, korkak, neşeli, hırçın olabilmektedir. İnsani duyguları farklı durumlarda gösteren karakter aynı zamanda sihir yapabilen bir cadıdır. Çocuk okurun iletiyi anlamak ve kavramak adına öykünebileceği bir karakter konumundadır. Kendi sözleri, yan kişilerin sözleri ve yazarın yorumu ile gelişen bir karakterdir.

Kayıp Rüyacı isimli kitapta yer alan çocuklar özel yeteneklere sahip karakterlerdir. Çeşitli olayların içinde yer alan çocuklar anlatıdaki düğümleri özel yetenekleri ile çözmüşlerdir. Okurun özdeşim kurabileceği duygu ve düşünce özelliklerine sahip kahramanlar yazarın yorumu ve kendi davranışları sözleri ile geliştirilmiştir.

Tehlikeye üç yolculuk isimli kitapta baş kişi yine bir çocuktur. Bu durum çocuk okur için olumlu özelikler taşımaktadır. Çocuğun öykünmesini kolaylaştırır. Bu kitapta Zoliran büyü yoluyla değişim göstermektedir. Diğer kitaplara göre farklı bir değişim gösteren karakterdir.

Denek E.E.E. çevre sorunları ile başa çıkmada çocuk okur için örnek bir karakterdir. Hızlı düşünmesi, çözüm üretmesi, doğaya karşı ilgili olması gibi duyarlılıkları çevreye karşı duyarlılığı arttırabilecek karakter özellikleri taşımaktadır.

Defne'yi Beklerken, Darmadağın isimli kitaplardaki baş kişiler genç kızdır. Bu kitaplar gerçekçi çocuk yazını içerisinde yer aldığı için fantastik özellikler kitaplarda yer almamaktadır. Bu kişiler daha çok ailesi ile çatışmalar yaşamaktadır. Ergenlik döneminde yaşanan duygu durumları ile bu dönemde karşılaşılabilecek sorunlar için örnek karakterler olmaktadırlar.

Kitaplarda yer alan karakterler genel olarak çocuk edebiyatı karakter özelliklerine uygun karakterlerdir. Tüm karakterler hitap ettiği yaş grubuna uygun özellikler taşımaktadır. Karakterlerin çevresi ve diğer karakterler ile yaşadığı çatışmaları çözmedeki başarıları çocuk okurun öykünebileceği yapıdadır. Karakter gelişimleri inandırıcı ve mantıksal bir çerçevede oluşmuştur.

4. Aslı Der'e ait çocuk kitaplarında dil ve anlatım çocuk edebiyatı temel ögelerine uygun özellikler göstermekte midir?

Araştırmada incelenen kitaplar dil ve anlatım bakımından incelendiğinde Türkçenin inceliklerine uygun kullanımlar olduğu görülmektedir. Deyim ve ikilemeler kullanılmıştır. Deyim ve ikilemeler hedef okurun günlük yaşamda karşılarına çıkabilecek düzeyde olduğu görülmüştür. Benzetme, abartma gibi söz sanatlarına başvurulmuştur. Kahramanların duygu durumlarını anlatan, bunu okura hissettirebilecek cümlelere yer verilmiştir. Kitaplardan Büyük Tuzak isimli kitap bir ülkenin dilinin yok edilerek ele geçirilmesini anlatmaktadır. Dil ve anlatım ile iç içe geçmiş bir kurgu bu kitapta yer almaktadır. Dil ve düşünce bağlantısı vurgulanmıştır. Diğer karakterlerin sözcüklerini alan baş kişi onların sözcük dağarcığını kullanır. Sözcüklerin kişilerin yaşamlarına göre şekillendiğini, herkesin sözcük dağarcığının kişiye özgü olduğunu baş kişi anlamaktadır. Diğer kitaplarda da karakterler üzerinden kelimeler ve anlamlarına dikkat çekilmiştir. Kitaplarda birinci kişi ve üçüncü kişi anlatımına yer verilmiştir. Kısa, yalın bir anlatım kitaplarda seçilmiştir.

Kitaplarda noktalama işaretlerinden virgülün hatalı kullanıldığı görülmüştür.

TDK Yazım Kılavuzu (www.tdk.gov.tr TDK yazım kuraları, 27.01.2022)'na göre cümle içinde virgül bu kurallar çerçevesinde kullanılırsa yanlışlık yapılmış olunur;

"- Metin içinde ve veya yahut bağlaçlarından önce de sonra da virgül konmaz.

- Metin içinde tekrarlı bağlaçlardan önce ve sonra virgül konmaz.

- Cümlede pekiştirme ve bağlama görevinde kullanılan da/ de bağlacından sonra virgül konmaz.

- Metin içinde –ınca/-ince anlamında zarf-fiil görevinde kullanılan mı / mi ekinden sonra virgül konmaz.

- Şart ekinden sonra virgül konmaz.

- Metinden içinde zarf-fiil ekleriyle oluşturulmuş kelimelerden sonra virgül konmaz.”

Kitaplarda bu kurallara uyulmamasından kaynaklı noktalama yanlışlığı yapılmıştır. Türkçenin kullanımına çocuk kitaplarında dikkat edilmesi gerekir.

4. Aslı Der’e ait çocuk kitaplarında resimler çocuk edebiyatı temel ögelerine uygun özellikler göstermekte midir?

Araştırmada incelenen kitaplar arasında Küçük Cadı Şeroks, Büyük Tuzak, Barış Odaları isimli kitaplarda kapak resmi dışında da resimler bulunmaktadır. Bu kitaplarda yer alan resimler konu ile bağlantılı ve devingen özellikler göstermektedir. Konuyu okurun gözünde somutlaştıracak, estetik olarak yazı ile bütünleşebilecek niteliktedir.

5. *Aslı Der’e ait çocuk kitapları çocuk gerçekliği ve çocuğa görelik ilkelerini gözetmekte midir?*

Aslı Der’e ait tüm kitaplar incelendiğinde karakterlerin çocuk olarak seçildiği görülmüştür. Karakterler; gerçek yaşamda karşılaşılamayacak dev, cüce gibi canlılar veya hayvanlardan çocuğun ilgisini çekebilecek hayal dünyasına seslenebilecek kişilerden seçilmiştir. Fantastik kurgulu kitaplarda karakterlerin bu kurguya uygun bir biçimde geliştirilmiş olması (kanatları olan bir çocuk veya rüyalarının robot tarafından yönlendirilmesi gibi) çocuk gerçekliğine ve çocuğa görelik ilkelerine uygun özelliktedir denilebilir. Çocukların yetişkinlerden farklı düş ve düşünce evrenine seslenen konu, kitaplarda yer almaktadır. Özellikle masallara sıklıkla yer verilmesi seçilen mekanların fantastik ülkeler ya da şehirler olması olayların gelişiminin sihir büyü gibi olgular ile gerçekleşmesi konunun yapılanmasını sağlamıştır. Aile içi şiddet, ilgisiz ebeveynler, taciz ve zorbalık gibi konuların ele alındığı kitaplarda ise bu durumlara maruz kalan çocuklar kendi gerçeklikleri ile karşılaşması olasıdır. Dil ve anlatım bakımından kitaplar okurun ilgisini çekebilecek deyim, atasözü, söz sanatları gibi dil kullanımlarına yer vermektedir. Kitaplardaki konu seçimi, karakterlerin geliştirilmesi, seçilen iletiler ve kullanılan dil ve anlatımda çocuk gerçekliği ve çocuğa görelik kavramları açısından olumsuz bir sonuca ulaşılmamıştır.

5.1 ÖNERİLER

Yazarın kitapları incelendiğinde bu kitapların çocuk edebiyatının temel ögelerine uygun özellikler taşıdığı görülmektedir. Bu bakımdan Aslı Der'in kitapları okullarda Türkçe derslerinde okuma alışkanlığı kazandırmak için kullanılabilir.

Eserlerde yer alan noktalama yanlışları özellikle virgülün kullanımı gözden geçirilmelidir.

Anadilin önemi konusunda dil bilinci kazandırılması için Büyük Tuzak isimli kitap kullanılabilir.

İletiler incelendiğinde (yardımseverlik, barış vb.) değerler eğitimi için kullanılabilecek niteliktedir.

Sorun odaklı anlayışla yazılan Defne'yi Beklerken, Denek E.E.E ve Darmadağın isimli kitaplar aile içi iletişimin niteliği konusunda ailelere örnek teşkil edebilecek niteliktedir.

Defne'yi Beklerken isimli kitapta arkadaş ilişkileri konusunda baskı ve şiddet okul rehberlik derslerinde işlenebilir.

Yazarın sorun odaklı anlayışla yazılmış kitapları üzerine çalışma yapılabilir.

Denek E.E.E. isimli kitap çevre sorunlarına dikkat çekmek için kullanılabilir.

KAYNAKLAR

Akyüz, M. (2014). *Muzaffer İzgü'nün çocuk kitaplarının çocuk edebiyatının temel ilkeleri açısından incelenmesi.* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). AÜ Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Arpacı, Ö. (2006). *Çocuk kitaplarında iletiler ve iletilerin aktarım biçimi (Sevim Ak örneği).* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Mersin Üniversitesi, Mersin.

Aslan, C. (2006). *Yazınsal nitelikli çocuk kitaplarının çocuğun okuduğunu anlama ve yazılı anlatım becerilerine etkisi.* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.

Baltacı, A. (2018). Nitel araştırmalarda örnekleme yöntemleri ve örnek hacmi sorunsalı üzerine kavramsal bir inceleme. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 7*(1), 231-274.

Baz, M. A. (2021). *Aslı DER'in yapıtlarının çocuk edebiyatının temel ilkeleri ve fantastik ögeler açısından incelenmesi.* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep.

Çat, A., Aydoğan, Y. (2011). 5-6 Yaş Çocuklarının Dil Gelişimi ile Annelerinin Okuma Alışkanlıkları Arasındaki İlişkinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. Yay. Haz.: S. Sever. 3. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu (ss. 879-885). Ankara: Ankara Üniversitesi Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Uygulama Merkezi (ÇOGEM)

Çer, E. (2014). *Edebiyatta çocuk gerçekliği ve çocuğa görelik ilkelerinin incelenmesi.* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.

Demircan, C. (2006). TÜBİTAK çocuk kitaplığı dizisindeki kitapların dış yapısal ve iç yapısal olarak incelenmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 1(2), s. 12-27.*

Der, A. (2016). *Darmadağın.* İstanbul: Günışığı

Der, A. (2018). *Barış odaları.* İstanbul: Günışığı

Der, A. (2018). *Tehlikeye 3 yolculuk.* İstanbul: Günışığı

Der, A. (2019). *Büyük tuzak.* İstanbul: Günışığı

Der, A. (2019). *Defneyi beklerken.* İstanbul: Günışığı

Der, A. (2019). *Denek E.E.E.*. İstanbul: Günışığı

Der, A. (2019). *Kayıp rüyacı.* İstanbul: Günışığı

Der, A. (2019). *Küçük cadı şeroks.* İstanbul: Günışığı

Dilidüzgün, S. (2004). *İletişim Odaklı Türkçe Derslerinde Çocuk Kitapları.* İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.

Dilidüzgün, S. (2007). Çocuk Kitaplarının Çocuğun Sanat Eğitimine Katkısı. II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu (Gelişmeler, Sorunlar ve Çözüm Önerileri). Yay. Haz.: S. Sever. Ankara: Ankara Üniversitesi Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Uygulama ve Araştırma Merkezi, (4), (ss.111-117).

Dilidüzgün, S. (2011). Fantastik çocuk kitaplarında fantastik ögeleri belirleyen etmenler. III. Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu Yay. Haz.: S. Sever. Ankara: AÜ Basımevi, s. 608-612.

Dilidüzgün, S. (2013). Ana çizgileriyle çocuk ve çocuk edebiyatı. Güneş, Z. (Ed.), *Okul öncesinde çocuk edebiyatı içinde (ss. 37-54).* Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Dilidüzgün, S. (2018). *Çağdaş Çocuk Yazını*. İstanbul: Tudem.

Doğan, Ç. (2018). *Sevim Akın çocuk kitaplarının çocuk edebiyatının temel ögeleri yönünden incelenmesi ve Türkçe eğitimine katkısı.* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Erciyes Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kayseri.

Düzenli, E. (2019). *Hidayet Karakuşun hikâyelerinin çocuk edebiyatının temel unsurları bakımından incelenmesi.* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Bayburt Üniversitesi, Bayburt.

Gökmen, B. (2017). *Ödüllü çocuk edebiyatı yapıtlarının çocuk edebiyatının temel öğeleri bakımından incelenmesi.* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi, Ankara.

Göktürk, A. (1988). *Okuma uğraşı.* İstanbul: İnkılâp

Horasan, A. E. (2015*). Zeynep Cemalinin çocuk kitaplarının çocuk edebiyatının temel ögeleri açısından incelenmesi.* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.

İpek, G. K. (2019). *Nur İçözü'nün romanlarının çocuk edebiyatının temel ögeleri bağlamında incelenmesi.* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Sakarya Üniversitesi, Sakarya.

Kanter, B. (2014). Etik ve estetik bağlamında çocuk edebiyatının sosyolojik boyutu. *Türk Dili Dergisi*, 756.

Karataş, Z. (2015). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. *Manevi Temelli Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, *1*(1), 62-80.

Karatay, H. (2018). Çocuk edebiyatı metinlerinde bulunması gereken özellikler. T. Şimşek (Ed.), *Kuramdan uygulamaya çocuk edebiyatı el kitabı içinde* (s.79-127.). Ankara. Grafiker Yayınları.

Kavcar, C. (1999). *Edebiyat ve eğitim.* Ankara: Engin.

Kavcar, C. (2019). Etkili Türkçe ve edebiyat öğretimi. Prof. Dr. Sedat Sever'e Armağan Türkçe Eğitimi ve Çocuk Edebiyatı Kurultayı. Yay. Haz.: S. Karagül, Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Uygulama Merkezi (ÇOGEM): Ankara Üniversitesi Basımevi. ss. 129-134.

Kayadibi, N. (2012). Aslı Der' in "Büyük Tuzak" adlı eserinin çocuk edebiyatının temel ilkeleri açısından incelenmesi. III. Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu. Yay. Haz.: S. Sever.. Ankara: AÜ Basımevi, ss.393-399.

Kuşçu, N. K. (2014). Büyülü gerçekçilik ve çocuk edebiyatı: "Garajdaki Giz" örneği. *HAYEF Journal of Education, 11*(1), 119-127.

Küçükkaragöz, H. (2014). Bilişsel gelişim ve dil gelişimi. Yeşilyaprak, B. (Ed.), *Eğitim psikolojisi gelişim öğrenme öğretim içinde.* (s.83-122). Ankara: Pegem Akademi.

Lukens, R. J., Smith, J. J. ve Coffel, C. M. (2018). *Çocuk edebiyatına eleştirel bir bakış* (C. Pamay, Çev.). İstanbul: Erdem.

Oğuzkan, A. F. (2000). İyi bir çocuk kitabı dil, anlatım konu bakımından nasıl olmalıdır?. (Hazırlayan: M. Ruhi Şirin). *99 soruda çocuk edebiyatı içinde.* (s. 210) İstanbul: Çocuk Vakfı Yayını.

Oğuzkan, A. F. (2001). Çocuk edebiyatı. Ankara: Anı Yayıncılık.

Özdemir, E. (2000). *Eleştirel okuma.* Bilgi Yayınevi: Ankara

Özkan, M. (2019). *Aslı Der'in Çocuk Kitaplarında Değerler Eğitimi ve Eserlerin Türkçe Öğretimine Katkısı.* (Basılmamış yüksek lisans tezi). Uşak Üniversitesi, Uşak.

Sever, S. (2007). Çocuk Edebiyatı Öğretimi Nasıl Olmalıdır?. II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu. (Gelişmeler, Sorunlar ve Çözüm Önerileri). Yay. Haz.: S. Sever. Ankara: AÜ Basımevi, (ss.41- 56).

Sever, S. (2015). *Çocuk Edebiyatı ve Okuma Kültürü.* Ankara: Tudem.

Sever. S. (2017). *Çocuk ve Edebiyat.* Ankara: Tudem

Sever, S. (2018). *Sanatsal Uyaranlarla Dil Öğretimi*. İzmir: Tudem.

Şirin, M. R. (2000). Çocuk edebiyatını çocuk edebiyatı yapan öncelikler nelerdir?. (Hazırlayan: M. Ruhi Şirin). *99 soruda çocuk edebiyatı içinde.* (s. 13). İstanbul: Çocuk Vakfı Yayını.

Şirin, M. R. (2000). Çocuk edebiyatı nedir?. (Hazırlayan: M. Ruhi Şirin). *99 soruda Çocuk Edebiyatı içinde.* (s. 9). İstanbul: Çocuk Vakfı Yayını.

Şirin, M. R. (2000). Çocuklar için yapılacak edebiyatın oluşumundaki temel kavramlar ve duyarlıklar olan çocuğa göre, çocuksu ve içimizdeki çocuk

kavramlarını çocuk edebiyatı kültürü çerçevesinde açıklar mısınız? (Hazırlayan: M. Ruhi Şirin). *99 soruda çocuk edebiyatı içinde.* (s. 18). İstanbul: Çocuk Vakfı Yayını.

Şirin, M. R. (2000). Dil, anlatım, tema, tip, ince mizah açısından çocuk kitabı yazarlığı ayrı bir yazarlık biçimi midir?. (Hazırlayan: M. Ruhi Şirin). *99 soruda çocuk edebiyatı içinde.* (s.21). İstanbul: Çocuk Vakfı Yayını.

Şirin, M. R. (2007). *Çocuk edebiyatı kültürü: Okuma alışkanlığı ve medya Sarmalı.* Ankara: Kök Yayıncılık.

Şirin, M. R. (2019a). *Çocuk, çocukluk ve çocuk edebiyatı*. İstanbul: Uçan At.

Şirin, M. (2019b). *Çocuk edebiyatına eleştirel bir bakış*. İstanbul: Uçan At Yayınları.

Şimşek, T. ve Yakar, M. Y. (2018). Çocuk ve edebiyat. Şimşek, T. (Ed.), *Kuramdan uygulamaya çocuk edebiyatı içinde.* (s.13-42). Ankara: Grafiker Yayınları.

Tekin, E. (2017). *Süleyman Bulut'un çocuk kitaplarının çocuk edebiyatının temel ilkeleri açısından incelenmesi.* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.

Türk Dil Kurumu (2011). *Türkçe sözlük.* Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Üremen, S. (2019). *Betül Avunç 'un "İkiz Gezginler" inde Çocuk Edebiyatı Ögeleri ve Kültürel Miras Eğitimi: Etkinlik Önerisi.* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa, İstanbul.

(https://gunisigikitapligi.com/kisiler/asli-der/ Erişim Tarihi: 22/11/2020).

(https://keciedebiyat.com/edebiyat-bizim-siginagimiz/ Erişim Tarihi: 22/11/2020).

https://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/20195716392253-02-T%C3%BCrk%C3%A7e%20%C3%96%C4%9Fretim%20Program%C4%B1%202019.pdf (Erişim tarihi: 08.02.2022)

Çocuk tanımı: https://www.unicef.org/turkey/%C3%A7ocuk-haklar%C4%B1na-dair-s%C3%B6zle%C5%9Fme (Erişim Tarihi: 13.02.2022)

TDK virgül kullanımı: https://www.tdk.gov.tr/icerik/yazimkurallari/noktalama-isaretleri-aciklamalar/ Erişim Tarihi: 27.01.2022.